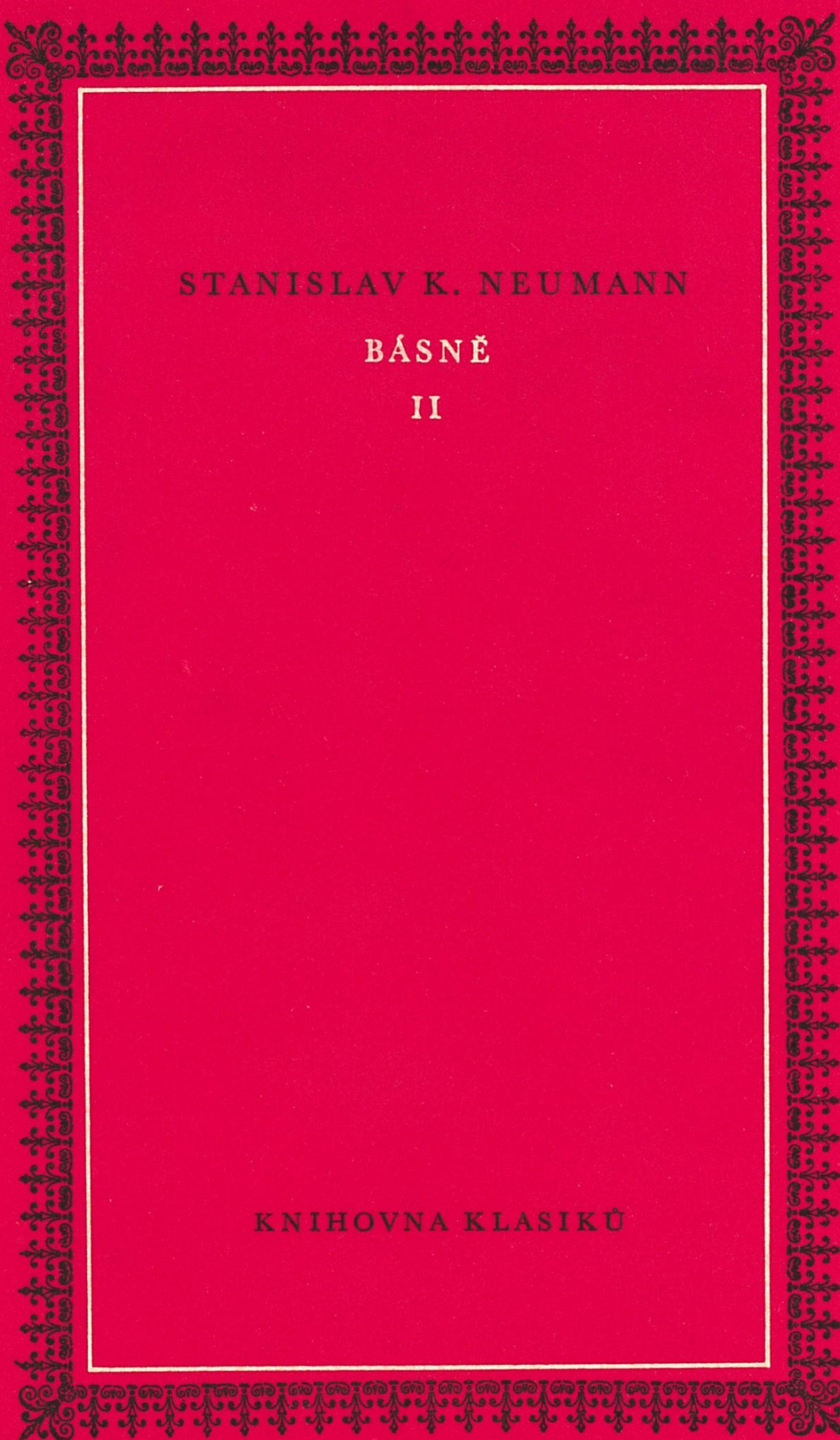

STANISLAV K. NEUMANN

BÁSNĚ

II

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY
STANISLAVA K.
NEUMANNA

I

Básně I (1893—1903)

2

Stati a projevy I (1893—1903)

3

Básně II (1903—1914)

4

Stati a projevy II (1904—1907)

5

Stati a projevy III (1908—1911)

6

S městem za zády

7

Básně III (1911—1925)

8

Stati a projevy IV (1912—1917)

9

Válčení civilistovo

10

Stati a projevy V (1918—1921)

11

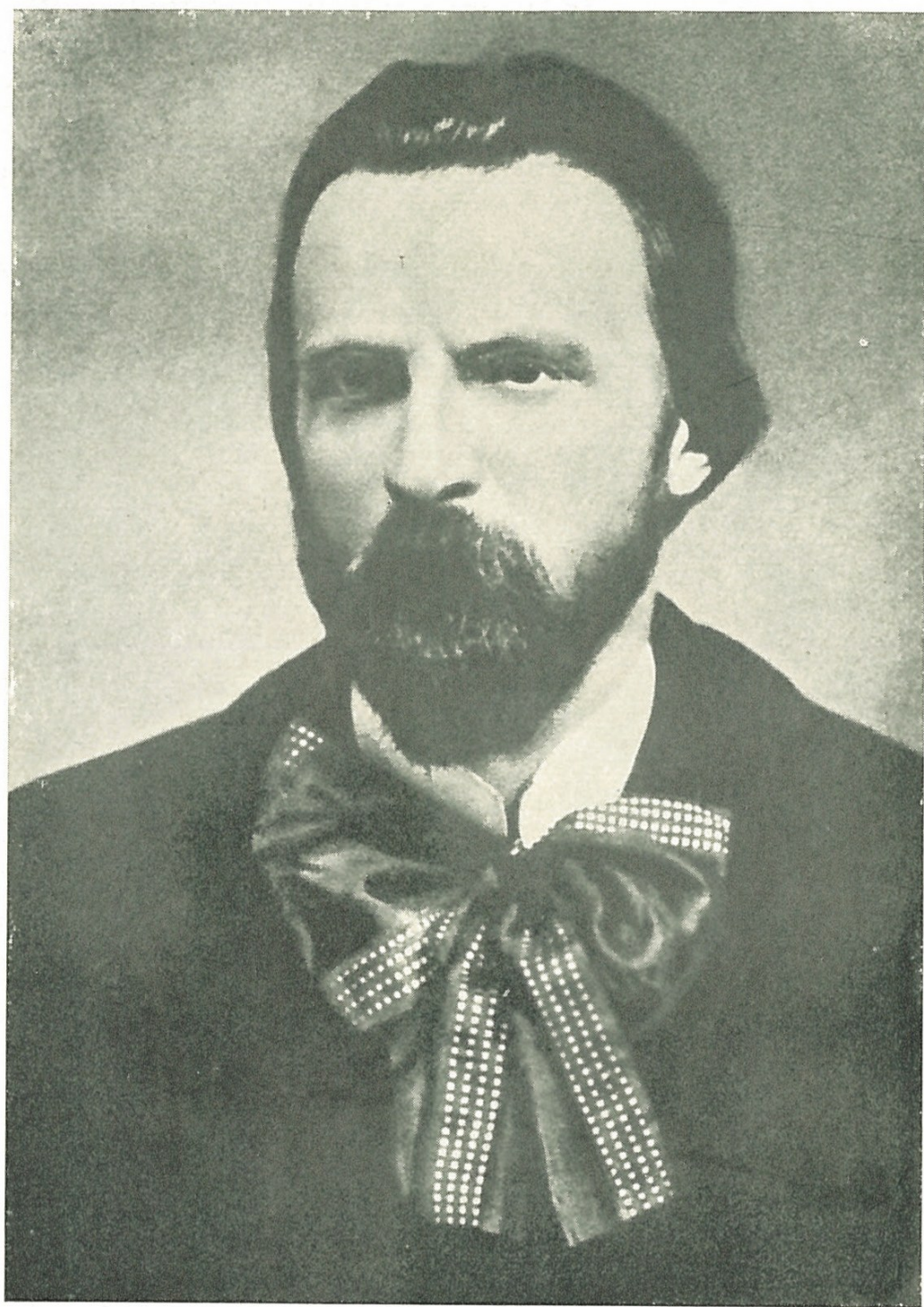
Básně IV (1925—1933)

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY STANISLAVA K. NEUMANNA

Svazek třetí

STANISLAV K. NEUMANN

BÁSNĚ

II

HRST KVĚTŮ Z RŮZNÝCH SEZÓN

ČESKÉ ZPĚVY

KNIHA LESŮ, VOD A STRÁNÍ

BOHYNĚ, SVĚTICE, ŽENY

HORKÝ VAN A JINÉ BÁSNĚ

Z KNIHY EROTIKY

BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ

KNIHOVNA KLASIKŮ

Státní nakladatelství krásné literatury a umění

Praha 1965

SPISY STANISLAVA K. NEUMANNA

řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd

Redakční rada

František Buriánek, Milada Chlěbcová, František Kautman, Jaroslav Kladiva,

A. M. Píša, Jan Řezáč, Eva Strohsová, Jiří Taufer

Výkonní redaktoři Milada Chlěbcová a Břetislav Štorek

Svazek připravili Josef Vohryzek a Milada Chlěbcová

Doslov napsal Zdeněk Pešat

Graficky upravil František Muzika

HRST KVĚTŮ
Z RŮZNÝCH SEZÓN
1903—1906

Tato knížka má charakter docela provizorní. Proto těch několik oddílů, jež autor, dojde-li k vydání jeho Spisů, zařadí později v přiměřenější rámec. Pro těch několik dobrých básní, jež v této knížce skutečně jsou, odpustí jí snad čtenáři její roztříštěnost a mnoho lyrického smetí, jež je v ní také.

ŠTĚSTÍ ŽIVOTA

Františku Gellnerovi

Největší radost najít ve velikém zápasu doby
a přátí každému, by radost si kdekoli našel,
jen kráčet nechce-li přes úmyslné hroby
a není-li dost zlý, by cizí plaménky zhášel;

5 být čist a státi pevně v dávno již shnilém státě
a nebáti se, že spadne, co spadnouti musí,
vše milovati, co život okrašluje zlatě,
vše nenávidět, co ho udupává a dusí;

10 nedbati hněvu tribunků a zloby překupníků,
před knězem a vladařem býti připraven k ráně,
a dokud se slunce nad námi usmívá po svém zvyku,
neprodat otrokářům svědomí, srdce, dlaně;

15 rci, pesimistický příteli, zda tohle netřeba žíti,
sílu i v mukách hledati, by se to hlouběji žilo
uprostřed bouře, kdy staré pyramidy se řítí
a divoké nadšení do černých prsou se vlilo.

POLON PRAHA 1903—1904

Polavým jazykem
je venku vyše a bol
někde snad si

Pokud bych polon
scházely se
dajem odpl
a to past

3. listopadu
hledám
mnoho
ať se

Je v
po
když
a

W
ať se
ať se
ať se

Polou ležím, polou sedím v posteli,
s bolavými zády robím nové číslo.
Je venku mráz a boží dopuštění,
někde snad si někdo na mne vzpomíná.

5 Polou ležím, polou sedím v posteli,
zchátralý víc vztekem nežli nemocí,
časem odplivnu do studeného prázdna
a to patří vnukům Marxe pomlouvače.

10 S bolavými zády robím nové číslo,
hledám druhy pro lásku i pračky,
zatímco se génij lidské hlouposti
nad českými tise vznáší vodami.

15 Je venku mráz a boží dopuštění,
psí počasí pro revmatické lidi,
když není na koňak a není do smíchu
a hnusno být i chvíli mezi přáteli.

20 Někde snad si někdo na mne vzpomíná,
na leccos vděčně vzpomínám si také
a hádám, kterým asi otrokům
je psáno nejdřív vysvobození.

Juž se mně skoro odcizil svět
 soch, obrazů a básní,
 mám raději zdravé tesáky
 v pevné a odvážné dásni.

5 Takových bílých zubů řad,
 jež dovedou zachytit v týle,
 držet a nepustit kořist svou
 v manéži červenobílé.

10 A tím víc po nich se ohlížím
 a lituji, leží-li ladem,
 čím více vlastní zuby mé
 drolí se smutkem a chladem.

Nepřicházím s písní míru já k vám,
nepřicházím s loutnou, která by šveholila;
vrahů vrah, buřič, zbojník já sám,
vás ke zbojnictví píseň má ráda by zpila.

5 Nepřicházím s písní míru já k vám:
je dosti líné krve na vyhrátých ložích,
je dosti rukou ochotných k neviňoučkým hrám,
je dosti duší schoulených marně v rukou božích,
a v palácích i děrách starých měst
10 je mnohá, příliš mnohá zapáchající čest.

Nepřicházím s písní míru já k vám,
na chvějícím se rákose s bílým kapesníkem:
má zbabělost svůj příliš naplněný chrám,
kam denně zajít si je skoro dobrým zvykem.

15 Nepřicházím s písní míru já k vám,
neskuhrám, nefňukám, pobízím život;
kdo mi chceš rozumět, zavři svůj krám,
kde moudře čachruješ s padělaným zbožím,
vezmi si vzduch a slunce a život,
20 vezmi si růže a vem si je s trním.

Chtěl bych vám píseň zazpívat
v počestné říši dvojhlavého orla,
tu píseň, jež by vám nedala spát
v počestné říši dvojhlavého orla.

5 By pouhá melodie krev bouřila vám,
by pěšť se zatínala při pobuřujících slovech;
mám rád, když v starém lešení řítí se trám,
mám rád, když červený kohout zajásá v zpuchřelých
krovech...

10 Za každým rohem uniforma,
má všechnu moc nad námi.
V srdcích je tma a v mozcích je tma,
pes ovčácký žene nás tmami.

15 Leckoho slyším revoltovat,
však nikde nevidím síly.
Chtěl bych vám píseň zazpívat
o vznešeně mstivé chvíli...

VĚŽENSKÉ RAPSÓDIE

Minulo skoro desetiletí...
 Ach, dnové krásní, nudní i kletí!
 A mnoho bojů pro radost, pro duše klid i smích,
 ach, mnoho bojů slavných skoro i mnoho groteskních.

5 Minulo skoro desetiletí
 — jak ten čas letí! —
 co naposled týdny jsem trávil v celi tiché a bílé,
 kde myšlenky někdy tančily širými obzory zpilé,
 kde jindy bylo mi jak utišenému mnichu,
 10 jenž navždy se dovedl odříci rušného hříchu.

Minulo skoro desetiletí...
 Co se ti, tichý vězni, co vše jen stalo se ti?
 Milenek bylo, písní, bylo květů i sklenek;
 my chodili se milovat na osluněný venek.
 15 A také mnoho zmijí bylo, když jsme pravdu řekli,
 a mnohé karaktery pod zlatou mincí změkly.
 Eh což, mé slunce,
 my dovedeme si zazpívat i při houslích o jedné strunce,
 uprostřed přátel poťouchlých, uprostřed bídy a bojů,
 20 uprostřed dotěravých komářích rojů.

Minulo skoro desetiletí;
 k mé ženě mi přibylo ještě dvě děti;
 v mém štítě červený kohout čist a zdráv jak dříve,
 a všechny naděje naše ještě jsou živé.
 25 Zas budou milenky a písně, květy, sklenky,
 snad nakonec se ujmou mne v lesích divé ženy.
 Zas bude bídy dost a bojů ještě více,
 ne láskou jen i vztekem zrůmění se líce;
 mé boty vysoké, ty zmijím poženou se po hlavě,
 30 ta s trochou čistého svědomí rozšlápne se hravě...

Minulo skoro desetiletí:
zas týdnů dvě mohu prohleděti
mřížení úzkého okna...

Nehledím oknem. Zdá se mi, že málo mám času,
bych domyslí všechny nápady vnitřního hlasu.

Nehledím oknem. Jen někdy, nahoru na nebesa,
zkad veliké slunce den ze dne žhne, volá a plesá.

5 Nehledím oknem. Tam dole je živoření města,
tam dolů do pozemských pekel vede jen cesta,
a já, jak víte, já chci již na zemi míti nebe,
to, že miluji ve vás život a sebe,
to, že nevěřím v odplaty a v odměnu odříkání,
10 nevěřím v marná snění a v marná naříkání,
ale jen v boj za chleba a svobodu tam, kde stojím
a hladem svým se s tisíci hladových pojím,
já, jenž jen pro svoji radost žiji v slunečním nachu,
já méně než prášek uprostřed moře živého prachu,
15 které má nesmírnou krouživou dráhu
a tolik světla a žáru k nejvlastnějšímu blahu.

Nehledím oknem. Nehledím na střechy jednotvárné,
pod nimiž všechno v hádkách a ve špíně stárne,
na komíny jako k nebi zdvižené pěti černé,
20 na okna smutná, rozbité zdi, na vrabce uboze věrné
těm začazeným okapům a stromům asi pěti,
jež sešedlé ční ze dvorů, kde popelí se děti,
ach, ty děti špinavých předměstí...

Sám se svou prací. Daleko jaksí. Vyhnanec na ostrově,
jenž zlomil, zdá se, vzdor i v posledním prudkém slově.

Sám se svou prací. Vše marno však. Zasykne zmije
z nějaké řádky tištěné a opatrně se skryje,
5 zasykne, napoví něco a nikde nedořekne,
to myslí, že vrah jsi, jenž se každého šumotu lekne,
to myslí, že slunce ti zakalí a vezme ti noci,
že před těmi kapkami jedu jsi sám a bez pomoci.

Sám se svou prací. Sám nakonec vždycky,
10 sám, ale s celým všímírem harmonický
je život můj. A věřím jen vlastního srdce tluku,
jenž vede mne uprostřed zmatku a vřavy a hluku...
Zasykla zmije. Nu, vyskočil jsem a měřil svou celou
dlouhými kroky. Malátnou ruku přitiskl k čelu
15 a ptal jsem se, dlouho se ptal, proč tolik záští,
proč tolik černého jedu v přátelském plášti,
proč tolik zmijí?
Jsou přece blesky, pod nimiž i hrdina se svíjí,
jsou rány, které padají a které se vrací,
20 jsou rytíři, protože jsou princezny a draci,
je boj, by život mohl vzhůru ve spirále
dál a dále...

Však blesky, ty jsou z plavé síly,
rány jsou, by jizvy pro hrdost nám zbyly,
25 rytíři jdou tváří v tvář potýkat se s drakem,
a boj, to v plném slunci boj malého Davida prakem.
Tak my se rvali,
my rány utržili a rány rozdávali,
však bili se před světem, jako se muži bijí.
30 Proč tedy tolik zmijí?

Sám se svou prací. Zbabělé zmije syčí.
Zdá se ti, rozeběhneš se, že někdo o pomoc křičí.
Však najdeš zmiji, zuby, jed...
Oh, bodejž by vás zabil hned
hrom rozlíceného nebe!

Je letní večer. Stmívá se. Hasne i moje cela,
 jež na mnohé prý hříchy zapomněla,
 jak svědčí písmena, data do dveří vrytá.
 I tomuhle národu někde v dáli svítá.
 5 I tomuhle národu stisk ruky kyne vřelý...
 Vedle se věžňové rozepěli,
 táhlými hlasy táhlé písně,
 ty vojanské lásky, ty horácké tísně,
 leckterou pravdu, mnohou lež —
 10 a „Rudý prapor“ též.

Je letní večer. Však povyk dvorů a domů
 nepodleh ještě soumraku tomu,
 směs hlasů a zvuků, nepřátelská, doléhá ke mně,
 a zdá se mi, jako bych vězeň byl celé zákeřné země.
 15 Hluk roste, roste, děti křičí, matky hubují.
 Zda asi také dnes někde se lidé milují?
 Hluk roste. Klavír zavzlykal marně.
 I kuželky kdesi hrají. A jednotvárně
 jim k tomu vrže, vrčí protivný gramofon.
 20 Mé srdce je divoký zvon...

Je letní večer. Zas dlouhými kroky celu svou měřím,
 chvílemi pod oknem vzduchu své plíce svěřím,
 vzduchu, jenž trochu páchne a trochu chladí.
 Oh, tichý vězni, řekni: Umřelo mládí?...
 25 Je ticho skoro již. Setmělo všechno. A já dnes nechci
 již pranic a pranikam, do bídy nechci,
 nechci se prát...
 Jen spát a spát...
 A „Bože, cara“ vrčí gramofon.

RENOUVEAU 1904

at pobledlou pouzku
neb vlecko listi vzpale
A hořl listi, hořl kraj,
v syrovém záři o jaro
nad státním sídlem
Božena Hladíková

Jde bloudit pout
kol vln, barvy, plav
v tvém plavém jase
pro zpěv ry, je
A sld kraj, zpěv
oproti hořl kraj
mnoha dítka
Božena Hladíková

Lyde mluví
at lalva v duhu
v zářící
je vlna pro

Netěba do
je mnoha
A vlna
Božena Hladíková

Ve spadalé listí jsi hodila růži,
 ve hnědé, žluté, šedé listí růži krvavou,
 až pobledlému poutníku hrud' se blahem úží,
 neb všecko listí vzplálo kol rudou záplavou.
 5 A hoří listí, hoří kraj,
 v sychravém září o jaru báj,
 nad zkaženým srdcem sladká tvá slova,
 Boženo Hodačová.

10 Jde bledý poutník teď v plamenech kraje,
 kol vůní, barev, písní celé závěje,
 v tvém plavém jasu ohnivém modrý hrozen zraje
 pro zprahlé rty, jež neměly vroucí naděje.
 A svítí kraj a zpívá svět,
 15 uprostřed hoří měkký tvůj ret,
 novému dítěti pohádka nová,
 Boženo Hodačová.

20 Tys do mlhy vzkřikla zvonci hlasu,
 až mlha v duhy slila se rosných krůpějí,
 ty celičkou svou skutečnost slunečného jasu
 jsi vroucím gestem dala namísto nadějí.

Netřeba doufat, netřeba snít,
 je možno, možno, možno žít:
 člověka pro ráj jsi stvořila znova,
 Boženo Hodačová.

Paulu Robinovi

A takto ke mně mluvil šedý ochránce lásky,
 jenž nade všecko prahne po krásném člověku zítřka,
 a nejen prahne, bije se o jeho slavné příští,
 milenců laskavý přítel, sladký staříčkový snílek,
 5 básník a lékař:

„Až budeš milovat zase celou něhou své duše
 sladoučkou dívku mladou, jako pohádka krásnou,
 jí růžová ňadra líbat a krvavé měkké retы,
 až dnové lásky ti jarem obrodí smutnou duši
 10 a schopnu ji učiní opět oddávati se blahu,
 jež pravé a krásné je stejně jako nejvyšší chvíle,
 pro jejichž nadšení člověk bouří se, rve a zmírání —
 tož v první den vyjdi si do města z teplého objetí přímo
 a napni své zraky i sluch svůj, naslouchej, dívej se dlouho,
 15 dívej se dlouho.

Žen legie půjdou mimo, možná že ještě poznáš
 v nich včerejší milenky krásné, manželky, matky něžné,
 že ještě je poznáš aspoň po rysech ve tváři zbylých,
 po gestech, po kroku, po něčem, co ještě po letech mluví.
 20 A naslouchej, dívej se dlouho a nezavři zmučených očí,
 až všechny ty ženy spojí se v jediný strašlivý fantóm,
 jenž ohromný vztyčí se před tebou a hnusnou podobu
 svoji
 jen v hnusnější ještě změnění... Nezavři, probůh, oči,
 až před tebou vztyčí se k nebesům zchátralá onuce lidská,
 25 včerejší krásná milenka, dnes vysátá, zlomená, svadlá,
 cár bez tepla, bez barvy, bez vůně, bez linií a tvarů,
 skřek zoufalosti vtělený, konec, jenž nemůže skončit,
 vysílen k zbabělosti...

30 A než pak zděšený domyslíš o té náplni muky,
jež rozleptala nádheru nejkrásnějšího těla,
o divokých těch bolestech, při nichž se rodí zmetci,
a o věčném jhu strastí, ohýbajících k zemi —
vyzáblý netvor nad tebou změní podobu svoji,
dostane barvu prasnice a zápach jejího chléva
35 a tvary dostane, tvary příliš plného žoku,
to jinou podobu konce se lesknoucího
tukem a spokojeností...

Můj bratře, až vrátíš se k milence, k jasu jejího těla,
cos viděl, nezapomeň, a chceš-li dobýti světa,
40 tak horoucně miluj, bys nikdy v milence nezapomněl
člověka zachrániti..."

Tak tedy ke mně mluvil staříčkový milenců přítel.
A já dnes chvěji se hrůzou, chvěji se víc než kdy jindy,
že taková milenka krásná jako červnové ráno
45 mohla by, mohla... ne snad prchnouti milenci svému
za jinou nuancí polibků, za jinými gesty lásky...
ale že mohla by hůře než nevěstka prodati se
pro povinná rození dětí...

Jen pohled' na blesky očí závistných,
 na urážlivý smích
 a na trpasličích intrik směšný rej:
 to proti vůli a činu bouří se neplodná nicka,
 5 to proti pravdě a kráse veš harcuje lidská —
 směj se jen, směj!

Snad budeme biti za ten svůj sen
 o životě, jenž čist a svoboden —
 však ruku mi statečně dej:
 10 je v naší moci líp a krásněji žíti,
 a v jejích není nám v tom zabrániti —
 směj se jen, směj!

Pod verandou jsme seděli skoro sami,
pod zasklenou verandou hostince v sadech.
Podzimek dráždivé vůně splýval s námi
a všecko mělo jeho modravý nádech,
5 když četlas mi Andrejeva.

V poslední zeleni se koupali kosi,
déšť teplý a tichý se pomalu drolil
a listí rezivé, jež chlad září kosí,
a stoly, pěšiny mlžným leskem polil,
10 když četlas mi Andrejeva.

Tvá ruka měkká a teplá na mé snila,
až dveřmi dokořán vešla rozkoš cudná
a smysly zmučené blahem opojila,
že hořké krůpěje skrčily se u dna,
15 když četlas mi Andrejeva.

Jen hlavu vzhůru, milenko jako červen krásná,
 na zašlé mrazy nemyslí teplá jarní noc,
 a každý květ, byť zavřel se, čeká sladká jasna,
 ví, že mu rosa, světlo, žár přijdou na pomoc.

5 Jsou barvy pro nás v poupatech, barvy, vůně, tvary,
 den přijde jejich rozpuku náhle, nečekán;
 pro naše mládí nezhyne slunce plápol starý,
 ni ptáci, klasy, vody, les, šťastných větrů van.

10 Jen hlavu vzhůru, milenko, zítřek patří kráse,
 jež narodí se ze světla čistých lásky gest;
 po jarní bouři celý kraj zahýří si v jase
 a květů měkkou záplavou zbělí písek cest.

Z Alp VÍDEŇ 1905

svůj snů již naplňuje se
a začíná se psát.
Je mrzuté, ledové, a vše
tak staře, jak když
je noc a mlha bílá.

Dešť přelévá se
dům chrteje
ima chladná
Kdože nás
Kdože nás
Je noc a mlha bílá.

Z Alp větry rádí ulicemi a dvory,
svůj sníh již mají divoké hory
a začíná se psáti devatenáct set pět.
Je mrzutá, šedivá, nemocná zima,
5 tak stařecky belhá se vyhublý svět:
je noc a milenka mi po boku dřímá.

Dešť písku do oken noc metá zdivočelá,
dům chvěje se a hučí neznámá děla,
tma chladná hvízdá, skučí, zápolí...
10 Kdože nás zahřeje rukama svýma?
Kdože nás psem vyštve do polí?
Je noc a milenka mi po boku dřímá.

Tak trochu exil, trochu stará vlast
a kolem lhostejné života vlnobití.
Dvě oči jako Dunaj zelených
na cestu temnou, dalekou mi svítí.

5 Jdu podle břehu. Noc je. Hučí proud.
Kupředu, do temna hlavu svou skláním
a nevím ani, zdali je ta noc,
noc po soumraku nebo před svítáním.

SVATÁ LUISA MICHELOVÁ

Fantazie z ledna 1905

To Oreglio di Santa Lucia
s tím nápadem svým, jak se
by občan Mastai Fierri

byl blahoslaven. A ten
ohnivě tvářma přemýšlel

o Kristův očiště
jenž třicet a dvě let

jenž jedno počtu
a papéžské slovo z
a Syllabus vydal, se

Má přívrženci
kam člověk divoce
i nelibost se

A Merry de Valf
o chomlostivě
Vádyt obkličena

divokou hordou
se dráždilo by
že hrabě pro

a popravovat
A v tiché
nebo ticha

Ve Vatikáně v komnatě stmělé zimním odpolednem
za velkým stolem dubovým v žlutém plápolu voskovic
dnes kardinálové sešli se, úřad pro výrobu svatých,
jak tribunál raků vařených, ohromných a červených,
již trochu života ještě náhodou zachovali si
a časem pohnou pomalu bizarními klepety.

To Oreglio di Santo Stefano přišel opět
s tím nápadem svým, jak každý uzná, trochu
by občan Mastai Ferreti, vulgo Pius Devátý,
byl blahoslaven. A pokud kardinál to ještě dovede,
ohnivě tvářím pergamenovým i vypaseným líčí
o Kristův ovčinec zásluhy a svatý život pana hraběte,
jenž třicet a dvě leta seděl na slavném Petrově stolci,
jenž jedno početí učinil navěky neposkvrněným
a papežské slovo z katedry navěky neomylným
a Syllabus vydal, Syllabus nadevše výmluvný...

Má přívržence dobrý Oreglio. Však v komnatě té,
kam člověk dvacátého století přístupu naštěstí nemá,
i nelibost se zračí v několika tvářích kardinálských!

A Merry de Val tlumočí i jménem občana Sarta
o choulostivé věci té důvodné pochybnosti.
Vždyť obklíčena prý církev, zbudovaná na Skále,
divokou hordou nepřátel, a třeba stříci se všeho,
co dráždilo by smečku lačnou již a dobře pamětlivou,
že hrabě pro radost si choval vězně v žalářích
a popravovat dával, postřílet nevděčné rebelanty...

A v tiché komnatě stmělé hlas teď se významně tlumí,
neb třeba říci ledaco mezi řádky výkladu

o ubohém vnuku židovky, stíženém padoucníci,
30 jenž podivnými cestami dostal se pod tiáru...
A křižují se důstojné pro i proti hlasy,
dnes červený ten tribunál je pod povrchem zmítán,
že proti dobrému zvyku ani nedříme nikdo
a pozornost je napjata, zatímco nevinné zraky
35 do žlutého světla voskovic hledí a hledí...

Ne, nepozorovali šumotu, snad ani žádný nebyl,
ač v temnu za křeslem Oreglia, jenž právě chystal se
mluvit,
nahatý vztýčil se ďábel, nahatý, chlupatý, rohatý,
a dlouhý, lysý svůj ohon na konci se štětkou chlupů
40 do výše pozdvihl a přímo jím na stůl mířil.

„Nu, a teď dosti, pánové, dosti zbytečných tlachů,“
— a ohon dopadl na stůl, že většina svíček zhasla,
a zaduněl hlas jako hrom, že v červená roucha
se klepeta rychle stáhla a zapadly všechny hlavy —
45 „je Pius mým a všickni ostatní mími jsou také
již dávno, dávno; neračte namáhati se příliš.“
A ohon znova dopadl a hlas byl slavnostní trochu:

„Já navrhuji vám tu dnes Luisu Michelovou!“

Cos pohnulo se v pláštích, snad mdloba se pokoušela,
50 a z křesla Oreglioiva červeň mizela pomalu pod stůl.
Však tichou komnatou zněl dál teď ďáblův plaidoyer:

„V slz údolí, kde pláčou vyhnané děti Evy
a v potu tváře chléb dobývají pro jiné,
zvěstovat přišla a dobývat království nebes na zemi;
55 nu, co bych si já s ní počal, já, ďábel katolický?

Hladové ke chlebům vedla, žíznivé napájela,
o šat svůj se dělila se všemi, kdož byli nazí,
z almužny druhů svých žila, z krvavě zasloužené,

60 a i o tu almužnu dělila se s chudšími ještě;
nu, co bych si já s ní počal, já, ďábel katolický?

Jen soucit znala a boj a sebeobětování
pro vyděděné a hladové, pro novou budoucnost lidstva,
pro člověka zítřejšího každickým dechem žila
a trpěla za to v žalářích i v Nové Kaledonii;
65 nu, co bych si já s ní počal, já, ďábel katolický?

Což nezalekl se před ní sám Galliffet krvežíznivý,
což nemíjela jí věčně potupná slina lidská,
což dokonce sama smrt neváhala tak dlouho?
70 Nu, co bych si já s ní počal, já, ďábel katolický?

Že ovšem nevěřila v boha a naši církev,
to přiznám, přiznati musím; však pánové, na srdce ruku,
kdopak z nás ještě věří v dobrého starého pána,
ježž pomáhali jste pilně uložit k věčnému spánku?
A co se týče té církve, přiznejme si to také,
75 že já i vy pečujeme jen svorně o její blaho,
by chléb mohla nám dávat, chléb, pečeně a víno.“

Tak tedy ďábel se rozohnil. A nepovšiml si ani,
že v komnatě potemnělé nezbylo živé duše,
neb kardinálové sešli se pod stolem pomalu všickni
80 a z dosahu ďáblova ohonu po čtyřech odplížili se
a beze slova dveřmi zmizeli, za nimiž komorník chrápal.

Tu ďábel usmál se, snesl se do křesla Oreglio
a zadumal se nad stolem, pravicí opřev hlavu,
a levicí upaloval si v malém plaménku svíčky
85 na ohonu konečky chlupů. A když ho již zápach
ke kašli dráždil, vstal pomalu a zamručel tiše:

„Jen pro mne snášejí práci. Však námahou jsem již
zdrčen
a cítím, že i já ve hrob spěji, dost napracovav se pro ně.

Oh, bláhoví, nepomýšlejí, co beze mne sobě počnou.
90 Vždyť skuteční svatí lidstva nadarmo nepracují.“

Pak protáhl se. Záda si narovnal. Zmizel.

Ž-ICKÉ IDYLY

černý a bílý
brusím po vodě a čerstvě
lidem se volá

Za mými
nevyláha
nehradí
pitomá

Pokrač
odraz
a jde se
jakou

Lajdák trochu otlučený,
nemytý a nekrmený
brousím po lesích a lukách,
lidem se vyhnu.

5 Za zvěří se dívám tklivě,
nevyhlížím přívětivě;
nejraději osloví mne
pitoma četník.

10 Pokropím ho drobným smíchem,
odrazí hned se svým břichem
a jde se ptát do hospody,
jakou řeč vedu.

Chléb a svobodu. To je dvanáct liter.
 Ach, běda těm, kdo víc chtějí nedovedou
 při rudých východech sociálních jiter,
 kdy stříká horká krev v dnů jednotvárnost šedou.

5 Víc chtějí! Všecko chtějí! Celou abecedu
 a všechny její liter smělé komplikace!
 Vše, čeho život žádá a co dává v sledu,
 vše, co je plamen, rozkoš, nadšení a práce.

10 Chléb a svobodu! To vždycky málo bylo
 a ještě méně tím lidé rozuměli.
 My chceme prostě vše, i to, co se jen snilo,
 náš hlad je bez konce a my jsme věčně bdělí.

III

Je krásný les ve hnědé, žluté, rudé,
má slunce ještě vůli zahřívát,
nu, a já hřeji tělíčko své chudé
na cestě doubím, které mám tak rád.

5 Života štěstí, slyším zpívat štěstí
ve větru, jímž mne podzim celuje
a jenž si lesem volnou cestu klestí,
že listí směje se a tancuje.

10 A myslím na všechno, co ještě snesu,
na rány, polibky a naděje...
Až zemru, zaneste mě v náruč lesu,
tam ztuhlé srdce znova okřeje.

Noc temná je. Poslední domky města,
poslední lucernu nechal jsem za sebou.
Jdu tmou.

5 Císařskou silnicí. Trochu sněhu se bělá.
A boží muka... Jde pobožný muž.
Mám nůž.

Světýlko v dálce. Tam jsem už doma.
Hospoda svítí. Tam napájí lid,
nu, žid.

10 Žid, farář a četník. Naši páni.
Bůh nula. Není. Pán pánů v dálce. Ti tři moc.
A noc.

Šlo jaro, léto, podzim šel, jde zima;
 šli dnové něhy, jež jak dívka jímá,
 a dnové smutní jako dětské štkání
 a bouřliví jak davů procitání.

5 Šli dnové přes kopce a jejich lesy...
 Jsou vzpomínky, jak siná mračna děsí,
 a jiné vonné jako hebká ruka.
 Dnů jedněch štěstí zlatí druhých muka.

10 Ty kopce kol však neochvějně stojí.
 Dnů jedněch rány slunce druhých hojí.
 A kopce poslušně svou barvu mění
 a lesů rozmary i slunná snění.

Jdu první jarní den tiše světít k lesu,
 je skoro soumrak již a volají se ptáci.
 — Poslední suchý list na mech vlhký snesu,
 děl vítr u sebe a huláká při práci.

5 Však duby nechápou, habry nerozumí,
 ryšavé chocholy se kymácí a chřestí.
 Jde večer mlhavý, lesy vstříc mu šumí,
 kos zpívá unyle o lásky těžkém štěstí.

10 A břízky, ořeší pro snubní dny roucha
 již mají v poupatech a důvěřivě stojí.
 Již v plném potoku zbojnický proud šplouchá.
 Sám stojím na lávce. Sám s novou silou svojí.

Modrých zvonců koniklece
 rozeseto po stráni.
 Mrzutá a kalná mračna
 chladný větrík pohání.

5

Modré zvonce koniklece
 dřímou v šedém kožichu.
 Jaro někde příkrčeno
 brouká sobě potichu.

Anemone nemorosa,
bílá, křehká, svadající;
v chladných kapkách rosa stéká
po narůžovělé líci.

5 Tílko k tílku přituleno;
kdosi mimo šel a tleskal.
První koberec to jarní
pro Mládí, jež vyšlo ze skal.

10 První zeleň v rezi lesů,
bledá, měkká, rozechvěná.
Pod čekajícími stromy
první mladá, nahá žena.

Z vonného krystalu sněhu
delikátně řezané kalichy,
convallaria majalis,
česky: konvalinka.

5 Panenská nahota dívky
uprostřed dvou zelených závojů.
Dráždivá vůně, něha, stud.
Plod bude červený.

10 Nemilují té vůně
hysterické ženy a nemocní:
příliš ukryté vášně jim
rozklad připomíná.

15 V mladé však zeleni jarní,
v snubních písních ptáků zmámených
nám ten sladký stud slibuje
červnovou rozkoš.

Pojď, milenko a ženo, v les,
je tolik sladký jarní den.

Čím zoufalej jsem k zemi kles
a zradil vlastní sen,
5 tím pevněji chci znovu stát
a horoucněji milovat
tebe a život a sen.

Lesk zelených svých očí nech
na mojí hlavě spočinout,
10 když doubím voní země dech,
zeleně chví se proud.
A zapadneme v chladný stín,
kde znova dáš mi teplý klín,
sebe a život a sen.

15 Pak ve snách naše statečnost
vykope v mechu vlhký hrob,
kam uložíme minulost
a bolest hořkých dob,
a všemi květy, jež má háj,
20 jej skryjem... A mně vrátí máj
tebe a život a sen.

5 Pane barone z B., vy jste troup,
 tehdy stál jste tam jako sloup,
 v lese na kraji výstražné dřevo,
 že se nesmí napravo, že se nesmí vlevo,
 špatně otesaný trám,
 pane barone, to vy sám,
 aristokratické střevo.

10 Pane barone z B., škoda slov,
 špatně vydařil se ten lov;
 teď se, hrdino, dojemně mstíte,
 až vás slušně navštívím, tak mě vyhodíte,
 žije velký kapitál!
 Rád bych se však nakonec smál,
 aristokrate, víte?

15 Pane barone z B., bůh vás chraň,
 já jsem pro progresivní daň,
 v lese ledacos někdy se stane,
 rudá krůpěj vpije se, když do mechu skane.
 Milióny jsou zločinem.
 20 Člověk všeho schopný jsem:
 pozor dejte si, pane!

Oh, dubiny, hymnu vám slibuji,
 maličký důkaz, jak vás miluji, —
 však teď mám krátký dech
 pro vaše rozlohy, pro vaše vůně,
 5 pro srny a ptáky, pro hmyz a tůně,
 pro sametový mech.

Jsem pták váš smutný, znavený,
 jenž v horku žízní celé dny,
 a dušička, srdce je tupé.
 10 Mám v knoflíkové dírci rudý mák,
 ale jsem docela krotký pták,
 jenž mechem cupity cupe.

Někde jsem křídla si ochromil,
 a teď bych jen pil a pil a pil,
 15 však kocovin nutno se bát...
 Tož nějak se, lesy, shodneme spolu,
 hleděl bych nahoru, musím však dolů,
 žel, že i básník má hlad.

Za slíbené honorář vybírám denně,
 20 k večeři, k obědu nosívám ženě,
 děkuji, lesy, děkuji.
 Za hříbečky, kuřátka, kozáky,
 za pečárky, janky, růžáky,
 za holoubky, smrže a modráky,
 25 děkuji, lesy, děkuji,
 tu hymnu vám, lesy, slibuji,
 z věčného kovu ji ukuji,
 řekněme: snad.

Pomalu se vleču, vleču,
vím, že smrti neuteču,
ohýbám se k zemi.
Nad hlavou mi lesy šumí,
5 oh, ta stromiska to umí,
chvěju se, chvěju.

Měl jsem také mnohé vlohy,
teď však klesají mi nohy,
usedám do mechu.
10 Opírám se o dubisko,
jsem tak malý a tak nízko,
chvěju se, chvěju.

Oči se mi zavírají,
zpívá pták a stromy hrají
15 v samotě a v tichu.
Splývám s trávou, splývám s kmeny,
člověk chůzí unavený,
modlím se k lesu.

By mne přijal za své dítě
20 a mne změnil okamžitě
v tvrdou krásu dubu,
by mne zdvihl rovně k nebi
s věnci v rozložené lebi,
modlím se k lesu.

Pevně utkvím v živné zemi,
25 domov ptáků s nadějemi,
porostu a uzrám.
Přijde člověk, podetne mě,
padnu, zachvěje se země,
30 neshniju, shořím.

z KNIHY SOCIÁLNÍ HYMNŮ

Oh, lásko, máš-li paprsky

oh, lásko, přehlesku

ty, která našich stínů

ty, která obnovuješ

vždy znovu a znovu

ty, která přicházíš

a z něho vyprovokuješ

oh, lásko pohlaví,

placáš tě pozdraví

či hymna či křesť

i telidá,

až poslední kletba

vykřikne k slunci

Oh, lásko, máš-li paprsky

ty, která západem

jdeš stejně čirě

jak slas mezi

Tisíce spínají

těmi, v nichž

pro slepy

těmi, v nichž

těmi, v nichž

těmi, v nichž

oh, lásko, máš-li paprsky

marnými bláznů

ty znova a znova

a bečeš si

vítězně ber

a v zprůny

Oh, láske, nad pokrčení ramen drobných pesimistů
 jak slunce teplý paprsek tiše povznesená,
 oh, láske, probleskující i z legendárních Kristů,
 ty, kteráš našich stínů běloskvoucí stěna,
 5 ty, kteráš renouveau sladké našich uštvaných duší,
 vždy znovu a znovu se vracející pozlatit jejich smutky,
 ty, která přicházíš s polibkem, když nejméně člověk tě tuší,
 a z něho vyprovokuješ divoce jasné skutky,
 oh, láske pohlaví,
 10 píseň tě pozdraví
 či hymna či křeč nebo vzlyky
 i tehdá,
 až poslední kletbu či poslední díky
 vykřikne k slunci poslední člověk.

15 Oh, láske, nejhanebnějším lidstvem nezdolaná,
 ty, která zápachem dnešních močálů
 jdeš stejně čistá v stejném zápalu,
 jak šlas mezi krásnými těly prvního lidského rána.

Tisíci špinavých manželství chtějí tě pokáletí,
 20 těmi, v nichž otrokem žena je, zakoupeným hanebnou
 zvůli
 pro slepý instinkt a marná plození dětí,
 těmi, v nichž muž je strom, jenž bouří láme se v půli,
 těmi, v nichž oba jsou otroky, zločinci z bídy a žalu,
 těmi, v nichž obchod byl udělán z nejspodnějšího kalu, —
 25 oh, láske, marnými zločiny marně vypuzovaná,
 marnými blasfemiemi marně štvaná,
 ty znovu a znovu se vracíš
 a beřeš si to, co ztrácíš,
 vítězně beřeš si na stezkách nedovolené ctnosti
 30 a v zpurných činech krásné statečnosti,

a odměňuješ se za všechna příkoří
tím nejkrásnějším, co gesto tvé vytvoří,
to nemanželskými dětmi plavé krásy,
géniji zítřka.

35 V doupatech prostituce chtějí tě udupati,
ženouce bláznivým tlakem zákonů, předsudků, choutek
opilost mužů na těla automatických loutek,
ženouce těla, aby se bez tebe objímala
a kupovala se a koupiti se dala, —
40 oh, lásko, slyšíš jen srdce pláč,
když procitne pozdní spáček
a neukojen blouzní znovu
o tvoji ruky hebkém gestu,
o polibku tvém, o tvém slovu,
45 o vonných květech, které házíš v cestu,
ty neprodajná.

Oh, lásko, zapovězená dcerkám buržoazie,
jež skleník zahřívá pro vilnost gurmána!

Oh, lásko, rdousená spáry hierarchie
50 na ložích, jež v samotě trnům jsou vystlána!

Oh, lásko, jásající na polích, na lukách,
rozkvetlá jabloni, zpívající ptáku!

Oh, lásko předměstí, tiše žhnoucí v tmách,
šťkající klavíre, krvavý máku!

55 Z hor modrých obzorů,
slyš, píseň hovorů
o víře a naději naší.
Roste tam lavina,
náruč svou rozpíná,
60 stín z čistého čela plaší.

Oh, tajná vzpruhu velikých činů,
zářivé pozadí země nejlepších synů,
hle, lámou se okovy,
vysýchá slina,
na kandelábrech bulvárů a topolech silnic
65 houpá se provaz, v němž zahyne stohlavá Vina,
jež chtěla tě vyhnati, nečistě smilníc,
jež chtěla tě prodati, jak prodává tvé děti,
a chystala svátek tvého stětí,
70 mamonu děvka.

Oh, lásko, kterás rostla všemi kulturami,
v nich rozleptávajíc omyly a klamy,
v nich zúrodnujíc půdu pro nové vegetace,
75 tys jejich nejlepším vínem svou sílu napájela
a linie své krásy zjemňovala sladce,
že stejně silná jako delikátní, divoká a vřelá
jdeš v slavnou budoucnost.

A jako nikdy předtím nezdolně a hrdě
za práva svá, za svobodu svou bijící se tvrdě
80 jdeš v slavnou budoucnost.

A s tebou jde náš sen, lásko svobodná a čistá,
o šťastných párech sen v slunci tancujících
na zemi rozkvetlé, jež volná je a jistá
každému člověku.

Buď, válko, zdráva! Nechť hřímají děla,
 nechť země rudne a kouří krví člověka,
 nechť výbušných látek expanze hromová a skvělá
 vysílá prudce k nebesům zdiva odvěká.

5 Buď, válko, zdráva! Nechť tančí hrozní šílenci
 při rudých smolnicích, když noc jde po bojišti;
 nechť vlastní krve krůpěje si vítěz nese na věnci,
 nechť rádí mor a ocel zlomená v ranách blyští.

10 Buď, válko, zdráva, zdráva, zdráva,
 kde hadrem barevným se mává,
 až krví ztučníš v rozměr monstruézni!

Buď, válko, zdráva, zdráva, zdráva,
 kde šaškům kyne dravčí sláva,
 ať loutna pokojná u krbu již nezní!

15 Je člověk ještě zvíře včerejší.

Jak tygr dávno sytý, jenž se dále vrhá
 na zvíře úzkostlivé, jemuž kyne pramen,
 a po tropické půdě vřelou krví mrhá
 v zákeřných očích maje nesmyslný plamen,
 20 v palácích velkoměst, hle, jiný dravec číhá.

V kalkulech šílených a stejně geniálních jako
 nad krví plodných národů chřípí mlsně zdvihá,
 a každá cifra v nich je blasfemický smích,
 jež miliónů pán v tvář vrhá lidskosti.
 hanebných

25 O poklad uhlí, rud a drahokamů,
o sílu otroků v mužné plnosti,
o plody velkých námah, věr, zápalů a klamů
krvavé kostky házejí se na strašlivých polích.

Je člověk ještě otrok včerejší.

30 Tisíce loutek poslouchají pány,
tisíce loutek hynou klamnou nenávistí,
tisíce loutek nesou v lazaret své rány,
tisíce loutek, muži... a smyslu nejsou si jisti.

35 Buď zdráva, válko! Zdráv buď, krvesmilný boji,
tvůj pohár krve ještě nepřetekl,
před oltářem tvým kněz tvůj ještě hrdě stojí,
a nutno, aby před špalkem posledních katů klekl.

40 Buď, válko, zdráva, zdráva, zdráva,
kde hadrem barevným se mává,
ve vřavě hesel pitomých najde člověk rozum!

Buď, válko, zdráva, zdráva, zdráva,
kde šaškům kyne dravčí sláva,
v potocích krve najde člověk sebe!

Neseme žhnoucí smolnice
 do ulic a na silnice,
 kde hnijí hříchy měst;
 my byli sta, jsme tisíce,
 5 jde s námi svatá vichřice,
 za námi svátek cest.

Teď hřímá naše píseň, duní pochod náš,
 a před ním tichne práce, modlitba i smích:
 to kráčí budoucnosti mocná přední stráž
 10 a všeobecná stávka zraje v ulicích.

Vy z dolů, hutí, továren,
 vy z černých polí, bílých stěn,
 je chvíle puklých pout;
 vy z lomů, skal a cihelen,
 15 vy davy mužů, davy žen
 jediný slijte proud.

A kopáč, cep a páku, rýč i kladivo
 do výše pozvedněte na ramenech svých:
 chce nová pravda bušit staré na zdivo
 20 a všeobecná stávka zraje v ulicích.

Františku Kupko, život chceme,
za ním a v něm jen kupředu jdeme;
příteli z kraje seinského,
vid', život dá tolik krásného
a ledacos ovšem k tomu.

5

Ledacos hořkne rozlitou žlučí,
ledacos raní, ledacos zmučí.
Dnes rozkoší jat objímáš
a zítra rány v duši máš
a lidský hmyz tě štípe.

10

A provokuje ke kopanci.
Tak pomalu jsme jeho psanci.
Mlčením lidé zabíjí
a jiní tě pochvalou poblíží
a jiní zákeřně bodnou.

15

Však my se mstíme, přísaháme,
že všechno všem zas nazpět dáme.
Příteli Kupko, malíři,
jed neseme na pěkném talíři,
jed pro psy a jejich pány.

20

Psí zuby po psech jen se ženou,
psí hřbety devótně se klenou,
psy bůh má, král a boháči;
psi všichni v jednom chomáči
nám zatarasují cestu.

25

Tvá druhá vlast má také svoje
a pro ně mnohou jámu hnoje,

30 ač dobří jsou u vás metaři.
 (To dílo se teprve podaří,
 až přijde plamenné koště.)

35 Však, Františku Kupko, nechod' domů,
 bys nikdy nezřel, u sta hromů!
 těch našich domácích českých psů,
 psů černožlutých, rudých psů,
 psů červenobílých, černých psů
 a pak těch s doktorátem.

CESTOU

Na moravské páně
Farář, kaplan a hospodář
mají, ať se, tichou tůží
jeť jim pŕinci na Moravě

Moč je to tak lŕst
promáti ho — trocha
církve dvě, dva
život jeť k světu

Na moravské páně
A mě srdce sevřeno
Vidím Prahu v
našich dobrych

Milénka má
milénka má
jako Praha, v
jako Praha, v

Moje srdce
V temné noci
dopřít zle
hořdo jeť

Praha v
oblekám
čekám v
čekám v

Na moravské půdě ještě. Vlak uhání k Svitavám.
Farář, kaplan s hospodyní sedí se mnou ve voze,
mají, zdá se, tichou radost z volebních svých úspěchů,
jež jim přines na Moravě jedenáctý listopad.

5 Mně je to tak hrozně jedno. Zítřek dávno prohráli,
prohraje ho — trochu pozděj — i soc. demokracie,
církev dvě, dva terorismy, červený a černý bůh:
život letí k svému cíli přes církve a přes bohy.

10 Na moravské půdě ještě. Vlak uhání k Svitavám.
A mé srdce sevřeno je: v Praze budu k desáté.
Vidím Prahu v temné noci, vidím Prahu očima
našich dobrých Moravanů: tajemnou a velikou.

15 (Milenka má jela si tam pro bolest a pro žaly,
milenka má jako Praha divoká a rozmarná,
jako Praha, kde tak sladce tancuje se na sopce,
jako Praha, tolik slunce vedle nenávislné tmy.)

20 Moje srdce sevřeno je. Rychlík bouří, uhání.
V temné noci vidím Prahu bez rozkoše, s úděsem,
doupě zloby, intrik, falše, zneuznaných génijů,
hnízdo jedovatých zájmů tajemné a veliké.

Praha světlá, pracující, nevím proč, mi nekyne,
oblékám se do krunýře, maskuji si obličej,
čekám tisíc zlomyslných, frivolních i hloupých ran,
čekám starou známou Prahu... Stůně mi v ní milenka.

EPIGRAMY A SATIRY

Ať žije všeobecné hlasovací právo!
Ty hýkat smíš, osle, a bučet ty, krávo!
To promluví-li někdo řečí lidskou,
by viděl, jak na světě holou je nickou.

Českou duši, český rozum chceš-li,
nestojí to ani starou grešli,
nádavkem se můžeš realistou stát;
5 zapotřebí jest jen věci dvojí:
nahore brát budeš podobojí,
dole dáš se k tomu ještě obřezat.

Doba velká, lidé malí. Rakousku je nanic
z vlasteneckých požadavků, z vlasteneckých pranic.

Na ty rány, na ty boule hlasovací právo?
Takovéhle mastičkářství nebude nám zdrávo.

Radím dopsat paní kněžně beze všeho studu,
by nám z Lurdů dala poslat několik set sudů.

Že mladočechům slábnou ruce
na udržení vesla?
Však zato zadnice jim rostou
pro ministerská křesla.

Český nimrod — nadávka a klení.
Konec konců: geniální není.

Štve a honí, do ruky co vleze,
nejraděj se politicky sveze.

5 Včera to byl Klofáč, Štenberk dneska:
halalim se chvěje země česká.

Vidno z toho: není vybíravý.
Nejraději honí špatné mravy.

10 České prase nebo českou husu.
Malá kuráž, ještě méně vkusu!

Kdy as takhle dojde — pravdu snesu —
na bažanty z konopištských lesů?

— Jsem anarchista.

— Jak... cože... pane... cožpak nevíte,
že takhle přece mluvit nesmíte
a tvářiti se jako nevinný?

5 Což myslíte, že nečtu noviny?
Vím... anarchie... co to znamená.
Jen zmatek, neřád, vraždu, dynamit.
To píše Čas i Čech, to musí být.
Však ještě máme strážná ramena!

10 — Jsem anarchista.

— Nu, ano... ovšem... jsou i výjimky...
Je mezi námi rozdíl malinký.
Však náboženství, majetek a stát...
co chcete bez nich z lidstva udělat?

15 — Jsem anarchista.

— Ba, pravda, pravda... pracujte jen dál,
já chápu zcela ten váš ideál...
jsem také proti řádění těch slot..
však, račte... pardon... musím na záchod.

Pohlaví, srdce, mozek a svaly
šněrují mladí básníci;
jak nevěstky, jež málo spaly,
potácejí se ulicí.

5 V prózách se blabolí pro nic a za nic,
z veršů jsou dřevěné nálady:
jako by odněkud z posledních stanic
styl brali a slova a nápady.

10 Já vždycky si vzpomenu na ty klece,
jež z lupenky pilkou se řezají:
v ně nevkus nepouští vzduchu ni slunce,
ptáci v nich za pár dní scípají.

Devětadevadesát pálených děvčisek
sestrčilo nečisté huby.
Chechtala se pitomost, chechtal se vztek,
kdejaká čubka cenila zuby.

5 Devětadevadesát selských ožralů
sestrčilo červené nosy.
Nejradš maj faráře a potom kořalu:
dejž nám té nebeské rosy!

10 Devětadevadesát plkavých babizen
sestrčilo očadlé řítě...
Tak počalo žíti moravský sen
dvé lidí, jež čekalo dítě.

Jsem starý kozák a jsem zvyklý mrazu
i hladu, slotě, šavlím, kulkám, krvi.
Já ze řemesla bijí, bez rozkazu,
mých tisíc mrtvol chudá pole mrví.

5 Jsem starý kozák, kozák jedna jizva,
na vlastní pěst se protloukám a peru.
Mně skočnou hudbou každá k boji výzva:
jsem starý kozák... Na cara však s...

ČESKÉ ZPĚVY

Nad vlastí teskním
o světlé hodiny,
a hypnotizován
tou sladkou vidinou

Lež jarní slávy
slyš svěcení pokorné,
smil, a myšlenky
však svobodně

Nikdo ho neviděl
nikdo ho nešel
mír cudně mu
byl člověk svobodný

Tu světlo
a síla proniká
Tu náhle
a ve tmě

Čas hrubý
a jeho cizí
že teplý
když se

Tam
do tén
— Nu
však

PROLOG

Nad vlastní teskníci kdes vysoko jsem snil
o světlé hodině, jež čeká za horami,
a hypnotizován můj zrak se okouznil
tou sladkou vidinou nad pozemskými tmami.

5 Lesk jarní slavnosti a květů přívál dlouhý
šly světem pokojným, kde člověk pracoval,
snil, s myšlenkou se rval, měl vášně, smutky, touhy,
však svoboden byl vždy a na své půdě stál.

10 Nikdo ho nemánil a nesliboval mu,
nikdo ho neškrtil a nezabíjel zvolna,
mír cudné moudrosti mu oteplil i tmu:
byl člověk svoboden a země byla volná.

15 Tu světlou vidinu jsem všemi smysly vpíjel
a síla proudila v mé tělo uvadlé...
Tu náhle zhaslo vše, tam dole pláč se svíjel,
a ve tmě vedle mě se chechtal kdosi zle.

20 Cos hrubě zpupného v tom smíchu zvučelo,
a jeho cizí řeč, ta zněla násilnicky,
že teplý růměnec mi stoupal na čelo,
když se mě drze ptal, co značí pláč ten lidský.

Tam pro svou chudobu je člověk na kříž vbíjen, —
do temna zíraje jsem zasmušile děl.
— Nu ovšem, — zasyčel jak vítr v šerý říjen, —
však ještě něco snad jsi v pláči uslyšel! —

Tam pro svou myšlenku je člověk na smrt štván, —
 já šeptal, on se smál: — Máš pravdu! A nic více? —
 Dál do tmy naslouchám a vidím český lán
 a náhle chvěji se, mně žár se žene v líce:

— Pro věrné češství své ran snáší na tisíce! —

Politická píseň ošklivá je píseň,
ale ošklivější stokrát politika,
která jako slizká, zelenavá plíseň
do masa a kostí podloudně nám vniká.

5 Od zelených stolků, z ministerských síní,
ze shrbených fraků podloudně se plíží,
rozkládá nám krev a mrzáky z nás činí
ve městech i na vsích, na statku i v chýži.

10 Jako sirup má být úsměv naší tváře,
z vosku čiperného naše energie,
aby panský lokaj milostivě záře
mohl poplácati sehnuté nám šíje.

15 Šíje poplácati, pánu vyříditi,
že jsme dnes už zcela slušnou společností,
že se dokonce nám může předhoditi
pár těch vedle zbylých, ohlodaných kostí...

20 Politická píseň ošklivá je píseň,
ale někdy na rty slétne náhle sama,
když tě k zadušení teskná škrtí tíseň
a vše zdá se navždy mizet pod rukama...

Jsme jako stádo někdy, nevím čeho,
jen to vím, že nás opatrně pěstí
pro maso, tuk či vlnu; ode všeho
snad potřebují trochu k svému štěstí.

5 Tak opatrně drží nás, že kdosi
již liboval si, jak jsme nasyceni.
Nu, to je pravda: nechodíme bosi
a o pár drobtů nikdy nouze není.

10 Na svobodu se zapomnělo rádo,
řeč patetická pro útěchu teče...
Jsme zkrátka vzorné, bohabojné stádo
a rentuje se každá o nás péče.

15 Psů smečka dobrácká nás hlídá věrně.
Když nízko žlab, je dobrá také služba,
tvor pozitivní nezří pak nic černě
a sloužit, sloužit stálá jeho tužba.

20 Psů smečka běhá, před hloupostí chrání
a vlky nenasytné z cesty plaší...
Tu zejména jsme dobře obstaráni:
Ti psi jsou z nás a krev jsou krve naší.

Jak ozvěna v skalách zasněných
 cos v bytosti naší dříme.
 A je to více než pohádka,
 co za sebou v dáli zříme.

5 Starého nadšení vroucí proud,
 žel, v srdci skrytý až na dně.
 Kontinuita sil velebných,
 žel, udupávaná zrádně.

10 Snad bychom chtěli se opět vzdát
 krásným a dobrým svým pudům,
 zkrušenou hrdost svou pobodnout,
 rozmachu dopřáti údům,

15 silou a mládím si zahýřit
 a bez všech cavyků ránu
 oplatit ranou, jež zabíjí
 za urážku, drzost, hanu.

20 Snad bychom chtěli... A jisto je,
 že bychom mohli a měli.
 Jen odvahou vzroste síla v nás
 a jiskra ve plamen skvělý.

Však sotvaže hne se svědomí
 a my se rozpomínáme,
 krev vznícenou, oheň ve zraku
 a ruku zdviženou máme,

25 pár frází rozšafných postačí
 ukrotit hněvy a blesky:
 vůdcové zastrčí odměnu,
 a národ chce býti hezký.

Zvykli jsme všemu již. Lhostejný lokaj
do uniformy se zapíná.
K čemu jsou na světě sliby a fráze,
výměna názorů u vína.

5 Vzkřikne kdos bolestně: Berou nám děti!
Mrazivé ticho hlas uškrtí.
Tiši a neodporující zlému
necháme uštvat se do smrti.

10 Zaupí žena. Jí odvedli muže,
protože myslit se odvážil.
Čtrnáct dní v novinách píše se, tiskne.
Protesty zbyly. A mrtvý zbyl.

15 Políček nový nás na tváři pálí.
Chapadla zpupná se vzpínají.
Tábory hučí... V livreje staré
noví se ženou zas lokaji. —

20 Zvykli jsme všemu již. Lhostejný lokaj
do uniformy se zapíná.
U řeky zelené směje se drze
frivolní nevěstka Berlína.

Naše barva červená a bílá,
 napřed červená však a pak bílá,
 napřed vzpoura krve potupené,
 požár češství, jež se k cíli žene,
 5 bouřný síly vzrůst — a potom síla
 klidná, cudná, jistá zdarem díla — —

Naše barva červená a bílá...
 Barva. Nic víc. Jarní chybí síla,
 jaro u nás cítí jenom v říji
 10 s hlavou skleslou, se sehnutou šíjí
 čeští lidé, pozitivní lidé.
 Sláva diplomatům! Zdráv buď, klide!

I ta barva již cos vybledlého.
 Kocovina z počínání všeho.
 15 Krev je mdlá a čest je pokálena,
 na prodej s ní chodí jako žena,
 ne však z bídy — z přesvědčení, klidni,
 k Římu dnes a zítra zase k Vídni.

Silná vůně táhla vzduchem,
 v městech atmosféra žhnula,
 nepochopitelným vzruchem
 srdce mladá zaplanula,
 5 rudý reflex padl v stín;
 věčný sen se zdál být skutkem,
 navždy zhroucen prestol sešlý..!
 V městě českém, starém, prudkém
 rebelanti dva se sešli,
 10 Havlíček a Bakunin.

Člověk český člověk hodný,
 duše protná, měkká, bílá,
 které dáno, by v čas vhodný
 svému lidu zazářila,
 15 svítila po celý věk;
 konstituční, míru lačný,
 s vírou v zákon, v mrav a řády,
 a jen trochu uštěpačný
 před Římem a před úřady,
 20 dobrákem byl Havlíček.

Člověk ruský, ten byl jiný.
 Vášnivě se vrhající
 ze zločinů ve zločiny
 Evropou šel s ohněm v líci,
 25 plný nebezpečných vin;
 hlásal revoluci mstivou,
 nesmyslné ideály,
 plamenem byl, vzpourou živou —
 ale vlády se ho bály:
 30 zločincem byl Bakunin.

Střetli se... A přešla léta.
Český člověk, duše bílá,
byl si věren: zloba kletá
pomalu ho popravila,
85 nedožil svůj mužný věk.
Odvezli ho do Brixenu
jménem zákona a krále.
Zabilo to jeho ženu,
dceru možná... A tak dále.
40 Zákony ctil Havlíček.

Zato Rus šel dále světem,
plamen mocný, vůle divá,
hýřil silou, zvůli, vznětem;
bouře kolem něho zpívá
45 dlouho, dlouho do šedin.
Nezkřivili mu ni vlásku;
zlobu s úroky jim vrátil.
Svoji ke svobodě lásku
mučednictvím nezaplatil:
50 Zločincem byl Bakunin.

Šedesát let jsme se postili věrně,
to kvůli zlatému svému prasátku.
Víra je víra. Dosavad věříme
v tuhletu dojemnou starou pohádku.

5 Víra je víra. A sliby jsou sliby.
Píliře života politického.
Jen lůza má heslo: Z ručky do ručky!
Je nedůstojné člověka moudrého.

10 Pevni jsme ve víře, v zákonech, v právu.
Co se nám zlého může přihodit?
Na pozitivní stojíme půdě.
Což nás i odtud mohou vyhodit?

15 Šedesát let jsme se postili věrně,
i dál se budeme věrně postiti.
Svědomy čisté je nade vše přece.
Necudně jiní se mohou sytiti.

(Vánoce 1908)

5 Hlava je nemocná ze všeho toho.
Z vražedných ovzduší odejdi, noho,
na duchu hlodá ten zločinný stín.
Posvátná místa jsou v kramářů rukou,
na místech proklatých rodičky mukou
vyznamenaný teď pyšní se syn.

10 Prohráno vše je zas, tak jako vždycky.
Na prsou cetku má mrzáček lidský,
v kapse má diety, v uších zní dík.
Fraška je u konce, šašci jdou domů;
pro radost voličů hromádku hromů
vymiškováný si vymýšlí býk.

15 Mile si oddechli v dunajském městě,
lacino koupili zaťaté pěstě.
Lacino? Zadarmo dostali vše.
Vědí a cítí, že z rukou těch vůdců,
otrlých, sytých a prodajných svůdců,
mohou chtít vše a dostanou vše...

20 Hlava je nemocná, horko je z toho.
Odvrať se, zraku můj, odejdi, noho:
Blázen, kdo uvěří v nový tu den!
Navršme valy, byť dlaněmi svými,
to mezi sebou a malomocnými,
tu ať je síla, tam zbabělost jen!

25

Nevěřme nikomu na světě širém,
pole svá nedejme zarůsti pýrem,
(8001) před jedem chraňme svou mizu a krev!
Jsme-li však ztraceni? Národ náš má-li
vůdce, jichž hoden? Ať minulost spálí,
30 lokaje vmaluje tam, kde byl lev!

30

By ani studem již nevzplála krev.

(1909)

5 My s právy nezadatelnými
 a s historií, která slávou dýše,
 my s ministry úctyhodnými,
 s poselstvím ve sněmích a v radě říše —
 kdože děl: bychom radš doupě zmijí byli,
 jež, drze kopnuty, by se postavily
 a uškly?

10 Jest přece pouhý plaz jen zmije
 svobodu milující a slunce strání,
 jak volné zvíře každé pro sebe jen žije
 a napadena brání se, nu, brání:
 neb svobodu že miluje a slunce svoje,
 tož neutíká, když jde o ně, z boje
 a bije.

15 Ale my nejsme plazi, rod jsme lidský,
 Římem a Vídní dobře vychovaný,
 vzdělaný kulturně, vzdělaný politicky
 a zvyklý na políčky, na kopance, rány.
 20 My nepotřebujeme jedu v zubu žádném,
 vždyť nesvědčí o charakteru řádném,
 o ctnostech.

25 A proto k historické slávě
 a k nezadatelným svým právům
 ministry máme pracující hravě
 a poslance, již příkladem jsou davům.
 A co nám chybí ještě, to se nám již chystá:
 ta trocha škol, pod nohou půda jistá,
 Svoboda!

Naši duši holubičí,
humanitu hlásali,
celou jednu generaci
vzali nám...

5 Byly doby procitání
z opilství a kocovin,
rykem frází otupený
probouzel se mozek náš,

10 do hloubky a k pravdě blíže
spěchali jsme vášnivě,
vzmachem ducha prožili jsme
stará léta zaspaná,

15 dvojnásob jsme náhle žili,
prolezli vše s pochodní,
tryskalo to u nás mocně
z tisícerych pramenů;

20 v říši dvojhlavého orla,
jenž má mozek slepičí,
stáli jsme tu náhle mladí
s pílí, vášní, zápalem;

na koruně zaprášené
jediný, my, drahokam,
jenž na slunci ještě zářil
leskem nevypůjčeným...

25 Čím jsme se jen mohli státi
v krásné chvíli zápalu
s touto jednou generací,
plnou šťáv a plnou míz,

30 kdyby byl duch, jenž tak mužně
bádal, boural, budoval,
stejně vášnivě a mužně
na nejhorší frontě stál,

35 kdyby s dravým násilnictvím
evropského pochopa
právě jako s násilnictvím
vesele byl zatočil,

40 oko za oko, zub za zub,
dva výpady za výpad,
když se jedná o život náš,
o zem, jazyk, potomstvo...!

Zatím duši holubičí,
humanitu hlásali,
celou jednu generaci
vzali nám...

„— Rozpusťte armády, přelomte pušky,
bodáků užijte na poli;
dříve či později přijde ta chvíle
tak jak tak, dělejte cokoli!“

5 Slyším a věřím a ruce rád přidám
k jarní té setbě, jež vyklíčí;
sejeme stromy, jichž koruny mocné
národům pro klid se vytýčí.

10 Hluboko v srdcích těch, kdož se rvou těžce
s myšlenkou, s hroudou a kladivem,
pletou se věnce již pro lidský svátek
po věku nadevše tesklivém.

15 Ale den veliký nepřišel ještě,
hodina dvanáctá není tu:
nepřítel pokoje kuje své meče
a zpupnost jeho je v zenitu.

20 Šíleným sobectvím opilý národ
cení své kovové čelisti,
studená chapadla vztahuje světem
za každou žena se kořistí.

A my tu, bělostně kvetoucí třešeň,
rostoucí pro rudé ovoce,
chapadla cítíme u paty kmene,
za nimi chřestí to divoce.

25

Zblízka my vidíme, hmatáme přímo,
cítíme vlastním svým na těle,
čí jsou to ruce, jež ochotně rdousí,
oloupí soka i přítele.

30

Víme to, cítíme: Zasetí jarní
i kdyby vzklíčilo, uvadne,
dokud se nevztýčí pravice dějin
a s pěstí zaťatou nepadne

na hlavu obludy, pouštějíc žilou
šilenství zpupného násilí...

35

Až dotud muži jen hněvem svým kojí
všechna svá humánní úsilí.

Té naděje vzíti si nedáme
od kulichů všelijakých,
že jedenkrát ruce si podáme
i přes hlavu tyranů svých.

5 To uprostřed svobodných národů
my volní — co národ, to brat!
Pak do služeb velikých přerodů
své síly dá každý a rád.

10 Pod povrchem zločinných rozporů
již rodí se vzpoura a soud;
hrom udeří v poslední závoru,
pěst přerazí poslední z pout.

15 Té naděje vzíti si nedáme. —
Než přijde však bratrství den,
těch pravicí po právu zhrdáme,
jichž levice škrtí nás jen.

Bůh, jenž dal růsti železu,
 ten rabů nechtěl mítí —
 A proto vy jen hledíte
 kdekoho porobiti.

5 A proto vaše zpupná řeč
 zní hrozbou jen a hanou;
 sejete mračna zlověstná
 nad zemí požehnanou.

10 Kdo seje vítr, mračna zlá,
 vy víte však, co sklídí —:
 nemáte úcty po světě,
 nemáte lásky lidí.

15 A když i hladký diplomat
 o odvetě dnes mlčí,
 jsou méně trpělivi ti,
 kdož dravé zuby vlčí

20 ve vlastním těle cítí již
 a vlastní děti brání...
 Pak ani železný vás bůh
 z té bouře nezachrání!

Kdybychom měli to, co vy,
 bohatství, sílu a říši,
 nekovali bychom okovů
 a rozletěli se k výši.

5 Přesilou ducha jsme dobyli
 všeho, nač můžem být hrdi;
 nám nikdo ruky své nepodal
 a všichni zůstali tvrdi.

10 Krok za krokem vpřed jsme drali se
 a nemohla růsti nám křídla;
 za prudší rozmach krev naše
 byla by na dlažbě stydla.

15 A přece jsme šli a rostli jsme,
 a přece jsme hlavu zdvihli,
 na rukou, na nohou spoutání
 ke světlu jsme oddaně tíhli.

20 Což teprv kdybychom svobodu,
 sílu a bohatství měli!
 ...A kdyby nebylo jedů v nás,
 jež po vás jsme podědili!

Kdo prudká křídla má, ať letí
 přes hranice a vody,
 tam, kde se vzpíná modré horstvo
 a hučí oceán:
 5 bez křídel není cesty světem
 do říše nové shody,
 a špatně žil, kdo nevyužil
 letu, jenž byl mu dán.

Kdo statná křídla má, ať pluje
 10 nad oblaka a hory
 a provokuje nebes ticho
 svou touhou předčasnou;
 bez křídel není smíru s věčnem
 pro pozemšťelé tvory,
 15 je blažen člověk, pochopí-li
 zpěv světů duší svou.

Kdo velká křídla má, ať prchá
 za břehy těsné vlasti;
 je velký svět, však dosti malý,
 20 by dobýti se dal.
 Kdo umdlí, spadne, roztrhne se,
 však výšek poznal slasti,
 a kdo je silen, ten se vrátí,
 by doma bojoval.

25

Kdo prudká křídla má, toť mládí,
toť jeho vzdor a hrdost,
toť jeho naděje a víry
zelený věčně list —

30

však muž má míti pevné nohy,
za leskem oka tvrdost
a na svém místě pevně státi,
oh, pevně státi čist!

EPILOG

Oh, smutná vlasti má, kde tolik toho vadne,
co slibovalo nám ty nejkrásnější květy,
co slibovalo květ i zdravé plody ladné,
jichž míza posílí pro boje, skutky, vzněty, —

5 oh, smutná vlasti má, je někdy tolik žalů
nad tvými lukami a poli, vrchy, lesy,
že smutek do duše a chabost v život svalů
se plíží tesklivě, až člověk hlavu svěsí.

10 A příliš černě zří pak osud země malé,
kde prsty římské lži tak nelítostně kradly,
kde z pohraničních hor zní skřeky neurvalé,
řeč impéria, sen o národech, jež padly;

15 kde národ zbitý kdys na opukové pláni
tak nerad procitá pro život velkých cílů,
má jedy v krvi své, jež promluví brání,
má vůdce zbabělé a karaktery z jílu.

20 A přece v jasný den, kdy slunce proudy sladké
nám lásku k životu a víru v lidi vrací,
to naše bytí zlé se nezdá z půdy vratké
a beznadějně růst pro bezúčelnou práci.

Nad mrtvá poupata se květy plné týčí
a svrasklé padavky ve šťastném zrání mizí;
pod všemi mlhami to po životě křičí
a z mnoha zřítelnic rád plamen šlehne ryzí.

Přes všechna váhání, přes prodajnost a zrady
strom roste v kořenech, strom roste ve větvoví...
Že ve tmách ztracen cíl? Že nevíme si rady?
Toť světa choroba. V tmách den však blýská nový.

Snad cíl nám velký dá a o cestě nám poví.

KNIHA LESŮ, VOD A STRÁNÍ

Va jasně... ..

Hle, zraje... ..
jak žena... ..
bud' rve... ..
přijď nám... ..
nás pona... ..

Duď v... ..
poč... ..
je... ..
tá v... ..
aby... ..
a... ..

V... ..
kdy... ..
na... ..
v... ..
a... ..
I... ..

A... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

VSTUPNÍ MODLITBA

Ve jménu života i radosti i krásy.

5 Hle, země naše, ty, jež ležíš pod nebesy
jak žena kvetoucí pod zrádným závojem,
buď svato jméno tvé všem lidem po vše časy,
přiď nám tvé království se všemi svými plesy,
nás ponoř v příval svůj a zajmi sladkým snem.

10 Buď vůle tvá nám vším, jak ptáku je a hmyzu,
pokorné bylině i zpívající vodě,
jež z drobných pramenů chce míti veleproud;
tvá vůle prostup nás jak uhel žíla kyzu,
abychom žili s ní ve světlé, moudré shodě
a s jasnou hrdostí tvým rodem chtěli slout.

15 Vездеjší chléb svůj si již dobudeme sami,
když máme času dost na paláce a básně,
na lesklé sítě drah, sny, věže, kabely;
však síly třeba nám, jež zrušila by klamy
a hlucha k skuhrání klad žití zdvihla jasně
i naše synovství nad zápor zbabělý.

20 A viny odpusť nám, jež nevědomost plodí,
jichž dračí semeno do prostných srdcí sejí
sluhové fantómů a blasfemických věr.
Jsme děti svedené; jen bludičky nás vodi
do bahen ohavných, že ve své beznaději
ti, matko, klnem pak pro jih i pro sever.

25

Však do pokušení nás uveď v každé chvíli,
vše chceme okusit, čím tělo tvé nám kyne,
kypící, milostné a širé tělo tvé!

30

My žádostivost svou z tvých mocných nader pili,
tvá míza v poskoku se cévami nám řine
a lačných útrob tvých jsme květy žíznivé.

35

Jen silné učiň nás ve víře, v lásce k tobě,
a jak hvozd na jaře se obrodí náš rod;
v temnosvit života se pohrouží jak robě
pro sladkou zralostí již pukající plod.
Tak zlého zbavíš nás jak černé sněti klasy...

Ve jménu života i radosti i krásy.

PROLOG

Nesmrtelnou hymnu slíbil jsem kdys lesům.
Snadno přísahy se činí v líbáncích.
Slíbil jsem ji stromům, zvěři, hmyzu, vřesům.
Milovali jsme se v rozkošnických snách.

5 Nesplnil jsem slibu, nesplnil ho ani,
 když ta naše láska v štěstí uzrála.
 Já jen o tom našem věrném milování
 zpívám prosté rytmy lesů vazala.

10 Také v jejich stínu střídá se sled chvilí;
 tisíc bylo žalů, tisíc radostí:
 Žaly, moje žaly hymnu pohltily;
 mír a radost rády píseň pohostí.

15 Z radostí a míru vzcházejí mé sloky,
 smutků překonaných bývá na nich pel...
 Unikl jsem z města mílovými kroky,
 k zdroji věčné něhy blah jsem odešel.

Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích,
 má novou svěžest poslední tráva.
 Umřeme v barvách, umřeme v plamenech.
 Pak zatopí nás bělostná láva.

5 S večerem mlhy sklouzají po lesích;
 jak zakletý zámek tichá je řeka.
 Mír mimo dobro a zlo se klade
 na křídla ducha zavřená a měkká.

10 Kdes v dáli šumí červnové vášně
 ozvěna sladká, nesmírně táhlá.
 Do rosy klidně složila hlavu
 květina sluncem srpnovým zpráhlá.

Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích.
 Umřeme v barvách na zcela malou chvíli.
 15 Básníci života, jsme jako země:
 zas rozkvetou růže, jež jsme zasadili.

Na jednu zimu zapomenuti,
 k novému jaru z mrtvých povstaneme.
 Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích:
 20 od ocúnů k prvním sněženkám jdeme.

Ty, sladký září! Jak je modré nebe
nad těmi vrchy, kde se barvy rodí!
Jdu zmaten vzduchem, jenž je plný tebe,
a chtěl bych plouti povětrnou lodí.

5 Tak zcela nízko nad lesy, jež mění
svou píseň zelení na píseň žlutí,
a v slunci tiše oddati se snění
o novém jaru, novém zahynutí.

10 I tak je dobře však na zemi něhy,
jež dovede tak krásně umírati
na chvíli, požár uhašený sněhy,
by znovu vzplála s jarem, jež se vrátí.

15 Již v lesích strání měď a zlato hoří,
koňadra u cest nepokojně hvízdá
v klid, jenž se snáší se sivého boří
a v němž svou radost poslední teď hmyz dá.

20 Motýla zdvímám létem znaveného
a zas ho pouštím na poslední květy;
ještě se těšit budem ze dne svého
já, cikády a ptáci, zvěř a květy...

Proč prchají však světle hnědé srny?
Můj krok přec tišší nemůže už býti.
Jsem tulák trochu rozedraný trny
a *teplo zvířat* chtěl bych pocítiti!

Těch ohňů podzimních a jejich namodralých kouřů,
jež rozptylují se tak příliš pomalu!
Jsou jako modlitby či oběť poděkovací
za všechny rozkoše letního zápalu.

5 Za mladá těla žen a jejich supějící vášeň,
za slunce skvělý dar od června do září,
za lesů vonný stín a louky rozezpívané,
za květy, ptáky, vody, hudbu komárů...

10 A mráčky kouře děkují... A nevědouce komu
do lesů tiše plynou, kde již usíná
pod rzí a krví stromů skála znovu tvrdnoucí,
jež slední vzdech svých ňader pevně upíná...

15 Poutníče, zvěstuj v nížinách a v sazovitých městech,
my že tu šťastni byli s lesy po horách,
že také děkujeme slunci... zemi chladnoucí...
za život pohanský, sen v barvách, lesklý prach...

DUBISKO PADLO

Za mostem u Myší díry jednoho rána v září
veliké dubisko padlo z úpatí skalnaté stráně,
na louku zrosenou padlo k slunci tíhnoucí tváří;
dělníků osm tu stálo, listí přšlo na ně.

5 Sekyrou podřáto hlučně a pilou podřezáno
do trávy zrosené padlo, až v kučeravé hlavě
tisíce stonů zavzdychlo a zaprašťelo v ráno,
jež rez a žluť a červeně strání odhalovalo právě.

10 Svitava vzdorně hučela, do balvanů bila,
strhujíc v bělostnou pěnu zlaté habrové listí,
nad černavými bory kavka se rozkroužila:
dělníků osm tu stálo, lidé, jimž se chce jísti.

15 Dělníků osm tu stálo z rozkazu knížete pána,
nepřátel osm tvrdých vtrhlo sem z blízké vísky,
v samotu, v ticho za řekou: v šest padla první rána;
za dubem padnou duby, habry, břízy a lísky.

20 Na sta jich padne, útlé i okoralé již kmeny,
v bok stráně vnikne kopáč, až jiskry vydá kámen,
balvany zřítí se v řeky tok hlučný a rozpěněný,
mech v hlíně zalkne se udupán a hraboš prchne zmámen.

To cestu rozkázal budovat náš katolický pan kníže;
do Dlouhých strání se povine vzhůru tišinou lesů,
by z rodné hlíny v údolí a k nádraží měly blíže
mrtvoly smrků a sosen padlých v bitevním děsu.

TAM, KDE MĚSTO POČÍNÁ

Se starých topolů tu prší srdce sivá
do řeky, zkažené mdlou špínou předměstí,
v níž továrenský kal a barva nepravdivá
zpěv zkouší duhový o shnilé neřesti.

5 Tok teplých odvarů a splašek ustálených
lesklými žilami mdlá žíhá mastnota;
ryb těla stříbrná od břehů prchla zděných
plesnivým kamenem, v němž bahno klototá.

10 Jak zpustlý hřbitov tu i dno je zneuctěno,
kde mrtvá kořata se jistě válejí;
puch stoupá soumrakem, a vše je zachmuřeno,
když tudy otroci jdou domů z galejí.

15 A umírání sil je tady teprv smutné,
tak jako renouveau je k pláči žalné tu;
jen zima přijde sem jak smilování nutné
a hanbu ukryje v svém bílém sametu

20 snad aspoň na dnů pár, ač neuvěříš ani,
že také tenhle kout se někdy rozjasní...
Oh, jak je krásné teď tam u nás umírání,
kde vrchy planoucí o zašlém létu sní

a všechen slunce jas, ježž dlouhým douškem pily,
teď v nach a ve zlato svých lesů vdechují —
oh, jak je svěží teď a jasně rozpustilý
tam u nás řeky proud, s nímž vlny strhují

25 od rodných břehů vrb a olší listí svaté...
Zde je vše prokleta a zhanobeno však,
vzduch, půda, řeka, strom i děti tělo zlaté
i oprýskaná zeď, jež ční jak ztvrdlý mrak.

30 A místo pryskyřic a lesů bílé páry
již z dlouhých komínů dým stoupá k blankytu:
před sluncem ukrývá své zmrzačené tvary
kout země zchátralé a zmírající tu.

NA PODZIMNÍM SLUNCI

Obelstěn sluncem, vzešlým opožděně
nad dohořívajícím požárem,
jejž podzim zažehl, jak zbité štěně
nějaké rány léčit krásným dnem
5 se vleku na výsluní mezi lesy
a k pařezu dím: Odpočineme si.

Sám věru nevím, oč tu vlastně běží,
proč duch i tělo zmalátněly tak,
proč bolest v nitru nevrle se ježí
10 a smutek plíží se jak polem svlak,
jenž stonky obepíná, duší květy
a jehož zbytky vždy jsou nevyplety.

Sám věru nevím, kterou zlatým jitem
teď léčím ránu. Stero proniká
15 střel otrávených otupělým nitrem.
Jeť žalostný dnes osud básníka
ve vlastech, kterým k prostitutek smíchu
jsou mladá srdce zpívající v tichu.

Snad muž, snad žena, dav snad, země celá,
20 oh, což já vím, kdo nejvíc poranil!
Se stráně, která včera dohořela,
se třesu běláskem, jenž v říjen zbyl,
a klamným sluncem dávám obelstíti
den jeden svůj pro anemické kvítí.

Říjnové ráno dozrává již v mlze, tichu a chladu
nad řekou hustou a olověnou, jež zase trochu klesla,
kolkolem jak by se rozptylovala voda v dychtivém hladu,
na vodě naše pytlácká loďka: šplouchají červená vesla.

5 Napravo, nalevo po stěnách strání sotva se tuší lesy,
jež zcela jistě z mlhy dnes vyjdou holejší zas a teskné;
v šedivém vlhku váhavě plujeme hluboko na dně kdesi,
vetřelci, na něž se ryba jde dívat a na hladinu pleskne.

10 Šplouchají vesla, mlha se válí, vrána pozdravuje
den plížící se do zšedlých borů i do hnědých dubin.
Po vodě naše pytlácká loďka jako ve snách pluje,
z vrb sivých prchají vodní žínky do neprůzračných
hlubin...

15 A již se cos hnulo. Stoupají mlhy po vrších z vodního klínu
do lesů nahoru, oblaka šedá mezi nebem a námi,
z vrcholu stráně k vrcholu naproti klenutí světlých stínů,
tragická vteřina před bitvou se sluncem, jež vstalo za
horami.

Na vodě naše pytlácká loďka... „Chval každý duch
Hospodina!“
20 Blýsklo se za námi nahoře na vrchu! Z borů se vyhoupl
náhle
stříbrný kotouč tajemně svítící v mlhy oblaka siná,
a v dáli jako by zazněly polnic fanfáry táhlé.

Hej, holá! položme červená vesla, na kořist nemysleme
a sepněme ruce v modlitbě tiché k tomu, jenž líbá zemi
a jemuž tak skoro za vše, co máme, za život děkujeme
...i za tu rybu, jež se třepe snad chycená pod olšemi.

SE SLOŽENÝMI VESLY

*...es durchweht mich ein Erkennen,
wie grenzenlose Weiten Menschen trennen,
wie furchtbar einsam unsre Seelen leben...*

H. von Hofmannsthal

Složil jsem vesla. Po vodě loďka kolébá se a plyne.
Je řeka tu klidná jak hluboký rybník mezi blízkými břehy,
kde vrbové pruty k olšové větvi chmelová liána vine,
kde z šedého stříbra vrbových houštín list padá jak slza
něhy.

5 Složil jsem vesla. V soumraku, v mlhách podzimní píseň
hyne.

Hladové noci nám upíjejí malátný půvab denní,
jenž velké své štěstí v slunečním jasu bez tepla poznává
stěží,
po lesích strání plameny hasnou v zimomřivém chvění:
bůh ví, kde ptáci jsou, kde květin všechna semena leží.

10 Složil jsem vesla. V soumraku, v šedi život je zapomnění.

V mokravém chladu na loďce sedím... jako by nebylo
lidí

za těmi mlhami, za těmi lesy, jako bych tady byl doma
pod olšemi k vodě skloněnými, kde parma vousatá slídí,
srn, jež jdou pít sem, ryb a kavek bratr s vyschlýma rtoma.

15 Myslím si: Zasil jsem, ať kdo chce, co kde chce a pro
kohokoli sklídí.

Od divokých břehů šílených měst přišel jsem k vodě
a lesům,

já, který se učím teď chápati jich nedůvěřivost k lidem,
já, který se naučil rozuměti jejich nejmenším hlesům
a daleko lidí býti šťasten i trpěti s jejich klidem;

20 svých včerejšků neznám a svoje zítra zpívám na vrších
vřesům.

Od člověka k člověku nesmírná cesta a ještě nedojdeš
se stromy a balvany, s travou a řekou, se zvěří, s hmyzem
Chci, aby bory, louky a vody voněly z dnů mých a chvílí:
jsem zde teď, haluzka domácí půdy, hrouda a já jsme
25 pro sebe jsme se narodili, abychom sobě žili...

Složil jsem vesla. Stíny se stýkají. Jak je všechno
I pomalé zmírání znavených krajů pro zimní klid
jenž přichází se slibem širých ploch, jež bělostné jsou
Loďka se kolébá. Hladinu čerí po proudu studený vánek.
30 Zde šťastný život pohádkou není, zde se šťastně i hasne.

LISTOPAD MEZI BUKY

Všechny jízvy strání se již obnažily
zvětralé a šedé, mechem skvrnité.
Suchá voda větru šumí steskem lesů,
po vrších je slunce měkce rozlité.

5 Slunce milosrdné, jež by chtělo hráti
stromů vrcholky již polobezlisté...
chladný den má vůni hrdé rezignace,
barvy rozkladu a lesky zlatisté.

10 Bloudím žleby mezi bukovými lesy.
Ještě mají stromy trochu zeleně
vydechující do spleti kmenů choře
lehce fialovou páru jeseně.

15 Bloudím tiše s křídly klidně složenými,
zhnědlé zlato buků šustí pod nohou,
na dně žlebu ručej zvoní ledovitě,
ptáci — touho! — ptáci zpívat nemohou...

20 Stojím v klíně kopců; harmonií stesků
sladce dýše píseň listopadová.
A mne mrzí jedno: v černém haveloku
že tu stojím jako skvrna surová.

Raděj byl bych faunem chlupatým a hnědým,
v hnědých proudech listů sotva zřejmý bod:
na bukový pařez s píšťalou bych used
listům padajícím hráti doprovod.

DOMA

Mlhy jsou v kotlinách a bez lesků sivé je nebe;
vejde-li člověk do lesů, hlavu zadumán svěsí.
Po rusých temenech vrchů zavřených v sebe
na šedých šlářích ticho zkřehlými pluje lesy.

5 Datel jen odklepává hubený den svůj a těká
po sosnách fialových. Sýkora v habří pískne.
Melancholická radost a barev dřímota měkká
pod nebem uzavřeným k zemi přátelsky tiskne.

10 V teplém tak hnízdě ptáku dobře a veselo bývá,
hledí-li mřežovým větví z rodného stromu...
Obloha má ovšem slunce, ale je nepravdivá.
K zemi se navracíš. I když je chudá. Domů.

VLOČKY JDOU

Zatáhla se nebesa těžkou šedí sněhovou,
milióny vloček jdou, rozsypou se: hou, hou, hou,
se zemí se nebesa spojí sítí ledovou,
země ztratí špinavá unavenou barvu svou.

5 Radosti své rozloží bílé plochy veselé,
neubrání se jí ni černé bory na horách,
a jen řeka kalná, mdlá jako z tuhy vyvřelé,
zhltne vločku za vločkou, světélka, jež mizí v tmách.

10 Spadne k zemi velký mír s šumem skoro neslyšným,
„odpusťme si, co jsme si,“ šeptly vrchy, pole, les;
bílé ticho ulehne se životem bezdyšným
v širý kraj a širý klid vanoucí až do nebes.

15 Krtek spí již v doupěti, v hroudě strnul drobný hmyz,
zrno jasně vzklíčené čeká povlak sněhový,
holé stromy svírají zastavené proudy míz,
skála o svých nadějích ničeho již nepoví...

20 Přes noc spadne bílý div do polí a do lesů,
bílý mír a bílý jas, pokoj všemu stvoření.
K zásypům svým půjde zvěř, v oku klid a bez hlesu,
v hluboký a tichý žleb, kde se vzpomíná a sní.

Sní a čeká... Člověk jen v děrách svých a ulicích
hladem, krví, mozkiem štván šílenství svých nezmění;
v bílý den i v bílou noc řičí jeho řev i smích,
neustálý boj o život, neustálé říjení.

VYSOKO UPROSTŘED LESŮ

Vysoko uprostřed lesů stojím o šedé dubisko opřen,
přišel jsem z bláta dědiny sem, kde třpytí se bílý sníh,
kde křesťanů bůh je neznám zcela a každou haluzí
popřen,
kde nad čerstvou stopou zvěře táhne dech míru po vrších.

5 Napravo, nalevo, dokola kolem mřežovým kmenů a větví
na ztemnělé moře vrchů vidím, kde u lesů stojí les;
o jeho rozloze klidné a hrdé jen dravého ptáka let ví,
o jeho hloubce liška snad zašteká z mlh ranních do nebes.

10 U vlny černozené vlna, která je černohnědá,
čnící nepohnutě a mlčky z moře jak v zakletí a snách;
nad nimi visí se slibem sněhů obloha bez konce šedá:
uprostřed malý-veliký stojím tu: květ kvete mi na vlnách.

15 Ze spící skály a nad bílé sněhy pomněnkově kvete,
nahore v lesích jej opatruji a vlastní mou krví je živ,
substance krve mé dává mu lesky, tvar jeho měkce hněte;
země a člověk krvesmilnili a zplodili modrý div.

20 Zplodili o jedno štěstí více, upřímné, veselé, prosté,
jak zrno z hroudy vyňaté sluncem, jež směje se na líchu;
v září mi uzrálo uprostřed plamenů, nad sněhy teď mi roste,
vod, hlíny, medů a pryskyřic má vůně v kalichu...

Nad sněhovými plochami spí černých koster lesy
po stráních, které zbělely a nesou nahé jízvy
ve svit, jenž stoupá od země a v šed' ztlel pod nebesy.
Tu poutník když se objeví, jak ruka zpupné výzvy

5 v tvář ticha, spánku, osudu ční nad studené sněhy.
Den krutý je a přísnější než pocel samé smrti
— jež v lůně nových životů vždy slib má plný něhy —
den krutý je a každý hlas bílými spáry škrtí.

10 A mezi ledy břehů svých tok řeky zeje mrtvý,
tajemnou hloubkou hedvábnou v chlad svého ticha láká
jak propast náhlá, řekl bys, o které tu jen smrt ví.
Však černá voda zrcadlí vrb těla křivolaká.

To není země, to je sen,
jež bledý měsíc vykouzlil
pod zastíněnou oblohou
na vlnách sametových mil.

5 To není země, to je div,
nesmírná hudba bílých cest,
jež pro své tiché jiskření
do hlubin strhly světlo hvězd.

10 To není země, to je zjev,
jenž vyplul z nekonečnosti.
Já, blázen, bod a cizinec,
jdu směšný mraznou věčností.

PROSTÉ SLOKY

I

Miluji hvězdná nebesa
pro jejich hloubku a krásu,
pro jejich modrou záhadu
plničkou trpytného jasu.

5 Napohled úsměv, ticho, mír,
ve skutečnosti strž světů
nejhezčí, nejpodivnější
bez bohů a jejich tretů.

10 Stanul jsem v noci lednové
uprostřed nesmírných sněhů:
velebnost hmoty chápal jsem
a v srdci pocítil něhu.

II

Nevíme kam a nevíme proč,
záhady všude je tolik;
nebesa hvězdná podivná jsou,
podivný květnatý dolík,

5 tak jako každý života děj,
černých těch borů tam zraní —
i to, že dřepič z kaváren, já,
šťasten jsem na sněžné pláni.

OJÍNĚLY LESY

Ojíněly husté smrky, dlouhé borovice,
zkřehle věsí jehličí své, jak pod bílou plísní;
sněžné skvrny příliš hutně imitují slunce,
sýkor pískot nesmělý chce býti možná písní.

5 Ojíněly kostry habrů, modřínů a dubů,
na mlází jen hnědé listí schlíple ještě visí;
velké ticho dříme v mlze měkké, šeré, vlhké,
která s jemným steskem věcí důvěrně se mísí.

10 Ojíněla stébla trávy v sněžnou vegetaci,
jež se láme pod kročeji, neduživě praská,
velcí ptáci vzletí tiše, mizí v srdce lesů:
samota mě svými prsty hedvábnými laská.

Je v tom trochu života a trochu vlídné smrti,
odhozené iluze a nadějí svět celý.
15 Sentimentální by byla žena tudy jdoucí,
ale básník slyší všude spodní akord vřelý:

důvěru a klidnou sílu v životě i smrti,
pod melancholickou tváří v krásný osud víru...
20 V chladu stesků ojínělo také jeho srdce,
ale v hlubině zní píseň pohody a míru.

SPÁNEK ÚNOROVÝ

Mlhavý den únorový, hnědá převládá.
Poprašek, jenž v noci spadl, tvoří trochu skvrn,
bílé kontury a stezky. Pustá nálada
vane nad stopami kavek, nad stopami srn.

5 Lesy jako vyhořelé dechu nemají,
mrtvá hnízda obnažená rozpadají se,
všechn život jako když se v pupen utají
zakletý a spící pevně v tvrdém obryse.

10 Ztuhlou zemi zšedlá tráva měkčí nečiní,
ani mechy vysílené, listí vyrudlé;
zvěř a pták jsou pouhé stíny v šeré jeskyni,
jež se plíží tichem vrchů jako po truhle — — —

15 Nenoste sem rudých ohňů velkých pochodní!
Nenoste sem vřesku polnic, větrů šílení!
Je to maska, spadne náhle, světy zavodní
pod úsměvem modrých nebes proudy zelení.

Srdce, slyšíš? Duní to a ječí
 v temnou noc, jež mlhou napojena.
 Řeka vzepjala se náhlou křech,
 k porodu se chystající žena,
 5 slavné dění počlo za horami,
 kde se tká již úsměv ze zlata,
 z noci severní vstříc jde mu tmami
 puklých ledů kantáta.

Srdce, slyšíš? Buší na tvé stěny.
 10 Čas je. Otevři se, než den vzplá.
 Předě dveře postav na stráž feny,
 aby člověčina zpozdlá
 nezasedla trůnů, které patří
 bohům lesů, žlebů, luk a vod:
 15 Až mé oči první zeleň spatří,
 už ti neublíží svod!

Ještě chvílku jen! A moje vděčnost
opět pozdraví tvoje milosrdenství.
Lidé ciframi měří tvou užitečnost,
čím však mně jsi, mé srdce ví.

5 Země, zítra se zazelenáš!
Země, zítra nám rozkvetěš!
Nikdo nepodplatí tě, nekoupí za otčenáš,
ale věrnému synu vším se zveš.

10 Zpěvem, letem a hnízděním ptáků,
vůní, ztepilostí a barvami bylin svých,
víc než zlatem klasů mně rudostí máků
tisíc radostí učiníš nezasloužených.

15 Šerou pohádkou vody, luk šťavnatostí,
lesů ševelem, zvěří a pryskyřicemi
osvobodíš mě z bídy, učitelko ctností,
dechem života naplníš plíce mi.

20 Nedočkavá verunka v sednici hledá kvítí.
Spolu toužíme, březnovou nemocí stůněme.
Lidem nemajíce zač vděčni býti,
celou vděčnost svou, země, vstříc ti neseme.

U DĚRAVÉ SKÁLY

Na šedém balvanu Děravé skály
se samotou srůstaje sedím,
pode mnou vody jak by se rvaly,
na zběsilou Svitavu hledím.

5 Rozbouřená písnička vody,
mé mladosti, mých nadějí parafráze,
podjarní předzvěst nové budoucí shody...
jí naslouchám a je mi blaze.

10 Pleskají, hučí, šumí a zvoní vody,
žlutavé vlny letí, rozbíjí se a pění,
vzduch revolučními chvěje se svody;
však lesy strání dumají v snění.

15 Jakož jim kážou zákony rodné hlíny,
oddaně mízy vzestup očekávají,
své věrny zemi, věrny sobě pod oblačnými stíny
pevně se drží a zrají.

20 I já tu přitisknut ke skále chladné
své půdě i sobě věrnost přísahám celou,
bez lítosti nad tím, co ve mně vadne,
tomu, co klíčí ve mně, oddanost slibuji vřelou.

Svoboden býti, toť kvěsti a zráti
po zákonech svého růstu,
neohlížet se napravo, vlevo nešilhati,
nevěřit hýření, neřkuli půstu.

25 Navěky hotov s bohem, s osudem usmířený,
marnými blasfémii nedráždím nervů;
miluji slunce, zemi, lesy, vody a ženy —
s lidmi se, když je to nutné, bez bázně servu.

Jen abych nezradil sebe, toho jest nejvíce dbáti,
 bytosti rytmus sblížití s rytmem země,
 na pevné půdě co nejpevněji státi
 a vteřinu pochopit jemně...

JARNÍ ZVĚSTOVÁNÍ

Tak dlouho čekali jsme rozechvěni touhou
a chladem, který vál ze sněhů svítících,
den žití chtěli jsme dát za sněženku pouhou,
však blesky chladnými jen vysmál se nám sních.

5 Až náhle začlo tát a vzedmula se řeka,
divadlo veliké pod lesy hrály kry;
my zřeli s rozkoší, jak dole proud se vzteká,
a připravovali své jarní mimikry.

10 Však březen závistně nám nové poslal sněhy,
sen sněženkových spoust nade vším rozestřel;
tou bílou pohádkou, již z hebké utkal něhy,
my šli jsme zmateni a v srdcích měli žel.

15 A neupřímný květ co jitro sněžil venku,
by slunci vzdoroval, jež přišlo k poledni;
kůl každý v plotě sních měl skvělou za čelenku;
však my jen čekali na sněhy poslední.

20 Tak dlouho čekali jsme touhou rozechvěni.
Dnes... atmosféra jest jak brána dokořán
ve svěžest, modro, jas a jitřní kuropění,
dnes první sladký vznět byl země lůnu dán.

25 Zdrávas, země,
 plná milosti,
 požehnaná jsi mezi světy,
 země,
 požehnaný plod života tvého,
 člověk!

Cos méně zřejmého než nádech neurčitý
a jistějšího přec nad všechnu jistotu
v kraj spánkem znavený se sune s mdlými svity
a klade první šlář na jeho nahotu.

30

Již ptáku moudrému po milence se stýská,
již roucho svatební má pěnkava i drozd;
ze sterých hrdélek změť tónů ryzích tryská:
za sedmi řekami spí chladná minulost.

35

Však naší řeky proud již klesající zvolna
ke ptačím písničkám svůj zpívá doprovod,
jenž stoupá po stráních jak hudba sladkobolná,
jak snění dívenky, jež v první klesla svod.

40

Ve skrytých poupatech se rodí cudné tvary,
proud barev mladistvých již čeká v pupenech;
by v tělech roznítil nám sladce tajné žáry,
na každé haluzi se jitří vonný dech.

45

To dekor slavnostní se pro dny snubní staví,
pro hříčky milostné se stelou koberce...
Jak lačné kalichy své vztyčujeme hlavy
a vůně omamná nám stoupá ze srdce.

50

Zdrávas, země,
plná milosti,
požehnaná jsi mezi světy,
země,
požehnaný plod života tvého,
člověk!

Rozhučela se Svitava kalná a rozvodněná,
že břehy nestačí nikterak špinavě hnědému proudu.
Své jehnědy z vody zdvínají keřiska potopená.
Záchvěvy roztávání vzrušují zmrzlou hroudu.

5 Rozhučela se Svitava kalná a rozvodněná.
Je ve vzduchu naděje plno a cudných paprsků března,
jak by mi po boku kráčela s nesmělou láskou žena,
jež tuší, že dnes první prchavé polibky sezná.

10 A před lesů tváří tichou a jakoby lhostejnou ještě
teď vzpomínám si, že včera v městě, kde soumrak splýval
a ulicemi mrholil prach tesklivého deště,
kdes v parku nadobro setmělém kos roztouženě
zpíval — —

15 Starého básníka knihu že opět otvírám, zdá se,
čtu upejpavé sloky, jež nervů nerozdrásají,
sentimentální nádech tkví na jejich nezralé kráse,
v unylou mdlobu srdce i mozek uspávají...

NA SKALKÁCH

Na Skalkách jsem stanul po bloudění
za ptačími hlasy v alejích.
Mého moře měkké rozvlnění
zrcadlilo nebes mladý smích.

5 Na Skalkách dnes vítr poskakoval
po bělošedivých balvanech.
Jarního rusáka březem koval
na Šumbeře nebo na Hádech...

10 Spokojeně krev mi zabušila.
Vítr přízniv! Děj se cokoli!
Dneska ráno loď má odrazila
pod modrými svými chocholy.

15 Na stožárech vlajky poletují
jako smaragdoví motýli.
Nad palubou z mechu ptáci plují.
My se mořským dechem opili.

20 U kormidla rošťácky se směje
bratr Rimbaud, chlapec divoký.
Na to moje české moře kleje,
že by musel býti bezoký.

Ale když už vypluli jsme jednou,
tak se také spolu shodneme.
Nebesa než podvečerně zblednou,
na literaturu klejeme.

JARNÍ KVÍTÍ

Sedmikrásy, jaterníky,
bílé, žluté sasanky,
petrklíče, koniklece,
plicník, blatouch, fialky,

5 od poupat je pozoruji,
doufám, čekám, miluji,
až je toho náhle všude
plná stráň a plný les.

10 Dnem a nocí silná vášně
tvoří, plodí bez hluku —
Každý den se znovu zpíjím
do sladkého šílenství,

15 a co nejde říci slovy,
chválu každé rostliny
stvolů, listů, květů, barev,
odstíněných zelení,

20 chtěl bych vroucně malovati,
aby každý list a květ,
každá kontura a barva
pěly radost, lásku, jas,

jak je budí v zlaté chvíli
našich styků důvěrných...

Na Východě byl to kdysi
v sedmnáctém století

25 bohatý a smělý mistr
japonského rokoka,
jehož jméno bystře zvoní, —
byl to Korin Ogata,
30 který štětcem zpíval chválu
květin tak, jak chtěl bych já.
Ale mistr z Orientu,
když své trsy rozkládal
s vroucností a obratností
vášnivého milence
35 po skládacím paraventu,
dal jim vždycky za podklad
vážné, pyšné, drahé zlato,
holedbavou nádheru —
Kdežto já bych maloval je,
40 ty své jarní milenky,
sedmikrásy, jaterníky,
bílé, žluté sasanky,
petrklíče, koniklece,
podběl, plicník, fialky,
45 na pozadí trochu prostším:
hedvábí své pokryl bych
blankytem těch nebes našich
s bělostnými oblaky.

V DUBNU

Oblaka bílá temné své stíny
pomalu vodí po vrších,
kde ještě mnoho hnědavé hlíny
a lesů sivozelených.

5 Ale již slunce zkouší svou slávu,
poskakující v mracích míč,
své zlato pouští na zemi v trávu
pro pampelišky, petrklíč.

10 Udiven leskem březové kůry,
koberci květů, zelení,
zalitý sluncem pohlížím shůry
na vrchů vážné vlnění.

15 Jest mi, jak bývá plavčíku v koši,
když na obzoru spatří břeh.
Volal bych: Země! Hej, hola, hoši!
Napravo země! V plamenech!

Vítr duje do smrků a dubů,
hučí dlouhý Plaz;
deště mívá, stěra chladných zubů
zatínají v sráz.

5 Ale ptáci přece zvoní všude
s větrem o závod,
silná láska jejich bystře hude
jaru doprovod.

10 S myslí tesknou do lesů jsem vyšel
cestou necestou,
abych větru divou píseň slyšel,
znavil hořkost svou.

15 Ale ptáci nezmatení sudbou
jali podivně
srdce, jež teď čeká, až se s hudbou
láska vrátí v ně.

DUBNOVÉ SCHERZO

Na všech vrcholcích vysokých stromů
špačci sedí.

Vrzající korouhvičky dubna
z velmi staré mědi.

5 Rozmrzele stříhají plachty nebe
šedé, neprůhledné.
Člověk přece před svou budkou
rád si na slunko sedne.

10 Všecky vrcholky vysokých stromů
kolébají se s nimi.
Vítr rozhání s plachtami nebe
zbytky zimy.

Hbitě na jednu usedl jsem si,
pluji jako v člunu.
15 Drobtý slunce házím dolů
stromům na korunu.

Stromům na korunu, na střechy dědině,
špačkům do hrdla rovnou.
20 Máme všichni nakonec radost
nevýslovnou.

Všichni ptáci dnes mne pozdravili,
sojka křičela a datel zaklepal,
modré oči jaterníků pily
lačně úsměv dne, jímž lehký větrík vál.

5 Žlutásek a babočka se chvěli,
mouchy sedaly na místa slunečná.
Šel jsem vesel, pohled můj byl smělý,
snad i bída má se zdála konečná...

10 S chladem večerním však zhasly náhle
bílé plaménky mé senzibility.
Smutku zalily je vlny táhlé,
šerem celý svět se zdál být zalitý.

15 Opět chudás byl jsem živořící,
jenž se ničemu vzdát nesmí docela.
Šerem kráčel fantóm bledolící,
trhal poupata, jež chtivě pučela.

Bláznivý větře z tohoto dubna,
říkám si píseň o Heřmanu z Bubna
z teplé své sednice zíraje v dál.
Oblaka bílá na modrém nebi
5 jako ty myšlenky v bujně mé lebi
letí a letí za lesů val.

Oblaka bílá a oblaka šedá
— to ty jsi, větře, jenž pokoje nedá —
hrají si s tebou a se sluncem:
10 děvčice nezbedné, děvčice bílé
— zrodila, zhltně je větrná chvíle —
laškovují se zlatým milencem.

Řekni však, větře, křídla zda mají,
že se z nich práší až po našem kraji,
15 když do nich pereš mladicky rád?
Či je to těl jejich bělostné chmýří,
které jim ohnivost milence víří
a jež k nám slétá z jich ukrytých vнад?

Bláznivý větře, dubnový větře,
20 veselý cval tvůj až k srdci se vetře
s veselým sluncem a s oblaky.
Říkám si píseň o Heřmanu z Bubna,
směji se vločkám z tohoto dubna,
tvořícím marnivé povlaky.

Na mladé trávě zostřují zeleň,
25 říkám si s tebou: Člověče, neleně,
co nám již může nějaký sníh!
Pučící habříky proměnil v břízky,
k srdci však nesmí, a květen je blízký,
30 v myšlenkách udatnost, radost a smích!

ZPĚV ZEMĚ

Jdu podle vody do šera,
jež od lesů se plíží.

5 Kdes nad dědinou vyvěrá
a váhavě se drolí
klekání, lidská píseň těch,
kdož pod života tíží
sehnuti, s hlavou v ramenech
jdou z dílen, dvorců, polí.

10 Jak naléhání v pozdní čas,
stesek bázlivý a chvějný,
blekotá za mnou zvonku hlas
ke stráním, kde se stmívá;
unikající víry žel
a nářek beznadějný
15 jak by se za mnou potácel
a s řeky šumem splývá.

Však od splavu mně šerem vstříc
zní píseň jiná, smělá,
proud řeky hučí stále víc
20 a z lesů; luk a ze skal
vzkaz půdy nese vzrušené,
že pouta spadla s těla...
A k bouři vody zpěněné
jak by tam někdo tleskal.

25 To ve vlnách, jež do běla
na balvanech se tříští,
snad vodní žínka seděla,
má radost ze života...
Jdu podle vody, u splavu
30 to skučí, řve a piští,
proud staví se tu na hlavu
a zlostně zaklokotá.

Však vše, co v dáli zápolí
po dubinách i v boří,
35 na vrších, v žlebech, v údolí,
ruch v poupatech a mechu,
děj zeleného zázraku,
jenž pomalu se tvoří, —
já slyším z řeky v soumraku
40 a cítím v jejím dechu.

Jdu podle vody v temnotu,
jež nesmírně je živá,
rašení tajnou klopotu
šum řeky doprovází,
45 zpěv táhne mezi stráněmi,
milénka země zpívá:
silného láskou oněmí,
kdo sláb je, toho srazí.

Ve stráni u Svitavy, ve světlé jízvě lomu
lámeme kámen bystře s tichými dělníky pěti;
s dobráckým úsměvem slunce shůry přihlíží k tomu
snad vzpomínajíc, že skálu vidělo kameněti.

5 O modrozelený kámen kladiva rytmicky zvoní,
odskakujeme vesele, o hrany klopýtáme,
hevery derem se do skulin, až balvan k pádu se kloní,
ve tváři oheň, krev na rukou, krůpěje na čele máme.

10 Nad námi modrá nebesa, pod námi hučí řeka,
dubnová pohoda křehká po stráních táhne sladce,
mladistvá zeleň dole svítí jasná a měkká;
kámen a železo zpívají radostnou píseň práce.

15 A nač jsou příliš pomalé a slabé ruce lidské,
to prachem trháme... Pozor! Dým, rána. Letí kusy,
balvany s rachotem řítí se, a v snaze harmonické
mocněji klokotá řeka zrcadlíc plápol rusý.

20 A večer nahoře nad lomem, kde trnkových křů je pole
bílými perličkami poseto v tichém vznětu
a zítra bude již rozvito a potom posype dole
zpocená těla dělníků lehounkým sněhem květů,

nahore nad lomem, myslím si, zíraje na kameny:
Lamačů práce těžká je a hazardní a krásná,
lamačů práce šťastná je jak svátek osluněný, —
když na rub života nemyslíš pro vesnu, jež jde jasná.

BOUŘE

Oh, první májová bouře
mě venku zastihla včera;
v údolí Svitavy vpadla
hodina přísná a šerá.

5 Od stráně ke stráni haslo
vášnivě zlomené světlo.
A nebe rozdoutnalo se,
by náhle ohnivě vzkvetlo.

10 Zelení chvějivý příval
ustrnul v plastičnost chmurnou.
Docela zčernalo boří
jak s odhodlaností vzpurnou.

15 A pak to zaválo dolem.
Blesky a hromy se lýchly
v nebesích převalujících
dýmy, jež za zemí tihly.

20 Za kapkou kapka. A náhle
země se s oblohou střetla;
obloha ledový příval
jí ve tvář divoce vmetla.

To byly kroupy. Jen okamžik.
Skryt špatně zřel jsem, jak bijí...
Člověk se slunečnem jednou
a bouří podruhé zpíjí!

V MODŘÍNECH

V květnovou zeleň modřínů,
ve smaragdovou lázeň
hodil jsem srdce únavu
a mozku strízlivou kázeň.

5 Dostal jsem ukrutnou, divou chuť
celý se ponořit do ní;
ne jako člověk, jak strom se chvět
pod cvalet větrných koní.

10 Tak zatraceně býti nah!
Tak moudrý, pevný, svěží!
Tak samozřejmě přijímat
měnlivý život, jenž běží!

15 Celý jsem vtiskl se do stráně,
jí sestoupil jsem až ke dnu,
čekal, až zapustím kořeny
a větve zelené zvednu.

20 Modřínů vlající chocholy
nad hlavou šuměly mi,
les v nitro vcházel mi pomalu
a všemi smysly mými.

KAŠTAN

Hle, dárce stínu velmi shovívavý.
A nadevšecko milující děti,
jimž úrodu svých měkce oblých snětí
pro hru i zdobu strásá s mocné hlavy.

5 Má kypící a houževnaté zdraví,
a selsky rozložen, se nechce chvětí;
byť nemohl i prudce zavonětí,
cos hlubokého jeho červen praví.

10 Když po západu vlašné ticho voní
a vlašným vzduchem slzy štěstí kanou
v kraj milostný, jenž cikádami zvoní,

kdes v aleji či v sadě, kde se stmělo,
tak jeho květy bílé náhle vzplanou,
že dívku čekáš, jež ti nese tělo.

KUKAČČINO VOLÁNÍ

Kukaččino volání do květnových lesů,
jaká výzva sváteční, jaké vyznání!
Z tisícerych pokřiků, zpěvů, hvizdů, hlesů
jaký povel jásavý k pomilování!

5 Buben, zvon a polnice v jednom hlasu slity
sonorní své trocheje hudou z vrcholků...
Kdybys houštím se mnou šla, zelenými svity,
jistě nečinila bys marných okolků.

10 Poplach srdcí bušících, mízy útočící,
neúnavných hrdélek, v nichž to kлокotá,
světlou vlnu přílivu, oddech křepkých plicí,
pochod, útok, vítězství slávy života

ze zelených cimbuří melodicky hlásá,
až se v každém stéble trav ozve odpověď.
15 I v tom žlebu nejhlubším slyšíš, kterak jásá,
i v tom žlebu nejhlubším rozechvívá snět.

A kdybys, má lásko, šla se mnou houštinami,
v shodě s květnem dala květ, na němž bych se zpil, —
slyšela bys v tluku tom v jasu nad hlavami
20 sladký trochej milostný, jenž nás uchvátil.

Mám plná ústa pryskyřic
 a myslím, že utonu dnes
 v zeleně proudech dychtivých,
 jež ze všech stran se řítí.
 5 Je poledne. Ležím u seče.
 Do vlašné trávy jsem kles.
 Po tichých deštích májových
 vzduch hoří, chvěje se, svítí.

A já tu ležím pokořen
 10 života bláznivým dnem,
 jenž tryská, šílí, zpívá, žhne,
 var pudů, hladů, žízní;
 jsem zmámen vzruchem instinktů
 a tvarů prchavým snem,
 15 jež od země tíhnou za sluncem
 a synteticky vyzní.

Mám plná ústa pryskyřic
 a barev plničky zrak;
 šum promíšených pohybů
 20 jak moře v sluch mi hučí:
 já ležím na dně, trosečník,
 jenž opustil svůj vrak
 a život pod hladinou teď
 se milovati učí.

STRAŠIDLA V KRAJI

Jdu z města lesům vstříc a upomínka se mnou
na vlnky tančící pod látek smělou barvou,
na jaro v tělech žen, jež s ukrutností jemnou
pro ňadra, boky, klín si steré oči narvou;

5 jdu z města horkého a jarní večer tmí se,
a hore povlává van váhavý a nyvý,
tma z lesů dere se a svítí cesty lysé,
klid svěží ovanul mé rozpálené čivy.

10 Tu ženy bláhové, jež ve městě jsem viděl,
jichž rozhoupaný prs tak těžko z mysli mizí,
a lesů představa, jež plny trav a zřidel
i ptáků, vůní, tmy jsou jako lázeň ryzí,

15 a stráně zastřené a vzhůru cesta sivá
a soumrak májový, jenž chvěje se a voní, —
to všechno mísí se a harmonicky splývá,
že sladkou rozkoší div prsa nezazvoní.

20 Však náhle v temnotě pod lípou na rozcestí
a opět u škarpy, kde sedlák zhynul kdysi,
a v poli u lesa jak hrozba bílé pěsti
a u dědiny zas, jak sebevrah když visí,

smrt, vraždu, neštěstí tak připomínající
se tyčí kameny a chmurné kusy kovu
jak velké, pitvorné a ztvrdlé neštovice,
jak úskok, nepřítel, jenž připraven je k lovu,

25 jak hnusná strašidla, jak ženy nakažené,
jež z temna neřestně tě chtějí osloviti,
jak vrazi silniční, jimž v ruce napřažené
nůž dobře broušený a zkrvácený svítí...

80

Tak ve kraj lahodný, kde země sladce dýše,
kde člověk rozkoše jen sobě připomíná,
a v soumrak vášnivý, jenž jako měkká skrýše
pro lásku hlubokou svá hebká křídla spíná,

85

ty chmurné symboly a těla teskně mroucí
jen smutek vnášejí a souzvuk věcí plaší,
na paměť stojíce prý lásce nad vše vroucí
jen lásku drsností svou na rozcestích straší.

5 Zmolinou lesní úzkou, příval vypral ji včera,
 kameny umyl v ní a schody nanosl z písku,
 v stříbrném vzduchu stoupám do zeleného šera
 vzhůru a vzhůru, líbám habr, smrček i lísku
 pohledem vděčným za všecko.

Divím se srdcím šťavelu, hlemýžďům bez ulitky,
 naslouchám ptákům, sbírám brouky, laskám se s kvítky
 a mám se za děcko.

10 Zmolinou lesní stoupám, a legion očí svítících,
 kamkoli hnu se, hledí na mne a zrcadlí smích
 zelení, jež se blahem dmou z vláh po dnech sucha.
 Je ticho pod klenbou: ze samých smaragdů je složena,
 černé a hnědé sloupy ji nesou, černá a hnědá ramena,
 a já mám volného ducha...

15 Ale teď. Hola! U nohou mých! Cože to chřestí
 v tom tichu stráně, jež vláhou nasycena
 unyle odpočívá jak pomilovaná žena?
 Jako když skřítků ostříčné zbraně zašelestí
 20 v souboji drobném
 a zdobném.

Hej, hola! Jsou to dva modří střevlíci,
 po písku, jehličí, kamenech dolů se valící.
 Hej, hola! A ty jsi to, lásko,
 zlá, nesvědomitá plavovlásko,
 25 která je ženeš objaté po kamenném loži
 a hloží!

Jaké to divadlo ve zmoli
na lesní stráni!

30

Samička prchá a zápolí,
šesterem stehem se brání.

Sameček slepý ze všech sil
za krk ji drží, za kolena.
Tvůj, lásko, dech mu rozpálil
krunýř až do zelena.

35

Hned dole je, hned navrchu,
a kovově chřestí jim tělo.
Ze svaštělého povrchu
teď jak by to završelo.

40

A teď zas v pevném objetí
se s kamene na kámen řítí.
Oh, jaké dnes tvé zakletí
jim schystalo živobyті!

45

Ale již vítězný sameček
pod sebou drží ji směle,
a jeho bílý údeček
zdvihá se, chvěje se vřele,
dobývá skuliny
pro sladké vteřiny —
oh, lásko!

50

Tak tedy tě, lásko, potkávám ve zmolině lesní,
na tvrdých kamenech, na písku sneseném,
a kol nás jaro svlažené a ničeho, co teskní,
ledaže divoženka v úkrytu zeleném,
snad lačně, snad zvědavě, mým trápí se člověčenstvím,
55 jako já ženstvím.

60

Je ticho pod klenbou, rozpjatou smaragdově,
jen ptáků hnízdících varovné hvízdají křiky!
Stříbrným vzduchem vonným, duchu i tělu hově,
za voláním kukačky jdu, za zlatými pryskyřníky
v aleje spanilé
bez cíle...

DEDIKACE

Jahody první, hle, nesu ti, ženo,
z bukové paseky, z vysoké trávy,
pozdravy slunce a jižního větru,
zakleté v šarlat a ve sladké šťávy:

5 Pomalu nes je k svým hedvábným retům,
ať jejich sladkost až k srdci ti vzrůstá.
Pomni, že políbíš červnové slunce
a krví země si potřísniš ústa.

10 Jahody první, hle, nesu ti z lesů,
vyhřátých paprsků úrodou zlatou.
Jak ten plod rudý buď krystalem vonným,
slunce a země buď pohodou jatou.

CHVÁLA NAHOTY

Nad lesy červen plá a nebe safírové,
však pod korunami jen ticha šumí hlasy;
jsou květy nachové, kde paví oko plove
a syto sladkostí mdle s okvětími hrá si.

5 Den ohni zlatými sluj smaragdovou třísní
a šerem svatební dech vegetace vane;
od země plíží se pach vlhce černých plísni
a z nebes oštěpy v stín vůně boří kane.

10 Nad lesy červen plá a ticho vášní voní...
Hle, z němé nádrže teď chochol tryskl vodní
a vrací krůpěje, jež o hladinu zvoní;
proud čirý, stříbrný se rozlil v lesy spodní.

15 Však není fontán to, ni ptačí hlas to není.
A hasne v korunách již sladká melodie.
Jen ticho chvěje se ve žhavém roznícení
a stébla kloní se: Což Veliký Pan žije?

20 Snad vyšel s píšťalou na stráně hledat panny.
Je lačná vteřina a červen mocně velí.
Snad dívka vyšla si a hlas má vytepaný
svou touhou jako šperk, jenž zajal plamen skvělý...

Oh, možno aspoň snít ve věku béd a muky,
že dívka vyšla si a náhle stála nahá
tam dole v pasece, kde pod starými buky
je tráva vysoká a laskavá a vlahá?

25 Je možno aspoň snít o sladkém těstě v kvasu,
o krásné nahotě, jež lesům vpospas dána,
by souzvuk doplněn byl snopem plavých jasů,
v němž látka zápalná pro naše smysly stkána?

Nic není krásnější nad toto kladné dílo,
30 jež s cetkou nepadá, nemizí se závojem;
v něm na sta souhvězdí a jitřních střel se slilo
ve fontán zárných gest a prazákladní pojem.

Je možno pochopit, že mýtus šperků zmate,
že napověděné a poloskryté dráždí.
35 Jsou lesti ničemné, jsou úskočnosti svaté.
Pro modlu zastřenou se člověk lehce vraždí.

Však ženy nahota je život sám, ne modla,
blesk ozařující směr z abstrakcí a stínů!
S nebesy země se v úsměvu jejím shodla,
40 jenž mimo zásluhu a mimo všechnu vinu.

Když křídla rozepne, žár zkojíš jejich žárem;
s jich spánkem hedvábným tě hudba zpije svěží,
jak lázeň pod strání a okouzlení tvarem,
když kolem jara sen a třešní květy sněží — — —

45 Oh, možno aspoň snít v den červnového kouzla,
že dívka vyšla si a zjevila se nahá,
by v lože vlahých trav jak nebes oštěp sklouzla,
dar přepozitivní a kořist nad vše drahá,

do loktů mužových, jenž o hmotě pěl vzkvetlé,
50 jež zraje na slunci a z půdy šťávy saje,
o náboženství svém, jež konkrétní a světlé
bez marných abstrakcí stem žhavých barev hraje?

Dech síly jaksi neuvědoměné
 a dobráctví, jež među plno, vane
 z koruny její hmyzem opěvané,
 když nad snem květů pohoda se klene.

5 V jich vůni zlatem nebes nasycené,
 s níž pozdrav slunce dolů ve stín kane,
 mdlý poutník tuší kraje požehnané
 a kvetoucí kdes v budoucnosti sněné.

10 Až sladká moudrost vejde v srdce lidská,
 jak v úly med ze sterých snesen květů,
 a práce bude radost harmonická,

jak pohanské a slavné kolonády
 lip aleje ve chvílích velkých vznětů
 tančící páry přilákají rády.

AUTOPORTRÉT V ČERVNU

Nad lesy blankyt zapálen, stráněmi táhne dech boří.
Na mechu ležím v dubině já pod keřem na výsluní.
Na pohozeném klobouku kytice jahod mi hoří:
z města jsem člověk ubohý, však venkovskou mám již
vůni.

5 Z košile rozhalené krk nahý a smědý mi svítí
a prsa lehce omšelá temnými kučerami.
V mé tváři trochu vyžilé hnědé oči se vznítí,
kdykoli políbí mě van proudící hlubinami.

10 Mám hubené ruce beze stop těžké fyzické píce,
však hlínou a šťavami bylin hojně poskvrněné.
Cos jistě by mluvilo k ženě teď o mé smyslné síle,
přívalem vlažných dojmů příjemně obelstěné.

15 Rukou si podpírám hlavu pod černou zcuchanou kšticí
a hledím zdlouhavě, něžně, jako bych hladil v lese
květiny, trávy, kmeny, balvany v mechu spící
a vše, co živého někde mihne a zaleskne se.

Kniha mi vyhlédá z kapsy kabátu pomačkaného.
Však připoután k zemi je tu subtilní sluch lidský:
člověk a hrouda si sdělují rytmus nitra svého,
20 žár krve, píseň zrání, stesk temně erotický.

Ne, nepůjdu do Říma dotknout se antik svou neuctivou
rukou;

mám nad hlavou slunce, jež miluji,
s ním lesy a vrchy mě stvrzují,
co krásou, silou, štěstím života, co bídou a mukou.

5 Tam velebně Via Appia hlásá život, jenž zapadl v tůň;
zde prostě a pravdivě zpívají
o života šťavách, jež tryskají,
ptáci a vody, hmyz a louky, linie, barvy, vůně.

Tam na troskách slávy kraluje hlupák a hladová bída
lidu;

10 zde živoucí krásy a naděje,
zvěř, květiny, mechy a ručeje
pohanské pudry chválí písní majestátního klidu.

Zde jasně cítím, jak malí jsou bozi ti staří i ti noví
a člověk jak mocně se vztyčuje,
15 když se zemí vroucně se miluje
a její nářek doprovází chvějícími se slovy.

IMPROVIZACE

Mateřídouškou ruce mi voní;
ležel jsem na mezi, naslouchal skřivanu,
zda je to pták, či zda srdce to zvoní
mně po ránu.
5 Procitlá země, nadechlý sen,
slibovala mi rozkošný den.

A jahodami ruce mi voní,
mám krev jejich na rukou, na retech.
Přišel jsem do seče, plazil se po ní,
10 na slunci poledním vřel její dech;
padl jsem hluboko do trávy
v den jásavý.

A borem ruce mi voní.
Po stráni dolů běžel jsem bořinou,
15 kmenů se chytal, těchže jak loni,
sklouzal jsem, klopýtal za srnčí rodinou.
Opilý lesy, divoký, nevinný
stanul jsem nad domky dědiny.

A ještě něčím ruce mi voní:
20 Svou milenku našel jsem pod jabloní.

Já, zdá se, narodil se v Městě krutém,
jež nenáviděje hned opět miluji,
já, zdá se, hýřil v plynů světle žlutém
a mrzce s ženami, jež hnusem nadují.

5 Však sladce zapomněno všechno bývá
ve žlebu provlhlém a hnědě hnijícím,
když odtud na vrchy mě zeleň živá
jak svého synáčka zve jasným ohněm svým.

10 Tu vím, že zrodil jsem se v dubin stínu
a mlékem trpkým laň mě v seči kojila:
řád lesů děl mou zásluhu i vinu,
s jich něhou tvrdost jich se ve mně spojila.

15 Pak snil jsem život měst a černých čtvrtí,
grog horký v přístavech jsem s námořníky pil,
až odešel jsem náhle smuten k smrti
bez cíle, tlumoku, bych nyní teprv žil!

20 Ze snů a mrákot probral jsem se v zoři,
jež mízou voněla od lesů vanoucí;
zelené vlny sladkovodních moří
šuměly osud můj a cesty budoucí.

Tu trochu klopýtal jsem v měkkém mechu
omámen vůněmi a ptáků jásosem;
však pryskyřice dodaly mi dechu:
se zemí srůstaje svým žiji životem.

Nahoře mezi lesy po vrších stezka se vine
tišinou klidně dýšící, jako by neznala lidí;
své dny tu naplní každý květ a spokojeně hyne,
jen skrytými zákony, zdá se, že se tu všechno řídí.

5 Hned jasnou dubinou starou, hned temně přísným
borem
se vine po boku stráně vypouklé do údolí;
tu zalita sluncem stoupá uprostřed květů horem,
tam spadá hluboko do žlebu ve stín jaksí holý.

Tak dvakrát, třikrát, čtyřikrát nahoru dolů se stáčí.
10 Je měkká uprostřed bylin, hmyz nad ní zpívá a krouží,
je schůdná na svahu dubiny, kde srnčí po mechu kráčí
a žluté, hnědé, šedivé houby v zeleň se hrouží.

A náhle je kamenitá a pod balvany se ztrácí,
či lišejníkem zarostlý kmen padl na ni skosen;
15 však znovu se vine měkká, kde v zem se jehličí vrací
a šťavel rozesel srdéčka v kořání hnědých sosén.

K dědině ještě daleko, zvěř pokojně se dívá;
proud vůní, barev, hořkostí a zcela jemných zvuků
tu stále vane samotou, jež nesmírně je živá:
20 V jediné písni mízy šum se druží k srdce tluku.

Kaneme se smrků, kaneme s dubů
 nocí dnes vlahou jak polibek,
 tisícem žhoucích a milostných vrubů
 hebce jí zdobíme temný vděk.

5 Svítíme žádostí, svítíme blahem,
 rozkvětem uprostřed pohody,
 ve vzduchu vonném, měkkém a nahém
 tančíme ke chvále přírody.

10 Slavičí vroucnosti vášnivé vzlyky
 našeho reje jsou doprovod,
 vzdávají zemi a osudu díky
 za vůni lesů a za šum vod,

15 za život blažený na ňadrech matky,
 za krásu pudu, jenž zahořel...
 Svítíme, tančíme život svůj krátký
 na křídlech nesouce jeho pel,

20 a když se naplní dní našich sudba,
 klesáme hebkého do mechu,
 nad námi zašumí pravěká hudba:
 po tanci třeba je oddechu.

I

Jaká rozkoš, země, do tvé vlahé hlíny
zabořiti prsty, dlaně přitisknout
(i když poznaly žen žádostivé klíny,
i když zbádaly jich těla každý kout).

5 V hlíně tajný život oblévá mé prsty,
nezřím ho, však cítím aspoň voněti,
jako bys mi vpospas dala hnědý prs, ty,
milenko a matko, muži, dítěti.

10 S rukama v tvé hlíně chvěji se jak panna,
kterou muž jal pevně, strhl na hrud' svou;
miluji tě, jak chceš býti milována:
zrakem, čichem, hmatem, láskou smyslnou.

II

Dnes beránci se pasou na blankytu,
co zítra vystřídá je, kdož to ví,
noc zazáří-li ve stříbrném třpytu
či napne mraků černé plachtoví.

5 Pro lačné oko mé však pastvou čárnou
je každý krásný rozmar oblohy,
k níž nepřicházím s otázekčkou marnou
a před níž nepomyslím na bohy.

10 Pro oko mé... a někdy pro myšlenku
o všemmíru, kde v prášku prášek jsem...
Však pro svou lásku, to mám divoženku,
pravdivou zemi lživým pod nebem.

15 Ji miluji, a zpěv můj země chvála,
ji vyznávám svou celou bytostí,
a láska ta, toť pud i vůle stálá,
pud syna, vůle k celé věrnosti.

20 A ode mne-li slyšeli jste zpěvy
ke chvále slunce, hymnu pobožnou:
mně, věřte, proto jen se velkým jeví,
že zemi činí tolik rozkošnou.

VZPOMÍNKA V DEN ŠERÝ

V aleji lesní kdesi na vrších
jak v tichu zakleté a sladké sluje.
Je šerý den a deštík právě ztich,
krůpěje svítí, život podřimuje
5 ve stesku jemném jako hebký van
a vlhká zeleň proudí pod nohama.
Proč jsem si na tě vzpomněl, oiran,
proč, Hanamurasaki z domu Tama?

V kimonu černém, lehce průsvitném,
10 na něž se zdola plíží chryzantémy,
proč klečíš smutným zaujata snem,
proč lomíš dlouze rukou liliemi
na pásu zeleném, jímž rozletěl
se žlutých draků dav? Jak bolest sama
15 nač vzpomínáš? Proč touha ta či žel,
proč, Hanamurasaki z domu Tama?

Že mládí prchlo jako muže vznět,
jejž luny východ přines a vzal západ?
Že krása hyne jako třešně květ,
20 než celý půvab její můžeš chápat?
Je život ženy život motýlí,
a věčně mladá jest jen Fužijama.
Proč truchliti, když den se nachýlí,
proč, Hanamurasaki z domu Tama?

25

Či jala srdce touha hluboká
po dětech, muži, prostém po domovu,
jenž pln je ticha jako zátoka
a nepřístupný nevlídnému slovu?
I tam je otroctví a touhy hlad
a pod úsměvem záští drsná tlama,
30 proč pro klam celý život zrazovat,
proč, Hanamurasaki z domu Tama?...

35

Nic nevím z toho. Jako stesku van
v den šerý vzpomínka ta přišla sama
na tebe, smutnou dívku, oiran
ze Zeleného domu, jenž slul Tama,
na jednu z těch, jež leckdo miloval,
však zvěčnit moh jen Utamaro, jeden,
jenž ptáka vášně pro vás maloval
40 a vaším kouzlem tisíckrát byl sveden.

Sedím v seči nad potokem,
temný pahýl bezhlesý,
poceluji vše jen okem,
život se mne neděsí.

5 Mouchy, cikády a ptáci
bzučí, zvoní, pískají;
dým z mé lulky v křích se ztrácí,
nejsem v cestě mumraji,

10 který tančí slunnou chvíli
v červencové poledne,
vášnivý a rozpustilý
jako ty, můj věčný sne

15 o radosti lidských párů
vteřinou svou opilých,
o člověka sladkém jaru
po všech našich bludech zlých...

20 Sedím v seči. Život hoví
pudům, jež se k slunci pnou.
Černopláštník sametový
třepotá se nade mnou.

Třepotá se, krouží, těká,
na nahou mi ruku sed;
jako pocel křídla měkká
dotkla se mne: hledá med.

25

Odletí, však pak se vrátí
na mou ruku zas a zas...
Nemohu mu pranic dáti,
drsný dotek můj i hlas.

30

Jeho něha hledá kvítí,
já jsem hrubý člověk jen:
nemohu mu nastaviti
rtů svých jako retům žen.

LETNÍ APOSTROFA

Ej, ticho,
těch našich sečí srázných ticho horké,
když hmyzů legion se snoubí na květech
a tančí, zpívá, šílí v zlatém žáru —

5 ej, ticho,
těch našich lučin ticho vonné, vroucí,
když úběl kopretin a modře šalvějů
se mísí v zeleň kypící a vlahou —

10 ej, ticho,
těch našich polí ticho oslavené,
když vlnící se rež se pyšně vymetá
pod blankytem, jímž oblak pluje bílý —

15 ej, ticho, ticho,
jen o trochu víc jasu ještě daruj
mé mysli pokojné, by rozmar milencin
jí nevyrušil z poledního míru,
v němž zastavuje se jak v stráni květina!

Buď zdráv mi, barbare ty kučeravý!
Já hodiny žil s tebou nad vše milé.
Je tolik sladkosti přec ve tvé síle,
proč k odznaku tě pojí Germán dravý?

5 Král hmyzu hnízdo na tobě si staví
a oblétá tě bzuče v slunné chvíle.
Jsi míru záštita a v lidském díle,
oh, věrně sloužíš pevný, moudrý, plavý.

10 Tvé chrámy božstva pozitivní hostí
a život pokojný po celé věky,
v němž souzvuk neruší ni bílé kosti.

Miluješ jistě rozkoš lásky lidské,
neb víš, co muže a co ženy vděky.
Oh, přiznej, sny tvé že jsou erotické!

Žár vedra zlatého po stráních stéká k řece
 jak olej vařící starými trychtýři;
 ve žhavém poprašku skal snědé leží plece
 a lesy strnulé v svém němém krunýři

5 se časem zachvějí, jak smrt by na ně sáhla...
 A zdá se, že jižjiž kdes jiskra zablyskne,
 a plamen vyletí, a ohnivá a náhlá
 veselost požáru své heslo zavýskne...

10 To léta parného a zastavené vláhy
 den nemilosrdný vše stápí v suchý var.
 A v těsném údolí žhnou kolejnice dráhy
 u řeky vychrtlé, a mlčelivý zmar

15 se zdá, že se stráně do pustých ulic kráčí,
 do mrtvé dědiny, jež sluncem zalkla se.
 Jen bílý husí mrak se potácí a máčí
 v blyskavé zátoce jak v ryčné oáze

20 a drsné fanfáry své s marnou zuřivostí
 vysílá k nebesům, jichž rozpálený chvost
 vše smetl do stínů, kde líně bez bolesti
 se rodí ospalá a vlažná smyslnost...

Namístež zmaru teď jde Erós po dědině;
 je příliš otylý a s křídly bez peří,
 má kocovinu zlou po těžkém včera víně,
 jen nerad zaťuká tu a tam u dveří.

25

Jde Erós dědinou, jež sluncem zaplavena,
své šepce poselství u dusících se chat.
Neb každou pod střechou nejedna leží žena
sytá a ospalá jak odpolední had,

30

kvas těla horkého po loži rozložila
ve vlnách umdlených a z prádla kypících,
stud kamsi na židli se šatem odložila,
snů jemná lascivnost v ní drobný budí smích...

35

Toť chvíle smyslná je pro manželky vratké,
jež z nudy vymýšlí si radost avantýr,
toť chvíle smyslná i pro dívenky sladké,
předčasnou zralost v nad a příliš dobrý žír,

40

pro všechny semitské ty nakynuté ženy,
tu chloubu kramářů ze starých uliček...
A v bílé sednici, než zdřímnou zmalátněny,
ohnivě fiktivní je znásilňuje rek.

MAKOVÁ KYTICE

Na lukách dole řinčely kosy,
nahore v polích perlami rosy
pomalu brodil jsem se jak zvěř;
z ranního navracel jsem se lovu,
5 ze všech stran kynul mi pod nebem z kovu
kvetoucí šípkový keř a keř.

Ale já mimo šel a jen jsem stanul
všude, kde rudější makový planul
dnes ráno rozvítý květ.
- 10 Pole a pole mou skládala kytku,
smělou a veselou, zářící kytku,
na kterou hleděl celý svět.

V dědině teprv se probouzeli.
Jen dělníci jdoucí do práce zřeli
15 po očku na kytku červenou.
V kalném tom šedivém dnešním ránu
do květovaného dal jsem ji džbánu,
na okno postavil — barvu svou.

Zpívá a jásá. Pomoci nelze
20 křesťance Marii, židovce Else,
každá ji políbí pohledem.
Sedláci, měšťáci, profesori
líbají kytku. A kytká hoří
drzým a pohanským plamenem.

Chytil jsem rybu. V objetí ruky
vzpíná se, dusí v objetí žhavém.
O šupin stříbro nebeské luky
křesají blesky na jasu plavém,

5 jenž pojí zemi s oblohou vroucí,
kde slunce klenbu blankytnou sžehá.
Ty, rybo lesklá, ty, rybo mroucí,
studených hlubin u tebe něha!

10 Stříbrný svědku pohádky vodní,
divoké řeky obyvateli,
táž jsme přec hmota, bratři jsme rodní!
Silnější já jen, krutý a smělý,

15 šeru jsem vzal tě zelenavému,
ze stínů rdestů kamenné skrýši.
Pro radost srdci zpohanštělému
svírám tě krutě, zdvihám tě k výši.

20 Zahyneš, lekneš, hozena na zem,
na půdě horké zadusíš se, hle!
Anebo tebou mrštím tu rázem
do trávy sluncem srpnovým sžehlé.

Vzpínáš se, záříš; krůpěje kanou
zpět v řeku divou, v proud sladce jasný...
— — Ej, běž! Leť vodou rozezpívanou!
Život je přece příšerně krásný!

TOVÁRNA

Trochu jsme pili, trochu debatovali
ve smutně žhavém městě pod verandou kdesi.
Tak člověk někdy čertu svíčku zapálí...
A teď se vracím tiše k dědinám a v lesy
5 měsíchnou nocí.

Zčeřený luny kotouč v řece houpe se
jak s bledým usmíváním šťastný utopenec.
Sní v dřímajících domcích děti o lese.
A zvolna vrchů spících kučeravý věnec
10 za mnou se svírá.

Jdu chladnou nocí k ránu, nocí měsíchnou,
van z lesů polévá mé svadající tělo...
Však proč ty elektrické oči práce žhnou,
proč továrna tu zdvíhá pravoúhlé čelo
15 na kraji lesů?

Je nová, tvrdá, jasná, pyšně vypjatá
a tiše horoucí i ve svém polosnění,
jako když v tichu svatém vašeň nesvatá
bdí s přivřenými zraky. Soucitu však není
20 s kořistí její.

Na všechny strany sune lesklá chapadla,
kypící plíce kraje šedým sněhem rosí
a v tlamu dunící, jež dolů zapadlá,
ze stráně raněné jí lana stravu nosí
25 ve dne i v noci.

Oh, steré hlasy tajné v šumu jako žel
a sovy pískající, řeka, která šplouchá,
si jistě vypravují: Přišel nepřítel.
Los budou metati o kraje cudná roucha
pánové práce.

30

A přece divná krása, krutá, epická
z těch střech a komínů, z těch zdí a oken vane,
a v noci měsíčné, jež krajem stříbro tká,
tu člověk rozdvojen a fascinován stane
před dílem lidským.

35

Vím: ruce cizácké a zištně hanebné
lačnými pařáty si půdu přidržují
a všechnu cudnost křehkou, prsy velebné,
tajemství klínu sladká mrzce znásilňují
milostné zemi.

40

Vím také: nad vší zkázou člověk užasne,
až zvolna vystřízliví z opojení zlatem.
Zrak krví podlitý mu znaven pohasne,
o štěstí půjde prosit v odhodlání svatém
k znectěné matce...

45

Však přesto cítím krásu hmoty výbojně,
jež prostou účelností pyšně vyzbrojena.
V noc elektrických očí prudký plamen žhne,
a bílá, rozložená, chlípná jako žena
továrna dříme.

50

ANDANTE

Pod mraky stůně dnes večer srpnový
a srdce mé,
ve zvadlém větříku se chvěje větroví
a srdce mé
5 jen tichou, tak zcela tichou písni večerní.

A stráně kolem zasmušile sní
pod hřívou lesů,
ztrativších půvab tajemných hlesů,
jež v měsících lásky rodí se z nich,
10 vzdechy a smích.

Je ticho a smutek a mlčení barev,
nemocné ticho pod mraky,
jako by nikdy již ze šedých larev
nesměly vzejíti,
15 v slunci se zaskvíti
motýlů pestré zázraky.

A myslí si nemocné srdce mé,
že sotva již někam dojdeme;
takový příliš lidský cit
20 jím počíná chvít;
jak tulák zbloudilý, skrčený v plášti,
myslí si s nejistou lítostí,
že nebude velkých již radostí,
ni velkých záští.

25 Že bylo by krásno se povznést
nad radosti, žaly, neřesti.

Myslí si, myslí srdce mé
v nemocný večer srpnový,
chvěje se, chvěje srdce mé
jak unavené větvoří.

STESK NA KONCI LÉTA

Je blankyt hluboký a oblaka jsou nízko
jak lodí pokojné a bílé plachtoví;
vzduch zvolna zhasíná, je večer zcela blízko,
na stráních poslední den zmírá srpnový.

5 Klid hledá babočka a rozbitá má křídla
— i cesta za květy a sluncem poraní —;
předtucha žlutí jest už v zeleni, jež stydla,
se šerem vystoupí mlh smutné dýmání.

10 Pojď, svatý večere, a obejmi mě rychle,
přitiskni k zeleni těch zchladlých polštářů,
je naše údolí zas opojné a ztichlé,
neb rázem uprchl dav tučných kramářů.

15 Pojď, svatý večere, a obejmi mě chladem,
mé srdce chvěje se a těká zmučeno
a divně zmateno — zda sytostí či hladem? —
chce sladkou moudrostí být upokojeno.

20 Já, zdá se, člověku jsem příliš důvěřoval.
Teď vzpíná za Městem své ruce bláhové:
jsem příliš chudý pes, bych život ozlacoval,
jsem příliš lidský rek pro snění nachové...

Jen země nádhera, jež zákon svůj má v sobě
a žádnou iluzí se nedá poplésti,
mně ňadra nabízí v jich proměnlivé zdobě:
s ní možno smuten být, nemožno nekvéstí.

SLOKY NEPOJMENOVANÉ

Pro všechno dovedu se ještě nadchnouti:
pro rybu ve vodě a mladé ratolesti,
pro modrá nebesa a ptáky na pouti,
pro hvozdů tajemství a rovin tiché štěstí.

5 A sladké mražení mnou dosud proběhne
před skvělou rytinou a starou dobrou básní,
před smělou myšlenkou, jež bystře vpřed se hne,
před vírou statečnou, jež horizonty zjasní.

10 A dobrodružný sen mě ještě přivábí,
a každý dobrý boj mi říká: Chop se zbraně!
Na starých hadrech sním o vzácném hedvábí;
má radost života vždy ještě vztáhne dlaně.

15 I žena konečně, i žena, věčný svod!
Tak tomu s námi jest, jak bylo na počátku:
Zhlíží se v zrcadle mých dřímajících vod
anebo podušky mé svádí k nepořádku...

20 A přece. Vidíte. Mých šestatřicet let!
Jako by v dolině se mlhy nastrádaly.
Paprskům lámou hrot a růstu berou vznět,
v nich gesto umdlévá a dobrý tón se kalí.

Svět, časem zdá se mi, že vidím pod závojem,
a v srdci dřevokaz jak by mi někdy zvonil.
Přes odhodlání své, že křepce skončím s dnem,
ač teprv poledne, přec rád bych hlavu sklonil

25

ve chvíli nejedné, kdy všechno zabolí
a v chladu nesmírném tvor stojí osamělý.
Tu lesním ve žlebu či cestou do polí
sen sprádám o mnichu, jenž nevychází z cely

30

do shonu lidského a štětcem pobožným
ukládá drahokam za drahokamem v misál.
Jak prostý živočich, jenž veden pudem svým,
jenž v nebe nevěře se těsně k zemi přisál,
po zimním spánku snad má bytost touží jen...

35

Oh, zapomenouti, jak holý modřín v lesích!
Oh, sebe neznati! Oh, netušiti žen!
Svůj osud nechat plout jak oblak po nebesích!

A nebýt bližními až k smrti unaven!

KŘEHKÉ ŠTĚSTÍ

Když člověk příliš hluboko zřel v život,
až prostné srdce k smrti zasmušil
tou tragikomedíí s jménem člověk,
tím bláznovstvím, s nímž mládí utratil, —

5 a přece proti zvyku svého světa
cos ještě má kdes, čeho neprodá,
byť zhanobena byla jeho pravda
a v kletbu dána jeho úroda,

10 když umí žít jen po zákonu srdce
a vlastní mysli, která necouvá
před svatostánky porušené doby,
jich kněží davem, jenž se nadouvá —:

15 tu jeho štěstí, najde-li je, má již
jen rekonvalescence tichý vděk,
jejž ruky dotekem je možno zranit
a otrávití dechem pomněnek.

EPILOG

Vodopády zlatých lesů
šumí píseň jeseně;
v údolí nám ještě zbyla
vlhká půda po seně.

5 Sklizeno a dokonáno.
Po všech stránkách dokola
krásná iluze jen svítí,
směje se a plápolá.

10 Stráně hoří, stráně hoří...
Odvane vše listopad...
Chtěl bych také — na chvíli jen —
srdci, mozku dáti spát!

BOHYNĚ
SVĚTICE
ŽENY

PŘEDMLUVA

Většina básní této nevelké knížky, totiž ty, které nejsou do ní zařazeny z mých sbírek předchozích, vznikla v době, kdy jistá stagnace v české lyrice dosahovala svého vrcholu. Vysvětlil jsem kdysi pod čarou v Lidových novinách, které důvody vedly mne v té době k tomu, abych se pokoušel o takové zlomky epopeje sub specie Ženy, a které okolnosti — myslím šťastné okolnosti — zavinily, že z mého projektu uskutečnilo se jen toto maličko. Věc nezdá se mi tak důležitá, abych ji na tomto místě opakoval. Jako cyklus jsou zkrátka tyto básně malé nejasné torzo a také jinak jsou velmi nesourodé. Mínil jsem je tedy při novém pořádání své lyriky uveřejniti v této formě i s těmi dvěmi třemi básněmi staršími až v knize jiných podobných fragmentů. Ale pan nakladatel, homo novus pro nás, který má vzácnou lásku k mladé české literatuře a chce se jí otecky ujmouti, naléhal, naléhal, právě o tuto knížečku mu šlo, a tak, nevzdávaje se svého úmyslu zařaditi toto torzo později do větší sbírky, vydávám je prozatím v samostatné formě, přechodní věc v přechodní době: spisovatel, který jako já dnes hledí s novými nadějemi do nové budoucnosti, jest konečně rád, má-li takovou starou, nepevnou etapu včas i formálně za sebou. Tím ovšem nepravím, že jsem zlomil hůl nad jednotlivými básněmi této sbírky.

Březen 1915

S. K. N.

Oh, měla osmkrát pravdu plavá Amaterasu,
vznešenost zářící z nebes, zlatá bohyně slunce,
že konečně rozhněvala se na nenávistného
a zlého bratra Susanoo, který ve mracích vládne
5 a závistivě honí temná a smutná svá stáda
vždy před tvář její, když se usmívá nejkrásněji
a nejvroucněji líbá moře, zemi a břehy.

Proč bouře zlověstný bůh ten pronásleduje stále
ji, která miluje jas a pohodu a ticho,
10 kypící život všeho, jenž se v paprscích jejích
ke slávě země rodí, uzrává jejím dechem
a hyne ve své chvíli s polibkem jejím na rtech?

Proč nečeká se svou zlobou, s pochmurností svou
věčnou
před jasným prahem světla, dokud nestopí ona
15 do moře poslední záblesk horoucí nádhery své?
A proč se nebeských hříchů dopouští ve svévoli:
rýžová pole ničí, hráze a příkopy kazí,
zvířata mučí a bahnem zanáší posvátná místa?

Oh, měla osmkrát pravdu Amateras'-o-mikami,
20 že konečně rozhněvala se a opřela jeho zlobě,
nešetříc celou přísností, nevybírajíc slova.

Než běda! Susanoo, nehorázné to mužství,
nic nepochopil z jejího spravedlivého hněvu
a zesinal divým vztekem a zuřivě rozlílil se:
25 Země se trásla v základech, moře vzdouvalo vlny,
jak láteřil, bouřil, hromoval bezuzdným svým basem;
zdálo se, hadi že syčí, meče sviští a luky,

30 když nakonec už jen sípál ze svého mračného trůnu;
a vše, co na zemi zaleklé vztyčovalo se k výši,
teď ohýbalo se, padalo, hroutilo, lámalo se,
ve víru octli se lidé, stromy, zvířata, trámce,
jak šíleně mával rukama a nohama tepal mraky.

Až lekla se toho vzteku plavá Amaterasu.
A vidouc, že marno by bylo zápasit s neurvalostí,
35 hrdě se odvrátila, odešla uražena
a v jeskyni mizíc zavřela za sebou skalní bránu.

Té pohromy! Mladý život pohřbila ve věčné šero,
Izumo, Jamato, Kijušu pohřbila ve věčné šero
ta, bez níž pohody není na zemi, na nebesích,
40 Amaterasu, slunce, vznešenost uražená.

Kalichy květů svých svěsily byliny pestré a sladké,
tesklivé ticho nastalo v hájích bambusových,
zvěř zalezla, ptáci se skrčili, stromy svěsily listí;
odcházel život z ostrovů zbavených milostné záře.

45 I z nebes odešla radost. Vládlo tu šero s chladem,
v němž marně pán tiché noci, Cuki-no-kami, měsíc,
ze svého hvězdného stanu vysílal studený svit svůj.

Té pohromy! Toho smutku, smutku všeho, co žilo!

I osmkrát sto tisíc bohů leklo se, zasmušilo.

50 A osmkrát sto tisíc bohů sešlo se k poradě vážné,
neb vrátiti měli nebesům vznešenost zářící shůry,
vylákat, usmířiti plavou Amaterasu.

I vymyslili si šperky a pruhy krásných látek,
by jimi ověnčili věčně zelený stromek,

všem bohům milé sakaki, který pak postavili
před zavřenou skalní bránu. Amacumeori
ze železa spadlé hvězdy vytepal zrcadlo skvostné,
by se v něm zhlížeti mohla zlatá bohyně slunce,
praboha Izanagi dcera z levého oka,
až s vyzdobenou svou krásou vrátí se v zenit slávy.

A zatímco jeden za všechny vzýval vznešenost skrytou,
jež skulinou v skalní bráně paprsky vysílala,
milostná, veselá Uzume jala se tančit a zpívat
s kyticí rolniček v ruce, s vlasy rozpuštěnými
a s ruměncem roztomilým na svých buclatých tvářích.

Prosebně vztyčovala své bílé okrouhlé paže,
prstíky růžovými prosila, lákala, zvala,
životem kolébajíc rozkoše slibovala,
na květu motýl byla, jeřáb, jenž k slunci se vznáší,
tančila nesmírný smutek oblohy, země, bohů,
tančila radostnou naději oblohy, země, bohů,
tančila prosbu a smíření, pohodu nebes i země,
tančila životem, pažemi, prsty veselost života v slunci.

Tančila, zpívala: „Pohledte na onu skulinu, bozi,
v ní zjeví se k radosti naší vznešená nebešťanka,
aby se potěšila pohledem na naše skvosty.“

Vtom však jí ohnivost tance kimono rozhalila,
že bozi zahlédli náhle Uzume půvaby tajné,
a píseň o skulině nabyla zvláštního smyslu.

Tu osmkrát sto tisíc bohů naráz propuklo ve smích
a osmkrát sto tisíc bohů smíchem se otrásalo,
že mocně se chvěla obloha, že mocně se chvěla země.

I neodolala nyní již plavá Amaterasu
a skulinou v skalní bráně zahleděla se na svět,
jenž přes její nepřítomnost dovede býti tak vesel.

90

Však s úžasem spatřila slunce, vstříc jí zářící mocně,
veliké, smavé, žhoucí právě jak ona sama,
neb na pokyn bohů Uzume jí zrcadlo nastavila
a volala na ni, že našli novou bohyni plavou,
velikou, smavou, žhoucí právě jak ona sama.

Tu lekla se Amaterasu, z jeskyně ve hněvu vyšla.

95

Tož bohové docílili, čeho si tolik přáli.
A rychle, pozorně obstoupili zlatou bohyni slunce
a hodili za ni provazec pletený z rýžové slámy,
by nikdy se nesměla již vrátiti za skalní bránu.

Tak vrácena byla světu plavá Amaterasu,
vznešenost zářící z nebes, zlatá bohyně slunce,
praboha Izanagi dcera z levého oka.

100

A od té doby, tak dávné, všichni, kdož milují slunce,
milují zpěv a tanec, zrcadlo v rukou ženy,
zelenou ratolest, sakaki, a porozhalené roucho.

JUDITA

„Miluješ, pane, dívku izraelskou?“

Oh, Jehovo, jak jeho ruce drsné
se chvějí na mých vzdorovitých nadrech!

„Miluješ, pane, dívku izraelskou?“

5 Je tygr zkrocen. Přede jako kotě
a vilně přivírá svá hnědá víčka
nad žlutým ohněm výsměšných svých očí.
Žár v nečistém a zpupném jeho nitru
nemohly ulít proudy chvástivosti,
10 a já mu dala stud svůj za potravu
a já jej v plamen rozdmýchala z jiskry,
jež věčně bdí a na dech ženy čeká
a stejně bdí u šelem bohaprázdných,
jež ohrožují národ vyvolený,
15 jak u slabochů, kteří u nás čelem
o zemi tlukou, pláčou v stopách ženy.

Svým výsměchem, v němž celé hadí hnízdo
vstříc vzpínalo se otrockému stádu,
svou ukrutností, očí vzteklým bleskem
20 a chvástivostí dobře vypočtenou
pro krvelačné modloslužebníky
on živou modlu vztýčil vedle mrtvých
a sám si myslí, že jest víc než člověk.
Jen zdáním vedl k vítězství své voje,
25 však věčnou pravdou a mou rukou padne.

„Miluješ, pane, dívku izraelskou?“

Však, Jehovo, proč jsou ti naši muži
tak příliš slabí, zbabělí a věrní,
že jako psi se plazí v stopách ženy,
30 že umírají hrůzou z Holoferna?
Jak dlouho silného již hledala jsem,
bych jeho jasem život naplnila,
by stálo za to všechno jemu dáti!
Teď bere si to všechno Holofernes:
35 znásilní práh můj, vyrazí mé dvěře,
mé tajemství mi vrátí zhanobené...

Zkrocený tygr líže teď mé ruce
a tělo vypjaté tře o mé boky
jen s jednou myšlenkou a s jednou žízňí.
40 Mnou zpil, co ještě neopila pýcha;
pán zástupů teď u mých nohou leží
a v milostném svém vrkání je slepý.
A přece já jsem, která všechno dá mu.
A kdo mi řekne, budu-li mít více,
45 až z lože zdvihnu hanbu bílých údů
a usmrcujíc všechno vezmu jemu?

„Miluješ, pane, dívku izraelskou?“

Oh, Jehovo, ty polibky mne pálí!
Proč toho těla oheň, dech a zápach,
50 huňatý příval, vlna zbrunatnělá
v mém nitru nerozlily příval hnusu,
by srdce zkřehlo mi a ztuhlo maso,
by všechny moje smysly otupily
a život unikal mi temnou nocí?
55 Oh, Jehovo, co děje se to se mnou?
Ty ruce chlípne na mých bocích, nadrech,
ta ústa hlodající na mé kůži
mne nemrazí, a chvěji-li se, bože,

60 to není hnusem... Oheň v sobě cítím
a jeho žár je sladký... Cožpak šílím?
Pod tíhou toho těla neumírám,
já žiju, bože... Mizí Holofernes,
stan, lože, svět... Oh, vezdy takhle býti!...
Je letní noc? Oh, svítí velké hvězdy.
65 Pod fíkem nahá poznala jsem štěstí...
Co je to, bože? Bolest? Rozkoš horká?
Oh, Jehovo, mám výkřik slasti v hrdle
a bojím se jím zaplašiti sen svůj...

— — — — —
70 Jak těžká je ta ruka na mých nadrech!
Kde byla jsem? A co se dalo se mnou?
To nebyl sen jen, skutečnost to byla.
Oh, Jehovo, já z věčnosti jsem přišla
a chtěla bych teď věděti jen jedno:
zda veliká jsem byla nebo malá
75 v té ničemu se nepodobající
a slastné chvíli mimo smrt a život.

Spí, zdolán ženou. A já malátná jsem
a váhám vstáti, chopiti se meče.
Pod jeho rukou chvílemi se chvěji:
80 jak při vzpomínce na pláč dlouhý, prudký
mé tělo vzlyká ještě v tiché noci.
Leč i ty vzlyky, bože, jsou tak sladké!

85 A přece právě teď je třeba činu,
na který čeká v úzkostech můj národ,
na který čekáš, Jehovo, můj bože,
jenž jsi mně kázal hříchy tvého lidu
vykoupit panenstvím, jež tvého hněvu
nástroji strašnému jsem vpospas dala.

90 Proč váhám? Bože, mluv! Či vzals mi sílu,
že duše moje nezůstala čista,
že v noci velké byla jsem tak malá

a místo hanbou, zoufalstvím a hnusem
že vykupovala jsem lid svůj slastí
nesmírnou, provždy utkvělou v mé duši?
95 Jsem vším tím zmatena a váhám... Váhám?
Což v nitru nejsem jista tím, že zemře?
Což cítím v sobě stín jen směšné touhy
bez jeho hlavy vrátiti se domů?...
Oh, nikoli. Co stát se má, se stane,
100 a tuto jistotu mám, bože, z tebe.

Judita vyjde s hlavou Holoferna.

Tu jistotu mám z tebe, bože silný,
a proto vím teď, že jsi zůstal se mnou
a rozkoší, již dals mně místo hnusu,
105 žes odměnil jen poslušnou svou dceru.
Jsem opět svá, a tygr spící vedle
již neuhlídá dívky izraelské.

Judita vyjde s hlavou Holoferna.

Tak nahá, jak mne z náruče své pustil
110 přemožen vínem, jehož číší žena,
tu stojím před ním, který stud můj vzal mi
a zpupnou hlavu zaň mi dáti musí,
tu před ním, který rozkoš dal mi poznat
a nikdy tomu vysmáti se nesmí.

115 Judita vyjde s hlavou Holoferna.

— — — — —

Je dokonáno. S bělostných mých ňader
krev hustá, temná stéká ke kolenům.
Krev postříkala moje bílé tělo.
Řev tygra ráno neprobudí stráží.
120 V plášť zahalím své mladé, bílé tělo,

jež zhanobil, však s dopuštěním božím,
a Všemohoucí smyje hanbu jeho.
A s činem svým se vrátím k svému lidu
na lásku boží, úctu lidu hrda.
125 Vše chtěl mi vzíti. Vzal či nevzal? Zdá se,
že bohatší jsem o tajemství sladké.

Vím, co je rozkoš, vzpomínka co žhavá!

Je dokonáno. Mladé, bílé tělo,
jež poprvé dnes pohled muže sžehal,
130 zahalím opět... Venku spí vše ještě,
však čas je jíti, obloha již bledne.
Mražení lehké dráždí moji kůži.
Po činu, zdá se, odpočívá vůle...
Já, myslím, silna byla, ale úzkost
135 teď jakási mi radí, abych prchla.
Silného cosi vane z toho trupu,
víc nežli ukrutnost a výsměch pána,
víc nežli chvástavost a zpupná pýcha.
Ty byly v živém, s mrtvým ještě zbývá
140 cos jiného... S tím tělem klesala jsem
v nesmírné moře, jež dá zapomenout,
s ním poznala jsem rozkoš nevýslovnou
a slastnou chvíli mimo smrt a život...
To bylo s ním přec. Marno zapíratí.
145 Teď z mrtvého to nad vše jasně cítím.
Byl vojevůdce Holofernes chvástal
a vlastní krutostí svou zaslepený;
ten pouhou ženou poražen být mohl.
Však Holofernes muž byl mocný plamen,
150 jenž rozsvítil v mém nitru celý požár
a okusiti dal mi, čeho nikdy
jsem nenašla u synů izraelských.

Vím, co je rozkoš, vzpomínka co žhavá!

Je dokonáno. Zahaluji tělo...
155 Však proč tu náhle chladno tak a prázdno?...
Vše prchlo: život muže, blaho chvíle,
statečnost ženy, víra ve vítězství.
Smrt je tu se mnou... ohavný je pohled
na bezhlavý ten trup a kaluž krve.
160 Mně nezbyvá, než abych také prchla.

Jdu, obloha již bledne, národ čeká:
vrací se, bože, s hlavou Holoferna
ke svému lidu poslušná tvá dcera.
Jdu, Jehovo; ty slavně zvítězil jsi...
165 však já, můj bože, já... Jak blesk to přišlo,
mým šlehlo vědomím a nad vše jisté:
zda nerozhalila jsem svého roucha
pro rozkoš velikou dnes ponejprve...
a naposled?... Je mrtev Holofernes
170 a doma jsou jen syni izraelští...
Já byla, bože, krutně poražena.

Jdu temnotou a osud můj mne děsí.

Ta marná touha po tom, čeho sladkost
jsem nepoznala a jen tušila ji,
175 ta šla mou duší kdys jak vánek teplý
a napojený vůní tymiánu;
já nevěděla, po čem tolik toužím.
Však touha, která teď mne zchvátí doma
po blahu, jež je mimo smrt a život,
180 po mocně poznaném a okuseném
— oh, já to vím, a není spásy pro mne —,
ta poletí jak orkán pouští nitra
a zasype vše horoucím svým pískem.
Já zemru zpráhnutím... Oh, proč mne raděj
185 dnes nerozsápal tygr supající?...

Nad širým krajem červnovým spícím v divoké vůni
 úplněk tane na vlnách tetelícího se světla,
 v nesmírném tichu houkají sovy a ze skrytých tůní,
 jak by si broukala země šťastná, že právě vzkvetla,
 zpívají kuňky chorál dumavě přidušený.
 Jen zvěře řev a štěkot se chvílemi střetne s klidem,
 v němž vod a hvozdů bohové snují osudy lidem,
 a celý kraj se jim vzdává jak v žertvě zapálený.

V chladných však lesích velebně tekoucích k srdci země,
 jež mezi jihem a severem jak zubatý pohár se hloubí,
 jen zřídka se zastříbí paprsek. Tu stero haraší jemně
 tajemných zvuků, tu voní mechy, boří a doubí
 a krůpěje věčné rosy v houštinách zvolna se řinou.

Stezka jde tudy na sever. A jako přízrak bílý
 dnes vrací se po ní k domovu stmělou doubravinou
 Krokova moudrá dcera. Hlavu poněkud chýlí,
 ke svému bělouši skloněna v dlouhém zamyšlení,
 sama jak ze sna vidina pohřížena je v snění.
 Dvě věrných a statných družek ve zbroji za ní kráčí,
 svou mlčky sleduje paní. Svit měsíce, prodere-li se
 pravěkou spleť korun, krátkými blesky značí
 zlaté a spěžové spony a okamžik čarovně chví se
 na teplém úbělu ruky, jež uzdu lehounce svírá.

Tak tiše, přízračně tentokrát vrací se Lubuša domů,
 ač jindy vesele hovoří a směle před sebe zírá
 a často po dobrodružstvích pátrá ve stínu stromů,

když po této cestě známé od Stadice ke svému rodu
se vrací z náručí mužova šťastna svou láskou silnou,
jež činí ji doma tak chladnou k slibům zemanských svodů,
30 a šťastna svým tajemstvím sladkým, jež myšlenku činí
vlnou
i v přísné věštkyni lidu, proslulé za sídly kmene...

Dnes však i bělouš kráčí tich cestou, již nezapomene.

Veliké odhodlání uzrává v červnové noci.
Mu láska jest vzpruhou, cílem dni slávy po dnech šera.
35 Spanilá nad všechny ženy a moudrostí podobna otci
sen srdce hrdého vtěliti chce bílá Krokova dcera.

Sen srdce hrdého snovati počala s vášní mladou
již tehda, když z pohřební tryzny otcovy vracela se,
by k soudcovské moci se dala povolat lidu radou,
40 jím černý zrak jí žhnul a v úbělové kráse
planulo čelo svítící, když z hradiska v dálce zřela
za sídly kmene, za hvozdy hor temena potemnělá
a v srdci země viděla vzkvétati rod svůj pilný.

Sen srdce hrdého potom vzplál ještě horoucněji,
45 když s poselstvím stadický přišel jinoch mladý a silný,
jenž dav si hádati od ní, shledán byl předurčen k ději
zvláštnímu, vznešenému, a s dobrou pořízenou
se vracaje nesl si také srdce jaté tou ženou
a lásky slib, jež slyšel soumrak v posvátném háji.

50 Sen srdce hrdého kojila věhlasem ducha svého,
a jako sen ten i láska čarovně kvetla v taji...

Teď vhod však přišla jí urážka zemana nadutého,
jenž s láskou byv odmítnut mstil se Lubuši spravedlivé...

55 Doubrava šumí tajemně, temnotou světlušky kanou,
tlumené kročeje úměrně v ticho boří se chtivé,
a drsné vůně neslyšně s dlouhými pocely vanou
hlubokým chladem. Jak přízrak bílý a nesoucí štěstí
vrací se na bělouši k rodnému dvorci žena
a ví již, co jest jí činiti, by malou, nevinnou lestí
60 knížete dala rodu a po bok mu postavena
sen lásky a slávy v život zářící proměnila...

Zas půjde bělouš k Stadicím, lidem v poselstva čele
vyslaný směrem, jímž pokyne věstkyně ruka bílá...

65 Pobízí Lubuša koně. Myšlenky letí směle,
a dumy prchají před krví, jež se bujaře nítí.
Již nestačí družky koni. Opilá odhodláním
sama se rozjíždí náhle vstříc prvním záchvěvům ranním,
jakoby zlákána mýtinou, jež v dálce tajemně svítí,
modrými trhlinami tam dole probleskujíc.

70 Zas půjde bělouš k Stadicím. Zas na poli známém
stane...

A srdcem i hlavou zvětřilou své dílo předem snujíc
v miláčku knížete obejmout již touhou vášnivou plane
a žrece modlitbou horoucí své bohy vzývá věčné.

75 V mýtině zářné již stanula bílá, vznešená, krásná,
zdvíženou hlavu vztyčuje ve světla proudy mléčné;
toužící žena silná a moudrá věstkyně jasná
sen slávy před sebou vtělený vznášeti se vidí:
v budoucno brána jest dokořán a jasny osudy lidí.
80 Na oslněném bělouši s rukama vztýčenýma,
úplněk v slunce změněný majíc v pohledech žhavých,
zatímco doubrava kolem lehkými parami dýmá,
a zlaté pouto se třpytí jí ve vlasech plavých,
svou vidinu skvoucí celuje celou bytostí sněžnou
85 ta, která kmene svého stane se velikou kněžnou.

Zří cimbuří nového hradu nad tokem stříbrné řeky,
po jejíchž březích město dolinami se táhne,
zří knížecí rod svůj v něm kvést a mocně panovat věky
kmeni, jenž v národ se promění a rukou odvážnou sáhne
90 po slávě, jež hvězd se dotýká, a znova vždy vztyčuje paže
velebnou svatozář dávajíc věkovitému městu
za drahou čelenku skvoucí a k světlu posvátnou cestu
mu káže — — —

Tak našly Lubušu družky a stanuly udiveny
95 čarovným zjevem věstkyně... A když jí ruce sklesly
a s dobrotivým úsměvem zraky její se snesly
zpět k mýtině vonné a svítící, přiskočily ty ženy,
by bělostné řízy lem jí oddaně políbily...

Pak pod korunami dubů cestu zas nastoupily.

I

Řekněte mu, sestry, až ho potkáte,
že má postel byla pro něj připravena,
a po jeho zdraví až se poptáte,
řekněte mu, že jsem láskou chorá žena.

5 Čekala jsem dlouho. Nešel. Nepřišel.
U vás jsem se zřekla světských marnivostí.
Že však srdci vezmeš lásky slast i žel,
myslí si jen blázen ve své bláhovosti.

10 Srdce nepřestává volat po bohu.
Strast a lásku nesu v sladkou rosu ranní.
Miluji. Miluji. Jinak nemohu.
Láskou jsem se dala zajmout do skonání.

15 Řekněte mu, sestry, až ho potkáte,
že jest postel moje dosud připravena
v měkké vzkvetlé louce slasti přesvaté,
kde květ zasnoubení utrhne si žena.

Sladké čekání dlí, Pane, mezi námi,
čekám o hladu a čekám s velkou žízní,
čekám s váháním, až lásky zahradami
půjdeš, Miláčku, a ulevíš mé trýzni.

5 Nejvyšší strom zahrad skloníš pro mne k zemi,
dáš mi rudé plody, jež se v zeleň hrouží;
jasné slunce božství sladce zasvitne mi,
jehož nezná panna, která teprv touží!

*

10 Láskou celá divá přináším ti, Pane,
klenot hory vyšší, hlubší nežli moře,
hvězdy třpytivější záře z něho kane,
a je také těžší nežli země hoře.

15 A ten klenot, toť, hle, touha srdce mého,
světu jsem ji vzala, z lidského ji snímám,
břemene však nelze nést mi obrovského,
proto rci mi, Pane, kam ji složití mám.

20 Na tvé božské srdce, v lidskou náruč tvoji!
Kam se také jinam položití může?
Co zranilo srdce, to je také zhojí,
jako na rány když vložíš lístky z růže.

Dlouhou cudností mé hrdlo ochraptělo,
ale líbeznost tvá hlas mi vrací sladký.
Puknout, lázní tvou být srdce mé by chtělo,
když tě k sobě vedu růžovými vrátky.

*

25

Eja, Pane, nyní jsem tě položila
na ustlanou postel svého lásky bolu!
O lásce teď řeč nám zbytečna by byla,
kdyžtě v objetí si ležíme již spolu!

30

Eja, Milý, eja, mám tě ve svém klínu,
nešetři mne, vezmi vše, co srdce ráčí.
V této lásce dokud láskou nezahynu,
nic mne neukojí, nic mi nepostačí.

Nejsem k ničemu již, ani k službě boží,
 takou bytost, sestry, navštěvuje žal.
 Žalem zmírala jsem v opuštěném loži,
 když se včera spánek více vzdaloval.

5 Ale milost boží odměňuje stále
 dobrou vůli, byť i vůli chudáka.
 Nejbídnější murku noční nenadále
 k světlu nebeskému prudce přiláká.

10 Smysly pozemské mne, slyšte, opustily,
 boží zázrak v krásný zavedl mne chrám,
 prázdný však, až slzy z očí mých se lily,
 že jsem přišla pozdě a že vinu mám.

Ale náhle vidím, kterak jinoch vchází,
 bílé květy stele dole pod věží;
 15 druhý fialky pak vprostřed chrámu hází,
 jako když se shůry modře zasněží.

Třetí na oltář nes růže svaté Panně;
 čtvrtý rozhazoval v kůru lilie.
 Když já ubohá jsem pohleděla na ně,
 20 cítila jsem, že mé srdce ožije.

Načež v drsném rouchu chudý člověk vkročil,
 bílého beránka nesl na oltář.
 Jana Křtitele v něm duch můj ihned zočil;
 lamp dvě držel v prstech, skvoucí šla z nich zář.

25 A pak jinoch přišel, s orlem, v něžném šatu,
 a pak svatý Petr, jednoduchý muž.
 Za nimi pak zástup hrnul se pln chvatu
 ze všech končin nebes, místa neměl už.

30 Bídna jako křemel mezi drahokamy
za ty zástupy jsem ustupovala
pod kůr, mezi davem lidí s čelenkami
v údivu a bázni jsem se schovala.

35 A když odvážila jsem se obezřele
na kůr pohlédnouti, co jsem spatřila?
Svatou Pannu, která mnoha světic v čele
mezi anděly tu slavně trůnila.

40 Ale tu mi bylo náhle pohleděti
na sebe, a — vidím celá zardělá
krásný plášť a na něm zlatý verš se skvěti:
„Ráda bych, ó Pane, láskou umřela!“

Cítla jsem tvář svou jako andělovu,
věnec ze zlata mi zářil na hlavě.
Cítla jsem, kterak v blaženosti plovu:
všickni kolem zřeli na mne laskavě.

45 Tu mi svatá Panna pokynula shůry:
„Řekni, po čem toužíš, duše nevinná!“
Andělské se libě rozepěly kůry,
šla jsem vzhůru prosit matku o syna.

50 Zářný paprsk vyšel ze rtů svaté Panny,
beránka se dotkl lásky posel ten.
K oltáři jsem sešla bez bázně a hany,
beránku jsem nesla srdce svého sen!

55 A tu svatý Jan sám beránka mi podal,
jenž svá sladká ústa na má položil:
na těch ústech žár můj žádostivě hlodal
a on srdce moje odevzdané pil — — —

Jděte, sestry, nyní, sama mohu býti,
lásky ukojené v duši světlo mám.
Srdce on mi vypil, vzal mi smysl žití —
jděte, sestry moje, jděte, umírám...

VDOVA Z EFESU

Letní nocí temná mračna
k tajemnému sněmu jdou,
zřídka luna zatřpytí se
rozervanou oblohou.

5 Vítr hvízdá, těžká krůpěj
slétne časem v tesknou noc;
sova houká jako člověk
volající o pomoc.

10 Za městem na pustém kopci
k nebesům ční smutná věc,
na čakanu klátí se tu
pověšený zločinec.

15 Po svahu se vlní hřbitov
praskajícím stromovím,
černé túje houpají se,
hrobka někdy zdivem svým

20 mezi nimi zabělá se
jako plátno na rubáš...
Pod čakanem v zadumání
mladý žoldněř stojí stráž.

Noc tak dlouhá připadá mu,
plna chmurných záchvěvů.
Hledě v dálku touží tiše
po číši a po zpěvu.

25 A tu s větru utišením
zdá se mu, že slyší sten.
Naříká kdos na hřbitově?
Či byl sluch číms podveden?

 Ale sten se opakuje.
30 Ženské slyší kvílení.
Ke hřbitovu mladý žoldněř
sestoupiti nelení.

 Blikající světélko mu
na hřbitově značí cíl.
35 Zvědavě se blíží k hrobce,
z které nářek zní a kvíl.

 Mladá vdova jako anděl
na rakvi tu spočívá,
plavým vlasem stírá slzy,
40 tělo, jež se zachvívá,

 tiskne k rakvi, i v tom bolu
nevýslovně spanilá.
Mladý žoldněř sotva dýše,
jak ho krásou zmámila.

45 Odvahy si vposled dodá,
usedne k ní na rakev.
„Paní, nezoufejte,“ šepce,
„život pláč dnes, zítra zpěv.“

 Vdova nedbá však, co šepce
50 jinoch touhou zmámený.
V nářku obejímá rakev
bělostnými rameny.

55 Marno všechno domlouvání.
„Sbohem, paní bláhová!“
Žoldněř navrací se smutně
cestičkami hřbitova. —

60 Pod čakanem v zadumání
ženy kvíl a větru svíst
slyší ve tmě, chvílemi však
zachvěje se jako list.

Pomalu tu o samotě
lepší řeč mu napadá,
k smělejšímu počínání
touha srdce nabádá.

65 Noc se zdá být nekonečná,
zezdola dál nářek zní.
Mladý žoldněř sestupuje
znova ke zdi hřbitovní.

70 Blikající kahanec teď
jako hvězda vede ho.
Znova na rakev si sedne
vedle těla mladého.

75 „Paní moje, jste tak mladá,
krásná jste a plná vnaď.
Kdopak bude v mladém věku
život takhle odmítat!

80 Paní moje, posaďte se,
vypovězte mi svůj žal.
Paní moje, nezoufejte,
já bych za vás duši dal.“

Ruku vztáhne, lehce hladí
ramena i prstíky,
slova útěchy a prosby
šepce její ve vzlyky.

85 Polehouunku pomáhá jí,
aby mohla usednout.
„Paní moje, vaše slzy
na mém srdci cítím žhnout.“

90 Ztišila se, zodpovídá
šeptem jeho otázky.
Že chce umřít, nechce žít
bez muže a bez lásky.

95 Že již po tři dni a noci
bdí tu v slzách, o hladu.
„Paní moje, nezoufejte,
život dá vám náhradu.“

100 Zaúpěla, velké slzy
hrnou se jí zpod víček.
„Vždyť my jsme se milovali
tak jako dvě hrdliček.“

105 Znova klesá k dřevu rakve
jako smyslů zbavena,
vine kol ní křečovitě
bělostná svá ramena.

Marno všecko domlouvání.
U cíle se skoro zřel
mladý žoldněř, ale teď mu
zbývá jen, by odešel.

110 V temnou noc, kde vítr hvízdá,
volá ho i povinnost.
„Sbohem, paní, pamatujte,
meze že má také ctnost!“

115 Pod čakanem v zadumání
kráčí sem a kráčí tam.
Temná noc však nezháší mu
v mladém srdci mocný plam.

120 Před očima stále vidí
vdovu za hřbitovní zdí;
míří dolů, váhá, stane,
vposled rozhodnuv se dí:

„Poprvé mne neslyšela
pro bol, ježž nic neztiší.
Podruhé mi naslouchala.
125 Potřetí mne vyslyší.“

Kol čakanu, na čakanu
zdá se v pořádku vše být.
Potřetí jde mladý žoldněř
smutnou vdovu potěšit.

130 Sedí na rakvi jak spící,
tvář má v dlaních pod vlasem;
slzy vyschly, nářek usnul,
mysl zdá se jata snem.

135 „Paní krásná, musel jsem vás
ještě jednou spatřiti!
Paní drahá, dovolte mi,
bych směl vlas váš hladiti.“

Usedne k ní, ruku svou jí
kolem pasu ovine.
140 Ejhle, vdova nebrání se!
Jako dítě nevinné

na prsa mu hlavu složí,
když ji k sobě přitiskne.
145 Mladý žoldněř nad svým štěstím
věru div že nevýskne.

Odsunuje dlaně z líček
a vlas, jenž je zaclání,
k zardělému obličejí
s polibkem se naklání.

150 Dlouho trvá políbení.
„Paní krásná, paní má,
rychle, rychle, obejmí mne
ručinkama bílýma!“

155 O večeri se s ní dělí,
vodu dá ze studánky.
Na líčkách se objevuje
úsměv jako červánky.

160 „Paní krásná, paní moje,
objemí mne vesele,
nežli kohout vyžene nás
z tvrdé naší postele!“

165 Kahan prská, uhasíná.
„Paní moje, objímej!“
Rakev chví se; vítr hvízdá.
Mrtvý lež a nevstávej!

„Ještě jednou, paní moje,
paní krásná jako květ!“
Že se vezmou, slibují si,
když se s nimi točí svět.

170 A když vyjdou z temné hrobky,
v dáli šerí den se již.
K čakanu se dívá žoldněř.
„Paní, běda, nevidíš?!“

175 Vzhůru běží beze smyslů,
hrůzou trne celičký.
S čakanu jen uříznutý
provaz visí bez kličky.

180 Marně rozhlíží se kolem,
klička pryč a mrtvý s ní!
Číhající odnesli jej
zločincovi příbuzní.

185 „Paní drahá, toť můj ortel.
Viset budu ještě dnes.“
Zachvěla se, zaplakala.
Z očí čtvera mluví děs.

„Paní, dobrá rada drahá,“
dí, když dlouho mlčela.
Náhle chytne ji a mumlá:
„Dej mi svého manžela!“

190 Zbledla, pak ho políbila.
Do hrobky jdou pospolu.
Otvírají těžkou rakev,
vynášejí mrtvolu.

195 V nové kličce nové tělo
táhnou, táhnou na čakan.
Roztrásá je při té práci
ranní chlad a větru van.

Ale když již hotovi jsou,
muž se bije na čelo:
200 „Paní drahá, zločincovi
jedno ucho chybělo!“

Ještě jednou zachvěla se,
kynula pak s úsměvem:
205 „Celého jsem ti jej dala,
tak si i to ucho vem.“

Znova tělo k zemi klesá,
složili je, žoldněř řal.
Za chvíli se mrtvý opět
na čakanu rozhoupal —
— — — — —

210 Kohout zpívá, vítr hvízdá,
v mracích slunce vychází.
Chladné je to letní ráno,
až člověka zamrazí.

215 Pod čakanem v zadumání
mladý žoldněř stojí stráž.
Na město se dívá z kopce:
„Moje milá, jak se máš?“

Jak je ti, ženo, které králův svod
uložil Tudorcům zachránit rod?
Není ti těžký diadém,
bledého čela skvoucí lem,
5 a nechvějí se ti nožky?
Tajného potu krůpějí
s ňader, kde úzkost s nadějí,
zda nevlhnou ti krajkové vložky?
Ty s očima zádumčivýma,
10 není v nich časem divná tma?
Půl roku teprve práchniví španělská Kateřina,
kdys zavržená, že neměla syna.
A včera teprve Anna Boleynová,
ta graciézní královna nová,
15 na špalku mladou hlavu ztratila,
nevinna vinna ledačím,
však hlavně tím,
že špatně rodila!
Nic oné modlitby platny nebyly,
20 nic této vnady, jež zářily;
kdo tobě, Jane, pomoci chce,
neporodíš-li Tudorce?

Jak je ti, ženo, v bolestech,
kdy tělo se svíjí a tají se dech?
25 Máš-li jen okamžik oddechu,
jak šťvané zvíře na mechu
úzkost srdce ti trýzní?
Či netušíš, co se děje
za dveřmi, kde se chvěje
30 král, který po synu žízní?
Řekli mu, že jde o život,
že matka zemře, anebo plod.

Dí Jindřich Osmý: Obětujte matku!
A ležíc v mdlobách, v bolestech,
35 kdy tělo se svíjí a tají se dech,
a život synu poté dávajíc vkrátku,
zda slyšíš ještě, kterak zvony
svůj jásot mísí ve tvé stony
a radost královu nesou k nebesům
40 s modlitbou díků, že Tudorců dům
je zachráněn?
A tvůj sten,
rci, ztichl teď pod štěstí cvalem,
anebo žalem?

45 Jak je ti, ženo, která syna máš
a umíráš?
Jde jásot po anglické zemi
a král je blažen nadějemi.
Ty dala jsi mu, co přál si míti,
50 teď můžeš jíti.
Ze shonu, plesu těch veselých dní,
jež pro tebe jsou poslední,
tvou smrtí nikdo se vyrušit nedá.
Cítíš to, královno bledá?

55 A přece — to však již nemůžeš vědět —
král vzpomene tebe jednou!
Tvým kostem vedle svých příkáže ležeti,
když na sobě smrti ruku ucítí lednou.
Neb ze žen šesti tys jediná byla,
60 kterás mu Tudorce porodila.

Těžké domy s frontami přeozdobenými,
 se sterými okny pijícími mlživé dny
 podél kanálů nahlíží tvářemi důležitými
 do vody, jež ztratila smysl pro idylické sny.
 Po ulicích pyšní kupčíci účelně chodí,
 za skly oken manželky vážně se dívají na ně
 s hlavou sedící důstojně v okruží naškrobeném;
 svrhli právě španělské jho a svobodných lodí
 pány řádnými jsou, mrav přesný jich hlásají skráně,
 pevné cifry jim hlavou jdou v šiku ukázněném,
 sytost, pořádek, blahobyt jsou jejich starostí,
 zasmušilá je svoboda jejich a puritánské jich radosti.
 Venku přístav hemží se, duní, odfukuje a píská,
 útočiště drahých věcí, jež Východ svěril vodám,
 ve městě však jen kupčík přísný počítá, kolik získá,
 tich je Amsterodam.

Ale osud je k tomuto městu více než milostiv:
 určí, by se tu krásy pohanské rozkošný stal div.

Divoch z mlýna, syn slunce, větru a lijáků,
 s křídly jako ten větrník mávajícími vzduchem,
 jeden z velikých milenců a velikých pijáků
 okouzlený temnosvitu věčně krásným vzruchem;
 bůhví jak se to stalo, na býčím hřbetě svém Jupiter
 tak si Evropu uchvátil, jak jednu ze sedmi dcer
 patricijských a ctných ten člověk nezrokenný,
 jenž se zrodil, aby světlo zbožňoval a oslavil,
 aby světlo z temna křesal a na triumf ženy
 věčným, skvělým vodopádem marnotratně lil.

30 Celá země mohla se koupati v studené mlze,
v den ten byl by ji viděl žhnoucí jak na slunci rubín;
hoře světa mohlo se vylít v jediné veliké slze,
byl by slyšel ptactvo jásat v hloubi kvetoucích dubin;
mladým bohem tak nikdy se lidský necítil šťastlivec
35 jako on, když sobě vedl domů na Bloemengracht,
pyšný, zvětřilý kapitán na moře nejhezčí z jacht,
ženu, milenku, model, svou velitelku, svou věc,
v jedné bytosti vedl si všechno od Venuše k Marii,
domů vedl si Saskii.

40 Této ženě dal osud velikých osm let,
jež by největší královna mohla jí závidět,
věčný život v nich určil mladistvé její kráse:
svatá úloha ženy zde zářivě naplnila se.

45 Dnes, hle, brokáty, šperky, perly a pštrosí péra
přerod hlásají dívky ctné v bohyni milostnou;
zítra do zlata jasů z amsterodamského šera
její nahotu génus vynáší s láskou svou.
Dnes, hle, Východu divy, papoušky, lastury skvoucí,
celé jmění k nohám jí klade marnotratný cit;
50 zítra umělcův zápal hymnou ji opěvá vroucí,
nesmrtelnost jí dává, dvojnásobně zpít.
Jako milenku, matku, ženu, jako bohyni, královnu
stále znovu ji vášnivě vyznává před světem,
nic z ní neskrývá pyšný, hýřící v pohanském snu,
v Susaně a Danai se honose jejím rozkvětem.

55 Rozpustilým bohem génia mladého činí
ona, kterou povýšil sladkou na bohyni.

Marta s Venuší, Labuť s Ledou, Bakcha s Ariadne
oslavující gesto lásky jiný nechť maluje;
60 hrdým bohem se cítě, i ženě když v náruč padne,
v loži s nebesy kterak svou Saskii miluje,

rydlem božsky veselým vyznává, milostné bdění,
věčnost dává ženě za líčka uzardění.

65 Z ohně objetí jeho tak v oheň věčného světla,
ranní rosy úsměvy majíc na retech,
klesá opojena ta, která pro lásku vzkvetla
a k ní šťastna dostala tvůrce kouzelný dech...

70 Přísný zlobí se měštěnin, peněz lituje kupec,
v spících oknech křižují se matróny naškrobené.
Když je svoboda dobytá, svobody nemá rád tupec.
V okna Amsterodamu zří nebe zamlžené.
Ale směle génus trhá mlhy a předsudky,
pohár šumivě plný je zde, aby se pil;
času nemívá pohan ohlížeti se na sutky,
když mu žena vešla do pobouřených žil.

75 Vládne Saskia srdci, vládne ruce i duchu,
bohů darem jsouc muži v dar mění se géniův nám;
patricijská ta dcera svou nahotu plnou vzruchu,
ale olympsky čistou dává napospas epochám.

80 Světla velkému básníku stává se Múzou těla,
neztrácejíc ničeho z úbělu čistého čela;
věkům v oběť se dávajíc věky má za podnoži,
zlatou slávu přijímá na světlém Danae loži — — —

Mladá umírá Saskia; milostný obraz její
nesměl se zakalit všedností, porušit beznadějí.

85 Muži, milenci umřela, neumřela světu,
blahořečejí staletí čarovnému květu.

Žije, panuje, kvete v kruhu přešťastných žen,
kterým svatozář krásy utkal géniů sen;

její jméno sladké jak ptačí chvála vesny,
 její obraz odsouzený ustavičně hořeti
 budou žíti pro všechny, jimž krása kyne ve sny,
 dokud nezmizí z věků, nezhasne v paměti —
 Rembrandt.

V rozkošném soumraku hudba ztlumená chválí
poněkud sentimentálně kouzlo vznešené něhy.
Myšlenkou, která burcuje, ni vášní, která pálí,
snů měkkých netají cudné, nevinné sněhy.

5 Pojď, lásko, ztichounka, diskrétně drobnými kroky,
plachosti dívčí očka vstříc se ti usmívají
z oválu nadechlého, a útlé jsou její boky,
a křehkou vegetací kadeře její se zdají.

10 Jsi očekávána, lásko, grácií pozasněnou
a melancholií touhy, jež v ženu mění nechtíc
koketku s naivním srdcem, než za zelenou stěnou
kdes v parku dobude ji upřímný venkovský šlechtic.

15 Vše je tu citlivé, něžné, líbezné a křehké
a s intelektem bojovnic nikdo nesmlouvá tu.
Pod rafinovaným hedvábím, jež jako pel je lehké,
srdéčko prosté bije bez nebezpečného chvatu.
V soumraku ztlumená hudba kouzlo gracie chválí,
Mozartův menuet v dáli.

I

Mademoiselle Poisson má oči, které zmatou
svou barvou záhadnou a svými úsměvy;
cos horoucího dlí za mladostí jich zlatou,
za pestrým vějířem jak ňader záchvěvy.

5 Sní Jeanne Antonie, tak útlá, křehká, bledá
jak raná větévka, jež rostla v skleníku,
sní ctižádosti sen, jenž pokoje jí nedá,
v kov jeden taví vše v svém krutém tyglíku.

10 Let devět bylo jí, když kartářka jí řekla,
že její miláček — oh, zticha! — bude král.
Však toho mademoiselle se nijak nazalekla.
Jen sníti počala a mlčky hledět v dál...

15 A madame d'Etioles ve snění pokračuje,
jež nikdo netuší za černým úsměvem,
za očí záhadou, jíž stále okouzluje
kruh přátel vybraný i s panem Voltairem.

Uprostřed bohatství a měšťanského štěstí
na sídle rozkošném zrá žena, zrá i sen.
Manželku pachtýře tak leckdo chtěl by svést.
20 Však ona touží jen, by král byl okouzlen.

„Jen s králem nevěry se mohu dopustiti,“
dí často s úsměvem a hledí výbojně.
Přátelé nemohou se dosti nadiviti.
A manžel vedle ní usíná pokojně.

II

Psi lovčí štěkají a hrabou bujní koně.
Všem klnou pikéři a rohy volají.
Skla zlatých kočárů. A slunce křeše o ně
podzimní ohňostroj. V nich dámy skrývají

za šminkou červenou své bledé žárlivosti
a ctižádostivost jim zatajuje dech.
To dvorní společnost a lesk a povyk hostů
okolí záměčku, kde král je na honech...

Sne, marný nebudeš! Zrak záhadný, jenž svádí,
z azurné karosy, ze stínu vějíře
a z líčka bledého zří toužebně a krádí,
když svede náhoda s ní krále frejře.

Sne, marný nebudeš! A hněv tě nezastraší
hraběnky z Châteauroux. Či není mrtva již?
Nad dcérky kolébkou se madame hrdě vznáší:
s rtů děcko pouštějíc snu jimi líbá číš.

A na maškarní ples již rozechvěna spěchá,
jejž Paříž pořádá ku poctě dauphina:
Domino útočí a král se dobýt nechá.
Šarvátka koketní je dobře svedena.

Krajkový šáteček král zdvihne na památku.
A maska zrazená se štěstím prchá svým...
Již samozřejmě jest, že madame poté vkrátku
poprvé večerí s Ludvíkem Patnáctým.

III

Dny mívá. Král se zdá že milenky se bojí.
Jak hadi syčící se plíží intriky.
Dlí madame v úzkostech a v krutém nepokoji.
Což zapomenul král snad sladké na rtíky?

5 U dvora bigotní se svobodáři vedou
boj tiše urputný. A Binet, komoří,
u krále pracuje pro příbuznou svou bledou.
Má těžkou volbu král. Však přece zahoří

10 po kráse záhadné svou živočišnou touhou.
Po druhé večeři se madame stěhuje
pod střechu versailleskou... Vidinou pouhou,
sne drahý, nebyl jsi! A pachtýř putuje

kams vyhnán z Paříže... Jak stéblo anemické
chví v loktech hladových se madame, prosta chmur...
15 Tu do pole jde král. Však psaní rozkošnické
jí posílá: à la marquise de Pompadour.

Již skvoucí komnaty jsou pro ni připraveny.
Již představení den u dvora nadešel.
Marii Leszczyńskou dojíká půvab ženy,
20 jenž před královnou tu se naposledy rděl.

IV

Jak hadi syčící! Jak smečka při štvanici!
Což Versailles nezazní vítězným halali?
Oh, nesmí budoucnost o našem dvoru říci,
že uzurpátorku jsme klidně přijali!

5 Zbraň každá dobrá jest. A dauphin jazyk plazí
a zuří Maurepas. Květ hrdé grácie
dam dvorních pošklebkem se zlomyslným kazí,
pod šminkou neuschnou div líček lilie.

10 Kdekdo zná pamflety a klípky o rodině
a Versailles šepotem se chvějí gerily.
Však sílu studenou má útlá vévodkyně
a neodpovídá na prosby z Bastily.

15 Král pouze na lásku má velké požadavky
a mlčí v rozpacích ke každé urážce.
Leč tajná intrika se mění v chybu lávky,
jde v exil Maurepas po kruté porážce...

20 Sne drahý, jsi, oh, jsi teď skutečností dlouhou!
Co na tom, trním že jde cesta ke kvítí!
A paní markýza je novou jata touhou:
Chce srdce královské, oh, srdce dobýti!

Ta žena vymýšlí si steré hříčky lásky
a steré kulisy, hle, staví lačnému.
Pro chvíle v ložnici své mění černé masky,
na divadle mu hrá a při mši zpívá mu.

Však touho, marna jsi! Vše Ludvíku se líbí,
leč pranic do nitra se jemu nevplíží.
Dí lid: Je bez srdce a vnitřnosti mu chybí
jak jeho pomníku tam dole v Paříži.

Oh, touho bláhová! Oh, ženo s krví chladnou!
S tvou křehkou grácií je brzy hotov král.
A číhá intrika za portiérou zrádnou.
Dnes paní de Choiseul král účes pocuchal.

V

Tož, touho, marna jsi! A bylas pokořena!
Ač paní de Choiseul již ve vyhnanství dlí,
markýzy každá noc je pláčem naplněna
a úzkost jímá ji před jitra nevolí.

Jsou marní lékaři. Nemůže s králem v zápol
o vavřín milostný jít se svým uměním.
Nechť tedy nezmarý té jeho krve plápol
má denní kořist svou teď v parku Jelením.

Ty ženy nebudou jí aspoň nebezpečny,
když lásky vzdává se. Však moc má dosud svou!
A cítí markýza, o vavřín jiný, věčný,
že sílu v zápas má a ručku železnou.

O vavřín slávy teď se útlá bude chvítí
a chrabrá ničeho se cestou nelekne.
Netřeba sníti již, jen duchem svým se skvíti,
jenž kráslí září svou i stezky nepěkné.

Již Voltaire, Diderot a Rousseau, Montesquieu
jsou vděční markýze s malířem nejedním.
V grácii rokoka kus její duše žije.
A Sévres svědčí tu o duchu obchodním...

Však, cíli nejvyšší, tě ještě dosáhnouti!
Tě, moci, která hráš si jako s loutkami
s ministry, s vojáky a dech svůj slyšíš douti
jak moře drtící vše svými vlnami.

A útlá ručinka po cíli sahá směle,
 vše svírá prstíky, co mohlo být snem...
 Však, běda, v cíli svém má svého nepřítele.
 A pouhé neštěstí jest spolek s Rakouskem.

VI

Vše prohráno a lid se chystá k rebelii.
Král po atentátu má sklony k pokání.
Jsou mrtvy iluze. A noc, v níž zle se svíjí
nemocná markýza, jim hranu vyzvání.

5 Dlí v Choisy v horečkách. A vzpomíná, jak snila
o králi, o lásce a kterak pro slávu
své štěstí veškero a mládí promarnila,
by zřela marnosti teď v krutou dálavu.

10 Je hořko markýze. Však ve dne dál se hrouží
ve státní listiny. A nezapomněla
ni ctižádosti své a naposledy touží —
by v zámku královském své oči zavřela.

15 Do Versailles vrací se, kde vládla věčně štvána,
pro triumf poslední... Tu, na rtech drobný smích,
se šminkou bezvadnou a dobře učesána
s farářem madeleinským o věcech posledních

20 jak malý filosof se chvilku ještě baví
v den dešťů dubnových, jež srdce uhasí...
Za vozem pohřebním král dívaje se praví:
„Dnes madame na cestu má špatné počasí.“

I

Miláčku! Jaké blaho! Břečťan stromu
se drží takhle. A přec v divém letu
mé srdce blouzní. Unikla jsem světu,
spad k řece kámen z vypráhlého lomu.

5 Břeh plavý vsává vlnu. Hádej, komu
vstříc otvírá se škeble vlhkých retů?
Oh, ty to víš, že pro tebe jen kvetu,
ač jsem jen květ ze Zeleného domu.

10 Co smíchu, objetí a sladkých slov,
doteků žhnoucích jako žhavý kov,
co písní, vzdechů, podelů a křečí

noc probudila v této budově!

A přec jen my tu bytosti jsme dvě,
jimž vše to můž být lásky sladkou řečí.

II

Miláčku! Jaké ticho! Čeká jed.
Na cestu v meido vše je připraveno.
Na loži tvém, kde neřekneš mi: ženo,
dnes ležím poprvé a naposled.

5

Dům tvého otce mrazí mne jak led
a zítra vyvrhne mne, mrtvou žoro.
Již tichne srdce však, jež bylo choro,
a navždy ztuhne žalující ret.

10

Miláčku, jaké ticho! Jaký klid!
Ten bol, že spolu nemůžeme žíti,
se změnil v ples, že spolu můžem mříti.

Již čeká nápoj. Dej mi, drahý, pít!
Tak svorně, jako v meido spolu jdeme,
i na lotosech rajských spočineme.

III

(Kane svému zaměstnavateli:)

To píši Vám, kdy srdce bol již ztich.
Mne loňská vesna láskou ranila,
jak víte, nešťastnou. Snad vymstila
se na nás zrada z žití předešlých.

5 Svět děl: Být nesmí muž a žena z nich.
Zda nám než cesta v meido nezbyla?
Tož odpusťte, že jsem si zvolila
smrt sladkou v loktech pro mne tuhnoucích.

10 Víím, co Váš soucit pro mne učinil,
pro matku, sestru; jako moře byl:
oh, nevděk nezřete v tom, co se stane!

Snad z říše stínů leccos oplatím.
Teď, co mi srdce velí, učiním. —
U Vašich nohou leží

Vaše Kane.

HORKÝ VAN
A JINÉ BÁSNĚ

Panu

LUDVÍKU BRADÁČOVI

*jako dárek z lásky
složil jsem tuto malou dvojitou kytici
starších básní
dosud knižně nevydaných
pro jeho edici
v lednu 1918*

JAK PRÁVĚ ŽIVÝ

Jak má *HORKÝ VAN*

Jak má, jak má, jak má, jak má,
když má, když má, když má, když má,
a v má, a v má, a v má, a v má

Jak má, jak má, jak má, jak má,
jak má, jak má, jak má, jak má,
Ze má, ze má, ze má, ze má,
když má, když má, když má, když má

Jak má, jak má, jak má, jak má,
jak má, jak má, jak má, jak má,
V má, v má, v má, v má,
když má, když má, když má, když má

JAK PLAVÁ BROSKEV...

Jak plavá broskev, zdá se mi, že voníš,
jak zralý hrozen, zdá se mi, že chutnáš,
když nader ovoce k mým retům skloníš
a v dvojím ohni roztaví se stud náš.

5 Jak plavá broskev zraješ pro mou žádost,
jak zralý hrozen žíznivému kyneš.
Za všechny ženy touze činíš zadost,
když k teplu svému vyzáblost mou vineš.

10 Jak plavá broskev všecko tvé mne dráždí,
jak zralý hrozen sladce ojíněno.
Vzpomínku každou objetí tvé vraždí.
Oh, jak jsi sladká, moje hořká ženo.

Polibek růže hebké a rudé,
 jež voní dechem a vzpomínkou
 a vznítí srdce štěstím, jež hude
 tichoučkou, sladkomilostnou hrou —,
 5 polibek růže na rty mé chudé
 — tvůj úsměv.

Stříbrný zvonec, který mne vítá
 za harmonického večera
 na cestě v sad, kde šeříkem svítá
 10 bělostný zámček do šera —,
 stříbrný zvonec, který mne vítá,
 — tvůj úsměv.

Paprsek zlatý ve chvíli vratké,
 jenž z mračen tryskl a zazpíval
 15 poselství nové pohody sladké,
 bělouše radosti řehot, cval —,
 paprsek zlatý pro štěstí krátké
 — tvůj úsměv.

Nikoli smích, jenž pro kohokoli
 20 bezděčně zurčí ti přes rety,
 tvůj úsměv, úsměv, pro mne jenž volí,
 pro mne jen něžné své zálety,
 tvůj úsměv líbá, svítí a zpívá,
 tvůj úsměv hladí a čary zná...
 25 Srdce mé v ráj se okénkem dívá...
 Oh, proč tak brzičko zhasíná
 — tvůj úsměv!

Že bránu jsi mi otevřela
ze šera v život, kde se skvěla
úroda lásky uzardělá,
bůh ti požehnej!

5 A já jsem vešel, smál se, kvílil,
já všemu věřil, vždy se zmýlil
a mnohdy jsem div nezešlil,
bůh tě zatrať!

10 Za sladké plody stromu tvého,
zář okamžiku upřímného,
za něhu po dnech bludu zlého,
bůh ti požehnej!

Však za to, že jsi pokořila
vždy znovu lásku, která pila
15 z tvé dlaně, holubice bílá,
bůh tě zatrať!

U tebe měl jsem sladké zdání
o lásce, která do skonání
přes hoře světa květ svůj chrání,
20 bůh ti požehnej!

Že však jsi stokrát odkopla ji
jak z cesty kamen a že v taji
tě přece musím milovati,
bůh tě zatrať!

Moje noci po tvém boku
jsou jak ptáci opilí,
kteří na slunečním jasu
příliš dlouho hýřili.

5 Moje noci bez tebe však,
to jsou ptáci zbloudilí,
kteří kamsi pod krov pustý
bázlivě se skrčili.

NEZEMRU-LI NĚKDE V MECHU

Nezemru-li někde v mechu
pod slunečním paprskem
u dubiny, která šumí,
okouzlený plavým snem —

5 jako motýl medu lačný
když se v louce tetelí,
k smrti zpitý sladkým jedem
zemru ve tvé posteli.

10 Nezemru-li v lesním stínu
v boří, které zavání,
jako srnec hyne střelen
do slabiny pod strání —

15 zemru s tvými ústy v ústech,
ňader hroty zraněný,
vypustím svou velkou vášeň
mezi tvými rameny.

KVĚTY LÁSKY

Kvetly u nás rudé růže
omamné až k neřesti:
ty jsi byla sladký červen,
který dal jim rozkvéstí.

5 Kvetou u nás orchideje
hněvů, vášní, rozmarů:
bouřlivé jsi moje léto,
srpen krve ve varu.

10 Rozkvetou nám chryzantémy,
až zavoníš jesení:
velké, bílé, cudné květy
lásky, jež jest smíření.

KDYBY TO NAŠE SLUNCE...

Kdyby to naše drahé slunce žhavé
dnes ještě bylo starým Héliem,
tím bohem, k němuž lidé modlili se
stojíce zpříma, okouzleni dnem;

5 kdyby to bůh byl zářící a žhnoucí,
jenž hore kráčí s krásnou slávou svou —
já bych ho prosil, uprosil ho jistě
modlitbou vroucí, čistou, pohanskou,

10 aby jen ještě jednu krůpěj světla,
jímž jinde tolik již se naplýtlval,
do nitra vložil tobě, sladká ženo,
jíž osud za milence blázna dal,

15 básníka, blázna, paškvil živitele,
jenž za krásou se honí chiméří,
básníka, slunce milovníka v době,
jež básníkům ni slunci nevěří.

20 Nikoli však, bys více milovala
ten jeho nikdy nekotvící vrak:
já myslím, že s tou trochou slunce v duši
bys líp ho aspoň pochopila pak.

Až zase, lásko má, mne ponížíš až k smrti
a stínů legion mi vpustíš do nitra,
až zapotácím se pod slovem, které drtí,
a půjdu nocí zlou bez víry do jitra,

5 to jitro, lásko má, kéž přijde v parné době,
kdy bouře divoká se chystá do lesů:
já pro květ ohnivý v tu bouři půjdu tobě,
a až se navrátím, jej v srdci ponesu.

10 Když v bouři kymácí se jedle jako tříška,
muž, ten tu sesílí, když přišel ponížen.
A vichr, jenž se vrh i černá na mračiska,
i stíny vyžene, jež sejí ruce žen.

15 A blesku šílenství, jež rozpaluje dálky
a v světle jinačím nám ukazuje svět,
i v srdci básníka, jenž raněn přišel z války,
rozsvítí ohnivý a čarodějný květ.

20 Květ silných, chápavých a soucitných a věrných,
jenž hřeje paprskem a voní šalvějí
a ve dnech bolesti a horizontů černých
nejvíce v kalichu má sladkých krůpějí...

Tak bouří smířeno a živly pročištěno
se vrátí, lásko má, mé srdce s květem tím:
za vlastní nerozum tě odprosím, oh, ženo,
a za tvá slova zlá ti ústa políbím.

CO BY TO BYLO ZA ŽIVOT...

Co by to bylo za život, kdyby hloupé štěstí,
to slepé mládě vyslané milostivými bohy,
do našich osudů se mělo nemotorně plést
pro klid nám zlato dávajíc, pro komedii vlohy.

5 Co by to bylo za život, kdyby na výsluní
my měli vše, co mohou dáti léta tučných krav,
zbytečně mnoho růží, včel, úsměvů a vůní,
zbytečně mnoho drzosti a nestydatých práv.

10 Umřela by nám radost ze zcela prostých věcí,
z luk, polí, hlubin lesních, kde v duby buší datel;
pod bledou tváří rozmar tlouk by se v zlaté kleci
a nikdy bychom neprohlédli ledví sladkých přátel.

Teď dereme se těžce dál v nejistotu zítřků,
ni jeden od nás hořký kalich nebyl odvrácen;
15 co sobě jsme a co jsme světu — bez protekčních strýčků
jsme vítězíce nad horami vzteklých černých pěn.

Co by to bylo za život bez bitevních smutků!
Z nich vyjít chceme jako děti veselí a tvrdí:
platíme draze cenu nejlepších svých skutků
20 a konec konců máme nač býti prostě hrdi.

Kdybych někdy snad zapomněl
pokloniti se květinám venku,
kámen polož mi, abych upadl
a celou tváří políbil je.

5 Kdybych někdy snad zapomněl
kvítí do vázy zastrčiti,
venku neroste-li, běž k zahradníkovi,
květin kytici kup mi.

10 Kdyby někdo snad zapomněl,
že mně mrtvému patří kvítí,
z rukou vytrhni mi dřevo, kov či perleť,
teplé růže vpleť mi mezi studené prsty.

FINÉ BÁSNĚ

ELEGIE

Se svou láskou k milostné ženě, vzrostlé
jako vzácná bylina v slunné stráni,
narozené pro světlé okamžiky,
od věků stejné;

5 k věčně staré, věčně i mladé ženě,
jejíž gesto z růží je, ze zlata smích
a jež milována chce býti dosud
způsobem starým; —

10 se svou láskou ke kráse nahé, živé,
která slavně promítá tvůrčí rukou
země děj i člověka sny a vášně
do hlubin, k výši;

15 jako bouře srpnová osvěžuje,
s tváře země líčidlo staré stírá,
ale zhanobena jen býti může
pokrytců pláštěm; —

20 se svou láskou k myšlence neprodajné,
beze strachu k důsledkům příčin jdoucí,
jako orli na skalách mávající
perutí volnou,

která ještě rodí se někdy tiše
na ostrovech vzdálených všeho hluku
z chrámů, trhů, sněmoven tekoucího,
zítřejší vítěz; —

25

se svou láskou k činu, jenž velikost svou,
krásu, hrdost, nezištnost zapsal kdysi
ve spěž věčnou, v dějiny cizí davu
jepičích duší, — —

30

oh, jak osamocení, cizí, kletí
jdeme dobou kramářskou, zpustlým žitím,
oh, jak osamocení, cizí, kletí,
zločinci, blázni!

5 Kdes na kopci, jež nová tráva kryje,
 a mezi stromy puklých pupenů
 gotická troska, zkřehlá melodie
 kdys vroucích modliteb a zbožných snů,
 své věže kostru bezhlavou a dutou
 se marně snaží hrdě povznést
 nad zeleň, která záplavou svou vzdutou
 ji hrozí navždy pohřbít, oplésti
 10 svým větrovím, jež vzkvétá, lodyhami,
 jež k ní se upínají hlodavé.

15 Je západ ohnivý. Jak země plamy
 to šlehá za kopcem, že dřavé
 zdi věže mají žhavé oči, tlamu,
 jež chrlíc oheň zeje dokořán
 a čelistmi, plnými lomikamu,
 nemůže zavřít kamenný svůj chřtán.
 Tu sešlá kostra obra, že snad vstane,
 si myslí ještě v jarním šumotu;
 však pozdvihá jen před nebem, jež plane,
 20 skrz naskrz prozářenou nicotu
 a opírá ji, vyzáblá a zbitá,
 o chrámu loď, jež dosud pod střechou.

25 Tu netopýr již drobnou kořist chytá,
 a výsměch pisklavý, tu vede svou,
 prázdnými okny hbitě prohání se
 a s novou silou křídly třepotá.
 Nic říci nemohou již hnáty lysé
 a dole šumí píseň života.

U dveří chrámových je hlučno právě,
30 tu rudé vínko šenkýř nalévá,
za stolem jedni sedí, druzí v trávě,
a srdci chvěje sladká obleva.
Ke hmyzu, ropuchám a pavučinám
v tu zpustlou díru soudky postavít,
35 oh, to byl nápad! Sovy prchly jinam,
a zde teď možno při soumraku pít
a hledět na titěrné město dole,
jež zvolna jímá temnota a sen
a pohltí i náměstíčko holé,
40 že kalných světél pár tam zbude jen.

Vtip ohnivý je, nachové jsou city,
chlad vínem se a pláštěm odvrací;
zpod stromů tma se plíží, šepot skrytý:
u nohou žen tu prosí žebráci.

U dveří chrámových mok teče rudý,
45 pod stromy vášeň marně nemučí:
tu staří z měšťanské se léčí nudy
a mladí lásku drží v náručí.
Ke stromu hoch svou tiskne krasavici
50 a jiný svou zas v trávě objímá.
Smích tlumený a šepot, vzdechy nicí.
Oh, jest jich plna vonná jarní tma!

A poslední svit na dívku-li padne,
když splynulý tě mívá temný pár,
55 tu odráží to jeho světlo zrádné
běl nahých prsou a jich plný tvar,
a na nadrech, jež nezakrývá šátek,
vtom blyskne zlatý, ironický kříž...

Tak znepokojí srdce divný zmatek
 a tělo shýbá sladce prudká tíž
 u trosky gotické, jež jako kostra
 padlého obra zvolna zarůstá
 a neslyší van jarní táhnout zostra,
 ni polibek, jenž zvoní o ústa.

ZPĚV NA HOŘE

Na balvan nejvyšší stoupni si nahá,
necht každý z údů tvých zaskví se, hovoře
vznešené kázání na hoře.

5 Blankyt je hluboký, země je vlhák;
ty, bílá a sladká, ty, krásná a mladá,
svatá je tvoje nahota.

Nad modré hvězdy a zelená lada
ejaja! vzkřikni ke chvále života.
Pták pískne radostí, vánek se zachvěje,
10 zažárí světla ručeje.

Ejaja, ejaja!
Život je krása, tanec a veselost.
Ostatní vše je proroků skuhrání,
výdělek kněží, ctnost, která zavání.
15 Ejaja, ejaja!
Vesmír nás pozval na slavnost.

Vesmír je veliký taneční sál
pro skvělé, veselé tanečníky.
Že jsi nám smysl svůj poznati dal,
20 živote, díky!

25 Za rejem rej se věčností řine
 s plamenným sluncem uprostřed,
 v zákonném tanci vine se, plyne
 nesmírný počet a nesmírný let.
30 Co slunce, to tanečník věrný a žhavý,
 bezpočtu tanečnic v objetí drží,
 zlatými prsty k tanci je staví,
 živé i mrtvé vede je
 pro slavné dny a naděje
30 závratnou strží.

 Za rejem rej se věčností řítí
 neznámo odkud a neznámo kam.
 Povel je: v slunečním objetí žítí;
 ostatní vše je hloupost a klam.

35 Sluncí a zemí tanec je bez konce,
 dvanáctá nechodí bítí tu na zvonce,
 kohout zde nevolá k střízlivosti.
 Zhasne-li slunce, jež rozdalo žár,
 je to jen oddech, není to zmar,
40 znovu se obrodí k ohnivosti.
 K souloži plodného šílení
 tanečník najde si tanečnici,
 v objetí strhne ji zapalující,
 zanikne, zrodí se, splyne s ní...
45 a rej se za rejem dá v let
 s plamenným sluncem uprostřed.

 Ejaja, ejaja!
 Vesmír je veliký taneční sál
 pro skvělé, veselé tanečníky.
50 Živote, díky!
 Všecko je z téže pohody,
 z tance jsou všechny porody.

A já jsem veliký král,
neboť jsem s tebou, má sladká a vlahá,
když ses mi dala celičká nahá,
tancoval.

Stokráte si řekneš, jak je sladko v klidu,
 v němž si duch jak řeka na tišině hoví,
 vzdálen velkých vášní bojovného lidu,
 konejšící srdce rozumnými slovy;
 5 v klidu rozkošné a moudré vzdálenosti,
 v čistém vzduchu prostém zvířeného prachu,
 kde jak zpěvné ptáče píseň blaženosti
 jitřní mlze dáš a západnímu nachu,
 ty blázne! —

10 neboť stokrát znovu vybuchneš a vzplaneš,
 s nezkroceným srdcem rozletíš se k lidem,
 zajásáš a zahřmíš, na tribuně staneš,
 spálíš všechny mosty, jež tě pojí s klidem;
 opět plamen jsi, jenž do krvava tryská,
 15 rudý praporec, jenž obětí všech větrů,
 bolesti, jež drásá, radosti, jež výská:
 píseň odboje ti vzdorně srší ze rtů —
 ty blázne!

20 Stokráte si řekneš, jak je blaze v boji,
 když to v srdci kypí, v mozku rozpíná se,
 za odvěké křivdy, když se divě hojí
 děti béd a práce na ztučnělé rase;
 stokrát za svou lásku v nerovnou jdeš půtku
 s hmyzem nehodným i gesta pohrdání,
 25 za svou pravdu, slovo bez mdloby a smutku
 se světem se rváti chceš až do skonání,
 ty blázne! —

80

neboť stokrát znovu zradíš pustou vřavu
oklamán a zhnusen, zmrazen v srdci rudém,
nenávidě sebe, nenávidě davů,

35

za protivníky se zardívaje studem;
stokrát ztratíš víru v lásku, která souží,
v úspěch, smysl bojů, v sílu, která svadla,
trosečník jsi, sketa, jenž se v úkryt plouží,
vlašťovka jsi, která cestou k jihu spadla —
ty blázne!

Miluji všechny lidi, miluji každého zvláště,
 a co v nich se hněvem zřím, nevinni, věřte, jsou tím.
 Hlouposti, vzteky a zločiny netrysknou z lidského srdce:
 kdosi jen zabloudí v tmách myšlenek o příčinách.
 5 Neslyší tichého souzvuku věcí shůry i zdola,
 každické touhy i snu, cílů všech, veškerých dnů;
 bloudí jak zvíře, jež přinesli z tropů, zavřeli v kleci,
 zmaten je slabostí svou, nevědomostí a tmou.

Miluji člověka, variant hmoty bez konce vroucí
 10 a její nejvyšší čin z pozemských zdrojů a hlín,
 chladnoucí planety bylinu s nesmírným života darem,
 který je ze všeho stkán, čemu byl domov tu dán,
 savce a dvojnožce s pletí hedvábnou v každé barvě,
 s hladem a smyslnou lstí, se silou, jež se mu mstí,
 15 božího syna čili vesmír v miniatuře:
 Činů tvých legion jest, pro sny tvé bezpočtu cest.

Pro tuto lásku svou však prchám v samotu lesní
 před zjevem lidí se skrýt, zkolébat srdce své v klid:
 před tváří lidskou prchám, před maskou, gestem, řečí,
 20 které jen mučí a lhou, zraňují oddanost mou.
 Člověka toliko za nimi hledati, najíti možno,
 a to je nejdelší z cest... Noha má chabá však jest.

Na zeleném předhoří sídlo vystavím si
z čedičových balvanů, z napuštěných dřev,
ukřižuji révoví na prohnuté římsy,
aby neslo do oken modrých hroznů krev.

5 V starém parku pustnoucím v stíny plné vůně
starých bohů necudných sochy postavím,
Venuše a Pomony s vášní v snědém lůně,
Bakchy, Fauny chlupaté, pány let i zim.

10 V houští však, jež na podzim plno rudých plodů,
Priapovu postavím sošku topornou,
kamennému k oltáři povede tré schodů
mechem vlhkým zarostlých, zahalených tmou.

15 Vysoké zdi ohradní zevnitř zarůstí dám,
zevně temné víno psí spustí girlandy,
k čistokrevným fenám zlým kleštěnců dvě přidám,
spolehlivých ve službách artis amandi.

20 Budou bdíti, aby mi lidé ctní a zbožní
dechem neotrávili vzduchu v sídle mém,
trávníky a stezky mé, krb a prádlo ložní
budou střežit před jejich slizkým pohledem.

Na tom sídle zeleném nebude však hluku,
dni ni noci neuzří ryčné orgie.
Muž či žena přijde-li s modlitbou v stín buků,
jejich srdce jako mé snem jen ožije.

Zelené větve, kvetoucí stvoly, ptačí písně,
kamkoli hnu se, ruce mi podávají,
měkké a teplé ruce, něžné prsty a dlaně,
přátelským světem tiše mne opřádají.

5 Sluneční paprsky, dech mnoha vonících věcí
silnější smrti vzduch, který dýchám, činí.
U mne jak lékař sedí, lék mi po lžících dává,
když něco ve mně postonávati míní.

10 Nebem i zemí jsem milován, myslím, a hýčkán.
Bárka jsem kolébaná pokojným dechem.
Nemohu proto nikdy dlouho být příliš smuten
přes díry ve dně, ucpané pouze mechem.

15 Lidé jsou ovšem jiní: jejich prsty a dlaně
příliš jsou držány smutnými věcmi mnoha,
takže jim nezbývá času podávati se prostě,
a co má uvítat ruka, odkopne noha.

20 Tkaninou nesmírně pestrou, šustící jako vichor,
globus nám ovinují marně i užitečně.
Dosti však, vtkáno-li aspoň dvakráte do ní tvé jméno:
rukama zlýma zlostně, dobrýma vděčně...

25 Bárka jsem kolébaná pokojným dechem věcí,
poněvadž kvetou, věřících všemu dění.
Bárka jsem po mnoha cestách, s mnoha děrami na dně,
bárka jsem nezakotvená, ale v snění
plynoucí, toužící v zátoku vykoupení.

LETNÍ ROZHOVOR ŽENY S MUŽEM

— Tu sedím, vyšívám a nevidím než stromů
uzrálé lupení a skvrny slunečné,
jež svítí na trávě, a u zšedlé zdi domu
spícího kocoura... Však v dáli sopečné

5 jsou hory u nebes, tam bouří vodopády,
a města hučí tam jak moře zvlněná,
a moře zpívá tam své měníc slané vnady.
Oh, tam i jablka jsou jinak růměnná!

— Tu sedíš, vyšíváš
10 a šíjí jak broskv brunátnou máš,
a ruce tvé měkké, sametové
jak roztančení běláskové
nad hedvábí se sklánějí a vzlétají,
že vidím náš sad
15 plničký vna
a slyším v něm hudbu šalmají.

Jsi krásná v jeho zeleni
s rukama těma, jež nelení,
jak bohatá kněžna,
20 a kdyby ses tu rozepjala
a reflexům sladkým vpospas dala
svá ňadra sněžná,
jak dávná bohyně byla bys
a med by u tebe hledal hmyz.

25 Jsi krásná, vznešená v našem sadě
tak jako královna v pyšném hradě,
však ve světě... ve světě byla bys list,
jejž srazí a ohluší větrů svist,
bezcitně šel by svět
30 přes pošlapaný vznět.

— A přece chtěla bych ty dálky navštívit,
hor bílá temena a moří příboje,
a v davy veleměst se lačně ponořit,
až do opojení pít jejich nápoje.

35 Tam jistě slunečno je zcela jinou lázní,
tam hluk je velebný a barvy bez šedi,
vše intenzívnější, že zrak se zavře bázní,
a přece šťastný jest, dřív než se zahledí.

— Tam, oh, tam,
40 toť věčný klam
jen těch, kdož marně touží.
Kdo vína dálek dosyta pil,
dne jednoho se navrátil
jat steskem po rodné louži.

45 A to byl snad básník, snad dobrodruh,
ty však jsi pouze žena.
To byl snad básník, snad dobrodruh,
jímž promluvit přál si nějaký bůh
o dálkách slova, jež posvěcena
50 jsou teprve skutečnost.

Ty však jsi pouze žena,
tvá jest jen roznícena
zvědavost.

Půjdeš-li světem hltajíc všechno,
55 zůstaneš tím, čím jsi, oh, děcko,
propadnou věci se v mysl tvou
jak ve hlubinu bezednou,
jež nevrací nic,
či nad život skloníš se znavena,
60 pro pravou radost ztracena,
vším zhrdajíc.

Půjdeš-li světem však pohlcována,
lidem a věcem napospas dána,
ty důvěřivá a naivní
65 ve smyčce zahyneš lascivní.

Jen muž je stvořen pro dalek svod,
žena je zrozena pro pevný bod.

— A přece v dálkách jen, jen v dálkách možno cele
štěp žití obrati o zralé ovoce;
70 a přece v dálkách jen, jen v dálkách může směle
se probuditi vše, co spalo hluboce.

Kde dálky pro tance si podávají ruce,
tam život hoden snad jen jména život jest...
Někam se rozběhnout, oh rozběhnout se prudce!
75 Byť smrti za cenu! Byť bez návratu z cest!

— Někam se rozběhnout!
Zlézati Alpy, po mořích plout,
slyšeti Niagaru,
choditi Paříží, Kahýrou, východním po bazaru,
80 hltati zemi a tvorstvo jako alkohol —
toť jedno jen z mnoha opojení,
bloudění střelky, než nalezne pól,
však život to není!

Život je velebný, vnitřní děj
85 za pestrou oponou věcí.
Řekl bych: ten si horoucně přej!
však toliko tvůrci a reci
mohou ho dosíci přerozující se,
z kukly se měníce v bytost, již nese
90 pár křídel jak chvála prosté existence,
jež protrhnouc oponu uzřela věnce
nejvyšší radosti.

Život jest veliké blahoslavenství,
k němuž se kráčí přes ženství.
95 Vše ostatní pouze stan,
v němž velebný děj ten jest hrán.
Vše ostatní střecha, zdi a pilíře
neb cetky hloupé k nevíře.

Tu žena má pouze smysl,
100 když pilířů má ctnost
i tělo její i mysl
i práce i oddanost,
a na svém místě
stojí-li pevně a jistě
105 věříc a nesouc...

Tu sedíš, vyšíváš
a myšlenky v daleku máš,
zatímco u tebe docela blízko,
má touhou šelestějící břízko,
110 snad život plný božských vнад
byl započat...

Když hněvy, starostmi, náladou špatnou
jsem poštipán jako nočními hmyzy,
a z lože vstáváje, nemohu prodrati se
zástupem jejich k věcem, jež ryzy
5 z ranního slunce se těší, —

když vyjdu si poset skvrnami trapnými,
jež na nitru sedí mi, svědí a pálí,
abych se vykoupal ve vonných svěžestech,
jak v řeku kámen vtiskl se v dáli,
10 jež hladinu nade mnou zavře, —

uprostřed bylin, stromů, ptáků a zvěře,
pokojně tvořících lesy a lesy
se všemi sterými věcmi ostatními,
prostými, klidnými v zákonné směsi,
15 prostouplé zelení čerstvou,

nevhodným, cizím náhle si připadám,
bez roucha svatebního na svatbě hostem,
bublinou, kazem na novém zrcadle,
zlovolným úderem do tváře ctnostem,
20 vetřelcem, žebrákem, bludem.

Po hebké půdě jdu jako olovo,
železný klín jsem do pláství vzduchu,
sám cítím, jak vleku okovy člověčství.
A věčnost trvá, než v slunci a vzruchu
25 pozbudu hloupé své váhy.

Uprostřed dědiny mrazem ztuhlé a zasněžené,
 kde v teplé sednici, která je obílena,
 hovořím po celé hodiny s modrým nábytkem,
 s Václavem Špálou na stěně a s dýmčičky dýmem,
 5 anebo také s básníky a se sebou sám,
 zřím denně zlatá písmena tvého jména.

Není mi písmen, která by zářila více,
 není mi dražšího, líbeznějšího zvuku,
 a čtu-li ve francouzských, ba již i v německých básních
 10 nikoli Prague nebo Prag, ale Praha,
 naslouchat mohu srdce jarému tluku.

Hrabivý korupčník, ni špatný politik, ni augur,
 kteří tě obstupují a krmí frází třeskem,
 ni intrika, domácí pes,
 15 bloudící po všech tvých pracovnách a ateliérech,
 nemohou zvítěziti nad jména tvého leskem.
 Nechť cizinec však vzpomíná Hradčan, Malé Strany
 a ghetta,
 já vidím nábreží tvá, obloukové lampy nad řekou davu,
 tvé nové obrazy, nové básně, tvou práci a přítomnost,
 20 jež docela jistě pozvedne opět hlavu.

Čím jsou mi špatné tvé pomníky, čím literární pikle!
 Tvé zlaté jméno září i zlatou nad chátou...
 A v zimní noci dlouhé, když otvírám okno vzduchu
 a tuším, že ve sních zde zapadá Polánka, Hradisko,
 Šumbera,
 25 tu na přítele myslím V. H. Brunnera,
 jak asi s černou Táňou popíjí
 v půlnočním Montmartru.

Z KNIHY EROTIKY

SMUTNÝ MILENEC

Má smutné myšlenky — větvoví lysé,
když větřík podzimní zavane v sad.
Nemůže, nemůže dorozuměti se
s tím, koho na světě nejvíc má rád.

5 Mysl vždy dá vše na svoje místo
a srdce na stůl postaví květiny,
pták zpívá na stěně, všude je čisto,
pokojem slunečné plynou hodiny.

10 Leč slova na vzduchu tuhnou mu v pecky,
ztrácejí modř a ztrácejí nach,
v kamenné kuličky, předmět dětský,
jež důlek minou a zapadnou v prach.

15 Co v tichu nitra mu zvonilo křehce,
zaskřípe na rtech jak na suku řez,
závažné rozprašuje se lehce,
kov blýštící se chytá rez.

20 A slova výčitky přesné jak jehla
bortí se, lámou jak tající led:
stejná vždy myš a hora, jež slehla,
a po nich stejný vždy, hořknoucí sled.

A slova vyznání, hebká jak vlásky
plavého děcka, jež sminká se v den,
jak mince ze zlata ražená z lásky,
selhou a zhroutí se, nemohou ven,

25

zamčena studem na dvojí západ
či náhlou nechuti stisknuta v hloub —
Ruka cos mávne, nemožno chápat,
jen klid chtít, klid jako k opření sloup.

30

Jen klid! Leč klidu se podobá málo
bolestný hřbitov zmařených slov;
palčivě mstí se, co marně vzplálo,
pod tichem kypí řeřavý kov.

35

Bolest a smutek lomcují dveřmi
hořkého ticha. Tak zajatcem jest
slov nebo mlčení. A lásky, věř mi,
snu melancholického, jenž nemůže kvést.

ŘEŠŇOVÝ SNÍH

Japonika

1911

ZLÝ KOHOUT

Zlý kohoute! Dnes v noci s myslí smělou
můj přišel miláček. Tak slavík sletá
v korunu třešně, která sněžně vzkvétá,
by zaklokotal lásky píseň vřelou.

5 A jak mne v loktech držel rozechvělou,
a laskala mne každá jeho věta,
a hříčky daly zapomenout světa —
oh, ještě ani nezlíbal mne celou,

10 jen okamžik se u mne býti zdál,
a sotva pohaslý byl asi západ, —
když, nevděčníku, ošklivý měls nápad,

bys v temné ještě noci kokrhal...
Jen se vzpomínkou vyčkávám teď jitra.
Však za to liškám předhodím tě zítra.

JAK RYBNÍK V CURUGI...

Mně ovšem zakázala moje máti,
oh, miláčku, o němž mi věštba řekla,
že slavík budeš a já třeseň vzkvetlá,
mně zakázala ve tvých loktech spáti.

5 Však myšlenka má stále se jen tratí
v snách o tobě, jak jeřáb v proudech světla,
jak na rybníce voděnka, jež vtekla
na lotosový list a musí státi.

10 Jak rybník v Curugi je láska moje,
jak voda rybníka je průhledná
a jasně čistá až u srdce dna.

Jak rybník v Curugi je láska moje,
a opustím jen její hlubinu,
až ve tvých loktech sladce spočinu.

NA MIJAKESKÉ PLÁNI

Za kým to asi mijakeskou plání
tak spěchá, jistě se sladkými slovy,
to dítě rozmilé, že neposhoví
si boky jeho ve svém kolébání.

5 Ach, ovšem, ovšem, o tom počínání
as mateři své sotva něco poví,
a také otec sotvaco se doví;
o tajemství tom nemají ni zdání.

10 To dítě však jak plátno běloučké je
a vlas má černý jako černé ledví
lastury mina; dělí se mu vedví

a k ňadrům mocně valí se a chvěje.
Ze zimostrázu hřebínek v něm leží,
a dítě to, oh — v moji náruč běží!

Že milujeme se a láska stálá
jak vlnu příliv krok můj vstříc ti řídí,
že nejednu noc v loktech tvých jsem spala
při měsíčku, jenž lásce nezávidí —

5 oh, to jsem všechno směle zapírala
v divoké hádce s těmi, kteří slídí,
a se lží jsem se tolik namáhala,
jak namáhá se některý z těch lidí,

10 již osmahlí a k zemi naklonění
za provaz táhnouce loď táhnou v snění,
loď barvami na rudo malovanou,

tam u přístavu Naniwa, kde skvějí
se třpyty vln, až zraky přecházejí —
a přec mne lidské řeči stihly hanou.

TÁMANA ZE SUJE

Líbezná dívka, Támana ze Suje,
má ňadra kypící a útlé boky
jak tílko včelí, něžné písňe sloky,
a její líčko krásu vyzařuje,

5 že člověk mimoděk se zastavuje
neb obrací k ní nesmělé své kroky,
když ňadra kypící a útlé boky
na prahu stanou, oko poceluje.

10 Jí muži veškeří se pobláznili.
A soused, ženu opouštěje, pílí,
by od domu klíč vtisk jí do dlaní.

Však sličná dívka, Támana ze Suje —
ta s každým přítulně se pomiluje
a rozkošnicky užívá svých dní.

Na letním slunci mocnou touhou hoří
do šarlatova rudá libela,
ta vodní žínka tůní, kde se boří
bludného chodce noha nesmělá.

5 A touha ta i tělo její moří,
že vyzáblé je... Jak ta libela
já toužím... Tys však o mém velkém hoří
ni vzdechu z úst mých neuslyšela.

10 A odvane-li vítr podzimní
libelu štíhlou, touhu její s ní —
mé lásky touha s časem nepluje.

Až jednou jak má žena vejdeš k nám,
já láskou svou tě k sobě připoutám
jak proutečkem, jenž plný lepu je.

Kdo v Asakuse, jedské čtvrti, nezná
 dům U vrby, krám pana Niheiži!
 Stříbrnou zeleň větví k němu níží
 košatý gingho. Dívka přelíbezná

5 tu k parátkům a voňavkám se kloní,
 když kupec předem okouzlen se blíží.
 V účesu, který hlavinku jí tíží,
 má stříbro jehlic, hřebínek ze sloni,

10 a barvy oliv, fialek a máků
 ji halí jako křídla vzácných ptáků;
 je štíhlá jak ta vrba na zástěně.

Ji drahokamem zvou. Všem srdce bouří.
 Však nejraději z dýmčičky své kouří,
 když umělec ji baví roztouženě.

Oh, není těžko o pel oloupiti
fouknutím prudkým štíhlou jehnědu,
oh, není těžko ženu oblouditi
hrou sladkých slov a něžných pohledů!

5 Já věděla to, tušila, že svítí
tvé oko zradou prostou ohledů
a že jsi motýl, který hledá kvítí
a může zatoužit jen jeho po medu.

10 Já tušila to, a přec oklamána
jsem byla tebou, jenž jsi jednou zrána
mně navždy prch, když kohout zazpíval.

Já předčasně jsem pro tě, hanebníku,
jak haluz kvetla vzkvetlá ve skleníku
a vzatá z něho na mráz, jenž ji sklál.

Již měsíc bílé noci vyšel v sad,
kde s větví vzkvetlých třešní sníh se řine.
Pod verandou z dvou dýmek kouř se vine.
S princeznou noční zde se milovat

5 chce mladý samuraj. Sladkých vnad,
jež brokát skrývá, z něhož vůně plyne,
však ještě nezlíbal. Svit luny line
se marně na šat spjatý. Vane chlad

10 z Cukaki, která dnes je zamyšlena.
„Smíš na ni hledět, neprohlédneš však,“
dí vyčítavě. Usmála se žena.

V číš netknutou tu vložka s třešně slétla.
„Hle, pobízí nás!“ S líčka strásla mrak.
„Tož pijme!“ řekla. Tělo s tělem spletla.

Dozněla kota, ztichly šámizeny,
a géše, pestré mŕky, křídla skryly,
šly domů spát. Snad příliš rozjařeny
jak hosté mí. Neb skvostné sake pily.

5 Tož do zahrady otevřel jsem stěny,
kde v rybníčku se chvěje měsíc bílý
a voní kosatce. A tílko ženy,
jež zůstala, teď svírám v noční chvíli.

10 Noc mléčná vějířem svým něžně mává
na horké tváře, rozjitřená čela,
noc sladká... Ale sladší Takigawa.

A proto ruka má pod rudý hedbáv sklouzla
jejího kimona... Pro kouzlo těla
já zapomněl jsem, noci, tvého kouzla!

ÚTĚCHA

Jak vlhké, rudé listí javorové
do trávy svadající na podzim,
když mlhami pták unavený plove
a všechny zbledlé květy mizí s ním,

5 v mé ztichlé srdce nadrobili dnové
mrazivé strasti s jejich dechem zlým,
že v spánku tížili mě teskní snové
a v bdění dusil smutku hořký dým.

10 I vyšel jsem si v noc a po městě
jsem bloudil, vzhůru k světlům Jošiwary,
jež neskrlivá rozkošnými dary.

Dům U vějíře měl jsem na cestě:
Smutnému srdci měkké na rohoži
noc rozvila tu vonnou Hanačoži.

I

Obraze luny ztuhlý v spěži hladké,
na líci zrazuješ kus nebes jemně,
na rubu zryt jsi představami země,
jsi důvěrník i symbol duše sladké.

5 Vše důvěrné a prchavé a krátké,
lesk slzí, úsměv zpívající němě,
žár čekání i smrti bledé sémě
ty přijímáš a pevným činíš vratké.

10 Se ženou nejvíce jsa spřátelený
— ba, přísloví dí, že jsi duše ženy —
líp nežli muž i tělo její znáš,

půvaby z temnot, úbělu i nachu.
Kdo věří tedy bláhovému tlachu,
že co jsi přijal, v hloubi nechováš?

II

Když samuraj navrátil se z Jeda,
tu domů spěchá k půvabům své žínky
a dárky ovšem nese, cukrovinky,
a zrcadlo, jež jako luna bledá

5 se leskne stříbřené, o němž ni zmínky
však není v Macujamě... K tváři zvedá
je mladá žena. Zvědavost jí nedá:
Čí je to úsměv, svěží půvab žínky?

10 A rdí se, když jí praví: Tys to sama...
Tu ukryla je. Před smrtí až dala
je dceři své, by příliš neplakala...

Tak ráno, večer dcerka mluví s matkou...
Když otec přistihl ji, ptal se, chápal.
Čit měkký jal ho. Pověst dí, že plakal.

III

V Hakatě na Cestě vzývaných bohů
bronzová, mocná hlava Buddhy stojí
bez trupu, bez lotosu v jasném znoji
i v dešti krásná ve svém přísném slohu.

5 Skryt podstavec však. Neb až k bradě bohu
zrcadla k zrcadlům se v horu pojí.
Těch tisíců spěž dělník jednou spojí,
a celý Buddha v lotos vloží nohu,

10 usedne na Cestě modliteb... Dary
žen nesčíslných jsou ta zrcadla.
Žen nesčíslných vteřiny a tvary,

žen úsměvy a slzy, rty i ňadra
tak pohtlí spěž boha sladce mdlá.
A žena bude obsah jeho jádra.

I

Byl mlád a zdrav, měl štěstí, talent, ženu,
jež lásku dala mu a dítě dala,
měl přízeň dvora, vlast ho milovala,
ba poznal, jakou přátelství má cenu,

5 měl druha... Všecko měl... Jak zrádnou pěnu
však zřel to pojednou. To když mu vzala
smrt náhlá přítele. A hrůza jala
jej v hloubi nitra. Zlaté listí klenu

10 noc jedna strásla. Holý již se viděl,
své štěstí plané náhle nenáviděl.
Prch ženě, dvoru, zmizel do kláštera.

Pak bloudil světem na východ i západ,
Buddhova slova naučil se chápat,
lesk ráje vidět z pozemského šera.

II

Lhostejně luna hledí na tvé boly,
lhostejně na svět. A tím srdci mému
se podobá. Jáť všemu pozemskému
jsem dal již výhost. S poutnickou jda holí

5 jen s květy ještě cítím a s jich stvoly.
Když sklánějí se vадnouce v cest lemu,
ten hořký odchod hořem srdci mému.
Je rád mám ještě v lukách, v lese, v poli,

10 neb často příliš na ně jsem se díval.
A na jaře, kdy květů vzniká příval,
při svitu luny chtěl bych umíratí.

Když ticho květy líbeznými voní
a luna k temným stínům hor se kloní,
s ní srdci svému dal bych zapadatí.

Z řečiště Širakawy vyzvedli mě,
omletý, šedý balvan, jeden z mnoha.
Skrznaskrz prostý jsem a žádná vloha
mně dána nebyla, jsem v létě v zimě

5 tak šedý, hrubý, neumělé břímě,
 pod kterým klesá sloužícího noha,
 když uctivě jak domácího boha
 na toko ze zahrady přenáší mě.

10 Zde stojím teď, a radost ze mne mají,
 o kráse mé si dlouze vykládají
 a řeknou, že jsem peněz mnoho stál.

 Jak hluboko však do přírody zřeli,
 než prostinkou mou krásu uviděli!
 A kdo jak oni zemi miloval!

Jak jasné zrcadlo se měsíc blyští,
a přece nevinu mé neosvítí.
Jak ostrý meč, hle, vítr krajem sviští,
však nemůže mé trýzně proraziti.

5 Mně žloutne obličej a hlavu krýti
počíná jíní, síly mé se tříští.
Oh, že mne mohli takto zapuditi
k mil tisíc vzdálenému stanovišti!

10 Žil v nádheře jsem, v lesku, v krásných šatech.
Teď potuchlo vše: ve vyhnanství chřadnu
pokořen, zajat zcela tiše vadnu.

Vším, nač se dívám a co slyším, vzrůstá
jen hoře mé... Oh, podzime, ty nutný,
jsi také ty jen pro mne podzim smutný?

Jak mnohý dojat v paměti své chová,
 Oiwa mužem byla utlučena.
 A není ještě, běda, usmířena!
 Já zakusil to tuhle u hřbitova.

5 Již smrákalo se. Tu tam houkla sova,
 a modré nebe studilo jak stěna.
 Již z dálky myslil jsem, že roztržena
 snad větrem svítilna je papírová

10 nad jejím hrobem. Ale přijda ke zdi
 já s hrůzou poznal vlastní hlavu její,
 jak kývá se a po travinách jezdí.

Má rudé oči vybouleny vzhůru,
 nos uhnílý a ústa v nářku zejí...
 Co noc teď ze sna odháním tu můru.

Jest velkou rozkoší, když kvetou slívy,
jít na venek se jimi kochati:
jeť půvab jejich pohádkově tklivý
a jaro voní z luk i souvratí.

5 I vyšli sobě zrána v vzkvetlé nivy,
než sněžné květy počly padati,
tři dámy, pán a sluhů dvě; šli chtiví
půvabů, jež se v roce nevrátí.

10 A dívali se mnoho, naslouchali,
jak bublá potůček a mizí v dáli:
na radost sake pili nejednou.

Zpět přítelkyně paní takřka nesly,
pán před ní tančil, služi tuze skleslí
vlekli se s větví v hrnec vsazenou.

BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ

PÍSNĚ

I

Kreténkové hlavy sestrčili.

— To že jsme si cestou ruce tiskli.

Zlobou se jim tváře zrůměnily.

— To že jsme si v tichu ulic výskli.

Kreténkové pravdu mají vždycky.

— Ale my si nechme svoje hříchy,
radost svou tak lidskou a pláč lidský,
trochu vzdorné, zatvrzelé pýchy.

II

Žluté listí žárlivosti
do srdce mi napadalo,
když mým srdcem tiše chodíš,
haraší ti pod nohou.

Žluté listí žárlivosti —
já ho tolik nenávidím,
starých hájů odumřelých
je to zbytek protivný.

Žluté listí žárlivosti,
sežehni ho zlatým smíchem,
připomeň mi, že již pučí
slavné lesy budoucí.

NAD ZLOČINEM!

I

Dvé andělů jde v zápas o mou duši:
zrak žhne mi, krev do spánků divě buší,
a čekám, který vyřkne svoji klatbu.

Napravo jeden čelo moje chladí,
nalevo druhý vášnivě mi radí,
bych někomu do tváře vzkřiknul: Vrahu!

Napravo jeden otvírá mé pěstě,
nalevo druhý honí mne po městě
řvoucího v temno: Lupiči a zrádče!

Napravo jeden slzy posílá mi,
nalevo druhý nutí přísahami,
bych pohanu smyl zločineckou krví...

Dvé andělů jde v zápas o mou duši —
a onen někdo sotva asi tuší
pod sladkým slovem pokryteckou sílu.

Jdu mimo, řeknu: Příteli a druhu!
a mluvím mnoho o svém vlastním dluhu
pokorným hlasem, jenž se trochu chvěje.

Neb radš bych nožem bod ho s hrdým vztekem
a smál se nad tím nestydatým rekem,
ne jako sobec, ale jako mstitel!

II

Oh, kdybych dovedl odejít
s tvou obětí, jizlivý vrahu,
jedinou ranou lebku si prohnat
na jednom smutečném prahu;

oh, kdybych neměl tolik rád
hory i nížiny žití
a nenašel vždy síly dost,
i když se všechno řítí,

a kdybych věčně nevěřil,
že nic není kromě boje
a mízy, jež stoupá životem,
abychom vykvetli z hnoje —

tu přál bych si, aby mrtvola,
ne život byl výčitkou tobě,
taková zsinalá, hrozná mrtvola,
jež nikdy se neztrácí v hrobě.

Pak s ranou v lebce klesl bych také
na jednom smutečném prahu:
však s tebou věčně šla by mrtvola,
ty jizlivý, jizlivý vrahu!

III

O bílý prapor sladké anarchie,
té anarchie, jež jest pochopení,
té anarchie, jež jest odpuštění,
jsem pevně opřen; i když vítr bije
do mého pně a do mých ochořelých snětí —:
však přece věci jsou, jichž nelze odpouštět.

Jsou zločiny... Eh, nikdo neztrestá tě,
morálka uteče a zvyk to schválí,
můj vztek a šílenství se zvolna spálí,
až přijde jaro, ve slunečním zlatě.
Jen hořkost zbude, hořkost věčná, bez prokletí,
neb zločiny jsou, kterých nelze odpouštět.

I

Kdo mnoho viděl, mnoho trpí.
 Ti, kdož mne žíti učili,
 ach, tolik, tolik spatřili.
 Mák planý, koukol, pejř a chrpy:
 5 Chraňte své zlaté osení,
 občané dobře zvedení!

A nejvíc ze všech trpí žena.
 Mé srdce měly zkažené
 ženy, ty nejvíc zmučené,
 10 bez krásy, ctnosti i bez věna:
 Chraňte svou mladou úrodu,
 oh, matky šťastných porodů!

Kdo mnoho zřel a ke dnu přišel,
 má patinu i na smíchu
 15 a zvyk si chodit potichu.
 Kdo mnoho viděl, mnoho slyšel —
 těch vyděděných nejvíce
 má uděšené zornice.

II

20 Nerozumím počestným ženám,
nerozumím hodným básníkům,
nemohu závidět diety
politickým straníkům.

25 Daleko dlím od bohatých stolů,
od směrodatných magnátů:
stačí mi slunce, nemocná láska
a hadru kus na záplatu.

30 Z povinnosti jdu za svým pluhem,
někdy i trochu z hladu snad:
Stoupá-li míza, nutno kvést
a stejně nutno umírat.

BÍLÝ A PERVERZNÍ KVĚT

Bílý a perverzní květ
popraškem pudru ojinělý...
S někým se zatočil svět.
Květ bizarní a vřelý
5 z pupence černého korzetu kypí...
Někomu vibruje chřípí.

Bílý a perverzní květ
skropený znameními
pro vášně vznět, pro vášně vznět...
10 Kdos v duchu si pohrává s nimi:
úst rána krvavá, očí skvrny žhavé,
vlas jako síť, nader ostny dravé.

Bílý a perverzní květ
pohlavím a koňakem voní...
15 S někým se zatočil svět.
Dvě sklenek naposled zvoní...
Je pozdě k ránu. Bez korzetu žena
na něčí prsa klade nadra obnažená.

VE SKLENÍKU

Na improvizované pryčně
a pod záštitou kalných skel,
zatímco venku poprchává,
svůj marný krotím vztek a žel...

5 Je věru směšno krátký život
si otravovat hloupostí,
jež tu tam jako po provázku
vytéká z lidské bytosti.

10 Tož často jak to luční kvítí
jsem šťasten každé na mezi,
i když snad před chvílí se po ní
přechnalo stádo hovězí.

15 Stačí mi vzduch a trochu světla,
šum vody, země malý kus;
jak cvrček před dírou si zpívám
a: Boha čtěte v synu Múz!

20 Však někdy pokazí mi všechno
ubohý člověk jediný,
pohodu každou otráví mi,
zhnusí mi světlé hodiny.

Jak netýkavka stahuji se
a couvám, klesám, vadnu pak.
Kams do zátoky pusté prchám
jak slané vody sytý vrak.

Tu nejmilejší je mi ticho,
 jež dříme v teplém skleníku,
 tu s pavouky a bylinami
 sním o vzniku a zániku.

Na improvizované pryčně
 a pod záštitou kalných skel,
 zatímco lidé kdesi venku,
 svůj marný krotím vztek i žel.

Zelený pták, zelený pták
na okno z lesů přilétl k nám!
Tatínku, maminko, zelený pták!
Po špičkách pojdte, povídám!

5 Zelený, modrý, zlatý jak páv,
zelený však je nejvíce.
To má as od stromů, z mechu a trav,
jistě to nemá z ulice.

10 Zelený pták, zelený pták
z pohádky zabloudil ke městu:
princ-ženich vzal si zelený frak,
šel hledat zelenou nevěstu.

15 Jakživ jsem ho ještě neviděl,
jistě je z lesů hlubokých.
Palác má celý ze zelených skel,
hrdliččin těší ho smích.

20 Oh, lesy hluboké! Jaká to
pohádka asi líbezná!
Ve městě ani za zlato
nikdo jí nemá, nesezná.

Zelený pták, zelený pták
vzkázání z lesů snad přinesl nám.
Tatínku, maminko, zelený pták!
Po špičkách pojdte, povídám!

VÁZA Z DAMAŠKU

(Klingsor)

Nesu ti vázu ze syrské země
s hrdélkem jako tvé prstíky,
bys do ní růže dala a jemně
ti úsměv pro mne slet na rtíky.

5 V Damašku jsem se na trhu vloudil
k hrnčíři o vousu sněhovém,
co klenot stála tu, který zbloudil
v nádobí porcelánovém.

10 Chceš-li však, můžeš ji místo růží
bassorským kadidlem naplnit,
či, Miriam sladká, olejem z růží
pro vlasu svého temný třpyt.

15 Též do ní můžeš koláčky dáti
hrozinkové a rýžové,
čas-li si rády chroupáním krátí,
oh, přesladká, drahé zoubky tvé.

20 Ne-li, tož do ní po okraj víno
širázské, zlaté naliji:
okusím, jak z ní zrádně je líno,
pak ji jak srdce tvé rozbiji.

To bylo v čas, kdy dlouho spočíval
 na Říši slunce vycházejícího
 stříbrný úsměv míru. Klidně spal
 obchodník. Rytíř zženštilým se stal.
 5 Byl blahobyť, a láska s krásou vládla
 na Ostrovech, kde barevnou se zdál
 pohádkou život bujně rokokový.

V Kyotu seděl císař, jeho dvůr se skvěl;
 však v Jedu kancléř vládl, Fužiwara,
 10 a jeho dvůr mu císař záviděl.
 I jinde leckde šlechtici a kupci
 se honosili jméním, vkusem, taktem.
 Jich čajový byl ceremoniel
 jak bohoslužba důstojný a vroucný;
 15 tu ukazoval domu pán, co měl,
 nádobu vzácnou, krásné kakemonu;
 nadšenců větších nikdo neviděl,
 to zkrátka five o'clock byl estetický.

A estetickým panský veškeren
 20 byl život v městech, ba i na venkově.
 V divadlech vysedali celý den.
 Na jaře divukrásný, bílý sen
 třešňových sadů uctívali zbožně.
 O závod v básnění se pokoušeli
 25 a nádhera jen tehda vzácná byla,
 když umělcem k ní návrh zhotoven.
 Tu ovšem kupčik, dvorní dodavatel,
 se nad šlechtice naparoval; z pěn
 nebyly mořských jeho statky přece.

30 Na schůzkách v rezidenci, na slavnostech
nejvíce chlubili se nádherou svých žen:
jich líčka být však mohla sebekrassší,
šat ještě hezčí byl, kouzelných změn
divadlo, neboť často osmkrát i
35 se převlékly v háv téže škály barev,
jiného vzorku rozkošného jen.
A každá látka byla návrh mistrův...
— Čtenářko, zadrž slzu! Jako klen,
jenž listí šarlat ztratil, oholen
40 i v Japonsku je vezdejší dnes život. —

Umělec tehda ctěn byl vysoce,
placeno zlatem ducha ovoce.

Nejeden slavný mistr tehda žil:
Ogata Korin korunou všech byl.

45 Ogata Korin, vzácně jemný květ
na luhu Nesmrtelných, neměl soka.

Však zbytečno by bylo chválu pět
o mistru, o němž stačí povědět,
že z japonských on nejjaponštější byl.

50 Těch ostrovanů šťastných umění,
toť pouze jemných odstínů je kytky
stříbrná, jež se skoro nemění;
má mírné svity diskrétního kovu,
jež probouzí den jasný ze snění.
55 Tu Korin nejsmělejším, nejkrásnějším
je odstínem. Toť vše. A chcete více?

Stříbrná hudba jemná jako dech.
A jsou to stébla, listy, stvoly, květy.
A záhyby na těžkých brokátech.
60 Linie krajiny. A šperky tvarů.
Stříbrná hudba jemná jako dech.
A náhle výkřik. Arabesky spěch.
Hazardní gesto štědré ruky tvůrčí...

A Korinem se všichni chlubili.
65 Jak diadémem jím svou zdobili
rozmarnou dobu rokokové vnady.

*

Ogata Korin syn své doby byl.
Usedal na hedbávné polštáře jen
a zlato miloval; jím nešetřil
70 ni na malbách svých dobře zaplacených.
Ogata Korin rozmařile žil
a zdá se, že i on se honosil,
jak vypravuje tato anekdota:

Byl jarní výlet panstva z Kyota.
75 Arašijama plála květem třešní.
Šel Korin s přáteli a života
bezstarostného nálada ho jala.
U řeky Oi na trávníku sluzi
snídaní připravují. Dobrota
80 lecjaká ve skříňkách je, které vzali
si do přírody. Ale bleskotá
nadevše hlavně sama skříňka každá
vzácnými kovy, drahokamy, laky,
jež zpracovány rukou umělcovou.

85 Jen Korin, šibal, který na konec
se chystá jísti pokrm velmi prostý,
rýžový knedlík s trochou zeleniny,
má za nádobu rovněž prostou věc,
90 z bambusu mísku. Podiv jímá všechny
a otvírají oči. Růměnec
však úžasu jim náhle stoupá ve tvář:

Ten bambus malbou nádhernou se skví,
ve vzácném stylu květiny a ptáci
se snoubí na něm na podkladě zlatém
95 nadevše sladce. A hned každý ví,
že tenhle malý zázrak zlatavý
Korina staví nad boháče všechny,
jichž Kyoto nemálo jistě hostí.

Však zatímco v tom lesku pobledlé
100 své drahé skříňky znovu zabalují
a opatrně druzí, Korin, hle,
již pojedl a mísku, probůh, vrhá
na vlny řeky. Zvuky zaleklé
se derou z hrdel. Voda prchá s darem.
105 A Korin jako mladý bůh se směje.

Oh, bylo o tom mnoho hovoru;
zvěst dostala se o tom ke dvoru,
a Korin za trest z města vypovězen.
Umění ničit z marnotratnosti
110 i nahoře se zvalo nectností.

*

To bylo kdysi. Dlouho spočíval
 na Říši slunce vycházejícího
 stříbrný úsměv míru... Dávno vzal
 van časů vše to, život rokokový,
 i Korina, jenž korunou se stal
 té doby bujně, rozmařilé, sladké.

A ze všeho jen zbylo umění,
 jež kolébá nás znovu do snění.

Mystikové, metafyzikové,
 zlí a dobří filosofové,
 v pěkných řadách táhnou vaši snové,
 myšlenky jak pluky hotové:
 5 génij lidstva zajisté má radost,
 přehlíží-li věčnou vaši mladost.

Ale smysl všeho, co se v lebce
 vaší líhne z těžkých porodů,
 v našich lesích, zdá se mi, že šepce
 10 srdce mé mi za všelikých dnů,
 kdy mé žaly překonává radost
 a jho roků věčná moje mladost.

A vy, kněží zlých i dobrých bohů,
 sobě víc než bohům věřící,
 15 máte pravdu, zdržující nohu
 příliš směle světem běžící.
 Člověk ztrácí ze života radost,
 nevěří-li v bohů věčnou mladost.

Také to však pochopil jsem jednou
 20 v krásném žlebu drsně vonícím:
 Hnědé dryády si kol mne sednou,
 v houštinách když na pařezu sním.
 K obrazu být božímu, též radost.
 Proto chci mít fauna věčnou mladost.

Drolí se smutný deštíček
a lesy nevrací klid mi.
Nějaký hloupý zas mám vztek
na obcování s lidmi.

5 Mít bude ten, kdo mnoho má,
o mnoho více na to,
však tomu, kdo jen málo má,
to málo i bude vzato,

10 říkám si s Heinem a směji se,
až zuby zaskřípají.
S chudáky možno být při míse,
ne s těmi, kdož něco mají.

15 Bohatý pozve tě na kaši,
u chudáka dostaneš rumpsteak.
A co si vyděláš, Tomáši,
je za práci to, či za vztek? —

20 Drolí se deštík; v smutný den
i myšlenky jsou smutné.
Na světě není veselo jen,
a deště také jsou nutné.

Nad mokrým listím ve spánku
se modrají jaterníky.
I za plícník, podběl, sasanku
díky, mé lesy, díky!

Jen slunce až vyjde zpod oblak
všechno se k dobrému změní.
I vztek svůj prohlásí člověk pak
za nedorozumění.

PODZIMNÍ STESK

Hledím oknem zimomřivě
k mračnům, jež se valí divě,
stahují se, trhají:
někdy kousek modře bledé
5 svitne, mizí v bělošedé
vlně na jich okraji.

Hledím k mračnům, z mračen k zemi
neobelstěn nadějemi,
znepokojen svízely;
10 venek chátrá očividně, —
tu se zdá mi, je mi divně:
Vlaštovice zmizely.

Jak jsme náhle hrozně chudí!
Jak ten obraz zchudlý studí
15 bez jich tance, bez pění!
Prázdnó zeje shůry. Pouhá
pod mračny jde cesta dlouhá
pro vran černá tažení.

Pískot hladných sýkor pouze,
20 vrabčí štěbot, píseň z nouze,
ty nám tu jen zůstaly.
Myslím si, já, věrný hrudě,
přirostlý již k české půdě:
Proč mne s sebou nevzaly?

25

Jsem dnes hrozně zimomřivý,
vlast je chladná, národ křivý,
chtěl bych křídla napnouti,
s vlaštovkami letět k jihu,

30

na břeh slunný kamsi v mihu
třeba mrtev padnouti...

HOŘKÉ SLOKY

Čas mívá. Bolestná ta pravda včerejší
již málokomu zdá se pravděpodobná.
My bojujeme zas o chléb svůj vezdejší
a naše myšlenka je kupodivu ctná.
5 Krvavé divadlo smyl rychle šedý čas:
nevěří snad ni ten, kdo jím byl ponížen,
neb tichou legendu si spřádá lidu hlas,
že žije Francisco a přijde jeho den.
Však hodin výsměšný ti praví kyv:
10 Ferrer jest mrtev, Alfonso je živ.

Čas mívá. Šedivým nás dusí příkrovem.
A plamen zhasíná, ač vzplanul teprve.
Nad jiskrou svobody bdí voják s olovem;
nad vojskem svobody bdí rudí vůdcové.
15 Jak souchotinářka se plíží Naděje
tím šerem sychravým do srdcí nemnoha
a starý, krásný Sen již, zdá se, nehřeje:
na krámcích vrže jen jak firma ubohá.
Jdeš, vztekle hvízdáš si a čekáš na příliv.
20 Ferrer jest mrtev, Alfonso je živ.

HOŘKÝ DEN

Ke kamnům se krčím zimomřivě,
nevím, co by rozproudilo krev.
Leda vztek, jenž zabouřil by divě,
malomoc mou stopil v marný řev.

5 Tímhle aspoň ulevilo by se
nitru v prázdno civějícímu...
Holý vršek, zdvihám větve lysé
v mrazivou a beznadějnou tmou.

10 Věčný vítr pere do nich s vytím,
od rána v nich hvizdá do rána...
Dutky všude nad svou šíjí cítím,
bezcitného slyším tyrana.

15 Víru, ideály, čisté skráně
drtí nehorázně den za dnem,
nedává však bezohlednost za ně
v dravý člověka boj s člověkem...

20 U kamen se krče, pozoruji:
Chybí síla pro zločin i ctnost.
S hlavou prázdnou tupě slabikuji:
Je to vlastně k žití neschopnost.

PŘIZNÁNÍ

Nejsem z těch básníků plodných a pilných,
jichž Múza nepouští z objetí vílných,
kterým vše promění ve verš a rým,
vše, co je rozjaří, vše, co je truí,
5 ve zlato, ve kvítí, v modravý dým
i v to, co nudí.

Strofy mé pomalu, těžce se rodí.
Jak loďař na vítr plachetních lodí
často i čekávám po celé dni,
10 po týdný, měsíce čekávám na dech
božské své Paní, než holému pni
kvěsti dá v sadech.

A často také jen okamžik vesnu
tu cítím v nitru a poznovu sklesnu
15 z pravého člověka na chorý kus
lidského stáda, jež s úskoků sterem
požírám poupata synáčku Múz,
rašící šerem...

Nad čas a bližní však chtěl bych se vznésti,
20 nad bohy, proroky k velkému štěstí,
člověk a vesmír kdy jediné jsou;
zpívati chtěl bych si nezmaten sudbou
hymny jak oblaka bílá, jež jdou
blankytem s hudbou.

25

Ke chvále toho, co bylo, jest, bude,
 jako když větru van v korunách hude,
 zpívati chtěl bych a zpěvem jen být...
 Zatím však často rád bývám, když krátký
 sloupeček napíši pro duše klid,
 80 pro dvě tři zlatky.

80

Jakýsi šedý omrzely svit
 v tvou samotu i do duše se vkrádá,
 a být, či nebýt? nebýt, nebo být?
 dvě hlasů zmateně se v tobě hádá.

5 Vše lhostejno, co jest, co bývalo.
 A není vznětů, není inspirací.
 Dřív aspoň v nitru cosi zoufalo.
 Dnes i ta bolest všechno kouzlo ztrácí.

10 Víc nezabolí život ztracený.
 Jen jeden pocit ještě v tobě zůstal:
 že třeba vyrvat svoje kořeny
 z půdy, s níž těžko po léta jsi srůstal;

15 odejít v lesy, jak kdys Seneca,
 své tepny otevřít a s klidem zříti,
 jak do trávy krev zvolna odtéká,
 jak odtéká s ní marné tvoje žití...

Časy smutné jsou, ba smutné.
Což však je to, bože, nutné,
abys vrhal sluhu svého
v tolik pokušení zlého?

5 A což pranic neochrání
tonzura a pomazání,
styky s tebou, se svatými,
styky s lidmi pobožnými?

10 Či chceš, aby sluzi tvoji
chodili jen po pokoji
a nesměli s bledou lící
ukázat se na ulici?

15 Člověku se srdce svírá,
vidí-li, jak svatá víra
nehodné má služebníky,
zloděje a podvodníky.

20 Radost na světě by byla,
kdyby si vždy vyvolila
vůle tvá jen bezbožníky
pro zločinné ďábla šiky.

Pro vraždy a pro krádeže,
pro smilstvo a pro loupeže,
pro podvody, defraudace,
nekřesťanské věci krátce.

Zbožní byli by pak jisti.

Kacíři a ateisti

plnili by kriminály,

na pryčně za mříží spali.

Dejž to pámbu!

CO JE KOMU PO TOM?

(Národní politice věnováno)

Stane-li se tenhle kravál
— nu, co je komu po tom —
před žurnály velký nával,
— však co je komu po tom?

5 Pejskové se rozštěkají,
— však co je komu po tom? —
na hrdiny se vrhají
— nu, co je komu po tom!

10 Ale chytne-li tím plamem
— eh, co je komu po tom! —
korunka nad monogramem —:
nu, co je komu po tom?

15 Kněžna, herečka a kníže
— nu, co je komu po tom! —
pejsek opatrně líže —:
eh, co je komu po tom?

20 Před žurnály není nával,
neb co je komu po tom; —
aristokratický kravál —:
co, co je komu po tom?

ZELENÍ A ČERNOŽLUTÍ

Zelení a černožlutí
řeší problém umění,
jedni, ti jsou černožlutí,
druzí, ti jsou zelení.

5 Zelení a černožlutí
pokřikují na sebe
ve svých revuích; naštěstí však
psí hlas nejde do nebe.

10 Zelení jsou velekněži
nejčistšího umění...
Někdy stačí, když se stránka
z Krafft-Ebinga pozmění.

15 Černožlutí profesorsky
soudí mravní hodnoty:
v štítu mají Roseggera,
vpředu sšité kalhoty.

20 Zelení a černožlutí
baví se tak den ze dne.
Když je potká Poezie,
jazyk na ně vyplázne.

Mnoho se mluví o jakés Ledě.
Prý v antické žila době.
Tu historii jsem zapomněl skoro.
Čti bližší ve Slovníku sobě.

5 Ji Zeus, pánbu, si zamiloval,
že přesličnou byla Leda.
Však jestli se dobře pamatují,
ta řekla si, že mu nedá.

10 Tu Zeus v zázracích obeznalý
lest vymyslí si čilou.
Nechal si mužské své pohlaví
a v labuť se proměnil bílou.

15 Tou chudák Leda dala se svést.
To neskončilo jen pusou...
Vzpomněl jsem na ni... I v Čechách je Leda...
To je však páření s husou.

NAŠE TISKOVÁ SVOBODA

Ba, pravda nesmí do světa,
byť šla pod sterou šminkou.
Pan cenzor drží pantofel
nad podezřelou stinkou.

5

Snad někdy zmaří choutky ty
tisk. zákon s novou lící.
Za pět set korun pokuty
pak dá se pravda říci.

Dobré mravy, dobrý tón!
Ve zvěřinci moudrý slon.
Inu, kariéra.

5 Nažere se, napije,
před publikem tancuje
z rána do večera.

Máme v Čechách dobrý zvyk
pobavit se mile...
Masařík či Masaryk,
debatí se čile.

5 Křestní list teď promluvil.
Snad se někdo stydí,
stud-li ovšem někdy byl
u těch dobrých lidí.

Je velevhodná doba právě nyní,
kdy zvláštní péčí jata slavná vláda,
kdy měkounce nás orlí křídla stíní,
ta naše města a ta naše lada.

5 Tož my se proto dlouho hledali
a našli se, jak podpisy to řeknou.
Jsme lidé, kteří nikdy neláli,
— zvlášt před ženou nám srdce zbožně měknou —
na našich účtech skví se řádná salda:
10 jsme Kvapil, Krejčí, Machar, Sova, Šalda.

Prst pozvedáme tedy varující,
to před básníkem zdivočelých mravů,
jenž bez růměnce na nestoudné líci
chce dojit naši literární krávu.

15 A nectí českých dívek, nectí paní,
ni kursu opatrné slušnosti,
jejž zavádíme, prosím, na pokání
za velké hříchy svojí mladosti.
To stvrzujeme — důkazů je halda —
20 my Kvapil, Krejčí, Machar, Sova, Šalda.

Jeden hlas jde naší vlastí,
podle oka rájem,
žurnály ho kolportují
po městech i krajem:

5 Že jsme mohli kariéru
udělati lehce,
věčná škoda, že se nám však
slušně psáti nechce.

10 Nelechtáme jemným vtípem,
rovnou jdeme pěstí;
v slepé vášni octli jsme se
na nešťastném scestí.

15 Nezvoníme rolničkami,
ve tvář jimi seknem;
pro český lid opět veta
po žurnálu pěkném.

20 Co se snese po německu,
nelze říci česky;
také po francouzsku leccos
dopadne tak hezky.

Ale v naší mateřštině,
v jazyku tom čistém,
nutno jíti jako vždycky —
pod fíkovým listem.

Na ctnosti chce míti rabat.
Svědomy však jako kabát
je wasserdicht.

5 Takhle za nějakou zlatku
mladou, fešnou kandidátku!
Warum denn nicht?

Slečinka jde za protekcí.
„— Nebála se: dám jí lekci
a Taschengeld...”

10 Až na tyto lidské sklony
poslanec je bezúhonný,
ein wahrer Held.

PROČ JEN VLÁDY Z NAHÉ PRAVDY...

— Proč jen vlády z nahé pravdy
mají strach tak nezměrný?

— Inu, všichni zloději se
bojí přece lucerny.

Už čtvero sedí nás kol stolu
 a chce se jíst a chce se pít,
 jen dlouhou bídu třeme spolu
 a marně čekáme na klid.
 5 Těch pár tvých korun sotva stačí,
 by spárem nezachyt nás hlad,
 náš chodníček se zrádně stáčí,
 tož, hochu, pozor! rozum měj
 a dětí mně už nedělej.

10 Dvé děti máme. To už mnoho!
 My s jedním mohli dobře žít.
 Rci, nač mám rodit, rci, pro koho?
 Na porážky jde chabý lid.
 Dost masa pro stroje a děla,
 15 dost hlasovacích figurek,
 však nikde hrdá, čistá čela...
 Tož, hochu, pozor! rozum měj
 a dětí mně už nedělej.

Jsme většina a přece biti,
 20 a sebe bijem nejvíce.
 Tož slibme sobě: neroditi
 psích duší marné tisíce...
 Zas v objetí své strhnu tebe
 a dám se ti pro sladký mžik;
 25 však zadarmo nic nedá nebe,
 tož, hochu, dobrý pozor dej
 a dětí mně už nedělej.

U DVEŘÍ MNĚ ŽEBRÁK SKUHRAL...

U dveří mně žebrák skuhral
otčenáš a sliboval
poprositi svého boha,
by se se mnou vyrovnal.

5

— „Příteli, nech boha, nemáš
v jeho knihách kreditu!
Hleď na sebe, jak tě nechá
v otrhaném hábitu.“

Hoj, zvony, rozkývejte hlahol slavnostní!

Náš tatíček se žení ještě feš a mlád.

A nevěstu má vzácnou, pravou perlu v ní;

nechť vejdou v život spolu jako v růží sad.

5

My, věrné jeho děti, v slušné vzdálenosti

tu zbožně stojíme, své vivat voláme,

dětinné lásky známe předepsané ctnosti,

dětinné lásky příklad čítankový jsme.

Tož gratulujem. Dobře, ty náš věrný hochu,

10

však podruhé si zamiř trochu líp, jen trochu,

svým květinovým darem.

Jsme vyzáblí a smutní, otrhaní, snědí,

jen v oku žár nám ještě zcela nepohas;

však věru bůh a panna Maria to vědí,

15

že vroucně k tatíčkovi lneme v každý čas.

Svou duši klademe ve svaté ruce boží,

vše ostatní už leží v rukou tatíčka.

Nechť jeho sláva, rozum, potomstvo se množí,

i když se někdy stane chyba maličká!

20

My gratulujem. Dobře, ty náš věrný hochu,

však podruhé si zamiř trochu líp, jen trochu,

svým květinovým darem.

KONCENTRACE

Kam přijdete, tam ji máte:
usmívá se líbezně,
sladká, milá, povídavá,
důvěřivá bezmezně.

5 Mladě karmínové rtíky,
intresantní očička.
Starý politikus mlaská:
Sakra, to je kočička! —

Minou týdny. Po volbách je.
10 Panenka se převléká.
Politikus, když ji potká,
vyhne se jí zdaleka.

Pryč je šminka, pudr, vata,
úsměvy a pačuli...
15 Pročže my jen milovali
starou, hloupou škatuli?!

Jde chudšas cestou necestou
 a šofér letí ve výzbroji,
 nehledě k tomu, rovni jsou:
 ten po svých spěje, ten na stroji.

5 Jednomu kožich tíží plec,
 druhý je v lehčím ošacení:
 toť, přátelé, však jejich věc,
 povaha lidská stejná není.

10 Urazí oba mnoho mil,
 ten rychle, a ten pomaleji,
 neb nedbá, by si pospíšíl;
 dle potřeby své lidé spějí.

15 Stroj leckoho i přejede,
 nu, nehodou to nazýváme,
 však řeč se o tom nevede:
 když pěšky jdem, tak pozor dáme.

20 Jen sobě ponechte svůj cit:
 každého anarchistu láká
 pneumatiku poškodit
 a vrhnouti se na měšťáka.

A tohle umlčí váš hlas,
 nespokojení buřičové:
 co chcete ještě, prosím vás,
 vždyť oba jsou přec voličové!

Moderní revui v Praze

Vám z nejčernější pozdrav Afriky.
Zvěst dobrá; silný vliv je Čech.
Na rožni upekli své básníky,
„komentář“ zhynul v plamenech.

Prvnímu bolestínu v Novině

Chvíli se v nás doufá,
chvíli se nad námi zoufá;

co mu nese nálada dne,
každý spěchá, by nám řek.

5

Dejž nám v Moravěnce ladné
pánbůh dobrý žaludek!

„Má jest pomsta.“

Z ruské revoluce dramatický kus
rukou smělou vyloviti chce;
ale že je Čech a nikoli Rus,
nejlíp se mu líbí státní zástupce.

Marginální poznámka k „Římu“.

Sofie Petrovno, oh, to byl nápad,
českého básníka si v průvod vzíti!
Zápalu duše co den vysměje se,
nakonec dá vás popem násilniti.

Praha patří Čechům, to je jisto,
jako domácím jeho dům,
ale její nejkrásnější místo,
Žofín, patří pouze Pražanům.

5 Co nám Hradčany a Pohořelec,
co nám Letná, Kinských zahrada?
Řádný Pražák (není-li to střelec)
jenom na Žofín vždy zapadá.

10 V zimě, v letě, v podzimu i zjara
Žofín chová v sobě mnohý div,
po němž duše prahne, srdce hárá
a jehož je každý žádostiv.

15 Bály, bazary a promenády,
dobročinné podniky tu jsou,
koncerty i politické vády
skoro denně tady hostují.

20 Jazyk když nám berou na severu,
Armesprache když nám vtloukají,
odhodlaně sejdem se zde věru
protestovat tady potají.

Když Slovákům práší do kožichů,
biskup Párvy když si s krví hrá,
my zde protest stylizujem k smíchu
a s papírkem jdeme na tygra.

Sejdou se zde všichni pokrokoví,
sejdou se zde všichni páteři.
Jednou Masaryk zde cosi poví,
jindy Jemelka se hašteří.

Vejdou se sem volní myslitelé
stejně jako černočerný dav
pro své domo pohovořit směle,
jak je v plánu různých vůdčích hlav.

Světě, zajdi, nebo toč se dále,
vše se může pro nás za nás stát —
jen když máme Žofín, v jehož sále
můžeme si zaprotestovat.

MUZIKY, MUZIKY...

Češi že jsou národ muzikantů,
zas je dokázáno nanovo,
v minulých dnech bylas toho svědkem,
naše černožlutá výstavo.

5 Monstrkoncert čili troubořvaní
v družné snaze celou Prahu spjal —
Smetana to vědět, zajisté by
nám byl Libuši svou neskládal.

10 Velcí, malí, muži, ženy, děti,
každý, komu dar uší je přán,
poslouchal ten zázrak plecháčový
a otvíral hubu dokořán.

15 „Špičky“ národa se tady sešly
se špičkami vlády milené.
Český člověk že se při tom styděl?
Za koho? Za sebe? Ale ne...

20 Strach mám nyní, aby nepřátelé
nevynašli tenhle nový trik:
sto vojenských kapel do Čech poslat,
jež by vedl chytrý kapelník.

Hned je veta po nás, to je jisto,
za muzikou půjdem třeba z Čech,
na hory nás všecky může vyvést,
do moře půjdem v miliónech.

25

„Proč bychom se netěšili“ zahrá
a my vykročíme mužně vpřed,
výskneme si, na koleno plácnem
a už konec žalů, konec běd...

30

Paragrafy, ty jsou slabé na nás,
bajonety také nestačí,
ale sto vojenských z plechu kapel
zkrotit celý národ postačí.

35

Proto pozor, Češi, na koncerty,
strach mám věru velmi veliký,
muzikantský národ že se jednou
poddá taktu švábské muziky.

TENDENCE V DRAMATU

Tendenci chceš-li vložit ve svůj kus,
s cenzorem moudrým dříve mluvit zkus.
Bůh vyloučen je, církev, náboženství,
veřejná mravnost, vášeň, mužství, ženství,
5 vojáci, kněží, jeptišky i kutny,
dvůr a ministři zcela nepřípustní,
anarchismem se nesmí ani hnouti,
k rovnosti lidstva nesmíš slova pnouti,
přesvatým kostel, úřad, jejich díla,
10 přesvatou vláda, mocná kamarila,
a to, co zbývá, stačí sotva tence
mizerné opus složit bez tendence.

MYŠLENKA

Máš-li myšlenky, autore dramatický,
chudým jak žebrák, věř, musíš být vždycky.
Nechce je správa, publikum, ni herci.
Mysli je pouze — nikdy však je nerci.

„U zlatého bajonetu“
 černá krčma má se k světu,
 Fandu, Kačku, Irmu, Grétu
 hostívá;
 5 každému tu každý tyká,
 dým se valí, lampa bliká,
 skuhrá, skučí harmonika
 bláznivá.

Piva, bordó-punče, kávy,
 10 čaje, malinové šťávy,
 ledacos tu lidé stráví
 v povyku.
 Někdo kleje, někdo zpívá,
 jeden chrápe, druhý zívá,
 15 Irma směje se jak divá
 ze zvyku.

Mlčí tu jen civilisté.
 Pánem je tu, to je jisté,
 dvojí sukno, šmarjakriste,
 20 chlapíci!
 Nejvíce kol sebe má jich
 Fanda, co se koupe v čajích
 a je v pátém, achich, achich,
 měsíci.

25

Tváře hoří. Hrom do spolku!
 Budeš kluka mít či holku?
 harmonika vrže polku
 do hluku.

30

Fanda pije přenadějně:
 kluk či holka — budou stejně
 vlasti sloužit neochvějně
 u pluku!

MALÝ NAUČNÝ SLOVNÍK

A

A či alfa vede abecedu,
před ostatními se drží vpředu.
Příklad nesved naši politiku:
vzadu drží se po dobrém zvyku.

5 *Abeceda* čili alfabeta
první cestou k lidské moudrosti.
Ale co byl vynalezen papír,
jde po ní i tisíc hloupostí.

10 *Abolicionism*, to byla
proti otrokářům velká výprava.
Na věci však mnoho nezměnila,
kdyžtě světu politika zbyla,
jež i celý národ klidně prodává.

15 *Abonent*, oh, velmi často chybí,
když je nutno, by se dostavil.
Přilákají ho však pěkné sliby:
systém Roskopf nebo cyklostyl.

20 *Abraham* byl úctyhodný předek.
Obrodilo však by jeho fámu,
moci takhle jeho potomků pár
bezodkladně poslat k Abrahamu.

25 *Absint* veliká prý otrava je;
Francouzi se vraždí kvůli němu.
U nás zřídka na chuť přijdeme mu,
v polemikách úlohu jen hraje.

Absolón měl, víme, dlouhé vlasy.
Strom ho chytil; bylo po radosti.
Génius je nosí po vše časy,
aby líp se zachyt na věčnosti.

30 *Absoluci* kdo chce, má se káti.
Bez pokání však bychom ji dali
jistým politikům, kdyby nohy
naposled už na ramena vzali.

35 *Absolutism* je strašák dobrý
comme il faut pro politické děti.
Nerodí-li dnes už velké obry,
rodí potentátků jako smetí.

40 *Abstinence* utěšeně roste.
Na všem sílu svoji zkusí za chvíli.
Logika? Že jedni pijí mnoho,
nutno je, by druzí vůbec nepili.

45 *Adam* byl prý praotec náš z ráje.
Nu, tož dobrá, bibli věřit chci.
Ale pro jistotu malujme ho
trochu podobného opici.

Adresa by byla zcela užitečná,
kdybys na ni patent přiměřený měl,
aby nepovoláný jí nemoh užít;
tak například — věritel.

50 *Agitace* velmi nesnadná je,
úlohu však důležitou hraje.
Velbloud musí projít jehly uchem,
veš se musí státi velkým duchem.
Tak si lidé zvolna dají říci:
55 Drzá huba pravdě kolejnicí.

Agónie smutný obraz poskytuje.
Že jsme ještě zdraví, bohům vzdejme díky.
Jeden případ však by potěšil nás přece:
agónie „pozitivní politiky“.

60 *Ahasver* je bludná existence.
Žerty stranou: Chudák mnoho zkusí.
Mohl by si zahrát na učence,
ale mlčet, mlčet věčně musí.
65 Rodu ženského by nemoh býti:
vztekem by se musel zadusiti.

Achillova pata lidská věc.
Má ji mudřec, má ji pitomec.
Někdo však má z hroší kůže svou:
Doktor Ž. poslouží adresou.

70 *Alfons* španělský, jak známo, král
aspoň něčím slavný je, toť jisté.
Na něj nejvíc atentátů prý
uchystali jeho — policisté.

Alchymie kreditu již nemá.
75 A přec často pouhou výmluvností
z nejsprostější lidské hamižnosti
přes noc takřka zázrakem se stane
nejryzejší zlato mužných ctností.

Alimentaci, tu platí muži
80 na následky lásek vyhaslých.
Na plod lásky politiků s vládou
platí národ synů užaslých.

Alkohol — tu, prosím, za zlé nemějte mi,
že jen mlčení své nechám mluvit.
85 Zločiny jsou, jichž i starý kriminálník
nakonec se musí zděsiti.

Almužna je milosrdný skutek,
kdyžtě cit pro spravedlnost utek.

90 *Amazonky* byly po vše časy,
síly měly mnoho a dost krásy,
poklesly však nyní velice.
Jedny tuk jsou, druhé sama kost,
kohoutí jest jen jejich bojovnost,
ostatní vše, běda, slepice.

95 *Amen* zbožný řečník naposledy děl.
To jest: Mozek váš už bohdá zvodnatěl.

Amnestie někdy zajímavá jest
pro ty, jejichž jménem člověk trestá.
Praví: Nevěříme, že vás změnil trest,
100 tož snad „milost“ bude k polepšení cesta.

Andante je nanejvýš v Čechách oblíbeno;
řeč svou zpívají a písni protahují.
Jaký tedy div, že Kramář et consortes
politiku tímto tempem dirigují.

105 *Antika*, toť celkem lepší chvíle,
krásná byla tehda lidská gesta.
Filistři teď žvaní o ní mile,
mramor je ze sádrového těsta.

Antikrista kdysi zbožní hrozili se,
110 děšice se chvíle jeho příchodu.
Krista by se dnes tak poděsili,
kdyby vešel v cestu jejich obchodů.

Apanáž je vlastně úplatek,
jenž se děje po dobrém a tiše,
115 aby král se schopnosti své zřek
celý národ pochovat v svém břiše.

Apetit je někdy přenáramný um.
Germán odjakživa vítězem tu byl.
Ze všech končin země zní to k nebesům:
120 Tě prosíme, bože, by se udávil!

Argumentace dnes hra je skvělá.
V zápas torero jde s pravdou býkem.
Plesají žen srdce rozněžnělá:
Torero je velkým kouzelníkem.

125 *Aristokrat* vybledlá je sláva,
modrou zlatá vystřídala krev.
Vepři chrochtají a bučí kráva,
kde zněl romantický loutny zpěv.

Armáda je... Mlčím,
130 neboť nechci bezdůvodně lhát,
kdyžtž stojí psáno:
Neračte se, prosím, dotýkat!

Ars amandi, věčně stejný um,
věčně kvetou jeho rudé záhony.
135 Dává přednost tichým večerům,
ve dne však... nu, to se stáhnou záclony.

Asfodel je kvítek milý
ufňukaným básníkům.
Nám naštěstí růže zbyly,
140 růže, slunce, vína šum.

Asketa je člověk bohumilý.
Přejme mu, by cíle svého došel.
Na hrobě, hle, hlásá kámen bílý:
Nejed, nepil a třetí den pošel.

145 *Asimilace* je heslo žida,
který není právě sionista.

Křesťané to udělali zkrátka,
asimilovali Krista.

150 *Automat* je užitečný přístroj:
vzroste jistě velkých do dimenzí.
Logicky až všude zavedou ho,
považme, co uspoří stát penzí!

B

155 *B* má říci ten, kdo řekne *a*,
dopadnout má vyzdvižená pěst.
V politice — české zejména —
pravý opak dobrým zvykem jest.

160 *Baba* co je, dosti jistě známo všem;
mnoho odrud společnost má lidská.
U nás, kde se rádo „mluví s císařem“,
hlavně žije: baba politická.

Bacil, důležitý činitel,
řádný pomník dávno míti měl,
když ho leckterý má potentát
dobrý jen, by bacil měl co žrát.

165 *Bačkora* je málo ušlechtilá,
ale pohodlná jest a hřející.
V politice mín se odvděčila:
před císařskou prchne čepicí.

170 *Bajonet* je nebezpečná hračka,
ale slavná — v míru nejvíce.
V putykách, kde často bývá rvačka,
vavřínu si dobyl tisíce.

175 *Baletka* je bytost obratná a lehká,
někdy jako ptáče zjev je přehezský:
škoda, že jí nechce také jako ptáče
šatiti a krmit otec nebeský.

180 *Balkán* půda nepokojná jest,
zabíjí se to tu bez rady,
aby pořádek tu moh být zjednán,
povraždit se musí celé armády.

Balkón často jako šťastný los
nápomocen žítí ve shonu:
kariéru stihne ledakdos
tím, že k lidu mluví z balkónu.

185 *Bakchantka* i v době žije moderní
a jak známo všichni čerti šijí s ní.
I když styk s ní bývá někdy nezdravý,
lepší je to přec než třetí pohlaví.

190 *Banální* se zdá být někdy pravda,
není proto méně pravdivá;
ovšem talmi génij naší doby
raději v lesklou lež se odívá.

195 *Bankovka* je málo vzhledný papírek,
nicméně je svůdná jako žena;
odolat však ženě mnoho znamená,
odoláš-li bankovce, jsi rek.

200 *Bankrot* vaří za bankrotem,
tloustne přitom žid.
Totéž česká politika dělá,
ale recept nejspíš zapomněla,
bit je český lid.

205

Barikády po ulicích
vojenská moc strhne;
barikádám kolem mozků
na pomoc se vrhne.

210

Bavory jsou černá země,
černější než Morava:
Nežli k slunci vzlétne bytost,
v temnu žije ponrava.

215

Belgický král, stařec úctyhodný,
kaučukových nemiluje vnaď
přesto, že mu v Kongu kaučuk vhodný
velké milióny pomoh nadělat.

Benzín dojde jistě ještě velké slávy,
provede to, co jest mnoha lidí snem:
odstraní všech krutých válek příval dravý,
vykoná jich úkol automobilem.

KOMENTÁŘ

Lokálku suchou četl jsem včera,
slunce že jaksi ubývá nám.
A že je všude nadbytek šera,
v mlhách že jdeme, dívám se sám.

5 Země se halí šlojířem hustým,
nebesa věčně bez lesku jsou.
Chodíme ve dne soumrakem pustým,
chodíme v noci bezhvězdnou tmou.

10 Vzduch náš je nedýchatelně ztuchlý.
Sirotků máme tragický los.
Zdá se, že země po někom truchlí
zármutkem vdovím. Odešel kdos?

Dívám se kolem. Co je ti, bratře?
Co je ti, vlasti? Národe můj?
15 Na naše syny malátné patře,
na naší vlasti soumračnou slůj,

příčinu hádám vdovího stesku,
pro který země odmítá jas
sluneční lásky, brání se lesku:
20 Duch svatý, myslím, opustil nás.

Obsahem třetího svazku kritického vydání Spisů Stanislava K. Neumanna, tj. druhého svazku jeho díla básnického, je veršovaná tvorba z let 1903–1914, autorem uspořádaná do pěti sbírek — *Hrst květů z různých sezón* (1907), *České zpěvy* (1910), *Kniha lesů, vod a strání* (1914), *Bohyně, svěrice, ženy* (1915), *Horký van* (1918) — a v našem vydání doplněná ještě básněmi z *Knihy erotiky*, vzniklými v tomto období, a oddílem *Básní knižně nevydaných*, které Neumann nepojal do žádné ze svých knih a jež proto zůstaly roztroušeny po různých časopisech.

Lze-li se při stanovení počátku této fáze Neumannovy tvorby opřít o zřetelný vývojový předěl mezi Snem o zástupu zoufajících (1903) a *Hrstí květů z různých sezón*, cítěný ostatně i jím samým (viz jeho *Vzpomínky*, Praha 1931, str. 86, i vlastní rozvržení Spisů, jejichž první svazek, *Knihu mládí a vzdoru*, Praha 1920, uzavřel oddílem, obsahujícím verše ze *Snu o zástupu zoufajících* a označeném právě tak jako kdysi celá sbírka letopočtem 1897–1902, zatímco *Hrst květů* nesla již vročení 1903–1906), je určení její konečné hranice mnohem obtížnější. Klademe-li tu dělítko do roku 1914, jsme si přitom vědomi určité nepřesnosti, vyplývající z faktu, že Neumann v letech 1911 až 1914 dokončoval ještě *Knihu lesů, vod a strání*, větší část *Bohyň, světic, žen a Horkého vanu* a že současně v této době vznikaly už také *Nové zpěvy* (1918), které v roce 1914 měly v podstatě už svou konečnou podobu.

Příčiny velkých časových diferencí mezi dokončením sbírek a datem jejich knižního vydání tkvěly jednak v básníkově tehdejší subjektivní situaci i v celkovém stavu literárního vývoje, jež básník objasnil později ve své stati *Dva almanachy* (knižně *Ať žije život*, Praha 1920, str. 110–135), jednak ve vnějších nepříznivých okolnostech, které mu bránily vydat knihu tehdy, když on sám ji pokládal za hotovou, ať už to byla u *Knihy lesů, vod a strání* několikaletá marná snaha nalézt pro ni nakladatele nebo později u *Nových zpěvů* a snad i u *Horkého vanu* válečné události a Neumannův odchod na frontu.

Nepřekrývá se tu ovšem jen doba zrodu a dotváření jednotlivých básnických knih, ale i konec jedné tvůrčí etapy a počátek další, jejíž ozvy lze postřehnout sice ve všech jmenovaných sbírkách, kterou však plně reprezentuje až Neumannova účast na přípravě *Almanachu* na rok 1914, spjatá už cele s novými myšlenkovými i tvárnými principy jeho další tvorby, které dozrávají pak do definitivního tvaru v *Nových zpěvech*. Proto nám také *Almanach* na rok 1914 byl kritériem při uspořádání *Básní knižně nevydaných*. Posledním číslem tohoto oddílu je *Komentář* z února 1913, zatímco následující báseň *Básník zpívá si mimo-*

chodem z října téhož roku řadíme až do dalšího svazku; byla totiž původně určena pro Almanach, Neumann zaslal její rukopis Otokaru Fischerovi s názvem *A básník jde...* a teprve později ji zaměnil za *Cirkus*.

Uplatněním historického hlediska jak v zachování původní podoby knižních celků, tak v jejich chronologickém řazení a přiřazení básní knižně netištěných rozchází se obraz tohoto období v naší edici s tím, který vytvořil Neumann svými Sebranými spisy. Autor do nich tehdy pojal jako celek pouze *Knihu lesů, vod a strání* a *Bohyně, svěťtice, ženy* (obě proti prvnímu vydání rozšířené o další básně), zatímco z *Hrsti květů* z různých sezón a *Horkého vanu* zařadil jen menší část do *Knihy erotiky* (Praha 1922) jako její třetí a čtvrtý oddíl, označený vrocením 1904–1906 a 1910–1914, ponechávaje ostatní verše z obou knih stranou, právě tak jako celou sbírku *České zpěvy*. Pořadím, jež svazkům určil, zasáhl do původní chronologie, zařadiv po *Knize mládí* a *vzdoru*, přinášející verše z let 1895–1902, jako druhý svazek *Knihu lesů, vod a strání*, obsahující tvorbu z rozmezí 1907 až 1914, a *Knihu erotiky* teprve jako svazek třetí, ačkoli zahrnuje milostnou poezii z let 1895–1914.

Z veršů, které vznikly v období 1903–1914, chybí v našem uspořádání pouze báseň *Syn člověka*, otištěná v *Lumíru* (36, č. 7, str. 304–306, z 15. dubna 1908), kterou Neumann začlenil teprve později do *Rudých zpěvů*; tam ji ponecháváme také my.

Rukopisy sbírek ani jednotlivých básní z tohoto období – kromě básně *Malý naučný slovník*, uložené v Literárním archívu Národního muzea – se nedochovaly.

Výchozím textem naší edice jsou poslední znění básní, vydaná za autorova života, s výjimkou příležitostného časopiseckého otiskování jednotlivých básní, na němž neměl autor osobně účast.

Při přípravě textu jsme se řídili všeobecně zásadami vyloženými v 1. svazku *Spisů* (Básně I, str. 299). Kromě pravopisných úprav, jakož i úprav dobového psaní (např. *paměť, teprvé, zkvétat* upravujeme na *paměť, teprve, vzkvétat*) neměníme znění, které jsme vzali za základ. Odůvodněné odchylky od výchozího textu uvádíme v různročteních; nezaznamenáváme zde ovšem difference, které jsme kvalifikovali jako tiskové chyby, z autorových úprav pak neregistrujeme změny v kvantitě u slov *hvízdati* na *hvizdati*, *jízva* na *jízva*, *zdvihati* na *zdvíhati*, hláskové změny číslovky *všechno* na *všecko* a nahrazování delších tvarů osobního zájmena *mne*, *mně* tvary krátkými *mě*, *mi*, které Neumann prováděl ne sice důsledně, avšak poměrně hojně a zcela mechanicky – většinou v prvních knižních vydáních na rozdíl od znění časopiseckého.

V různročteních před hranatou závorkou za číslem označujícím verš následuje znění, které tiskneme (zpravidla výchozí text), za hranatou závorkou pak znění odchylná se zkratkou pramenu; pokud netiskneme výchozí text, označujeme odchylné znění před hranatou závorkou

rovněž zkratkou pramenu — výchozí text se svou značkou je pak zpravidla uváděn na prvním místě za hranatou závorkou.

Vydavatelé děkují všem, kteří jim v práci pomáhali, zejména paní Boženě Neumannové, pracovníkům Literárního archívu a svým spolupracovníkům.

Str. 7 HRST KVĚTŮ Z RŮZNÝCH SEZÓN

Téměř čtyři roky uplynuly od vydání sbírky *Sen o zástupu zoufalých a jiné básně* (leden 1903), než Moravský kraj z 29. prosince 1906 přinesl oznámení, že v lednu následujícího roku „vyjdou sebrané básně Stanislava K. Neumanna z let 1903—1906 pod názvem *Hrst květů z různých sezón*, a sice vlastním nákladem autorovým. Nenaleznuv dosud nakladatele na své Spisy, činí autor tímto vydáním svých nejnovějších veršovaných prací pokus, který, vydaří-li se, bude mu vzpruhou k tomu, aby také Spisy svým nákladem vydal. Kniha vyjde ve slušné úpravě a autor přijímá do konce ledna subskripční obnos 1,50 K. Po vydání bude kniha za 2 K. Adresa: Stanislav K. Neumann v Řečkovících u Brna.“

Sbírka vyšla počátkem února 1907 v prosté úpravě, ve formátu 15,5 × 22,5 cm, v rozsahu 85 stran, s jednoduchou grafickou obálkou červené barvy, vyzdobena dekorativními krajinkami T. R. Chvojky (Zdeňka Kratochvíla) v textu na počátku jednotlivých oddílů knihy i na titulním listě, kde vedle jména autora a názvu sbírky bylo poznamenáno také rozmezí let, v němž básně vznikaly (1903—1906), jméno ilustrátora, běžné údaje o místě a roce vydání (Brno MCMVII), ceně (2 koruny) a sdělení, že kniha vyšla nákladem autorovým. Na rubu titulní strany byla uvedena tiskárna Antonína Odehnala v Brně a pak následoval patitul se vstupním slovem autorovým o charakteru knížky.

Tón úvodní poznámky, obsahující přísný, až podcenivý soud o sbírce, nebyl jen záležitostí chvíle. Neumann jej opakoval i později, kdykoli o ní hovořil (viz např. dopis V. Dykovi, knižně Viktor Dyk—St. K. Neumann—bratři Čapkové, korespondence z let 1905—1918, Praha 1962, str. 22, dále KorDNČ), a vrátil se k němu znovu s odstupem let ještě ve své stati *Básník a politika*, otiskované od října 1929 do března 1930 v *Rozpravách Aventina*, knižně pak v *Pamětech*, Praha 1951, str. 49 (dále P). A dal mu konečně zřetelný výraz i tím, že z jejích 44 básní pouze 9 pojal do svých *Sebraných spisů*: do *Bohyň, světic, žen Svatou Luisu Michelovou*, do *Knihy erotiky* jako její třetí část, vymezenou léty 1904—1906, celý oddíl *Renouveau 1904* (ve stejném pořadí, s názvy *Renouveau, Libre amour, libre maternité, Jen pohled, Pod verandou, Jen hlavu vzhůru*), *Vídeň 1905* (obě části pod společným titulem stejného znění), z oddílu *Ž -ické idyly* pod stejným názvem báseň *Pojď, milenko a ženo, v les* a konečně báseň *Cestou*.

Přes jednoznačnou příkrost Neumannova odsudku, jež přijala za svůj celá tehdejší literární kritika i sbor obecních starších města Prahy, který počátkem roku 1908 odmítl návrh poroty na odměnění této knihy cenou Turkovy nadace (Kor DNČ, 201), nelze přehlédnout, že Hrst květů z různých sezón je v podstatě literárním půdorysem Neumannova moravského období, obsahujícím již zárodky všech jeho dalších knih z těchto let: ať už jsou to *České zpěvy*, navazující na oddíl *Epigramů a satir*, nebo *Kniha lesů, vod a strání*, zcela programově se hlásící k přírodní lyrice *Ž -ické idyly* — srv. korespondující básně *Oh, dubiny, hymnu vám slibuji...* (HK) a *Prolog* (KL); *Svatou Luisu Michelovou* přejímá autor jako ústřední báseň do prvního vydání *Bohyň, světic, žen* a také cyklus milostných veršů *Renouveau 1905* má přímé pokračování v *Horkém vanu*. Pokud jde o uspořádání sbírky, bylo dáno především prudkým sledem básnickových životních osudů — napovídají to data a názvy jednotlivých oddílů i chronologické řazení básní uvnitř jich — a je svědectvím, že kniha byla komponována jako básníkův lyrický deník uplynulých let.

Ve Vzpomínkách (Praha 1931, dále VZP) označil Neumann léta na přelomu století za „první oprošťovací etapu“ svého tvůrčího vývoje; měl tu na mysli především posun těžiště svých zájmů od problematiky převážně ideového a literárně uměleckého zaměření k praktické politické, publicistické a agitační práci v anarchistickém hnutí, ve své lyrice pak tendenci — charakterizující ostatně celou nastupující básnickou generaci Tomanovu, Gellnerovu a Šrámkovu —, směřující od obrazu rozpolceného nitra jedince k přimknutí k objektivní skutečnosti, od symbolistického patosu k oprostěnému, až civilnímu výrazu. I když tato proměna je adekvátní celkovému vývoji české poezie, je u Neumanna dokumentována ještě některými důvody, danými specifickou situací básnickovou. Orientace na aktivní politickou práci a důraz, kladený na publicistickou a redaktorskou činnost, zatlačily načas do pozadí jeho tvorbu básnickou, zvláště tehdy, když se staly — za vídeňského pobytu a v moravských začátcích — vlastně jediným zdrojem Neumannova existenčního zabezpečení. Převaha publicistiky v jeho tehdejší tvorbě není ovšem jen vnější záležitostí, dokazatelnou jednoduchým srovnáním s autorovou produkcí básnickou, uveřejňovanou časopisecky (1903 — 8 básní, 1904 — 5 básní, 1905 — 2 básně, 1906 pouze epigramy a satirické básně). Odráží se i v tom, že proniká přímo a nezprostředkovaně do Neumannových veršů svou tematikou (nacházíme v nich často paralely s jeho novinářskými články, věnovanými nejrozličnějším aktuálním otázkám, od zásadních programových statí až po drobné osobní invektivy) a zasahuje četnými žurnalismy i do jeho básnického slovníku, zdůrazňujíc tak sílící prozaizaci jeho verše.

Tento proces, jehož počátek lze sledovat už v předcházejících sbírkách, postihl B. Polan ve své charakteristice Hrsti květů z různých sezón: „Logicky, vyvrženy rozmachem přepínaného intelektuálního chtění, vpadly hranaté prozaické fráze a všední příklady do vzedmu-

tého proudu svítivého a smyslně tvárného verše. Sotva do rytmu vpravená hesla volné lásky, všeobecné stávky, socialistických nadějí a cílů zpřerušovala citově plnou harmonii společenských hymen. Vedle ódy překypující etikou šťastného pohanského snu našel své místo žánrový náčrtek, téměř jen grimasa ve verších. Trocha epigramů ražených ryze po havlíčkovsku přidružila se k milostnému cyklu... Kostrbatá próza veršů a výsměšná nehledanost některých motivů, pro něž byla kniha odmítána, jsou věrný výraz krize na tvůrčí i lidské cestě básníkově...“ (B. Polan, Se Stanislavem K. Neumannem, Praha 1919, str. 40 až 41).

V naší edici vychází Hrst květů z různých sezón teprve podruhé, a to ve svém původním úplném složení. Z prvního vydání vycházíme i po stránce textové, pouze u devíti jmenovaných básní, které autor sám později zařadil do třetího a čtvrtého svazku svých Spisů, tj. do Knihy erotiky (KE) a Bohyň, světic, žen (BSŽ), řídíme se tímto jejich zněním konečným. Kromě vydání knižních přihlížíme v různorodých i k časopiseckým otiskům. Více než polovinu jich Neumann publikoval ve svých listech, Novém kultu (NK), Šibeničkách (Š), v Kalendáři revolucionářů na rok 1904 (KR), dále v jiném anarchistickém tisku, Omladině (O), Práci (P), Obzorech (Oz), a konečně také v Moderní revui (MR).

Str. 11 ŠTĚSTÍ ŽIVOTA

Roku 1903 vydal František Gellner svou druhou knihu veršů Rádosti života. Bolestná ironie, kterou Neumann postihl jak v názvu, tak v samotném smyslu veršů, jej vyprovokovala k básnické polemice s dvacetiletým autorem, který mu byl osobně i umělecky neobyčejně blízký a jehož tvůrčí vývoj sledoval od samých začátků. V Novém kultu debutoval totiž r. 1900 mladý Gellner jako básník i jako kreslíř, v jeho edici vydal o rok později svou prvotinu Po nás ať přijde potopa a v Neumannových časopisech (vedle Nového kultu také ve Výkřicích, Šibeničkách, Kalendáři revolucionářů) otiskl převážnou část svých prací.

Gellner, byť ne přesvědčený anarchista — „jejich společenská kritika nebyla mu proti mysli, ale jejich svobodářským iluzím se smál“ (VZP, 103—104) —, patřil k Neumannově družině v olšanské vile a vzájemný mimořádně citlivý lidský vztah i spolupráce v časopisech nezůstaly bez vzájemného vlivu ani na jejich tvorbu. Jemu také Neumann věnoval ve svých Vzpomínkách jednu z nejvřejších kapitol.

Str. 11 Štěstí života. Kalendář revolucionářů na rok 1904, str. 11 (KR).

3 úmyslné hroby] mrtvolý a hroby KR.

Už sám název oddílu situuje vznik básní, které jsou sem zařazeny, do posledních dvou let Neumannova pobytu v pražské olšanské vile. Byla to pro básníka „doba přechodná“, již pociťoval jako bolestné, neklidné a nejisté provizorium, doprovázené častou skepsí, doba hledání nové životní i umělecké orientace.

Naléhavost společenského zápasu podněcovala Neumanna stále k hlubšímu zájmu o politické dění a přivedla ho konečně k aktivnímu působení v anarchistickém hnutí, k navázání přímého kontaktu s jeho dělnickými skupinami v severních Čechách. Tato osobní zkušenost spoluvytvářela také předpoklady k postupné proměně básnickových názorů ideových — ve vývoji od anarchismu individualistického ke kolektivistickému (komunistickému), a ještě více prohloubila rozpor mezi ním a sociální demokracií, jejíž negativní působení poznal sám právě zde na severu. Sociální demokracie se tu zkompromitovala svou oportunní politikou v řadě konkrétních akcí (např. při generální stávce v r. 1900), především pak naprostou bezradností při řešení národnostního problému, který zde byl stále živý. Neschopností uplatňovat v praxi teoretické principy marxismu, nezájmem o myšlenkový ruch a podcenivým vztahem k teorii vůbec znevážila marxismus jako vědecké učení a ztratila i sympatie v podstatě všech významných tvůrčích osobností. „Není a nebude vědeckého a skutečně průbojného socialismu (= komunismu) bez Marxe a proti Marxovi, a my se mu z nevědomosti posmívali, pěstující maloměšťáckou a líbivou ideologii,“ píše Neumann později ve vzpomínkách na tuto dobu (VZP, 99) a na jiném místě mezi hlavními důvody uvádí, že to byla především „anarchistická předvýchova“, která mu „vstúpila předsudek proti marxismu, žalostný stav předválečné sociální demokracie, která nepobízela k ničemu...“ (P, 55), a přece právě jen ona mohla být tehdy prostředníkem mezi básníkem a Marxovým a Engelsovým učením.

Orientace na sociální problematiku musela nutně ovlivnit i Neumannův vztah ke skupině Moderní revue, s níž byly svázány jeho první sbírky. V konfrontaci s novým společenským poznáním mu ostře vyvstává neživotnost jejího ideálu osamělého a nezávislého tvůrce, distancujícího se svým dílem od společnosti, protože tento ideál ztratil už i svůj původní intelektuálně revoluční impuls a stal se jen vnějškovou pózou. Se znovu položenou otázkou po smyslu uměleckého díla dochází Neumann k přesvědčení, že „lidé, přecpaní literární slamou, nic nemohou dát životu, otroci literatury, která je zmrzačuje do jediného směru, panáčkové, kteří pod jediným gestem oráče rozpadnou se v hromádku hadrů a kostí — ovšem aristokratických. Neboť všechna erudice zůstává slamou, dokud kladivo života nerozehřeje ji na své kovadlině. A že tedy i tito lidé přirozeně se bojí všech projevů individualit harmonicky rozložených do všech směrů jako košatá lípa.“

(Tendence v umění, Nový kult 7, č. 1 str. 15–17, z 15. dubna 1904).

Str. 15 *I* (Polou ležím, polou sedím v posteli...). Nový kult 6, č. 2. (10. května 1903), str. 13, s názvem *V dubnu 1903*.

Str. 16 *II* (Juž se mně skoro odcizil svět...). Nový kult 6, č. 9 (10. října 1903), str. 67 (*NK*), nadepsáno třemi hvězdičkami.
6 zachytit] chytit se *NK*.

Str. 17 *III* (Nepřicházím s písní míru já k vám...). Nový kult 6, č. 18 (26. března 1904), str. 148 (*NK*), s názvem *Nepřicházím s písní míru...*

20 růže a vem si je] růže, však vem si je *NK*.

Str. 18 *IV* (Chtěl bych vám píseň zazpívat...). Nový kult 7, č. 3 (10. června 1904), str. 62–63, s názvem *Chtěl bych zazpívat*.

Str. 19 VĚZENSKÉ RAPSÓDIE

Motivickým podkladem těchto veršů byl básníkův čtrnáctidenní pobyt ve vězení okresního soudu na Žižkově na jaře 1904. Důvodem byly „přestupky tiskového zákona“, jak oznamoval Neumann čtenářům Nového kultu č. 2 z 10. května toho roku, omlouvaje současně nástupem trestu zpoždění následujícího čísla. Na „barbarské“ poměry v tomto vězení vzpomínal později ještě v Politické epizodě (VZP, 61).

Str. 21 *I* (Minulo skoro desetiletí...). Podnětem k básni byly reminiscence na dobu strávenou v borské trestnici, kde si básník odpýkával od 25. dubna 1894 do 24. února 1895 trest za účast v omladinářském hnutí.

29 vysoké, ty] vysoké ty *HK*.

Str. 27 RENOUEAU 1907

Básníkovou láskou — a později druhou ženou —, jíž jsou věnovány verše tohoto oddílu, byla dvaadvacetiletá Moravanka Božena Hodačová. Její otec byl penzionovaný železniční úředník a ona sama měla v té době za sebou již kus nepříliš snadného života: po absolvování vyšší dívčí školy prošla několika místy v rodinách jako vychovatelka a domácí učitelka a nyní zajížděla občas z Brna, kde rodiče bydleli, do Prahy, aby pomohla své sestře, provdané za básníka Adolfa Racka, s výchovou dětí a s vedením domácnosti.

S Neumannem se seznámila v září 1904, když ji Rackovi zavedli na schůzku Neumannových uměleckých přátel do olšanské vily (o tomto

setkání viz vzpomínkovou knihu B. Neumannové Mezi lidmi, Brno 1948).

Str. 29 *I* (Ve spadalé listí jsi hodila růži...). Moderní revue 11, sv. 16, č. 1 (říjen 1904), str. 40–41, s názvem *Apostrofa*; v *KE* s titulem *Renouveau*, shodným s označením oddílu, v němž je zařazena zde. 2 růži] růží *MR, HK, KE*.

Str. 30 *II* (A takto ke mně mluvil...). Moderní revue 11, sv. 16, č. 1. (říjen 1904), str. 41–42 (*MR*), s názvem *Libre amour, libre maternité*; se stejným titulem také v *KE*.

Autor tohoto hesla (Volná láska, volné mateřství), anarchista Paul Robin (1837–1912), jemuž je báseň dedikována, byl často citovanou autoritou Neumannových článků, věnovaných otázkám sociologickým, zejména problému hospodářské a morální emancipace ženy v soudobé společnosti. Byl to francouzský pedagog, stoupenec novomalthusismu, propagující zásadu omezené populace, založené na svobodném rozhodování jednotlivců. Své názory vysvětlil ve studii Malthus a novomalthusisté, již Neumann vydal spolu se svou statí O prozřetelném plození dětí roku 1903 v Knihovně Nového kultu.

12 rve] se *MR*; 24 onuce] troska jen *MR*; 36 podobu konce se lesknoucího] podobu konce, konce se lesknoucího *HK, MR*; 47–48 prodati se pro povinná rození dětí] prodati se, to vdát se a rodit děti *MR*.

Str. 32 *III* (Jen pohled...). V *KE* s názvem *Jen pohled...*

Str. 33 *IV* (Pod verandou jsme seděli...). V *KE* a v *BČ* s názvem *Pod verandou*.

Str. 34 *V* (Jen hlavu vzhůru, milenko...). V *KE* s názvem *Jen hlavu vzhůru...*

Str. 35 VÍDEŇ 1905

„Když jsem na podzim 1904 unikal z Prahy za láskou a dobrodružstvím, dělo se to s bezstarostností, které neželím, a s odvahou, která mi často poté již chyběla,“ psal později básník o svém odjezdu do Vídně (P, 26). Dne 8. listopadu doprovodil Fráňa Šrámek Neumanna a Boženu Hodačovou k večernímu vídeňskému rychlíku a druhý den ráno zaklepali již oba milenci u Marie Majerové, k níž se hned po příjezdu obrátili o pomoc a radu. Majerová jim skutečně opatřila první provizorní ubytování v domě, kde sama bydlela, u své známé, sociální demokratky Krásné, která pocházela rovněž z Moravy, v pátém okrese na GumpendorferstraÙe. Neumann začal okamžitě navazovat spojení s vídeňskými anarchisty, Čechy, odběrateli Nového kultu, s nimiž byl

už dříve v písemném styku. Prostřednictvím jednoho z nich, ševce Havla Lince, získala mladá dvojice také definitivní byt v desátém okrese v Ettenreichgasse 4-II-27, kde zůstala až do konce svého vídeňského pobytu.

Stav vídeňského anarchistického hnutí byl pro Neumanna nepochybně velkým zklamáním. Našel tu jen rozptýlené skupinky, dělníky, „kteří tu politicky hnili a občansky šosatěli, očekávající nějakého spasitele, který by obrodil mroucí sektu a vlil jim do žil místo špatného vermutu trochu pozdního ohně“ (P,30). Z několika Neumannových zmínek ve stati Básník a politika, z jeho korespondence s první ženou Kamilou i z dosud nepublikovaného třetího dílu memoárové trilogie Boženy Neumannové vyplývá, jak těžko se jim ve Vídni žilo a jaká duševní deprese doléhala na Neumanna z neutěšené situace mezi tamějšími anarchisty, od nichž si mnoho sliboval, zejména pokud šlo o další existenci Nového kultu, která byla v posledním čase nebezpečně ohrožena nedostatkem finančních prostředků. Vždyť tato okolnost, záchrana Nového kultu, byla — vedle motivů ryze osobních — hlavním důvodem k přenesení redakce do Vídně, jak také Neumann oznamoval v 6. čísle Nového kultu v listopadu 1904 čtenářům: „V této kritické chvíli podávají naše vídeňské skupiny Novému kultu pomocnou ruku. Vyžádaly si vydavatele t. l. do Vídně, aby pomohl ve vídeňských skupinách roznítiti nový život...“

Přes neúspěchy, s nimiž se potkávaly i výzvy k peněžitým příspěvkům na tiskový fond, snažil se zde Neumann přechkat nejtěžší dobu. Nepřestává stále sledovat anarchistickou literaturu, již mu z Prahy posílá Kamila, pro její edici Knih dobrých autorů překládá Paula Adama Listy z Malajska (1905), Verhaerenovo Svítání (1906) a Zo d'Aux z Mazasu do Jeruzaléma (vyšlo však až roku 1909 v Nové edici), sestavuje s Kamilou další program knihovny, každou neděli přednáší na dělnických schůzích a usilovně shromažďuje prostředky na další číslo Nového kultu pomocí několika obětavých přátel, mezi něž patřil především Havel Linc, kovosoustružník Arnošt Váňa, kočí Václav Krampera a zámečník Jan Tomeček. Avšak bylo-li na tiskárnu, nebylo zase už na expedici a navíc podle Kamiliných zpráv začal zájem o Nový kult v Čechách klesat. Osmé číslo mělo náklad už jen 100 kusů.

Svízelné poměry existenční i politické vnucovaly mu otázku po další budoucnosti. Do Prahy se vrátit nechtěl, znechutily mu ji ostatně pokusy měšťáckého tisku rozvířit kolem jeho přesídlení trapné skandály, které měly diskreditovat jeho osobu i celé anarchistické hnutí jak dosvědčuje citát z pamětí B. Neumannové: „Předák pražských anarchistů St. K. Neumann, stoupenec pařížských dekadentů v životě a práci, opustil tyto dny ženu a děti a odjel se svou milenkou B. Hodačovou do Vídně. K provádění podobných světáckých dobrodružství není ani třeba, aby člověk byl anarchistou.“ Další život ve Vídni

byl už však také nesnesitelný. „Ve Vídni nemohu zůstat,“ píše Kamile už počátkem roku 1905, „protiví se mi jako každé velké město a chci za každou cenu na venek.“ A zřejmě na její radu, kam má odjet, znovu opakuje: „Co bych dělal teď na Severu? Nebo co bych dělal v Paříži? Dostal bych se tam lehce, ale jel bych tam leda na týden na výlet, ale ustavičně být ve *městě velkém* nechci... Teď se nepostěhuju, půjdu odtud, až budu mít jistotu, že Kult může pořádně jako revue vycházet. Nenechám ho plavat za žádnou cenu.“ Vnější okolnosti však byly silnější než Neumannova snaha udržet Nový kult, a proto už po necelém půlroce opouští v prvních dnech dubna se svou družkou Vídeň a oba odjíždějí na Moravu do Řečkovic, kde se usídlují u Boženiných rodičů.

Str. 37 I (Z Alp větry řadí...). V *KE* jako první část básně *Vídeň 1905*.

Str. 38 II (Tak trochu exil...). V *KE* jako druhá část básně *Vídeň 1905*.

4 temnou, dalekou] temnou dalekou *HK*; 7 ta noc po soumraku] ta noc, noc po soumraku *KE*] to noc, noc po soumraku *HK*.

Str. 39 SVATÁ LUISA MICHELOVÁ

Přímým podnětem ke vzniku básně bylo úmrtí Luisy Michelové (1830–1905), ale zmínka o této ženě v Neumannových pracích není ojedinělá. Osobnost Michelové, známá v celém anarchistickém hnutí, vzbuzovala sympatie svým životním osudem, který podřídila dobrovolné kázni profesionální revolucionářky. Neumann ji obdivoval nejen jako vzdělanou ženu, statečnou komunardku, bojující na pařížských barikádách, z níž se ve vyhnanství v Nové Kaledonii stává ze sociální republikánky přesvědčená anarchistka; spatřoval v ní — především pro tyto její vlastnosti — ideál ženy nového věku, osvícené, nezotročené, představující aktivní společenskou sílu a svobodně si volící svůj vlastní osud.

Proto také, když připravoval k vydání svou knihu ženských postav *Bohyně, světice, ženy* (1915), zařadil sem tuto báseň jako ideové vyvrcholení celého cyklu. Pro tehdejší Neumannovu metodu je příznačný způsob zpracování tohoto tématu, pocty velké anarchistce, jehož dovedl využít ke spojení s otázkou, která byla tehdy v anarchistickém tisku na pořadu dne, s obžalobou církve, a že dovedl tuto panychidu vybudovat jako ostrý protináboženský pamflet, zcela se kryjící s tónem jeho antiklerikálních statí.

Str. 39 *Svatá Luisa Michelová*. Nový kult 7, č. 8 (únor 1905), str. 153–156 (*NK*). — Výchozí text *BSŽ* 2.

13 leta] léta *HK*; 27 v tiché komnatě stmělé] v tiché stmělé komna-

tě *HK*, *BSŽ* 1] v tiché, stmělé komnatě *NK*; 77 nepovšiml] nepovšimnul *NK*, *HK*, *BSŽ* 1.

Str. 45 Z -ICKÉ IDYLY

Idylickým na oněch dvou letech, strávených v Řečkovících, bylo básníkovo první setkání s přírodou. Miloval-li starou romantickou zahradu olšanské vily, tím více jej uchvátila řečkovická příroda, obrozující jeho tělo i duši, znamení šťastného začátku nového života. Rubem této idyly byla však „chudoba a buřičská krev“ básníkova, které mu znesnadňovaly život v novém působišti. „Řečkovice byly tehdy obec kormutlivá a neuvědomělá; mnohaletým vydrženým starostou byl tu jakýsi německý baron, v jeho hospodě žid prodával kořalku a v obecním úřadě rozhodovali klerikální sedláci“ (P, 35). Už pouhý příchod mladého básníka—anarchisty, žijícího v konkubinátě, bez pevné existence, vzbudil rozruch mezi obecními hlavami klerikální zpátečnické vesnice, a proto, jak vyplývá z policejních relací, uložených v brněnských a vídeňských archivech, byl Neumann od první chvíle pod stálým policejním dohledem. Brzo po příjezdu se mu však podařilo rychle se orientovat v nových podmínkách a pokračovat v přerušené práci; navazuje kontakt s pokrokovými brněnskými intelektuály a jeho byt se zanedlouho stává přitažlivým místem jejich přátelských schůzek. Objevují se tu známé osobnosti kulturního i politického světa — zajel sem i jeden z představitelů mezinárodního anarchistického hnutí Siegfried Nacht, unikající před vídeňskou policií, jemuž tu Neumannovi opatřili pas, znějící na jméno Františka Racka, bratra básníka Adolfa Racka, aby mohl znovu prchnout do ciziny. O stycích s pražským anarchistickým centrem svědčí policejní zpráva o průběhu I. kongresu České anarchistické federace, který se konal ve dnech 24.—26. prosince 1905 na Žižkově v Praze a kde byl Neumann pověřen, aby napsal s Fránou Šrámkem vhodný divadelní kus pro dělnické scény, spolu s pojednáním o významu a cílech ochotnických představení. (Nelze prozatím zjistit, zda existuje nějaká spojitost mezi tímto úkolem a mezi Neumannovými dvěma dramatickými pokusy *Žlutý plamen* a *Konec*; jejich rukopisy jsou nezvěstné, ačkoli první z nich byl již zadán Národnímu divadlu v Brně a v Moravském kraji ze dne 23. 11. 1907 oznámeno jeho uvedení a druhý dán prostřednictvím Dykovým téhož roku k posouzení Jaroslavu Kamprovi, pozdějšímu dramaturgu pražského Vinohradského divadla. Srv. KorDNČ, 23.)

Ani po zaniknutí Nového kultu nevzdal se však Neumann své představy samostatného a nezávislého časopisu, jímž by mohl zasahovat do kulturního a politického dění: a tak již v srpnu 1905 vychází s finanční podporou Boženina otce první číslo *Anarchistické revue* a následujícího roku začíná Neumann vydávat satirický týdeník *Šibeničky*. Později, v letech 1906—1907, snaže se vybřednout z hmotných

starostí, které mladou dvojici neopustily ani po odjezdu z Vídně, stal se spolupracovníkem Moravského kraje. Tam také uveřejnil v červenci 1906 sérii článků *Jak žijeme* s podtitulem *Řeckovická idyla* (viz Spisy, Stati a projevy II), kde pranýřoval na příkladu řeckovických klerikálů zpátečnictví, pokrytectví a intriky moravského venkova. Tyto stati se staly signálem k tažení proti Neumannovi, které konečně vyvrcholilo rozhodnutím obecního výboru v Řeckovicích o vypovězení básníka z území obce podle paragrafu 11 obecního zákona pro Markrabství moravské ze dne 15. března 1864 z. z. číslo 4. Důvody? „1. Pozbyl bezúhonnosti života poměrem svým k Boženě Hodačové, s níž v konkubinátě žije, kterýž poměr veřejného pohoršení vzbuzuje. 2. V čísle 77 časopisu Moravského kraje sám o sobě praví, že jest anarchistou, bez boha a náboženské víry, že žije v konkubinátě uvědomělém a nezměnitelném, protože nestojí o požehnání kněze, ni sankci hejtmána. Prohlášením tímto, jakož i výhružkou, že v obci naší zanechá po sobě památku nepříjemnější, než jest sám, vzbudil v obci veřejné pohoršení (a tím též povahy bezúhonnosti pozbyl). 3. Šířením zásad anarchistických v obci naší, zvláště mezi mládeží, ohrožuje pokoj a pořádek v obci naší. Z těchto příčin se anarchist St. Neumann, bydlící v Řeckovicích v domě č. 205, vyzývá, aby do čtrnácti dnů po dodání této výpovědi z obce zdejší se vystěhoval.“ Pokroková česká i moravská veřejnost, jednotlivci, anarchistické skupiny a vzdělávací spolky, opřela se tomuto rozhodnutí v tisku a také na řeckovické návsi byl uspořádán veřejný tábor lidu, na němž proti rozhodnutí obecní rady promluvil redaktor brněnské Rovnosti Vlastimil Tusar a vydavatel Moravského kraje Josef Svozil.

Zrušení rozhodnutí bylo sice dosaženo, ale postavení Neumannových v Řeckovicích se ještě zhoršilo, zejména poté, když byl Neumann v únoru 1907 po komickém incidentu na sokolské akademii, jež popisuje ve statí *Básník a politika* (P, 35–37), obžalován z urážky císaře. I když po týdenním vězení na Cejlu byl pomocí svědků a svého obhájce dr. Adolfa Stránského osvobozen, odešel z Řeckovic sám. Na jaře, v květnu 1907, přestěhovali se Neumannovi do blízkých Bílovic nad Svitavou.

Str. 47 *I* (Lajdák trochu otlučený...). Práce 1, č. 20 (14. října 1905), str. 3, s názvem ...ická idyla.

Str. 48 *II* (Chléb a svobodu!...). Obzory 1, č. 4 (1. února 1906), str. 78 (*O*), s názvem *Ž ...ické idylly, II*. Mladé proudy 10, č. 9 (1. května 1911), str. 11 (*MP*), s názvem *Chléb a svoboda*. — Výchozí text *MP*.

1 svobodu. ...liter.] svobodu! ...liter! *O*, *HK*; 2 Ach] Oh *O*, *HK*; 5 chtějí] chtějí *O*; 6 její] jejich *O*; 10 rozuměli.] rozuměli...*O*; 11–12 snilo, náš] snilo. Náš *O*, *HL*; 12 věčně] vždycky *O*.

Str. 49 *III* (Je krásný les...). Obzory 1, č. 4 (1. února 1906), str. 78, s názvem *Ž ...ické idyly, I.*

Str. 50 *IV* (Noc temná je...). Práce 2, příloha Klíčení, č. 1 (8. února 1906), str. 1 (*PK*), s názvem *Ž ...ické idyly, II.*
7 Světýlko] Světýlka *PK*; už] již *PK*.

Str. 51 *V* (Šlo jaro...). Práce 2, příloha Klíčení, č. 1 (8. února 1906), str. 1 (*PK*), s názvem *Ž ...ické idyly, I.*
1 zima;] zima *PK*; 3 štkání] štkaní *PK*; 4 procítání] procítání *PK*.

Str. 58 *XII* (Oh, dubiny, hymnu vám slibuji...). Obzory 1, č. 8–10 (10. října 1906), str. 196–198 (*O*), s názvem *Ž ...ické idyly, I.*

1 dubiny, hymnu] dubiny! Hymnu *O*; 16–17 spolu, hleděl] spolu. Hleděl *O*; 20 k večeři, k obědu] k obědu, k večeři *O*; 21 děkuji.] děkuji! *O*.

Str. 59 *XIII* (Pomalů se vleču, vleču...). Obzory 1, č. 8–10 (10. října 1906), str. 196–198 (*O*), s názvem *Ž ...ické idyly, II.*

5 umí;] umí! *O*; 14 pták] kos *O*; 16 trávou] travou *O*; 17 člověk] poutník *O*; 22 nebi] nebi, *O*; 26 nadějemi,] nadějemi *O*.

Str. 61 Z KNIHY SOCIÁLNÍ HYMNŮ

Z veršů tohoto oddílu zaznívá nejzřetelněji Neumannovo anarchistické krédo revolty proti soudobému řádu, inspirované přesvědčením, že jen osvobozením jednotlivce lze dospět k svobodné společnosti. Odtud i myšlenkové rozpětí básní, směřující od obhajoby volné lásky proti pokrytecké buržoazní morálce až k manifestační výzvě všeobecné stávky, chápané tehdy jako historické vyvrcholení společenského zápasu, jímž bude uskutečněna sociální revoluce. Svými verši, v nichž se objevovala v přímých citacích aktuální hesla převzatá rovnou z programových novinářských článků a statí, vytvářel tu Neumann vědomě jednu z forem propagace anarchistických zásad, k nimž se v té době soustřeďovala i pozornost představitelů mezinárodního anarchistického hnutí a s nimiž Neumann také chtěl seznamovat čtenáře ve svých časopisech (viz např. stať P. Robina Volná láska, volné mateřství v Novém kultu 4, č. 6, str. 174–182, z 15. června 1901, informativní článek Všeobecná stávka o názorech S. Nachta rovněž v Novém kultu 6, č. 7, str. 49–53, z 25. července 1903, Neumannovu brožuru O prozřetelném plození dětí z r. 1903 ap.).

Str. 63 *I* (Oh, láska...) Šibeničky 2, č. 5 (1. května 1906), str. 4, s názvem *Oh, láska pohlaví...*

Str. 66 II (Buď, válko, zdráva!...) Práce 2, příloha Klíčení, č. 9 (15. listopadu 1906), str. 1 (PK), s pozn. *Z knihy Sociální hymny*.

4 odvěká.] odvěká! PK; 6 smolnicích] pochodních PK; 8 blyští.] blyští! PK; 19 plamen,] plamen — PK; v PK verš 23 rozdělen do dvou: a každá cifra v nich/ je blasfemický smích/; 33 jisti.] jisti! PK; 34 Buď zdráva, válko!] Buď, válko, zdráva! PK; 35 nepřetekl,] nepřetekl; PK; 36 stojí,] stojí PK; 39 mává,] mává: PK; 42 sláva,] sláva: PK.

Str. 68 III (Neseme žhnoucí smolnice...). Omladina 3, č. 37 (14. září 1905), nestránkováno (O), s názvem *Pochod všeobecné stávky*.

1 žhnoucí] žhoucí O; 7 veršem Teď hřímá naše píseň... začíná v O nová strofa; 12 bílých] z bílých O; 17 v O začíná novou sloku.

Str. 69 FRANTIŠKU KUPKOVI

V letech 1905–1906 uspořádal František Kupka (1871–1957), žijící už tehdy v Paříži, výstavu svých kreseb, leptů, ilustrací a olejů, která byla postupně instalována v různých českých a moravských městech. Výstava vzbudila mimořádný rozruch a diskuse o ní přerostly brzo rámeč výtvarných časopisů.

Zatímco ilustrace k dílu francouzského geografa anarchisty Elisée Recluse *Člověk a země* byly přijaty se zájmem, soustředila se negativní kritika na Kupkovy první abstraktní kompozice a na soubor útočných sociálně politických satirických kreseb a karikatur, především na cykly *Peníze*, *Mír* a *Náboženství*, odmítajíc je pro jejich prý „přehnanou a nevkusnou tendenci“, která „bývala vždy nepřítelkou umění“ (Volné směry 10, 1906, str. 142). V červenci 1906 se výstava přestěhovala do Brna. Tamní Klub přátel umění jí však odmítl poskytnout místnosti, a proto byla uspořádána v Dělnickém domě pod záštitou spolku Volných myslitelů. Pobouřeně odmítavý postoj značné části veřejnosti, motivovaný jejími provincionálními měřítky výtvarnými i politickými, vyprovokoval Neumanna vedle této básně ještě ke dvěma polemickým statím, Kupka kreslíř a Kupka myslitel, uveřejněným nedlouho po pražské výstavě v Moravském kraji (11, č. 70 a 71 z 21. a 23. června 1906). Neumann se v nich znovu, tentokrát na příkladu tvorby Kupkovy, vrátil k některým otázkám, jako je vztah umělce ke skutečnosti, umění a lidu a problém popularizace umění, které řešil v té době také v jiných souvislostech.

Str. 69 *Františku Kupkovi*. Práce 2, příloha Klíčení, č. 7 (20. září 1906), str. 1 (PK).

12 jeho] jako PK; 16 přísaháme] přísaháme PK.

Str. 73 *Cestou. Šibeničky 3, č. 4 (1. prosince 1906), str. 11; se stejným titulem v KE.*

Str. 77 EPIGRAMY A SATIRY

Výběr epigramů pro poslední oddíl sbírky (větší část nechal Neumann stranou) byl víceméně náhodný a také uspořádání bez zvláštního kompozičního záměru. Jednotlivé epigramy, pokud vyšly časopisecky, byly otištěny vesměs v básnickových Šibeničkách, které začaly vycházet od 1. ledna 1906 samostatně (do té doby byly přílohou Nového kultu). Neumann z nich chtěl vytvořit nezávislý, útočný časopis, neomezující se jen na satiru a humor, ale shromažďující „*ideově silnou beletrii a umění vůbec*“, list tedy zcela odlišný ode všech dosavadních českých a blížící se typu vídeňského *Simplicissimu* nebo pařížského *L'Assiette au beurre*; odtud také vysoká kritéria, která Neumann stanovil v programové stati časopisu: chápat vtip a satiru jako zbraň, a proto z nich vytvořit „*revolučního činitele sociálního, mravního a kulturního*“ (Šibeničky 3, č. 5, str. 11, 15. prosince 1906).

Ač se Neumann na tuto práci těšil (viz dopis Dykovi, KorDNČ, 22), nepodařilo se mu soustředit kolem listu větší okruh spisovatelů, kteří by byli schopní tak náročný program realizovat, ostatně ani příspěvky Neumannovy tento cíl nesplňovaly; pointovaly spíše jen básníkův postoj k denním politickým problémům, rozváděným současně v jeho statích časopiseckých (otázka všeobecného hlasovacího práva, mladočeská politika apod.), nebo byly reakcí na drobná osobní střetnutí (podle svědectví B. Neumannové z třetího dílu jejích pamětí bylo např. podnětem k básni IV *Jsem anarchista...* seznámení s brněnským advokátem dr. Koželuhou, švagrem bratří Čapků). Musel si proto po letech přiznat, že výtvarná stránka Šibeniček, do níž přispívali V. H. Brunner, F. Gellner, Zd. Kratochvíl, předčila slovesnou, která „byla slabá a zůstala slabá až do konce jejich života...“ (P, 34).

Str. 79 I (Ať žije všeobecné hlasovací právo!...) Neumann přistupoval k této otázce z anarchistických pozic; odmítal účast ve volbách jako formu spolupráce s parlamentem, přehlížeje, že jej dělnická třída může využít k prosazování svých požadavků.

Str. 80 II (Českou duši, český rozum chceš-li...). Nový kult 7, č. 2 (10. května 1904), str. 48, s názvem *Epigram*. Podepsáno N.

K básni je připojena karikatura Františka Gellnera, nazvaná Miláckové otce Herbena, která zobrazuje Jana Herbena, vedoucího za ruce představitele protestantského a židovského vyznání. Neumann tu ironizoval protestanský moralismus realistů a zároveň jejich snahu získat sympatie pokrokařského židovského hnutí, demonstrovanou

v té době např. Herbenovým vystoupením na sjezdu českých pokrokových Židů v Pardubicích 10. 4. 1904.

Str. 81–83 *III* (Doba velká, lidé malí...), *IV* (Že mladočechům slábnou ruce...) a *V* (Český nimrod...). Šibeničky 2, č. 1 (1. ledna 1906), str. 8, pod společným názvem *K politické situaci*. Podepsáno *Kozonoh*.

Posledním epigramem postihoval Neumann nízkou úroveň tehdejší české žurnalistiky, redukující politický zápas na skandalizování jednotlivých politických představitelů. První nárazka se týká mravnostní aféry, kterou v roce 1901 vyvolali proti vedoucímu činiteli národních socialistů Václavu Klofáčovi jeho političtí odpůrci, sociální demokraté, realisté a mladočeši, protože prý objal ve vinárně číšnici. Neumann reagoval na celý případ bezprostředně básní *Poprava* (Nový kult 4, č. 9–10, str. 267, 2. listopadu 1901; knižně *Básně I*, Praha 1962, str. 248) a několika články (např. *Slepí, což neprohlédnete?* Matice svobody 2, č. 29, str. 2, 18. září 1901; knižně *Stati a projevy I*, Praha 1964, str. 334–335). V druhé nárazce jde o konflikt hraběte Vojtěcha ze Šternberka, zvoleného počátkem roku 1904 na Královéhradecku v doplňovacích volbách do říšské rady, s císařským radou Josefem Penížkem; Penížek odsoudil v Národních listech ze 16. února 1905 Šternberkovu parlamentní řeč o úplatnosti českého tisku a týž den mu dal Šternberk v parlamentní dvoraně políček (srv. Neumannův článek *Parlamentní politika v Anarchistické revui* 1, č. 1, str. 21, srpen 1905). Neumannův postoj k oběma aférám nechtěl být obhajobou toho či onoho politika; ale demonstrací „proti slídivým politickým a žurnalistickým psům, kteří ho štváli“ (srv. poznámku Občan A. P. Kalina..., Nový kult 5, č. 6, 4. strana obálky, 15. března 1902, knižně *Stati a projevy I*, Praha 1964, str. 446–447).

Str. 84 *VI* (Jsem anarchista...). Šibeničky 2, č. 1 (1. ledna 1906), str. 3, s názvem *Krátký dialog*. Podepsáno *Kozonoh*.

Str. 89 Č E S K É Z P Ě V Y

Patnáct číslovaných básní této sbírky s *Prologem* a *Epilogem* vzniklo v rozmezí necelého půldruhého roku (první báseň přinesly Lidové noviny 4. dubna 1908, poslední pak 18. září 1909) a Neumann je otiskoval v časopisech porůznu; převážná část jich vyšla v Lidových novinách (*LN*), tři v Moravskoslezské revui (*MSR*) a po jedné v Zádruze (*Ž*) a Humoristických listech (*HL*). Na rozdíl od knihy předcházející měl zde Neumann od samého začátku vcelku definitivní představu konečné podoby sbírky. Svědčí o tom také okolnost, že už všechny časopisecké otisky básní kromě označení římskou číslicí (pořadí se

v konečném uspořádání leckde změnilo) měly vždy společný název *České zpěvy*, případně *Ž Českých zpěvů*.

Knížka byla vytištěna v pražské tiskárně Al. Lapáčka v Žatecké ulici č. 53 (jak znělo oznámení na rubu titulního listu) a vyšla v roce 1910 jako sedmý svazek edice *Vlny* u dr. Rud. Brože, v úpravě Konůpkově, v šedivé obálce, o formátu 11,5 × 15,5 cm a v rozsahu 32 stran. Údaj o vydavateli nesl rub předsádky graficky střídmě vyzdobené právě tak jako titulní list, na němž bylo uvedeno jméno autora a název knihy.

Také druhá moravská sbírka Neumannova vznikala spíše jen na okraji básnickovy vlastní práce žurnalistické a ji také sledovala v tématu i ve formulaci základních myšlenek.

Poslední roky prvního desetiletí u nás byly charakterizovány orientací českých politických stran na parlamentní fórum, které mělo být rozhodujícím místem zápasu o další budoucnost národa. Praktickým důsledkem této orientace, jež znamenala postupné oslabování kontaktu socialistických politiků s dělnickým hnutím, rezignaci na jeho iniciativu a ztrátu revolučních perspektiv, byla stagnace českého politického života. Místo nových burcujiících myšlenek ovládal jej ideál měšťáckého pokrokářství. Krizi prožívalo také anarchistické hnutí. Spory o jednotnou taktiku boje ve vedení i mezi jednotlivými skupinami stále častěji přecházely v osobní půtky, v nichž se pozvolna rozpadávala celková koncepce práce na jednotlivé izolované akce. Hlavní pozornost byla soustředěna v této době na protiklerikální a protimilitaristickou propagandu, ale i když početně byli čeští anarchisté stále ještě nejsilnější složkou hnutí v rámci rakouské monarchie, jejich společenský vliv viditelně slábl. Neumann sledoval tento proces už od svého návratu z Vídně ve svých statích, otiskovaných po nuceném odchodu z Moravského kraje v olomouckém listu *Pozor*, Moravskoslezské revui a anarchistické *Záduze*. V maloměstském prostředí poněmčelého Brna vystával obraz celkového úpadku české politiky zvláště ostře, zejména pokud šlo o národnostní otázku. Neumann se s ní setkal už dříve na českém severu, kam zajížděl jako anarchistický agitátor. Zatímco tehdy si jí všimal jen okrajově, nyní poznával formy národnostního útisku z bezprostřední blízkosti, v konkrétních projevech. Zneklidňovalo ho především ono „obojživelnictví“, jímž Brno působilo dojem vídeňského předměstí a jehož příčinou bylo postavení Čechů ve městě, kde hospodářství i kultura byly pod německým vlivem, „ostatní byli Powideltschechen aus der Prowinz Mähren a přílivem českých pracovních sil pro Vídeň“ (H. Čapková, *Moji milí bratři*, Praha 1962, str. 258), a dále způsob, s jakým české politické strany přistupovaly — nejen zde — k této otázce: se snahou přesunout její řešení na parlamentní půdu a bez schopnosti spojovat problémy národnostní se sociálními.

Celou tuto atmosféru, v níž vznikaly *České zpěvy*, charakterizoval

Neumann později takto: „Tehdy jsem žil na Moravě a nastupoval jsem pomalu a těžce svou pouť z ideologické mlhoviny ke skutečnosti... Bloudil jsem tudíž přitom a v českých zemích nebylo tehdy už života, který by ponoukal člověka k vyšším cílům vědění i akce. V Českých zpěvech, knížečce politické lyriky hodně konvenční, možno najíti ovšem stopu jakéhosi primitivního vlastenectví...“

Výchozím textem Českých zpěvů (ČŽ) je první knižní vydání sbírky z roku 1910.

Str. 91 *Prolog*. Moravskoslezská revue 4, č. 8 (květen 1908), str. 281–282 (*MSR*), s názvem *České zpěvy, I*.

19 na čelo] pod čelo *MSR*.

Str. 93 *I* (Politická píseň...). Večerní Lidové noviny 16, č. 221 (14. srpna 1908), str. 9 (*VLN*), s názvem *České zpěvy, X*.

5 síní,] síní (*VLN*).

Str. 94 *II* (Jsme jako stádo někdy...). Večerní Lidové noviny 16, č. 108 (18. dubna 1908), str. 17 (*VLN*), s názvem *České zpěvy, IV*.

1 stádo někdy, nevím čeho,] stádo, věru, nevím čeho, *VLN*.

Str. 95 *III* (Jak ozvěna v skalách zasněných...). Večerní Lidové noviny 16, č. 108 (18. dubna 1908), str. 17, s názvem *České zpěvy, III*.
15–16 zabíjí, za urážku] zabíjí za urážku *ČŽ*.

Str. 96 *IV* (Zvykli jsme všemu již...). Večerní Lidové noviny 16, č. 94 (4. dubna 1908), str. 9, s názvem *České zpěvy, I*.

Str. 97 *V* (Naše barva červená a bílá...). Večerní Lidové noviny 16, č. 94 (4. dubna 1908), str. 9, s názvem *České zpěvy, II*.

Str. 98 *VI* (Silná vůně táhla vzduchem...). Večerní Lidové noviny 16, č. 194 (18. července 1908), str. 9 (*VLN*), s názvem *České zpěvy, VIII* (1848); Mladé proudy 11, č. 9 (25. dubna 1912), str. 5, (*MP*) s názvem *Havlíček a Bakunin*.

Podnětem k básni bylo střetnutí Havlíckovy a Bakuninovy politické koncepce v roce 1848. Havlíček spolu s Palackým se tehdy ostře vyslovili proti Bakuninovu programu, počítajícímu se zničením Rakouska-Uherska a s vytvořením všeobecné federace evropských republik za účasti Slovanů. Ještě po prozrazení Bakuninova spojení s českými radikály v květnu 1849 a po odsouzení účastníků obvinil nepřímě Havlíček Bakunina ze „zlomyslnosti“, na niž doplatila česká skupina.

6 zdál být skutkem] zdál již skutkem *VLN*; 49 nezaplatil:] nezaplatil... *VLN*; 18 a 19 v *MP* vynechány.

Str. 100 VII (Šedesát let jsme se postili věrně...). Večerní Lidové noviny 16, č. 194 (18. července 1908), str. 9, s názvem *České zpěvy*, IX (1908); Mladé proudy 9, č. 18 (26. srpna 1910), str. 4 (MP), s názvem 2. prosinec 1908 a s poznámkou: *Otištěno z interpelace posl. dr. Ant. Hajna, podané 1. července na říšské radě.*

2. prosince 1908, v den šedesátého výročí panování císaře Františka Josefa I., bylo vyhlášeno v Praze a okolí stanné právo vzhledem k národnostním bouřím, vyprovokovaným ztřešenou germanizační politikou nového Bienerthova kabinetu. I když v té době byla připomínána věrolomná politika císaře vůči Čechům, kořenící už v nesplnění známého korunovačního slibu, byla opoziční aktivita poslanců české menšiny ochromena jejich vstupem do vlády, kde podléhali Bienerthovu taktizování.

7 ručky!] ručky. MP; 8 moudrého.] moudrého! MP.

Str. 101 VIII (Hlava je nemocná...). Zádruha 1, č. 21 (23. ledna 1909), str. 1 (Ž), s názvem *Vánoce 1908. Ž Českých zpěvů.*

Viz pozn. ke str. 100

4 kramářů] Kramářů Ž; 25 širém] širém Ž.

Str. 103 IX (My s právy nezadatelnými...). Lidové noviny 17, č. 257 (18. září 1909), str. 9, s názvem *Ž Českých zpěvů, XVII.*

Str. 104 X (Naši duši holubičí...). Večerní Lidové noviny 16, č. 127 (9. května 1908), str. 9, s názvem *České zpěvy, V.*

Str. 106 XI („Rozpusťte armády...“). Moravskoslezská revue 4, č. 8 (květen 1908), str. 282 (MSR), s názvem *České zpěvy, III*; Mladé proudy 11, č. 9 (25. dubna 1912), str. 2 (MP), s názvem *Rozpusťte armády* a s poznámkou: *Interpelováno posl. dr. Hajnem 1. července 1909.*

7 jichž] jich MP.

Str. 108 XII (Té naděje vzíti si nedáme...). Večerní Lidové noviny 16, č. 167 (20. června 1908), str. 9 (VLN), s názvem *České zpěvy, VI*; Mladé proudy 9, č. 17 (12. srpna 1910), str. 6 (MP).

2 všelijakých] ledajakých VLN; 4 přes hlavu] přes hlavy VLN, MP; 4–5 svých. To] svých, to VLN; 6 volní] volní MP; 7 velikých přerodů] velkého přerodu VLN; 12 pout.] pout...! VLN; 16 jen.] jen! VLN.

Str. 109 XIII (Bůh, jenž dal růsti železu...). Humoristické listy 51, č. 20 (8. května 1908) str. 236 (HL) s názvem *Ž Českých zpěvů.*

15 trpělivi] trpělivi HL.

Str. 110 XIV (Kdybychom měli...). Večerní Lidové noviny 16, č. 167 (20. června 1908), str. 9 (VLN), s názvem *České zpěvy, VII.*

14 zdvihli,] zdvihli; VLN.

Str. 111 XV (Kdo prudká křídla má...). Moravskoslezská revue 4, č. 8 (květen 1908), str. 282 (MSR), s názvem *České zpěvy*, II.
4 oceán:] oceán; MSR; 22 slasti,] slasti; MSR.

Str. 113 *Epilog*. Lidové noviny 17, č. 100 (10. dubna 1909), str. 9 (LN), s názvem *Ž Českých zpěvů*, XVI.

10 nelítostně] nelitostně LN; 22 ve šťastném] v šťastnatém LN;
29 Snad cíl nám velký] Cíl veliký nám LN.

Str. 115 KNIHA LESŮ, VOD A STRÁNÍ

Kniha lesů, vod a strání vyšla na sklonku jara 1914. Následovala za předcházející až po čtyřleté přestávce, i když její první variantu měl Neumann připravenou v rukopise už počátkem roku 1909, tedy ještě dříve, než byly dokončeny a vydány *České zpěvy* (1910). Třebaže sbírka obdržela na jaře 1909 čestné uznání České akademie císaře Františka Josefa, když ji Neumann na Dykovu radu podal prostřednictvím Hilbertovým do konkursu o výroční ceny (KorDNČ, 24, 26), a byla odměněna také druhou cenou (800 K) z moravské zemské dotace na rok 1910 (KorDNČ, 206), přinesla Neumannovi řadu trpkých a pokořujících zkušeností. Šlo především o aféru, příznačnou pro tehdejší moravské kulturní poměry a separatistické sklony tamních literátů, která se strhla kolem udělení moravské ceny. Podstatou sporu, jež vyprovokovala brněnská klerikální revue Hlídku, nebylo vlastně ani samo ocenění knihy; to bylo jen záminkou k útoku na osobu básníka, jehož pokrokové působení v moravském kulturním a politickém životě dráždilo zpátečnickou opozici neméně než kdysi Neumannova přítomnost řeckovické obecní tatíky. Oponenti, kteří upírali Neumannovi právo na cenu proto, že není Moravanem „rodem ani duchem“, a ironizovali jeho anarchistické přesvědčení, které se prý dovede neobyčejně lehce vyrovnat s přijetím oficiální pocty, dosáhli nakonec změny pátého bodu stanov, podle něhož se mohli napříště ucházet o tuto cenu jen literáti s moravským domovským listem. Vleklá diskuse, do níž postupně zasáhli i V. Dyk, M. Hýsek, J. Holý aj., skončila nakonec trapnými osobními invektivami. Mnohem tíže než tyto útoky, které se Neumanna dotýkaly bolestně ne proto, že tu šlo o jeho osobu, ale spíše tím, že mu svým způsobem symbolizovaly přizemnost a zpátečnictví zdejší kulturní atmosféry (srv. fejeton *Prostý komentář*, S městem za zády, Praha 1923, str. 55–62), nesl básník skutečnost, že nemohl po léta najít pro knihu nakladatele. Ohlížel se po něm už od konce roku 1908 (KorDNČ, 23), avšak postupně selhávali všichni, o nichž uvažoval. A třebaže se stále vracel k úmyslu vydat ji vlastním nákladem, vždy byl nucen od něj upustit z obavy před velkým finančním zatížením. Konečně na jaře 1913 přijal sbírku Mánes, ale i tam

práce Jaroslava Bendy na výtvarné výzdobě prodloužila výrobu knihy na dobu delší než rok.

Knihy lesů, vod a strání je už od první časopisecky tištěné básně spjata s básníkovým pobytem v Bílovicích, kam se Neumannovi přestěhovali na jaře 1907 a kde začala také „druhá kapitola“ jeho moravské idyly. Po prvních letech vyčerpávajícího existenčního zápasu znamenalo pro Neumanna navázání pravidelné spolupráce s Lidovými novinami v roce 1910 zajištění klidnější práce a tím i možnost odpoutat se od každodenních povinností žurnalisty a soustředit se na vlastní literární tvorbu; navíc pak jména majitele listu dr. Adolfa Stránského, pokrokového brněnského právníka, i šéfredaktora Arnošta Heinricha byla zárukou poměrné volnosti názorové i seriózní literární úrovně listu. Urovnání hmotných poměrů oživilo znovu básníkovy ediční plány: tak v dopise Josefa Čapka (KorDNČ, 49) z roku 1910 nacházíme zmínku o povídce, kterou oba bratři poslali Neumannovi pro jeho *Kvítí*, což měl být patrně časopis nebo spíše literární sborník, o němž Neumann už delší dobu uvažoval, k jehož realizaci však nakonec nedošlo. Jinou zamýšlenou publikací byla sbírka próz *Smyslná píseň*, nazvaná podle jedné z povídek, otištěné už dříve v Lumíru (36, č. 10, str. 433 až 439, z 15. července 1908); o jejím vydání radil se básník s Viktorem Dykem v r. 1912 (KorDNČ, 35–36) a ještě o tři roky později, nedlouho před básníkovým odchodem na vojnu, žádal ho o její rukopis nakladatel Borový. Osud knihy není rovněž znám. Také bibliofilské zájmy inspirovaly Neumanna k několika vydavatelským nápadům, které chtěl uskutečnit především bibliofilskou edicí *Knihy Června*, již měl provázet čtvrtletní literární sborník *Červen*. Po prvním svazku Ch. Alberta *Volná láska* vydal v ní *Sešit erotický*, jehož jediné číslo vyšlo koncem roku 1910 jako mapa 12 listů (byly zde práce J. a K. Čapka, Koblihy, Kysely, Brunnera, Kratochvíla, z cizích autorů především F. Ropse, a Beardsleye), později Koblihovu *Mstivou kantilénu* (14 dřevorytů ke sbírce Karla Hlaváčka) a *Mladého Flauberta Zápis z cest* ve vlastním překladu a s Váchalovými ilustracemi. A konečně to byl bibliofilský časopis *Philobiblon*, jež chtěl Neumann věnovat knihám, výtvarnému umění i obecnějším kulturním problémům, který však zase pro finanční nesnáze zanikl po dvou číslech, vydaných v červnu a září 1912.

Neuspokojení z vlastní literární tvorby posledních let i zklamání z výsledků mnohaleté práce v anarchistickém hnutí vedly Neumanna k hledání nových cest. Odtud ona neustálá konfrontace anarchistických zásad se skutečností, jak ji nacházíme v této době v jeho statích, úsilí oprostit se od iluzivních představ této ideologie, bránících plnému kontaktu s reálným světem, ale také snaha neztratit její ideál svobodného člověka a najít spojnici mezi ním a současností. V této době, kdy vlivem subjektivních i objektivních příčin přechází Neumann z pozic přímé politické angažovanosti na stanovisko komentátora života a doby „zpovzdálí“, jak je on sám charakterizoval ve svých fe-

jetonech z let 1910–1915, sebraných po válce do knihy S městem za zády, a kdy se jeho zájem orientuje převážně na oblast otázek uměleckých, zapůsobilo na něho velmi silně přátelství s mladými Čapky. Znal je už z dřívějších let z Bílovic, kam oba bratři zajížděli každoročně na letní byt. Později, když přijal jejich pozvání k účasti na Almanachu na rok 1914, se tento vztah ještě více upevnil sblížením osobním, příbuznými tvůrčími záměry i společnými literárními plány. V této oblasti — svědčí o tom výmluvně listy obou bratrů Neumannovi — měli Čapci nemalý podíl na získání Neumannových sympatií pro rodící se nové umění, jak je básník v letech 1913–1914 manifestoval ve svých „volných úvahách o novém umění“, podtitulu knihy fejetonů *Ať žije život*, i svou sbírkou *Nové zpěvy*.

Neumann pak dal výraz ocenění příznivé tvůrčí atmosféře, která vznikla mezi ním a Čapky, tím, že požádal Karla o předmluvu k prvnímu vydání *Knihy lesů, vod a strání*, i když vzájemné diskuse a konec konců i sama předmluva, již otiskujeme závěrem této poznámky, směřovaly už k další etapě básnickovy tvorby, k civilizační poezii *Nových zpěvů*, a Josefa přizval později k výzdobě několika svých knih.

Velké časové rozpětí mezi první časopisecky publikovanou básní (*Žáří*, *Moderní revue* 14, sv. 20, č. 1 z 8. října 1907, knižně pod názvem *Ocúny*) a poslední (*Maková kytice*, *Lidové noviny* 22, č. 169 z 21. června 1914) nutilo básníka, aby se ke sbírce neustále vracel, a proto i její definitivní podoba vznikala celkem ve třech etapách; jádro sbírky a její větší část z let 1907–1909 (35 básní, činíme-li rozmezím květen roku 1909, kdy Neumann odesílá její rukopis do soutěže o cenu Akademie) doplnil pro první knižní vydání v roce 1914 dalšími devatenácti básněmi, napsanými po tomto datu, a pro druhé vydání v roce 1921 ještě devíti, otištěnými porůznu v letech 1908–1914. Doba sedmi let neovlivnila konečnou podobu sbírky jen po stránce kompoziční. Odrazila se v ní jednak skutečnost, že souběžně s ní vznikaly ještě další sbírky, *České zpěvy*, *Bohyně*, *svěťice*, *ženy*, cyklus japonik *Třešňový sních*, básně *Horkého vanu* a *Nové zpěvy* — odtud příbuznost některých motivů např. s japonikami či s civilizační poezií *Nových zpěvů* —, jednak tvůrčí vývoj básníkův, jak se nám jeví především v proměně svého vztahu ke skutečnosti. Neumannova *Kniha lesů, vod a strání* nebyla „návratem k přírodě“ v romantickém smyslu popření kultury a civilizace vůbec. Avšak bylo-li první setkání s přírodou pro básníka přímo zjevením, pociťovaným jako blahodárny protiklad k prostředí města, symbolu fyzického i morálního ochuzování a spoutání člověka (Tam, kde město počíná, zde str. 124), pak v pozdějších básních můžeme sledovat proměnu tohoto postoje až k poznání neoddělitelné a harmonické jednoty světa, k chápání přírody a civilizace jako dvou různých, stejně velkolepých a okouzlujících projevů jediné objektivní reality. „Tohoto básníka příroda tekoucích, rybnatých vod, větrů nad lesy, žárných sečí, květů a ptactva přiblížila jen druhé přírodě: přírodě lidské práce

a lidského díla.“ (J. Hora, v předmluvě v antologii *Básně*, Praha 1928, str. 16). A v tomto bodě stýkají se také pozdní verše *Knihy lesů, vod a strání* s přírodní lyrikou Nových zpěvů.

Naše vydání přináší sbírku *Knihy lesů, vod a strání* v podobě, kterou jí dal básník v jejím druhém vydání v roce 1921, kdy vyšla jako druhý svazek jeho *Spisů* u nakladatele Aloise Srdce. Za výchozí text pak bere-me její třetí vydání z roku 1938 (druhé vydání *Spisů* u F. Borového, s kresbami Josefa Čapka), u básní *Listopad mezi buky*, *U Děravé skály*, *Kukaččino volání*, *Strašidla v kraji*, *Chvála nahoty*, *Vzpomínka v den šerý*, *Továrna a Křehké štěstí* přihlížíme ke znění básnickovy vlastní antologie *Básně*, připravené roku 1920 pro edici Června (BČ), v níž tvoří druhý oddíl 1907–1913, u básní *Žáří*, *Tam, kde město počíná*, *Se složenými vesly*, *Listopad mezi buky*, *Improvizace*, *Píseň světlušek*, *Vzpomínka v den šerý*, *Maková kytice*, *Ryba* a *Andante* ke znění z antologie *Básně*, kterou uspořádal J. Hora a J. Seifert v roce 1928 pro Družstevní práci (BDP), u básně *Vzpomínka v den šerý* ke znění z *Jedenácti nejmilejších básní* z r. 1939 (JNB) a u básně *Kukaččino volání* ještě ke znění z publikace *Sedm vybraných básní* z r. 1946 (SVB). V různocteních uvádíme také odchylky mezi textem základním a textem jejich původních otisků v Lidových novinách (LN), Večerních Lidových novinách (VLN) a jejich be-letristické příloze *Večery* (V) — kde vyšla převážná většina těchto veršů, ojediněle ještě v *Moderní revui* (MR), *Moravskoslezské revui* (MSR), s níž básník načas spolupracoval, *Lumíru* (L), *Mladých prou-dech* (MP), *Květech* (K), *Zlaté Praze* (ŽP), *Národním obzoru* (NO), *Almanachu* na rok 1914 (A) a v *Mladém socialistovi* (MS).

KAREL ČAPEK: PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ KNIHY LESŮ, VOD A STRÁNÍ

Cítil-li básník *Knihy lesů, vod a strání* potřebu, aby jeho nové sbírce předcházela předmluva spojující jeho minulost s jeho dneškem, nechtěl v ní míti řečeno více, než co by mohl říci každý, kdo s pozorností a láskou sleduje vývoj jeho díla; a zvolil-li k vyslovení těchto několika poznámek mne, ač mohl se ohlédnouti po někom významnějším a zběhlejším, jsem mu za to povinen díkem, neboť připravil mi tím radost míti těsnější účast na knize, jejíž jméno a ráz se pojí k lesům a horám, ve kterých přiblížila mne k básníkovi osobní vážnost.

Málokdo z čtenářů připomene si již básně autorova mládí, tak silně označené životní a uměleckou krizí, v níž počala tehdejší literární generace. Ale onen historický okamžik byl právě krizí či spíše problé-mem: následující vývoj musil nutně vésti k luštění této problematiky, a je známo, kolik těch osobních luštění bylo a jak daleko se dnes od sebe odchylují. Také někdejší autor *Satanovy slávy* našel svůj vlastní klíč. Skoro už jen náhodou se dovídáme, jaké to byly těžké a neklidné osudy života, jež uvedly ho konečně do přírody, aby v ní našel nový

život: zde tedy došel svého renouveau, a zde urodila se pomalu Kniha lesů, zralý plod Hrsti květů z různých sezón. Zde byl by se mohl zastaviti obdařen jménem naturalista a s tímto názvem byl by mohl vstoupiti do historie; bez konce mohlo se opakovati, že je básníkem pohan-ské radosti z přírody, poetou familiárního života, pěvcem citového primitivismu a nevím co ještě; každý byl by mohl býti rád, že stojí-li už da-lece a cize k tomuto básnickému životu, má pro něj aspoň jméno.

Literární kritika neměla dosud svého Huma, který by zchladil její důvěru ve jména. Dovede se ošiditi tím, že básníka pojmenuje jako květinu, jež je obsažena ve svém latinském názvu se všemi svými plátky i korunou, se všemi nepravidelnými rytmy svých vroubkovaných listů a se svou sezónou. Nejsme-li však takovými botaniky, máme asi říci: je s podivením, že tento kus života, či kritickou latinou básník natura-lista, mohl vydati tolik květů v půdě tak neplodné, s podivením proto, že v tomto světě neroste nic samo sebou, že vše je tu vypracováno, s námahou stvořeno a vždy znovu vydobýváno. Každý pěkný list je tu přímo vyroněn tou statečnou vůlí, neboť ani básníku naturistovi nedává příroda nic zadarmo a nesype mu hotové básně.

Avšak více s podivením je, že toto básnické úsilí nezastavuje se u fo-rem jednou uskutečněných; má něco v sobě, co je poháná a nabádá dál, a to je pravé jádro a pravý motiv této poezie. Takové básnění musí býti měřeno něčím jiným než hojným seberozmnožením. Pouhá hoj-nost je slepá: vývoj spotřebuje více vnitrního úsilí než plodnost, neboť neděje se sám sebou a neroztáčí se automaticky jako pružné pero. Býti statečný a houževnatý na svém jednom místě je příliš bez rizika a příliš pohodlné proti tomu, uvést se pouhým vnitřním tlakem ve svobodný pohyb, jehož každé příští místo je problémem a v němž každá příští báseň je zcela novým úkolem. Zde jde stále o něco rozhodnějšího než o větší dokonalost, plnější krásu a rostoucí zralost; tento trýznivý komparativní ideál většiny básníků přeměňuje se tu v úkol ještě krutěj-ší, tvořiti každou báseň jako počátek, vydobýti ji z nezdarů a z nesčet-ných úsilí na rozdíl od slavičí zpěvnosti, jež vydá prostě svou píseň, když přišla její chvíle.

Taková řada počátků jde z nitra Knihy lesů, a vlastně již ze Snu o zástupu zoufajících, k novým autorovým básním, jež spojeny jednou v knize budou znamenati etapu nové poezie české. Tato přítomná kniha je kus po kuse definitivní a přesná; není v ní nic polovičatého a měkkého, a přece je jen průchodní chvílí dlouhého procesu, který se zdvihá a klesá od prudkého morálního subjektivismu mladistvých básní k plné objektivitě básní posledních. Ale tato chvíle je jedna z nejšťast-nějších: v ní básník se zpevnil a zvroucněl a zbavil se posledních zbytků verbalismu, jehož se „generace let devadesátých“ namnoze nedovedla zhostiti. Od nynějška vše je tu mužské, konkrétní a vskutku naplněné přírodou. Ale příroda je tu něčím více než daným tématem: toto pří-rodní a fyzické, toto vitalistické, toto dechnutí života do věcí a obrazů

je tu tím novým dílem, jež není nikde dáno; zde, smím-li se tak neobratně vyjádřiti, přestává poezie života žitého, subjektivního a rodí se poezie života živého. Života brutálního a smyslného, řekne snad někdo z jemných; avšak zkuste jen, zda vaše smysly se dovedou dostati až k životu živému a zda neměli byste k tomu zapotřebí nesrovnatelně více imaginace, nepoměrně více soustředění než ke krásným abstrakcím.

Nenáleží mi šířiti se o těchto básních, jež samy za sebe mluví plněji a významněji, než bych dovedl. Ale rád bych řekl ještě tolik: předchozí perorace k tomuto básnickému dílu týkají se ho jenom, pokud existuje samo pro sebe v životní linii básníka osamoceného; avšak jsem přesvědčen, že toto pokračující umělecké dílo je důležitě vetkáno do širší souvislosti moderní vznikající poezie. Kdyby ta nová poezie se přišť nenarodila, kdyby různé ty pokusy o ni byly jen marné a nešťastné, toto dílo a roztroušené nové básně, jež po něm následují, obstojí samy o sobě; avšak není-li marna víra naše ve skutečný přerod moderní poezie, pak náleží jim nový význam, jenž jest ještě cennější než jejich přirozená krása.

Str. 117 *Vstupní modlitba*. Lidové noviny 18, č. 241, (3. září 1910), str. 9 (LN), s názvem *Modlitba*.

27 širé] širé LN; 27–28 tvé! My] tvé; my LN, KL 1.

Str. 119 *Prolog*. Lidové noviny 17, č. 181 (3. července 1909), str. 9 (LN), s názvem *Prolog ke knize*.

9 sled chvílí] let chvílí LN, KL 1, KL 2; 13 z radostí] z radosti LN; 15 z města] z Města LN, KL 1.

Str. 120 *Ocúny*. Moderní revue 14, sv. 20, č. 1 (říjen 1907), str. 32, s názvem *Září*.

Str. 121 *Září*. Moravskoslezská revue 4, č. 1 (říjen 1907), str. 17 (MSR), s názvem *Podzim, I*; BDP.

6 žlutí,] žlutí; MSR, KL 1, KL 2, BDP; 8 o novém jaru] v novém jasu MSR.

Str. 122 *Oběť poděkovací*. Moravskoslezská revue 4, č. 1 (říjen 1907), str. 17 (MSR), s názvem *Podzim, II*.

9 komu] konce MSR; 11 znovu] znova KL 1; 14 horách] vrchách MSR.

Str. 123 *Dubisko padlo*. Lumír 36, č. 2 (18. listopadu 1907), str. 50 (L), s dedikací *Autoru Adamovských lesů* [básníku Josefu Holému].

14 vísky,] vísky L, KL 1; 21 katolický pan kníže] překatolický kníže L.

Str. 124 *Tam, kde město počíná*. Lumír 37, č. 7 (17. dubna 1909), str. 289 (L); BDP.

2 řeky] vody L; 11 soumrakem,] soumrakem L, KL 1; 17 na] pro L; 20 létu] štěstí L; 20–21 sní a] sní. A KL 4; 28 oprýskaná zeď, jež ční jak] oprýskané zdi jak šedý, L.

Str. 126 *Na podzimním slunci*. Lidové noviny 20, č. 289 (20. října 1912), str. 1 (LN). Knižně poprvé v KL 2.

1 opožděně] opozděně LN; 7 oč tu vlastně běží] oč se vlastně jedná LN; 9 proč bolest v nitru nevrle se ježí] proč tupý mozek, bolest neposedná LN; 10 a smutek plíží se jak polem svlak,] se plíží mnou, jak po záhonu svlak, LN.

Str. 127 *Pytláci*. Lumír 36, č. 2 (18. listopadu 1907), str. 49–50 (L).

3 kolkolem] kol po všem L, KL 1, KL 2; 9 vesla, mlha se válí, vrána] vesla. Mlha se válí. Kavka L] vesla. Mlha se válí. Vrána KL 1, KL 2; 12 hlubin...] hlubin. L; 15 stráně] strání L; 20 jako by zazněly] jako by vítězně zazněly L.

Str. 128 *Se složenými vesly*. Moderní revue 14, sv. 20, č. 3 (leden 1908), str. 194–195 (MR), s názvem *Složil jsem vesla...*; BDP.

4 houštin] houští MR; 5 podzimní] podzimních MR; 6 upíjejí] ubíjejí MR; 7 stěží,] stěží; MR; 9 jsou, kde květin všechna semena leží.] jsou a kde as všechna semena květin leží! MR] jsou, kde květin všechna semena leží! KL 1; 12 lesy, jako bych] lesy! Jako bych MR; 13 parma vousatá] vousatá parma MR; 14 bratr s vyschlýma rtoma.] soudruh s vyschlýma rtoma! — MR; 15 sklídí] sklídí KL 1, KL 2, KL 3; 16 šílených měst] zešílených Měst MR; 17 učím teď chápati] naučil chápati MR; 21 cesta] cesta, MR; 22 zvěří, s] zvěří a MR; 23 chvílí:] chvílí, MR; 26 Složil jsem vesla. Stíny se stýkají. Jak je všechno krásné!] Stíny se stýkají. Loďka se kolébá. Tak je všechno krásné! MR; 28 širých ploch,] ploch svých a plání MR; 29 čeří... vánek.] vlní... vánek... MR] čeří... vánek; KL 2] čeří... vánek: BDP; 30 není, zde] není. Zde MR, KL 1, KL 2, BDP.

Str. 130 *Listopad mezi buky*. Večerní Lidové noviny 15, č. 355 (24. prosince 1907), Vánoční příloha, str. 3 (VLN); Mladé proudy 8, č. 23 (26. listopadu 1909), str. 3 (MP); BČ, BDP.

1 se již] již se VLN, MP, KL 1, KL 2, BČ, BDP; 4 po vrších] po vrchách MP; 6 vrcholky] vrcholy MP; 22 bod:] bod; BČ; 23 pišťalou] pišťalou VLN.

Str. 132 *Vločky jdou*. Večerní Lidové noviny 15, č. 355 (24. prosince 1907), Vánoční příloha, str. 3 (VLN), s názvem *Prosinec*; Mladé

proudy 10, č. 1 (6. ledna 1911), str. 5 (*MP*), rovněž s názvem *Prosinec*.
5 Radosti své] Radost svoji *VLN*, *MP*, *KL* 1; 6 na horách] na
vrchách *VLN*, *MP*; 8 světélka] světélko *KL* 3, *KL* 4; 12 a širý klid]
a v širý klid *VLN*, *MP*, *KL* 1; 21 ulicích] v ulicích *VLN*, *MP*,
KL 1.

Str. 133 *Vysoko uprostřed lesů*. Lumír 36, č. 5 (19. února 1908),
str. 213–214 (*L*).

10 snách] v snách *L*, *KL* 1; 13 pomněnkově kvete] oddaně modrý
kvete *L*; 14 nahoře v lesích jej opatruji a vlastní mou krví je] nahoru
do lesů chodím jej zalévat, je vlastní mou krví *L*; 18 vyňaté] vznaté
L; líchu;] líchu: *L*.

Str. 134 *Leden*. Lumír 36, č. 5 (19. února 1908), str. 214 (*L*),
s věnováním moravskému básníku Františku Taufrovi.

4 poutník když] poutník, když *L*, *KL* 1, *KL* 2, *KL* 3, *KL* 4; 10 hed-
vábnou] hedbávnou *L*; 11 náhlá] náhla *KL* 1, *KL* 2.

Str. 135 *Žimní noc*. Lumír 37, č. 7 (17. dubna 1909), str. 290 (*L*).

10 nekonečnosti. Já] nekonečnosti; já *L*; 12 mraznou věčností.]
chladnou věčností... *L*.

Str. 136 *Prosté sloky*. Květy 32, kn. 64, č. 2 (únor 1910) str. 156
(*K*).

Str. 136 I (Miluji hvězdná nebesa...). — 8 bohů a] bohů, bez
KL 1, *KL* 2.

Str. 137 II (Nevíme kam a nevíme proč...) — 7 zrání —] zrání *K*.

Str. 138 *Ojíněly lesy*. Květy 32, kn. 64, č. 2 (únor 1910), str. 157
(*K*).

2 zkřehle] zkřehlé *KL* 2; 2 své,] své *K*, *KL* 1; 12 hedvábnými] hed-
bávnými *K*; 13 trochu... trochu] trocha... trocha *K*, *KL* 1; 15–16
jdoucí, ale] jdoucí. Ale *K*, *KL* 1; 16 vřelý:] vřelý, *K*, *KL* 1; 20 v hlu-
bině zní píseň pohody] v hlubinách zní píseň důvěry *K*.

Str. 139 *Spánek únorový*. Lidové noviny 17, č. 51 (20. února 1909),
str. 9 (*LN*), s názvem *Únorový den*.

1 únorový,] únorový; *LN*; 2 spadl] padl *LN*; 6 rozpadají se,] roz-
padají se; *LN*; 7 utají] utají, *LN*; mezi verši 12 a 13 v *LN* řádka
pomlček; 14 větrů šílení!] písně šílení! *LN*; 15 náhle,] náhle; *LN*;
16 zelení] zelené *LN*.

Str. 140 *Noc přípravy*. Lidové noviny 20, č. 47 (18. února 1912),
str. 1.

Str. 141 *Březen*. Lidové noviny 21, č. 67 (9. března 1913), str. 1 (LN). Knižně poprvé v KL 2.

7–8 otčenáš, ale] otčenáš. Ale LN.

Str. 142 *U Děravé skály*. Zlatá Praha 25, č. 42 (10. července 1908), str. 463 (ŽP), s názvem *Jarní melodie*. BČ.

5–6 vody, mé] vody mé KL 4; 7 nové] nové, ŽP; 15 věrny... věrny] věrni... věrni ŽP, KL 1, KL 2, KL 3; 21 kvěsti] kvěst ŽP, KL 1, BČ; 32 jemně...] jemně! ŽP.

Str. 144 *Jarní zvěstování*. Zlatá Praha 26, č. 37 (4. června 1909), str. 435 (ŽP).

5 vzedmula se] zvednula se KL 1; 41 jitrí] jitrí KL 3; 42 snubní] sňatků KL 1, KL 2; 51 člověk!] člověk. KL 1, KL 2.

Str. 146 *Jiné renouveau*. Večerní Lidové noviny 16, č. 80 (21. března 1908), str. 9 (VLN), s názvem *Renouveau*.

10 v městě] v Městě VLN] ve městě KL 1.

Str. 147 *Na Skalkách*. Lidové noviny 20, č. 68 (10. března 1912), str. 1, s názvem *Skalky*.

Str. 148 *Jarní kvití*. Lidové noviny 17, č. 113 (24. dubna 1909), str. 9 (LN). Knižně poprvé v KL 2.

4 a 44 plicník] plícník LN, KL 2.

Str. 150 *V dubnu*. Lidové noviny 18, č. 124 (7. května 1910), str. 9 (LN).

6 míč,] míč LN; 15 hola] holá LN.

Str. 151 *Hučí Plaz*. Lidové noviny 18, č. 131 (14. května 1910), str. 9 (LN), s názvem *Vítr duje...*

Str. 152 *Dubnové scherzo*. Lidové noviny 22, č. 107 (19. dubna 1914), str. 1 (LN). Knižně poprvé v KL 2.

2–3 sedí. Vrzající] sedí, vrzající LN.

Str. 153 *Stesk na jaře*. Zlatá Praha 26, č. 34 (14. května 1909), str. 402 (ŽP), s názvem *Jarní melodie*.

5 babočka] babočky ŽP; 6–7 slunečná. Šel] slunečná; šel ŽP; 11 Smutku] Smutků ŽP; 12 šerem celý svět se zdál být zalitý] šerem ztichlý svět byl celý zalitý ŽP.

Str. 154 *V den větrný*. Lidové noviny 20, č. 115 (28. dubna 1912), str. 1.

Str. 155 *Zpěv země*. Lumír 37, č. 4 (18. ledna 1909), str. 149 (*L*), s názvem *Žarní zpěv země*.

2–3 plíží. Kdes] plíží, kdes *L*; 17 Však] Leč *L*, *KL 1*, *KL 2*; 19 stále víc] víc a víc *L*; 22 padla] spadla *KL 1*, *KL 2*, *KL 3*; 29 vody,] vody; *L*; 36 mechu] v mechu *L*, *KL 1*, *KL 2*.

Str. 157 *Lamači*. Lumír 36, č. 9 (19. června 1908), str. 408–409 (*L*).
9 hučí] hučící *L*, *KL 1*; 17 trnkových křů] hlohových křů *L*.

Str. 158 *Bouře*. Lidové noviny 17, č. 153 (5. června 1909), str. 9 (*LN*).

2 včera;] včera, *LN*; 10 chmurnou] chmurnou *LN*; 12 vzpurnou] vzpurnou *LN*; 24 zpíjí!] zpíjí. *LN*.

Str. 159 *V modříněch*. Lidové noviny 22, č. 121 (3. května 1914), str. 1. Knižně poprvé v *KL 2*.

V *LN* navíc jedna strofa (v. 21–25): Vytlačil touhy, hněvy, stesk, / rozlil mnou stejnoměrný lesk, / jistota vzrostlá v mém snění: / že aspoň s filistry křížem se nežeňám, / když na světě něco se mění.

Str. 160 *Kaštan*. Národní obzor 2, č. 48 (14. listopadu 1908), Zábavná a poučná příloha, str. 7 (*NO*), spolu s básněmi *Lípa* a *Dub* pod společným názvem *Tři stromy*. Knižně poprvé v *KL 2*.

10 vlažným vzduchem] světlůsky jak *NO*.

Str. 161 *Kukaččino volání*. Večery, č. 21 (25. května 1912), str. 161 (*V*); *BČ*, *SVB*.

3 hlesů] hlesů, *SVB*; 10 neúnavných] neunavných *V*, *KL 1*, *KL 2*; 15 žlebu nejhlubším] nejhlubším žlebu *SVB*.

Str. 162 *Poledne v seči*. Lumír 36, č. 9 (19. června 1908), str. 409 (*L*).

3 v zeleně proudech] ve proudech zeleni *L*, *KL 1*, *KL 2*; 24 se milovati] milovati se *L*, *KL 1*, *KL 2*.

Str. 163 *Strašidla v kraji*. Lumír 36, č. 9 (19. června 1908), str. 407–408 (*L*); Lidové noviny 17, č. 16 (16. ledna 1909), str. 9 (*LN*), s názvem *V kraji*; *BČ*.

Název a první strofa v *L* zabaveny a nejsou v žádném z ostatních otisků; báseň začíná v *L* touto strofou: Však tragického tu cos vzruší mě co chvíli / a krásný okamžik mně často hyne proto. / Vy, kteří chodíte, by zemí jste se zpili, / hle, smutek pochopte, jež v srdce vlévá toto: — tato 2. strofa rovněž nepřešla do žádného z dalších otisků; 2 vlnky] vlny *L*, *LN*; 5 tmí se,] tmí se *L*, *LN*; verše 17–36 v *L* zabaveny; 22 se týčí kameny a chmurné kusy kovu] se týčí kameny a chmurná rámě z kovu *LN*] se týčí kameny a chmurné kusy

kovu *KL 1*, *KL 2*, *BČ*; 29 Tak ve kraj] Tož ve kraj *LN*; 34 jen smutek vnáší a souzvuk věcí plaší,] jen disharmonii a krutý smutek vnáší, *LN*.

Str. 165 *Střevlíci*. Almanach na rok 1914, září 1913, str. 36 až 38 (*A*).

15 Hola] Holá *A*; 20 zdočném] ozdodném *KL 1*; 21 hola] holá *A*; 21 střevlíci,] střevlíci *A*, *KL 1*, *KL 2*; 23 hola] holá *A*; 36 jim] jich *A*, *KL 1*, *KL 2*; 38 jak by to] jako by se *KL 4*; 50 Tak] Teď *KL 1*; 50 potkávám] potkávám i *A*; 53 zeleném,] zeleném *A*; 54 člověčenstvím,] člověčenstvím *A*; 57–58 křiky! stříbrným] křiky; stříbrným *A*, *KL 1*, *KL 2*.

Str. 168 *Dedikace*. Lumír 37, č. 1 (15. října 1908), str. 15 (*L*).

4 šťávy:] šťávy. *L*, *KL 1*; 5 hedvábným] hedbávným *L*, *KL 1*.

Str. 169 *Chvála nahoty*. Lumír 37, č. 1 (15. října 1908), str. 14–15 (*L*); *BČ*.

3 paví] páví *KL 1*, *KL 2*, *BČ*; 12 čirý] ryzí *L*, *KL 1*, *KL 2*, *BČ*; 18 lačná] lačna *L*, *KL 1*, *KL 2*; 20 skvělý...] skvělý. *L*; v *L* mezi veršem 20 a 21 řádka pomlček; 38–39 stínů! S] stínů; s *L*, *KL 1*, *KL 2*, *BČ*; 42 hedvábným] hedbávným *L*, *KL 1*; 44 když kolem... sněží — — —] když kolem... sněží. *L*] kol něhož... sněží — — — *KL 1*, *KL 2*] kol něhož... sněží — *BČ*; v *L* mezi veršem 44 a 45 řádka pomlček.

Str. 171 *Lípa*. Národní obzor 2, č. 48 (14. listopadu 1908), Zábavná a poučná příloha, str. 7, spolu s básněmi *Kaštan* a *Dub* pod společným názvem *Tři stromy*. Knižně poprvé v *KL 2*.

13 lip] líp *KL 2*, *KL 3*.

Str. 172 *Autoportrét v červnu*. Lumír 37, č. 5 (18. února 1909), str. 210 (*L*), s názvem *Vlastní portrét v červnu*.

5 nahý a smědý] smědý a nahý *L*; 10 hlinou] hlinou *L*; 12 obelstěné] obestřené *KL 1*; 15 spící] tkvící *L*, *KL 1*.

Str. 173 *Polemika*. Lumír 36, č. 5 (19. února 1908), str. 213 (*L*), s názvem *Nepůjdu do Říma...*

Báseň byla součástí Neumannovy diskuse s J. S. Macharem o jeho knize Řím (1907). Na rozdíl od Macharových básnických sbírek V září helénského slunce a Jed z Judey (obě z roku 1906), jichž si Neumann vážil pro jejich akcentování pozitivního vztahu antiky k životu, vytýkal Římu především povrchní antiklerikalismus, označiv jej za „nedomyšlený a slepý pamflet“ (srv. např. články *Vraťme si Hélie* v Lidových novinách 12, č. 21, str. 1, 21. února 1907 a *Ještě k diskusi*

o antice v Pozoru 15, č. 18, str. 1, 24. března 1908. Obojí též v knize *Přede dveřmi Pantheonu*).

7 šťavách] šťávách *KL 1, KL 2, KL 3*.

Str. 174 *Improvizace*. Lidové noviny 18, č. 207 (30. července 1910), str. 9; *BDP*.

2 na mezi] na zemi *KL 4*.

Str. 175 *Genesis*. Moravskoslezská revue 5, č. 1 (říjen 1908), str. 7 (*MSR*), spolu s básněmi *Vzpomínka v den šerý* a *Ryba* pod společným názvem *Ž Knihy lesů, vod a strání*.

1 Měště] měště *KL 3, KL 4*; 2 miluji,] miluji; *MSR, KL 1*; 17 zoři] zoře *MSR*; 18 jež mízou voněla od lesů vanoucí;] co řídí voněla od lesů táhnoucí; *MSR*; 19 zelené vlny sladkovodních moří] zelených vrchů sladkovodní moře *MSR*; 20 šuměly] šumělo *MSR*.

Str. 176 *Stezka*.

6 se vine] vine se *KL 1, KL 2*; 20 se druží] druží se *KL 1, KL 2*.

Str. 177 *Píseň světlušek*. Večery, č. 42 (18. listopadu 1911), str. 329 (*V*); *BDP*.

3 žhoucích] žhnoucích *V, KL 1, KL 2*; 9 Slavičí] Slavíčí *V*.

Str. 178 *Ke chvále země*. Lidové noviny 18, č. 186 (9. července 1910), str. 9.

Str. 179 II (Dnes beránci se pasou na blankytu...). — 15 stálá] stála *LN*.

Str. 180 *Vzpomínka v den šerý*. Moravskoslezská revue 5, č. 1 (říjen 1908), str. 6 (*MSR*), spolu s básněmi *Ryba* a *Genesis* pod společným názvem *Ž Knihy lesů, vod a strání*; *BČ*; *BDP*; *JNB*.

14 dav?] dav. *MSR, KL 1, BČ*; 18 luny] lůny *MSR*; *JNB*.

Str. 182 *V seči*. Večerní Lidové noviny 16, č. 353 (24. prosince 1908), str. 59.

Str. 184 *Letní apostrofa*. Večery, č. 24 (15. července 1911), str. 185 (*V*).

14 jasu ještě] ještě jasu *V, KL 1*.

Str. 185 *Dub*. Národní obzor 2, č. 48 (14. listopadu 1908), Zábavná a poučná příloha, str. 7, spolu s básněmi *Kaštan* a *Lípa* pod společným názvem *Tři stromy*. Knižně poprvé v *KL 2*.

Str. 186 *Villegiatura*. Moravskoslezská revue 8, č. 1 (říjen 1911), str. 10–11 (*MSR*).

16 oáze] oáze, *MSR*, *KL 1*; 19 líně] líně, *MSR*, *KL 1*; 21 dědině;] dědině: *KL 1*; 40 rek.] rek... *MSR*.

Str. 188 *Maková kytice*. Lidové noviny 22, č. 169 (21. června 1914), str. 1 (*LN*); *BDP*. Knižně poprvé v *KL 2*.

14 dělníci jdoucí do práce] jdoucí do práce dělníci *LN*.

Str. 189 *Ryba*. Moravskoslezská revue 5, č. 1 (říjen 1908), str. 6–7 (*MSR*), spolu s básněmi *Vzpomínka v den šerý* a *Genesis* pod společným názvem *Ž Knihy lesů, vod a strání*; *BDP*.

14 stínů] stínu *MSR*; 23 Ej] Eh *MSR*, *KL 1*, *KL 2*.

Str. 190 *Továrna*. Národní obzor 2, č. 40 (19. září 1908), Zábavná a poučná příloha, str. 7 (*NO*); Mladý socialista 2, č. 32 (1. května 1919), str. 254; s dedikací A. Heinrichovi; *BČ*.

2 městě] Městě *NO*; 22 šedým] černým *NO*; 47 vyzbrojena] vyzbrojená *NO*.

Str. 192 *Andante*. Lumír 38, č. 1 (16. října 1909), str. 10–11 (*L*); *BDP*.

7 lesů,] lesů *L*; 24 velkých] velikých *KL 1*; v *L* také v. 15, 19 a 22 se zarážkou.

Str. 194 *Stesk na konci léta*. Večerní Lidové noviny 16, č. 353 (24. prosince 1908), str. 59 (*VLN*).

1 nízko] nízko, *VLN*; 6 poraní – ;] poraní – *VLN*; 10 polštářů,] polštářů; *VLN*; 14 zmučeno] zmučeno, *VLN*; 17 Já, zdá se] Já, myslím *VLN*; 18 Teď vzpíná za Městem své ruce bláhové:] Svě ruce za Městem teď vzpíná bláhové. *VLN*] Teď vzpíná za městem své ruce bláhové: *KL 3*, *KL 4*.

Str. 195 *Sloky nepojmenované*. Večery, č. 20 (17. června 1911), str. 153 (*V*).

5 mrazení] mrazení *V*; 18 nastrádaly.] nastrádaly: *V*; 28 sprádám] sprádán *V*, *KL 1*, *KL 2*; 32 těsně] věrně *V*, *KL 1*, *KL 2*.

Str. 197 *Křehké štěstí*. Zlatá Praha 27, č. 20 (4. února 1910), str. 231 (*ŽP*), s názvem *O jednom štěstí*; *BČ*.

8 úroda,] úroda; *ŽP*; 14 rekonvalescence tichý] rekonvalescenta křehký *ŽP*.

Str. 198 *Epilog*. Večerní Lidové noviny 16, č. 353 (24. prosince 1908), str. 59 (*VLN*).

4 půda] vůně VLN; 5 Sklizeno] Sklízeno KL 1, KL 2; 12 spát!] spát. VLN.

Str. 199 BOHYNĚ, SVĚTICE, ŽENY

Vydání sbírky *Bohyně, svěrice, ženy* v červenci 1915 zastihlo už Neumanna na frontě. Odchod do války zhatil mnohé slibné plány, které vznikly v posledních letech v souvislosti s jeho spoluprací na *Almanachu na rok 1914* a s novými vztahy k pražskému kulturnímu životu, jež navázal prostřednictvím bratří Čapků. Již se také zdálo, že v osobě mladého Františka Borového získal básník nakladatele, jehož ctižádostí je vytvořit předpoklady pro publicitu moderní literatury i pro její výtvarnou krásu. Nová Neumannova sbírka vyšla v tomto nakladatelství jako druhý svazek jeho nové bibliofilské edice Zlatokvět v nákladu 1200 výtisků, ve formátu 12×20,5, o 88 stranách. Výzdoba knihy, velmi podrobně prodiskutovaná již předem v dopisech mezi Neumannem a Borovým, byla dílem J. Čapka (frontispis), V. Hofmana (vazba) a M. Kalába (typografie). Jedinou střídmostou ozdobou bílé vazby bylo zlaté písmo na hřbetě (jméno autora a název) a zlatý ornamentální znak knihnice na přední desce vazby; titulní list uváděl pod názvem knihy ještě podtitul *Torzo*. V předmluvě, která následovala, neváhal Neumann vyjádřit s upřímností neobvyklou při takové příležitosti — jako kdysi u Hrsti květů z různých sezón — svůj kritický vztah k době i dílu, které v ní vzniklo. Naznačil tu stručně, co podrobněji vylíčil už dříve v esejí *Dva almanachy* (Lidové noviny 21, č. 288 a 297 z 21. a 30. října 1913, knižně *Ať žije život*, str. 110—135) a co se rýsuje i z básnickovy korespondence s Borovým: že spíše než uvědoměným programovým činem byly Bohyně, svěrice, ženy výrazem tvůrčí bezradnosti, charakterizující ostatně celou tehdejší literární situaci, v níž se básník ocitl po dokončení *Knihy lesů*, vod a stránek. Tehdy na konci jedné a na začátku další etapy, na předělu doby a s vědomím její přechodnosti, zaujala ho myšlenka historického tématu „epopeje ženy“. Svým materiálem i formou, směřující k epickému útvaru — u Neumanna zcela ojedinělému —, usiloval o překonání pocitu závislosti na náladové a intimní lyrice, již cítil v tuto chvíli ještě příliš svázanou „s etapou symbolistickou, dekadentní a falešně aristokratickou“, a o uskutečnění onoho objektivizačního gesta, kterým se snažil dostat se „od sebe, od lyriky příliš osobní“.

Odhlédneme-li od dvou starších básní, které Neumann začlenil do tohoto cyklu ze svých starších sbírek, od *Salome* ze *Snů o zástupu zoufalých* (1903, časopisecky v roce 1899) a od *Svaté Luisy Michelové* z *Hrsti květů z různých sezón* (1907, časopisecky v roce 1905), nacházíme tu dvě básně z roku 1909, *Amateras'-o-mikami* a *Juditu*, a jednu báseň, *Kane*, z roku 1910; ostatních sedm otiskuje pak v poměrně krátkém rozmezí

od října 1912 do března 1913. Vysvětlení rychlého sledu, v němž vznikala poslední skupina básní, podává básníkův dopis Viktoru Dykovi z listopadu 1912 (srv. KorDNČ, 35), kde Neumann píše, že spěchá s dokončením nové knihy Bohyně, světice, ženy, aby ji už v květnu 1913 „mohl zadat k paní Akademii“, rozumí se do soutěže o výroční cenu. Okolnost, že tento plán nerealizoval, že navíc nedlouho po otisknutí poslední básně *Vdova z Efesu* (březen 1913) se ve zmíněném eseji z října 1913 od celého díla distancuje a s kritickým odstupem je hodnotí jako záležitost patřící už zcela minulosti, „příliš nečasovou, ba protičasovou“, než aby pro ni mohl „uzavřít oči pro přítomnost“, svědčí o přímé souvislosti mezi ukončením práce na cyklu a mezi Neumannovou angažovaností v novém uměleckém hnutí. Od chvíle, kdy přijal pozvání bratří Čapků ke spolupráci na Almanachu na rok 1914 (počátkem roku 1913, srv. KorDNČ) a kdy se začal aktivně podílet na činnosti mladé literární a výtvarné generace především svými fejetony otiskovanými od června 1913 v Lidových novinách a sebranými později do knihy *Ať žije život* (1920), přestává se interesovat o svůj cyklus. Ještě o rok později, když jej Borový naléhavě žádal o rukopis Bohyně, světice, žen, dlouho se rozmýšlel, má-li dát svolení k jejich vydání; upozorňoval nakladatele, že čas války je málo vhodný pro poezii tohoto typu, a že nelze proto počítat s příliš velkým čtenářským zájmem. V této chvíli chápal už celý cyklus jako jistý anachronismus vzhledem ke svým současným uměleckým snahám a pokládal za mnohem důležitější prosadit především brzké vydání *Nových zpěvů*, které měly toto úsilí reprezentovat, využít ochoty Borového k vydání svých přírodních fejetonů a také prvního svazku *Spisů, Knihy mládí a vzdoru*. Pokud šlo o širší zájem celé generace, byl tu plán dalšího ročníku Almanachu a konečně myšlenka nové revue — v korespondenci s Borovým se setkáváme už s jejím titulem *Nové Čechy* —, jejíž podobu známe jen z Neumannovy korespondence s Čapky (KorDNČ, 123 až 132) a z níž mnohé Neumann realizoval po válce ve svém Červnu. Optimistické předpoklady o brzkém konci války, z nichž všechny tyto záměry vycházely, se však nesplnily.

Dne 28. března 1915 uzavřeli Stanislav K. Neumann a Božena Hořáková sňatek, aby učinili „ústupek lidské zpozdilosti a dali se oddati také podle zákona“, jak pravilo svatební oznámení, spíše však proto, aby básníkovým odchodem na vojnu byla alespoň minimálně zajištěna existence ženy a dítěte. Nedlouho poté, 27. dubna, byl Neumann po mladších generačních družích odveden a již 15. května narukoval do pohořeleckých kasáren v Praze k 18. pochodové setnině 28. pluku.

Ve shodě se zásadami naší edice přinášíme sbírku Bohyně, světice, ženy v jejím původním celku z prvního vydání z roku 1915, s tím, že jsme v textu neotiskli báseň *Salome*, již básník zařadil jako třetí číslo sbírky za *Juditu*, a báseň *Svatá Luisa Michelová*, která jako poslední dvanáctá báseň sbírky byla i jejím vyvrcholením. Obě jsou, jak již

bylo řečeno, staršího data: Salome vyšla knižně poprvé už v básnickově páté sbírce Sen o zástupu zoufajících a jiné básně (1903, časopisecky v Almanachu na rok MCM, 1899), kde jsme ji ponechali i my (srv. Spisy Stanislava K. Neumanna, Básně I, Praha 1962, str. 209), Svatou Luisu Michelovou zařadil pak Neumann do sbírky Hrst květů z různých sezón (1907, časopisecky Nový kult 7, č. 8, str. 153–156 z února 1905) a čtenář ji najde v našem svazku na str. 39. V druhém vydání knihy, které vyšlo roku 1925 jako 4. svazek jeho Spisů u Borového opět v úpravě J. Čapka, vypustil básník předmluvu a rozšířil je o dalších pět básní, vzniklých v rozmezí let 1921–1924. Konečné pořadí uváděl obsah takto: *Amateras'-o-mikami* (1909), *Milatk* (1924), *Judita* (1909), *Salome* (1898), *Lubuša* (1912), *Mechtilda z Magdeburku* (1912), *Vdova z Efesu* (1913), *Saskia van Uylenburgh* (1912), *Ženský portrét Gainsboroughův* (1913), *Markýza de Pompadour* (1913), *Kane* (1910), *Černoška z Bismarckova souostrovní* (1924), *Mabruka* (1924), *Měšťačka* (1922), *Mici* (1924), *Svatá Luisa Michelová* (leden 1905) a *Rosa Luxemburgová* (1921).

Protože pět básní z počátku 20. let vzniklo již ve zcela jiném literárním i společenském kontextu, zařazujeme jejich okomentovaný text spolu s ostatní tvorbou tohoto období do svazku *Básně III*. Aby však čtenář měl představu o definitivní podobě sbírky, otiskujeme v závěru této poznámky všechny básně Bohyň, světíc, žen, vzniklé mimo časové rozmezí tohoto svazku, ať už dříve nebo později.

Výchozím textem naší edice je znění básní z druhého vydání sbírky (*BSŽ* 2). V různověstných přihlížíme také k otiskům jednotlivých básní v Moravskoslezské revui (*MSR*), Lidových novinách (*LN*) a ve Večerech (*V*).

MILATK

Ostrov

na vlnách se kolébaly jako plné mísy,
dávno, dávno tomu,
lidé
s vůlí praobru si zahrávali
v stínu tučných stromů.
Bujnost, vzdor a lehká mysl
vyrůstaly ze šťavnatých dnů
nad představy rozmařilých snů,
lidé zpychli;
staré řády, staré mravy
pohozeny byly, zapomenuty,
jako haldy vyjedených škeblí zasuty,
kážeň zmizela —
kalitové, pramoc obří,
rozhněvali se.

Milatk,
léty, zkušenostmi
obtěžkaná jako banán plody,
moudrostí a ctnostmi
ozdobená jako ryba šupinami,
z lidí jediná
duchům prasíly se kořila,
z minulosti jako z věčné perlorodky
pravá zrna lovila,
lidmi oslyšána,
kalitý však byla milována
z lidí jediná.

A tak přišla noc,
jako vichr listím střechy
harašila přísná slova,
kalit děl jí:

„Za příštího úplňku
trestat počneme,
za příštího úplňku
vody zdvihneme,
za příštího úplňku
vystavíš si vor.

Až pak lidé pohynou,
vody vrátíme,
až pak lidé pohynou,
tebe spasíme,
až pak lidé pohynou,
počneš nový rod.“

Tak se stalo.

Ostrovy
zbitý vlnami a s řevem do vod klesly,
zašly pod vodami,
lidé
jako hrsti červů byli rozhozeni
pro žraločí tlamy.

Milatk
vůli praobru se podrobila.
Připevněna k svému voru,
tu se zahoupala a tu zavířila,

hmyzem na lupenu byla,
dolů letěla a vzhůru byla nesena,
zazoufala, uvěřila,
uvěřila, zazoufala,
vlny uléhaly,
vody stoupaly,
už jen vrcholky se nad ně zdvihaly,
Milatk, jata strachem z vodní dálky,
potopené ostrovy se bojíc opustiti,
vor svůj přivázala k poslednímu stromu,
duch z ní potom prchl.

Vody
ještě stoupaly,
a než kalitové
svýma dlaněma je zastavili,
svýma dlaněma je obrátili,
zmizel také strom a žena s vorem,
Milatk utonula.

— — — — —

Vody
vrátily se,
ostrovy se podobaly vyjedené míse,
nekřičel tu op a nevolal tu pták,
nesvítil tu květný kalich, nevoněl tu med,
Milatk na nejvyšším svahu,
černý, zvadlý, mrtvý květ,
ležela.

Rada kalitů se sešla.
Trest je dokonán, nechť noví lidé žijí.
Usneseno, aby kalit-žena vešla
v utonulou Milatk.

Na nejvyšším svahu,
pod nejvyšším stromem
náhle
tělo bezduché se pozachvělo,
údy napínaly se, tvary kynuly,
proudem krve zardělo se tělo,
prsy poprvé se mocně pohnuly,
ruce zatápaly,
Milatk procítla,
zatímco se kalitové usmívali,

v novém klidu, v novém jasu
Milatk oči otevřela v žasu,
pozdvihla se, vyskočila, stanula,
z vyjedené mísy na ni hrůza vanula,
ale v nitru ženy kypěl život smělý,
jako by v něm skrývala roj včelí,
pudem vedena,
Milatk na své tělo zadívala se.

Viděla svá ňadra zahrocená vpřed,
viděla své tuhé, oblé údy,
viděla své břicho vykroužené,
život byl v tom, krev v tom bila,
nevědouc nic pocítila
touhu divokou,
protáhla se, vypjala se, vzlykla,
ruce vzhůru vztýčila a vzkřikla
růjným výkřikem.

Vzápětí však: jaký děs!

Jako kdyby ostrov celý odpovídal
ozvěnou jí ze všech stran,
smích se rozetřásl kolem ní
jako prudký harašivý van,
duchů hlasy naplnily prostor nadzemní.
A pak naráz
Milatkin zrak vytřeštěný
spatřil kality.

Byli tu a seběhli se
kolem ženy udivené,
do svého ji středu vzali,
dolů se svahu se hnali
s povykem.

Uvadlé a zpustošené
bylo místo ono,
kde se kdysi tančily bujné tance kmene,
uvadlé a zpustošené
lesy kolem byly,
do nichž z kola mizívaly páry roztoužené.

Na to místo kalitové
Milatk zavedli si,
na tom místě zatančila
snubní tanec praobrům.
— — — — —

Ostrový
již se zase zelenaly,
již se zase kolébaly,
na vlnách se kolébaly jako plné mísy,
silná Milatk
patero tu synů porodila,
patero tu rodů založila:
Aremolungi, Eimeliik, Korrjor, Ngabiul, Molegojok.
(*Pověst palavská*)

SALOME

Tanči!

Až žhoucí vlny tvého zardělého vlasu
hodovní síní rozlejí svou vůni,
ať radost jejich dráždivého jasu,
jak hříšné světlo hvězd a novoluní,
u krále, knížat, ba i u otroků
chuť vzbudí vášnivou po číších plamenného moku,
po číších vína, po číších rtů,
po mladých ženách v rozkvětu.

Tanči!

Ať poskoky ňader pyšných, že zvítězí vždycky,
zhypnotizují pohledy, v nichž těkavou nejistotu
rozlila proroků slova, tak málo znějící lidsky,
hrobová, smutná až k smrti,
tak smutná, že ve hrudi drtí
kořání síly a pýchy
a květ jeho — radost.

Tanči!

Dej vyrůst nad koberců barvami zašlými
bílému zázraku těla
jak bizarní květině s tvary vzácnými,
jež stále je nová a skvělá
s tisícem vděků, s tisícem tvarů,
s tisícem milostných vášnivých darů
vždy jiná.

Tanči!

Svůj osud čeká v tmách sklepení stařecká hlava.

Tanči!

V ty zraky nesmí již vniknout slunce ohnivá sláva.

Tanči!

Až krev se rozpění v mužích a vůně poteče síní,
v tmách sklepení umlknou ústa, jež ze hříchu viní,
na zlaté míse ti přinesou hlavu starce.

A to bude odměna tvá.

Tvé tělo nahé, nadra mladistvá,
svatozář vlasu, oka propastnou hloub
té asketické hlavy zraky vyčítavé,

než obrátí se v sloup,
naposled zachytí v sebe a nevrátí nikdy více,
nesouce tvoji mladost, tvou krásu, tvé štěstí
a rozkoš, která tak mohla jen v tobě kvésti,

nesouce obraz ženy,
bílý a rozechvěný,
na věčnost.

Tanči!

ČERNOŠKA Z BISMARCKOVA SOUOSTROVÍ

Protože mám ráda banán,
tak jsem přišla za tebou,
protože mám ráda banán,
probudil jsi touhu mou.

Za truhlici kup si ženu,
která ovoce tvé chce.
Tam, co ústí potok Moiro,
máte přece truhlice.

Protože se banánu chce,
na návěs jsem přišla k vám,
u pohlavárova plotu
s touhou na tě čekávám.

Za náramky kup si ženu,
máte je přec s mušlemi
dole na ústí, kde lidé
vystupují na zemi.

Mabruka je velbloudice,
 takový má štíhlý krk,
 Mabruka je za tisíce,
 za sta bys ji nekoupil.
 Zuby má jak ze zlata,
 ruce má jak ze zlata,
 prsten zlatý,
 paži útlu má jak hůl.

Mabruka má nos jak růži,
 obličej jak zrcadlo,
 na sametové své kůži
 nosí z heny růměnec.
 Střevíce má ze zlata,
 šáteček má ze zlata,
 zlatou korunu
 z vlasů stolička jí tvoří na hlavě.

Mabruka má v očích hvězdy,
 když se vine rákosím,
 prsy její, pevné vezdy,
 jsou dvě mísy stříbrné.
 Samé stříbro zástěra,
 samé stříbro košile,
 hedvábné má
 načechrané kalhoty.

Ghadámes a Alžír projdi,
 abys našel Mabruku,
 Bonu, Trables, Egypt projdi,
 Mabruku tu nenajdeš.
 Naší země je to květ,
 maso srdce našeho,
 naše dcera,
 za níž marně putuješ.

Mabruka je velbloudice,
 na trh pošli velbloudy,
 Mabruka je za tisíce,
 prodej ovce, chlapce své,
 pane půdy, pane stád,
 bys ji mohl milovat —
 naše srdce
 bude tajně naříkat.

Soše se podobá. Nic křehkého tu není
z panenky feudální, napudrované.
Solidních věcí měšťák především si cení.
Dech silné přírody tě náhle ovane.

Leč její příroda je domácí a tučná
a krotce zardělá jak zralé ovoce;
sousedi říkají, že bývá někdy hlučná,
a její milenci, že líbá divoce.

Na Hlavní ulici se tout le monde jí baví,
když jako dreadnought pluje třídou polední,
velebná ňadra nesouc nohy pevně staví
o stehnech olympských po slunném dláždění.

Je hezká, nebo krásná? Smědá, nebo plavá?
Toť celkem lhostejno. Je monumentální,
dovede chovati se, zdá se zcela zdravá
a toalety, šperky nemá banální.

Toť žena fabrikanta, rady nebo kupce,
ornament kanceláře nebo titulu,
reklamní tabule a pyšná chloubu trubce,
poselství měšťákovu do vestibulu.

Srdce v ní nehledej, jen mechaniku svalu,
cítění bez citu a mysl bez ducha,
jež nejraděj se dívá do zrcadel sálů,
kde filantropie se jako ropucha
nadouvá.

Ó černý dělníče,
ty, jehož mysl necouvá
a jehož svaly v ocel ztuhly,
že kuješ železo a kopeš uhlí
a živíš jejich lenost pro chtíče,

sám zdravě žádostiv
po boku ženy ustarané,
vrásčité, vysáté,
zříš provokaci tu, ten masa div,
jež vykrmils pro pány proklínané,

ó revoluční černý pařáte,
jak bělost ta v tvém objetí by zrudla
a socha ta se rozetřásla divě,
jak měšťačka by před tvým zrakem zchudla
a zasténala možná žádostivě,

až s úsměvem bys odcházel
a soucit už jen pro ni měl.

M I C I

Co je s vámi? Sám, tak hezkej?
To si teda přisednu.
Dal mi jednu cigaretu.
Pivo? Ne, tak pro jednu

ňákou fajnovou bych byla —
Prachy? A jak zčervenal!
To sem si hned pomyslela,
když mě očima tak žral.

Nevadí. To ví přec: obchod.
To já jen tak ze zvyku.
Deset let sem u řemesla,
nedělám už cavyků.

Deset let sem u řemesla
zata zatračenýho.
Ale čistá, tvrdá, s hicem,
jenže ne pro každýho.

Dal sem ruku. Semhle. Zmačknul!
Že jo: furt jak panenka.
Hošíčku můj, jehně moje!
Teď sem zase Mařenka.

Zaplať. Deme do pokoje.
Proč se třeseš? Nechci nic,
jenom cigaretu eště
a pak — — — — —

A teď pusinku tvou
jako u nás jahody.
Dybys nebyl velkéj klacek,
nesla bych tě přes schody...

Teď si tady pěkně sedni.
Chvilku dej mi pokoj s tím.
Zmačkni mě a tiše hačej.
Nebo se ti rozbřečím.

ROSA LUXEMBURGOVÁ

Ozbrojenými čely
jako ohromní železní býci
narážely na sebe imperialismy,
kulomety, bombami a děly
oheň chrlíce,
mezi ocelovými čelistmi
hromady drtíce
námezdných otroků.

Jménem sebeurčení, demokracie, pokroku!

Leč ti, kdož pochopili
— vzácní —
a šalbou hesel k smyslu sestoupili
vraždní,
pozdvihnuvše hlas a pěst
proti zločinu,
proti buržoazii a jejím králům a presidentům

červení —

plnili žaláře a vězení,
a na prsa jim jako lupič klekla
vlast, jež se vztekla.

Ať,
žalář,
to není trest
ni místo pokání
a z bab jen dělá oportunisty.
Žalář ticho jest,
v němž roste k dozrání
lásky i nenávist.

Žalář je laskavé přístřeší,
když venku tančí svět, jak píská generál;
jsi svoboden jak tulák v ořeší
a krásné máš myšlenky.

Ty, Roso,
krvavý pokrm tisíců za pozadí majíc
a denně z něho dostávajíc nezbytný hořký krajíc,
nad ptákem, stromem vroucně jsi snila,
abys lásku svou zachránila,
ze čtverečního sáhu zahrádky
dovedlas vyčísti nejlepší pohádky
země.

Jak sladko bylo by žíti,
nebýti nenasatných lidských bestíí,
jež, nemohouce letící myšlenky zabít,
těla zotročují, těla zabíjí.

Jak sladko bylo by žíti,
kdyby byl dobojován
ten zápas o zralé lidství,
o lidství bez bohů, bez pánů, bez tříd,
a s novou rozkoší se život mohl pestřit
na troskách zpátečnictví.

Jak sladko bylo by žíti,
kdyby tvá práce, oddanost, láska, zápal
tak často nedívaly se choře,
do krve denně praskány
tam venku,
jako ten tichý bývol na vězeňském dvoře,
na nějž se soldát sápal.

Jen kniha přírody ti dává zapomenout
a tu a tam i kniha básníka:
ta slova slunečná a tvoje slzy něhy
dovedou nad vším krátkou duhu sklenout
— posílit odhodlání...

Umlkla děla.
S rozbitými čely ustoupili býci.
Revoluce se rozehřměla.
Prchali králové. Měšťáctvo se chvělo.
Z bran žalářů se rudé hejno rozletělo,
Spartakus vztýčil prapor.

Leč ze stínu se k moci drali zrádci, záškodníci.

Ebert a Noske a Scheidemann
vztýčili zrady hlavní stan,
o záda otroků voděných za nos
opřeli lží svých a podvodů nános,
hráz proti revoluci;
buržuj si oddech, postavil poznovu
prolhaných zákonů svalené desky —
Liebknechta, Luxemburgovou
zničil vztek opilé soldatesky...

Ty, Roso,
kterás bývala doma
u ptáků, květin spíše než u lidí,
tisíckrát zraněna v rudém srdci svém
sobeckou zbabělostí, planým hlomozem,
tisíckrát uražena v snu svém o člověku
zvírátkem bez myšlenky, citu, vděku,
tys věděla dobře, že ti pomoci není,
že pro toho člověka umřeš na dláždění,
že opustiš ptáky, louky a sad,
protože musíš bojovat.

Protože lidé jsou tupí a zlí,
k přírodě před nimi prcháme;
ale protože jsou i oběť a kořist,
život svůj za ně dáváme.

Tak dalas, nehezká Židovko malá,
zdolána vlastní vlastníků,
tak jsi se krasavicí stala
všech revolučních dělníků.

Nebyvši zrozena štíhlá
pro jednoho milence štíhlého,
stala ses věčnou milenkou
zástupu nekonečného,

svěťice, Roso!

Str. 203 *Amateras'-o-mikami*. Moravskoslezská revue 6, č. 3 (listopad 1909), str. 69—72 (*MSR*).

22 Susanoo,] Susano hrubý *MSR*; 41 byliny] byliny, *MSR*; 51 měli nebesům] museli nebesům *MSR*; 52 vylákat, usmířiti] vylákati a usmířit *MSR*.

Str. 207 *Judita*. Lidové noviny 17, č. 353 (24. prosince 1909), str. 24 (LN).

11 jej] ho LN; v LN tvoří verše 27–46 jeden odstavec; 43 přece] přec LN; 51 v mém nitru nerozlily] v mé nitro nevylévá LN; 53 otupily] otupěly BSŽ 1; 106 svá,] svá; LN; 146 chvástal] chvástal, LN.

Str. 213 *Lubuša*. Večery, č. 46 (16. listopadu 1912), str. 362–363 (V); věnováno Mikoláši Alšovi.

1 širým] širým V; 32 již] jíž V, BSŽ 1; 39 dala povolat lidu radou,] nechala povolat lidu radou BSŽ 1; 44 horoucněji,] horoucně BSŽ 1; 51 sen ten] ten sen V; 81 v pohledech žhavých] ve zraku žhavém V, BSŽ 1; 83 se třpytí jí ve vlasech plavých] třpytí se ve vlasu jejím plavém V, BSŽ 1.

Str. 217 *Mechtilda z Magdeburku*. Večery, č. 41 (12. října 1912), str. 321–322 (V).

Podnětem k básni byla vidění jeptišky Mechtildy z Magdeburku (žila asi v letech 1210–1283), zachycená bohatým básnickým jazykem, připomínajícím díla minnesängrů, v knize Das fließende Licht der Gottheit.

III (Nejsem k ničemu již...). — 27 pln chvatu] ve chvatu V, BSŽ 1.

Str. 223 *Vdova z Efesu*. Večery, č. 13 (22. března 1913), str. 110 až 111 (V), s podtitulem *Stará povídka*.

V básni je zpracován motiv známý z antiky, který se do evropských literatur dostal prostřednictvím Petroniovy novely z jeho románu *Saturae*.

181 Číhající] Čihající V; 204 jej] ho V.

Str. 231 *Jane Seymourová*. Večery, č. 11 (8. března 1913), str. 89. 11 Kateřina,] Kateřina BSŽ 1, BSŽ 2.

Str. 233 *Saskia van Uylenburgh*. Večery, č. 48 (30. listopadu 1912), str. 377–378 (V).

31 jediné] jedné V, BSŽ 1; 68 křížují] křížují V, BSŽ 1; ve V tvoří verše 79–84 jeden odstavec; 89 jak] jest V.

Str. 237 *Ženský portrét Gainsboroughův*. Lidové noviny 21, č. 74 (16. března 1913), str. 1 (LN).
verš 18 v LN chybí.

Str. 238 *Markýza de Pompadour*. Večery, č. 5 (25. ledna 1913), str. 41–42 (V).

I (Mademoiselle Poisson má oči, které zmatou...). — 6 větévka] větévka V, BSŽ 1.

II (Psi lovčí štěkají...). — 8 zámečku] d'Etioles V.

V (Tož touho, marna jsi...). — 11 věčný,] věčný V, BSŽ 1; 13 chvítí] chvítí, V; 24 drtící vše svými] hrající si s lidstva V; 25 sahá] sáhá V.

VI (Vše prohráno...). — 3 noc, v níž zle se svíjí] noci, v nichž se svíjí V; 17 chvilku] chvílku V, BSŽ 1.

Str. 246 *Kane*. Lidové noviny 18, č. 165 (18. června 1910), str. 9, s názvem *Šinžu*.

Str. 249 HORKÝ VAN A JINÉ BÁSNĚ

Koncem roku 1918 vydal Neumann u pražského nakladatele Ludvíka Bradáče knihu *Horký van a jiné básně*. Vyšla opět za výtvarné spolupráce Josefa Čapka, který byl autorem linoleorytu na obálce a předšádce a dvoubarevné litografie, přiložené jako frontispis. Zatímco obálka nesla jméno autora se zkráceným názvem sbírky *Horký van*, s podtitulem *Básně*, titulní list, kde byl již název úplný, obsahoval ještě rozmezí let, kdy básně vznikaly, 1910–1914, a místo a rok vydání, Královské Vinohrady 1918. Kniha vyšla ve formátu 16×24,5 cm a měla 44 stran. Obsahovala milostnou a intimní lyriku, jež vznikla na okraji ostatních básnickových knih v předválečných letech. Přesto však časové vymezení nebylo zcela přesné: nejranější báseň sbírky *Co by to bylo za život* otiskl Neumann pod názvem *Ženě* v Moravskoslezské revui v roce 1906 a také další dvě, *Vyznání* a *U gotické trosky*, vyšly časopisecky už v roce 1909, první v Lidových novinách, druhá v Lumíru. Dedikace, kde básník hovoří o dvojité kytici svých básní, již knihou *Horký van* složil nakladateli, i léta vzniku veršů 1910 až 1914 nabízejí srovnání s údaji o jiné Neumannově sbírce, o níž nacházíme zmínku v básnickově dopise V. Dykovi ze dne 7. 3. 1915 (Kor DNČ, 39–40). Neumann byl tehdy vyzván znovu k účasti o cenu Akademie; s Knihou lesů, vod a strání do soutěže jíti nemohl, protože ta zde dostala čestné uznání už v roce 1909, a o Nových zpěvech se jednak domníval, že by s nimi neuspěl, a jednak už v této době vyjednával s Borovým o jejich vydání. Protože se však konkursu chtěl zúčastnit („...vždyť u Akademie jde nám přece o peníze, a nikoli o čest...“), oznamoval příteli Dykovi, jehož žádal o zprostředkování, že sestavil „extra pro Akademii sbírku básní Prostá kytice. Je to třicet věcí původních a deset přeložených, většinou starší drobná lyrika“. Sbírka byla přijata — její definitivní titul zněl *Prosté kytice* —, a jak oznámil Věstník České akademie téhož roku v čísle 8–9, str. 439 (listopad–prosinec 1915), obdržela třetí cenu (500 K), s vyloučením třetího oddílu překladů. V té době byl již Neumann na frontě, a proto nemohl vyhovět ani žádosti, aby podal o sbírce pro Věstník stručnou zprávu.

O rukopise není zpráv, ale v básnickově pozůstalosti v Literárním archívu Národního muzea je uložen rukopis jejího titulního listu:

Stanislav K. Neumann

PROSTÉ KYTICE

Básně

1910–1914

Lze se tedy domnívat, že alespoň část těchto básní převzal Neumann později do poválečné sbírky *Horký van a jiné básně*. Vznikla-li myšlenka sbírky *Prosté kytice* jen z podnětů ryze vnějších a patrně bez hlubšího kompozičního záměru, pak tento charakter provizornosti a jisté náhodnosti má i *Horký van a jiné básně*. To byl nejspíš jeden z důvodů, proč jej Neumann nepojal jako celek ani později do svých *Spisů*. Pouze jeho první část, *Horký van*, zařadil roku 1922 do *Knihy erotiky* jako její čtvrtý, předposlední oddíl, označený léty 1910–1914, jen s tím rozdílem, že báseň *Květy lásky* posunul v pořadí na předposlední místo a před ni vložil ještě další báseň *Smutný milenec*, jejíž první časopisecký otisk pochází však až z roku 1918, a že u dvou básní pozměnil titul z původního *Úsměv a Noci* na *Tvůj úsměv a Moje noci*. Kromě toho báseň *Vetřelcem* zařadil roku 1927 do pátého svazku svých spisů 1914–1918. Také do své antologie *Básně* z roku 1920 přijal do její první části, předznamenané vrocením 1896–1911, básně *Žpěv na hoře*, *Elegie*, *U gotické trosky* a *Básník* a do třetí části k veršům z let 1911–1918 pak báseň *Letní rozhovor ženy s mužem*.

V naší edici vychází *Horký van a jiné básně* v původním a úplném složení teprve podruhé. U desíti básní pojatých do *Knihy erotiky* (KE) řídíme se zněním tohoto třetího svazku Neumannových spisů a u dalších pěti jmenovaných jejich zněním z antologie *Básně* (BČ), zachovávající u básně *Žpěv na hoře* i její grafickou úpravu; byla tištěna na osu jak v časopise, tak v obou knižních vydáních. U ostatních čtyř básní (*Vyznání*, *Žářivá iluze*, *Po mnoha cestách*, *Praha*), které Neumann ponechal mimo rámec svých *Spisů*, vycházíme z textu původní sbírky *Horký van a jiné básně* (HV). V různocšteních přihlížíme jak ke znění jednotlivých básní v uvedených knižních vydáních a v antologii *Básně* z r. 1928 (BDP), tak i k časopiseckým otiskům v *Lidových novinách* (LN), *Večerech* (V), v *Lumíru* (L) a ve *Zlaté Praze* (ŽP).

Str. 253 HORKÝ VAN

Str. 255 *Jak plavá broskev...* Večery, č. 15 (13. května 1911), str. 113 (V); KE, BDP.

9 dráždí, HV] dráždí V, KE, BDP; 10 sladce] jemně HV; 12 ženo.] ženo! HV.

Str. 256 *Tvůj úsměv*. Večery, č. 23 (8. července 1911), str. 177 (V); v HV s názvem *Úsměv*; KE.

3 jež hude] jež hude, V, HV; 7 který mne] jako když HV; 16 řehot, cval] řehot a cval HV; 23 svítí a zpívá] svítí i zpívá HV; 26 tak brzičko] jen tak brzy HV.

Str. 257 *Píseň poutníkova*. Lidové noviny 21, č. 86 (30. března 1913), str. 1 (LN); KE, BDP.

7 jsem div nezešílil] div jsem nezešílil LN; 14 znovu] znova LN; 22 kamen] kámen HV; v LN každý čtvrtý a osmý verš sloky se zarážkou.

Str. 258 *Moje noci*. Lidové noviny 18, č. 124 (7. května 1910), str. 9; v HV s názvem *Noci*; KE.

8 bázlivě] bojácně HV.

Str. 259 *Nezemru-li někde v mechu...* KE, BDP.

9 stínu] stínu, HV.

Str. 260 *Květy lásky*. Lidové noviny 18, č. 131 (14. května 1910), str. 9, s názvem *Naše květy*; KE.

Str. 261 *Kdyby to naše slunce...* Zlatá Praha 27, č. 20 (4. února 1910), str. 231 (ŽP), s názvem *Kdyby...*; KE.

4 dnem;] dnem, HV; 7 já] tu HV; 9 ještě jednu krůpěj světla] malou krůpěj svého světla ŽP; 11 do nitra vložil tobě, sladká ženo] do duše vložil jedné sladké ženě ŽP; 13 paškvil] paskvil HV; v ŽP verše 13–16 v závorce; 18 nikdy] nikde HV; 19 v duši] v nitru HV.

Str. 262 *Až zase...* Večery, č. 18 (4. května 1912), str. 137 (V); KE.

13 blesku] blesků HV; 14 jinačím] jinakém HV; 20 krůpějí...] krůpějí. HV; 21 pročistěno] pročištěno V, HV.

Str. 263 *Co by to bylo za život...* Moravskoslezská revue 3, č. 10 (červenec 1907), Beletristická příloha, str. 78 (MSR), s názvem *Ženě*; KE.

5 kdyby] kdybychom HV; 6 my měli vše, co mohou dáti] vše měli, co dát mohou HV; 12 nikdy] nikdo MSR; 15 co sobě jsme a co jsme světu] čím sobě jsme a čím jsme světu HV; 16 vzteklých] vzteklých, HV; 18–19 tvrdí: platíme] tvrdí. Platíme HV.

Str. 264 *Připomenutí*. Lidové noviny 21, č. 300 (2. listopadu 1913), str. 1 (LN); KE.

4 celou tváří] svou tváří celou *LN*] celou tváří svou *HV*; 7 venku neroste-li] venku-li neroste *LN*.

Str. 265 JINĚ BÁSNĚ

Str. 267 *Elegie*. Lidové noviny 18, č. 283 (15. října 1910), str. 9 (*LN*); *BČ*.

4 od věků stejné;] od věku stejné, *HV*; 8 starým; —] starým — *HV*; 12 výši;] výši, *HV*; 16 pláštěm; —] pláštěm — *HV*; 18 příčin] přímo *HV*; 24 vítěz; —] vítěz — *HV*; 26 zapsal kdysi] zapisuje *HV*; 28 duší] myslí *HV*; 30 žítím] žítím *LN*.

Str. 269 *U gotické trosky*. Lumír 38, č. 3 (16. prosince 1909), str. 113–114; *BČ*.

27 lysé] lysé, *HV*; 30 vínko] víno *HV*; 40 tam] tu *HV*; 42 odvrací;] odvrací, *HV*; 55 odrazí] odhalí *HV*; 57 jež] jichž *HV*; 58 kříž...] kříž, *HV*.

Str. 272 *Žpěv na hoře*. Lumír 38, č. 8 (19. května 1910), str. 351 až 352 (*L*); *BČ*.

4 vlahá;] vlahá — *HV*; 7 hvězdy] lesy *L*, *HV*; 9 zachvěje] zasměje *HV*; 12–13 veselost. Ostatní] veselost, ostatní *HV*; 15–16 ejaja! Vesmír] ejaja, vesmír *HV*; 16 slavnost.] slavnost! *HV*; 19 Že jsi] Že si *L*, *HV*, *BČ*; 39 není to zmar] nikoli zmar *HV*; 43 zapalující] spalující *HV*; 44 s ní...] s ní — *HV*; 56 tancoval.] tancoval! *HV*.

Str. 275 *Básník*. Večery, č. 47 (23. prosince 1911), str. 389 (*V*); *BČ*.

4 slovy;] slovy: *HV*; 8 a západnímu nachu,] i západnímu nachu — *HV*; 10 neboť] Neboť *HV*; 11 rozletíš] rozběhneš *HV*; 13 klidem;] klidem: *HV*; 25 smutku] smutku, *V*; 26 skonání,] skonání — *HV*; 28 neboť] Neboť *HV*; znovu] znova *V*; 35 vlašťovka] vlašťovka *HV*.

Str. 277 *Vyznání*. Lidové noviny 17, č. 100 (10. dubna 1909), str. 9 (*LN*).

2 se hněvem zřím] nenávidím *LN*; 3 vzteky] hněvy *LN*; 4 myšlenek] myšlének *LN*; 10 hlín,] hlín; *LN*; 12 dán,] dán; *LN*; 14 smyslnou lstí] smyslností *LN*; 15 božího syna] „božího syna“ *LN*; 19 gestem] před gestem *LN*; 21 za nimi] pod nimi *LN*.

Str. 278 *Žářijová iluze*. Lumír 39, č. 2 (18. listopadu 1910), str. 59 (*L*).

2 čedičových] modrošedých *L*; 3 římsy] řimsy *L*; 10 topornou,] topornou; *L*; 11 tré schodů] pár schodů *L*; 14 girlandy,] girlandy; *L*; 18 mém,] mém; *L*; 23 buků] buku *L*.

Str. 279 *Po mnoha cestách*. Lidové noviny 22, č. 149 (31. května 1914), str. 1 (LN).

2–3 podávají měkké] podávají. Měkké LN; 10–11 dechem. Nemohu] dechem; nemohu LN; 12 ve dně] na dně LN; 13 jiní:] jiní; LN; 15 podávati] podati LN; 22 poněvadž] protože LN.

Str. 280 *Letní rozhovor ženy s mužem*. Večery, č. 34 (16. srpna 1913), str. 281–282 (V); BČ, BDP.

32 příboje] příboje, HV; verše 31–38 tvoří ve V jeden odstavec; 38 šťastný] šťasten HV; verše 45–53 tvoří ve V jeden odstavec; 58 nic,] nic; V; 59 či nad] nad V; 64 důvěřivá a] důvěřivá, HV; 69 žití] žití V; ovoce;] ovoce, V, HV; 72 tance] tanec HV; 73 jest...] jest. HV; 81 opojení] opájení HV; velebný,] velebný HV; 86 přej!] přej, HV; 93 jest] je HV; 95 ostatní] ostatní je HV; 96 děj ten] ten děj HV.

Str. 284 *Vetřelcem*. Lidové noviny 22, č. 142 (24. května 1914), str. 1; 1914–1918 (Výchozí text).

13 se všemi sterými věcmi ostatními] se všemi ostatními sterými věcmi HV.

Str. 285. *Praha*. Lidové noviny 22, č. 45 (15. února 1914), str. 1 (LN); v HV za básní datace 1914.

6 jména.] jména LN; 8 zvuku,] zvuku; LN; 12 špatný] vládní LN; veršem 17 začíná v LN nová sloka; 22 i zlatou nad chátou...] mi zlatou nad chátou. LN; 26 s černou Táňou popíjí] s černovláskou svou popíjí LN.

Str. 287 Z KNIHY EROTIKY

Už z programu Spisů Stanislava K. Neumanna, otištěném v Červnu 3, 1920–21, str. 504, bylo patrné, že jejich druhým svazkem, jímž byl výběr milostné lyriky z celé jeho předválečné tvorby, nazvaný *Kniha erotiky*, zamýšlí Neumann vytvořit milostný pandán k ostatním knihám z tohoto období, aby tak podal jeho ucelený obraz. Kniha erotiky vyšla na sklonku roku 1922 v pražském nakladatelství Aloise Srdce v nákladu 2000 výtisků, ve formátu 13,5×21,5 cm, s jednoduchou obálkou, tedy v podobě – až na barvu obálky, tentokráte terakotové –, jakou měly už oba předcházející svazky básnickových Spisů. Vročení 1895–1914, uvedené na titulním listě hned za názvem, označovalo časové rozpětí, kdy básně vznikaly, a vročením byly předznamenány i jednotlivé oddíly, podobně jako u předcházející *Knihy mládí a vzdoru*.

Ani tentokrát si Neumann neodpustil kritické slovo úvodem na adresu vlastní tvorby; v básni *Epilog z 1922*, uvádějící celý výbor,

charakterizoval trochu nostalgickým, trochu sebeironizujícím tónem svůj vztah k ranějším veršům i své současné životní stanovisko:

My žili a se lopotili
tvar lyrický dát prožitému.
Leč to, co nejprudčej jsme žili,
teď rovno kvítí sušenému.

Jen divíš se, že to vše kdysi
na slunci svítilo a vřelo,
že k hodům plnilo to mísy
a srdce že tím krvácelo.

Již nebudeme strun svých ladit
k milostným písním. Vyvětrají.
A srdce? Dává se jen hladit,
skeptické srdce po mumraji.

První dva oddíly knihy, označené léty 1895—1897 a 1898—1902, obsahovaly milostné verše z básnickových mladistvých knížek (*Jsem apoštol nového žití*, 1896, *Apostrofy hrdé a vášnivé*, 1896, *Satanova sláva mezi námi*, 1897, *Sen o zástupu zoufajících a jiné básně*, 1893) a souvisely tak přímo s prvním svazkem Spisů, *Knihou mládí a vzdoru* (1920), jež shrnovala básně z týchž sbírek, ovšem v širším tematickém záběru. Do dalších oddílů *Knihy erotiky* zařadil Neumann už verše z doby svého moravského pobytu: do třetího, 1904—1906, básně z *Hrsti květů z různých sezón* (1907) a do čtvrtého, 1910—1914, verše z *Horkého vanu* (1918) a báseň *Smutný milenec*, jejíž jediný otisk, časopisecký, pochází však až z roku 1918; závěr sbírky tvořil cyklus japonik *Třešňový sníh* s vrocením 1911.

V souhlase se zásadou chronologického řazení vrátili jsme v naší edici verše prvních čtyř oddílů do celků původních sbírek, v nichž vyšly knižně poprvé, a v poznámkách k nim také registrujeme všechny změny, k nimž došlo od časopiseckého uveřejnění až po konečné znění v *Knize erotiky*. Do tohoto oddílu pak zařazujeme jen ty básně, které byly v *Knize erotiky* tištěny knižně poprvé, to jest *Smutný milenec* a japonika *Třešňový sníh*.

Str. 289 *Smutný milenec*. Z oddílu 1910—1914 (KE). Cesta 1, č. 10 (2. srpna 1918), str. 253.

Str. 291 TŘEŠŇOVÝ SNÍH

Japonské umění začalo pronikat do povědomí evropského publika už od druhé poloviny 19. stol. a jeho vliv zejména na moderní malíř-

ství, například na vznik plakátu (Toulouse-Lautrec), je nepochybný. Zájem o Japonsko ještě stoupl v letech rusko-japonské války (1904 až 1905), kdy se přestal omezovat jen na okruh umělecké problematiky a rozšířil se na oblast celého japonského životního stylu, sociálních vztahů ap. V té době, přesněji od roku 1907, setkáváme se s touto tematikou také u Neumanna. Už z jeho první stati *Všelicos o výtvarném umění* (Pozor 14, č. 248, str. 2–3, 21. prosince 1907), zařazené později do knihy *Přede dveřmi Pantheonu* (1911) pod názvem *O umění japonském a západním*, je zřejmé, že básníka zaujala zpočátku především společenská funkce japonského umění, představujícího nedílnou, neodmyslitelnou součást japonského života. Toto pojetí bylo Neumannovi blízké, protože také on sám se stále znovu vracel k problému popularizace umění, vzájemného vztahu umělce a společnosti, k otázce aktivního podílu umění při „zestetizování lidu“. Odtud také jeho propagace grafiky a užitého výtvarného umění i krásných tisků, které jako věci běžné denní potřeby mohou neustále kultivovat smysly moderního člověka. O intenzivnosti básníkovy zájmu svědčí okolnost, že japonské ohlasy nacházíme v celé jeho tvorbě; jednak ve statích, zabývajících se často až s překvapující detailností nejrůznějšími specifickými otázkami japonského umění (série článků o japonském divadle, malířství a literatuře) i společenského života (o sociálním postavení japonských žen), jednak jako drobné reminiscence v prózách, vybavujících ve čtenáři někdy jen názvem vzpomínku na tradiční motivy japonského malířství (*Píseň ke chvále rybářů*, *Píseň ke chvále vody* ap.), nebo konečně — vedle uceleného cyklu *Třešňový sníh* — také jednotlivými básněmi ve sbírkách, na nichž v té době pracoval (*Vzpomínka v den šerý*, *Amateras'-o-mikami*, *Kane*, zde str. 180, 203, a 246). Všechny tyto stopy v Neumannově díle spolu s citovanými prameny a připojovanými seznamy cizojazyčných publikací jsou důkazem, že tu nešlo jen o náhodnou pozornost, ale že básník s horlivým zaujetím jemu vlastním pečlivě sledoval nejnovější edice odborné literatury, bibliofilie a reprodukce předních evropských nakladatelství, i když tu nadšení sběratele značně přesahovalo finanční možnosti básnickovy. Zde také našel inspirační zdroj svých básnických japonerií. Ukazuje na to jeho korespondence s přáteli bibliofily (srv. nedatovaný dopis A. Lhotovi: „...píšeš, že Tě ta japonika z Hamelangu nakladatelství zklamala... Tož mi je pošli, potřebuji jich z literárních důvodů a objednal bych si je později stejně...“) i jiná, průkaznější okolnost: že totiž některých konkrétních fakt ze svých speciálních statí či uváděné pramenné literatury využil později jako motivického podkladu k jednotlivým básním. Jednu takovou paralelu nacházíme například mezi stručnou zmínkou v článku *Umění japonské. I. Malířství* (Český bibliofil, č. 2–3, str. 32–37 ze srpna–září 1910) o smyslu Japonců pro neporušenou krásu přírody, který je vede k tomu, že „kupují za drahé peníze balvany z řeky Širakawy, poněvadž vidí, co žádný dospělý Evropan — děti snad ano — by nepostřehl: jejich krásu“,

a mezi sonetem *Kámen* z Třešňového sněhu (zde str. 309), vystavěném na stejném motivu. Jinou analogií je příběh o potrestané marnotratnosti malíře Ogaty Korina, jež připomněl Arnošt Hofbauer ve své studii *Žaponské umění*, otištěné v posledním čísle *Volných směrů* 12, 1908–1909, str. 281–356. Neumann toto číslo recenzoval (*Volné směry žaponskému umění*, *Lidové noviny* 17, č. 66, str. 5 ze 7. března 1909) a onen drobný příběh mu dal později podnět k básni *Ogata Korin* (zde str. 329). Vracel-li se pak Neumann nejčastěji ke dvěma jménům, k Ogatu Korinovi, mistru japonského laku, proslulému hlavně svými rostlinnými a krajinnými stylizacemi, a k Utamarovi, jenž do centra své tvorby postavil ženu, a to především ženu-kurtizánu, vzdělanou a kultivovanou oiran, zasvěcenou do všech jemností ženské svůdnosti, bylo to proto, že u nich nalézal onu „hlubokou smyslnost v širokém smyslu“, v níž spatřoval „základ tvůrčí schopnosti japonských umělců“ a která charakterizovala i jeho sbírky z těchto let.

Neumann pomýšlel nepochybně při svých básnických japonikách již od počátku na samostatný celek; otiskoval je v *Lidových novinách* (*LN*), *Moravskoslezské revui* (*MSR*) a *Večerech* (*V*) v letech 1909–1911 (jejich jádro, 12 básní, vzniká v roce 1910, kdy Neumann uveřejňuje také většinu svých statí o japonském umění), nejčastěji po skupinách a pod společnými názvy *Japonika*, *Ohlasy japonské erotiky* nebo přímo pod titulem *Ž knihy Třešňový sníh*. Základem našeho vydání, pokud jde o uspořádání a výchozí text, je jeho podoba z prvního knižního vydání *Knihy erotiky* z roku 1922 (*KE*), s přihlédnutím k otiskům v uvedených časopisech.

Str. 293 *Žlý kohout*. *Moravskoslezská revue* 6, č. 9–10 (únor 1910), str. 261 (*MSR*), s názvem *Ohlasy japonské erotiky, I*.

5 rozechvělou,] rozechvělou *MSR*; věta,] věta *MSR*.

Str. 294 *Jak rybník v Curugi...* *Moravskoslezská revue* 6, č. 9–10 (únor 1910), str. 261 (*MSR*), s názvem *Ohlasy japonské erotiky, II*; *Dějiny ženy II*, str. 190–191, bez názvu.

7 jeřáb *MSR, KE*] jestřáb *DŽ*.

Str. 295 *Na mijakeské pláni*. *Moravskoslezská revue* 6, č. 9–10 (únor 1910), str. 262 (*MSR*), s názvem *Ohlasy japonské erotiky, III*.

4 jeho... kolébání.] její... kolébání? *MSR*; 10 a vlas má černý jako černé ledví] a vlasy černé má jak černé ledví *KE*; 14 běží!] běží. *MSR*.

Str. 296 *Lidské řeči*. *Moravskoslezská revue* 6, č. 9–10 (únor 1910), str. 262–263 (*MSR*), s názvem *Ohlasy japonské erotiky, IV*.

6 v divoké] ve prudké *MSR*.

Str. 297 *Támana ze Suje*. Moravskoslezská revue 6, č. 9–10 (únor 1910), str. 263 (*MSR*), s názvem *Ohlasy japonské erotiky*, *V*.

1 Líbezná dívka] Oh, slíčná dívka *MSR*; 6 neb] či *MSR*; 12 slíčná] slíčná *MSR*.

Str. 298 *Touha*. Lidové noviny 18, č. 84 (26. března 1910), str. 9 (*LN*).

13 připoutám] připoutám, *LN*.

Str. 299 *Ofuži*. Večery, č. 4 (25. února 1911), str. 25 (*V*), spolu s básní *Cukaki* pod názvem *Ž knihy Třešňový sníh*.

13 dýmčičky své] dýmky něžně *V*; 14 umělec] umělci *V*.

Str. 300 *Oklamaná*. Lidové noviny 18, č. 96 (9. dubna 1910), str. 9 (*LN*).

2 jehnědu,] jehnědu; *LN*; 4 něžných] vřelých *LN*.

Str. 301 *Cukaki*. Večery, č. 4 (25. února 1911), str. 25 (*V*), spolu s básní *Ofuži* pod společným názvem *Ž knihy Třešňový sníh*.

5 samuraj] rytíř *V*; 7 však ještě nezlíbal] dnes ještě nelíbal *V*; 11 dí] děl *V*.

Str. 302 *Po hostině*. Lidové noviny 17, č. 271 (2. října 1909), str. 9 (*LN*), spolu s básněmi *Halucinace* a *Kancléř Mičizane v Kjúšú* pod společným názvem *Japonika*.

1 Dozněla koto] Dozněly koto *LN*; 2 géše] gejša *LN*; 9 Noc mléčná vějířem svým něžně mává] Je mléčná noc. A vějířem svým mává *LN*; 10 čela,] čela. *LN*; 11 noc sladká... Ale sladší] Je sladká noc... Však sladší *LN*; 12 hedbáv] hedváb *LN*.

Str. 303 *Útěcha*. Lidové noviny 18, č. 84 (26. března 1910), str. 9 (*LN*).

4 zbledlé květy] květy zbledlé *LN*.

Str. 304 *Žrcadlo*. Lidové noviny 18, č. 56 (26. února 1910), str. 9 (*LN*).

I (Obraze lunny...). — 9 nejvíce jsa spřátelený] nejvíce ty, spřátelený *LN*; 12 nachu.] nachu... *LN*;

II (Když samuraj navrátil se...). — 3 cukrovinky,] cukrovinky *LN*; 8 je to] je ten *LN*;

III (V Haketě...). — 4 v dešti krásná ve svém přísném] v dešti bouří krásná v přísném *LN*.

Str. 307 *Saigjó Hóši, básník*. Lidové noviny 18, č. 269 (1. října 1910), str. 9 (*LN*).

2 dala,] dala; *LN*; 3 milovala] znala *LN*.

Str. 309 *Kámen*. Lidové noviny 18, č. 84 (26. března 1910), str. 9 (LN).

2–3 mnoha. Skrznaskrz] mnoha: skrznaskrz LN; 4 nebyla,] nebyla; LN; 13 prostinkou] prostičkou LN.

Str. 310 *Kancléř Mičizane v Kjúšú*. Lidové noviny 17, č. 271 (2. října 1909), str. 9 (LN), spolu s básněmi *Po hostině* a *Halucinace* pod společným názvem *Japonika*.

2–3 neosvítí. Jak] neosvítí; jak LN; 4 proraziti] prolomiti LN; 6 jíní,] jíní; LN; 8 stanovišti!] stanovišti. LN; 9–10 Žil v nádheře jsem, v lesku, v krásných šatech. Teď] Já v nádheře žil, v lesku, v krásném šatu; teď LN.

Str. 311 *Halucinace*. Lidové noviny 17, č. 271 (2. října 1909), str. 9 (LN), spolu s básněmi *Po hostině* a *Kancléř Mičizane v Kjúšú* pod společným názvem *Japonika*.

1 mnohý dojat] mnohý, dojat, LN; 5 sova,] sova LN; 8 snad větrem] od větru LN; 11 jak] jež LN.

Str. 312 *Výlet*. Lidové noviny 18, č. 96 (9. dubna 1910), str. 9 (LN).

2 kochati:] kochati; LN; 8 půvabů, jež] půvabu, jenž LN; takřka] skoro LN.

Str. 313 B Á S N Ě K N I Ž N Ě N E V Y D A N Ě

Do závěrečného oddílu svazku jsme zařadili verše, které Neumann otiskoval v tomto období v různých časopisech a nepojal je ani později do žádné ze svých knih. Rozčlenili jsme je podobně jako v Básních I bez ohledu na časovou či tematickou příbuznost s jednotlivými sbírkami na vlastní lyriku a na epigramy a verše satirické. Většinu druhé části tvoří drobná tříšť, která zůstala stranou, když básník pořádal oddíl Epigramů a satir své knihy *Hrst květů z různých sezón*. Také zde jde většinou o verše, jimiž Neumann vyplňoval časopis *Šibeničky* v době, kdy jej redigoval.

I

Str. 317 *Písně*. Moderní život 2, č. 2 (únor 1903), str. 34–35. Podepsáno *Theodor Lokalides*.

Str. 317 I (Kreténkové hlavy sestrčili...)

Str. 318 II (Žluté listí žárlivosti...)

Str. 319 *Nad zločinem!* Moderní život 2, č. 4 (duben 1903), str. 105–106. Podepsáno *Theodor Lokalides*.

- Str. 319 I (Dvě andělů jde v zápas o mou duši...)
 Str. 320 II (Oh, kdybych dovedl odejít...)
 Str. 321 III (O bílý prapor sladké anarchie...)
- Str. 322 *Verše*. Moderní život 2, č. 8 (říjen 1903), str. 201–202.
 Str. 322 I (Kdo mnoho viděl, mnoho trpí...)
 Str. 323 II (Nerozumím počestným ženám...)
- Str. 324 *Bílý a perversní květ*. Šibeničky 3, č. 7 (1. února 1907), str. 3.
 S kresbou V. H. Brunnera.
- Str. 325 *Ve skleníku*. Lidové noviny 18, č. 207 (30. července 1910), str. 9.
- Str. 327 *Zelený pták*. Lidové noviny 18, č. 353 (24. prosince 1910), příloha Dětem, str. 2 (LN); Rudé právo 2, č. 302 (25. prosince 1921), Dělnická besídka, str. 2 (RP); Kohoutek 1, č. 1 (15. října 1922), str. 1 (K); Kalendář komunistický na rok 1924, str. 100. — Výchozí text LN.
- 4 povídám!] povídám. K; 22 nám] k nám RP, K.
- Str. 328 *Váza z Damašku*. Večery, č. 30 (26. srpna 1911), str. 233.
 Podepsáno SKN.
- Str. 329 *Ogata Korin*. Večery, č. 8 (24. února 1912), str. 57–58.
 Ogata Korin (1640–1716), zakladatel malířské školy, proslavené hlavně pracemi lakovými a kovoryteckými, je jedno z jmen japonských umělců, s nímž se u Neumanna setkáváme nejčastěji. Básníka okouzloval tento rokokový malíř především proto, že v jeho tvorbě nacházel bohatý obraz tehdejšího života, že se v ní odrážely názory i životní požadavky současného japonského světa. „V tomto orientálně marnotratném a divokém mistru je vše a jím vše se stává svérázným...“, napsal o něm ve stati Umění japonské. I. Malířství (Český bibliofil, č. 2–3, str. 32–37, ze srpna–září 1910).
- Str. 334 *Impertinence*. Lidové noviny 20, č. 82 (24. března 1912), str. 1.
- Str. 335 *V dešti*. Lidové noviny 20, č. 101 (14. dubna 1912), str. 1.
- Str. 337 *Podzimní stesk*. Lidové noviny 20, č. 268 (29. září 1912), str. 1.
- Str. 339 *Hořké sloky*. Lidové noviny 20, č. 295 (26. října 1912), str. 1 (LN) s názvem *Říjnová vzpomínka*; Matice svobody 16, č. 12

(8. října 1919), str. 89 (*MS*). Druhý otisk k 10. výročí Ferrerova zavraždění. Výchozí text *MS*.

Francisco Ferrer y Guardía (1859–1909), španělský pedagog, byl známou postavou revolučního hnutí. Učil v Paříži a v Barceloně, kde roku 1901 založil školu Escuela Moderna, budovanou na progresivních vyučovacích metodách; byl propagátorem Volné myšlenky, jejíhož kongresu v Praze se zúčastnil. Pracoval v anarchistickém hnutí, byl podezřelý z účasti na atentátu na španělského krále Alfonsa XIII. v roce 1906 a nakonec 13. října 1909 popraven jako domnělý osnovatel protiklerikálního vzbouření v Barceloně,

5 čas:] čas; *LN*; 6 nevěří snad ni ten, kdo jím byl ponížen,] nevěří ani ten, kdo v něm byl ponížen. *LN*; 7 neb tichou legendu] A tichou legendu *LN*; 8 Francisco] Francesco *LN*; 17 Sen] sen *LN*.

Str. 340 *Hořký den*. Lidové noviny 20, č. 357 (29. prosince 1912), str. 1.

Str. 341 *Přiznání*. Večery, č. 2 (4. ledna 1913), str. 17.

Str. 343 *Sloky*. Lidové noviny 21, č. 18 (19. ledna 1913), str. 1.

II

Str. 347 *Vzdechy konzervativního*. Výkřiky 1, č. 2 (5. prosince 1903), str. 1. Podepsáno *Kozonoh*.

Str. 349 *Co je komu po tom?* Výkřiky 1, č. 3 (12. prosince 1903), str. 1. Báseň doprovází kresba F. Gellnera.

Národní politika se na konci roku 1903 podrobně zabývala dvěma aristokratickými procesy: podrobně komentovala po dva měsíce trvající berlínský proces mezi větvemi polského šlechtického rodu Kwileckých, v němž šlo o údajné podvržení syna – dědice rodového majetku. Neumann ale asi spíše naráží na druhý proces, zahájený pozůstalými po hraběti Harbuval-Clamaré, jenž po automobilové havárii uzavřel na smrtelné posteli sňatek se zpěvačkou Vandou Blomsteinovou, herečkou divadla Na Vídeňce, a učinil ji univerzální dědičkou.

Str. 350 *Zelení a černožlutí*. Šibeničky 2, č. 2 (1. února 1906), str. 5. Podepsáno *Kozonoh*.

Neumann svou básní komentoval polemické články Josefa Laichtra a Arnošta Procházky o společenském působení literatury a o spisovatelově odpovědnosti, otiskované na stránkách *Naší doby* a *Moderní revue*, k nimž se později připojil také mj. Jindřich Vodák v *Čase* a F. X. Šalda ve *Volných směrech*. Impuls k diskusi dal Laichter svou

recenzí nových knih (Naše doba 13, č. 1, str. 65, 20. října 1905); varoval tu před negativním vlivem domácí i překládané dekadentní literatury, která ohrožuje „duchovní zdraví národa“ a jejímž produktem je i „moderní pohlavní rozháranost“. Postavil zde Wildovu Salome a Obraz Dorianu Graye jako „eminentní projevy chorobného umění“ do protikladu s knihou Moje království nebeské rakouského spisovatele-autodidakta Petra Roseggera (1843–1918), jež byla náboženským vyznáním tohoto autora moralizujících románů, psaných v duchu lidových vyprávění, hluboce věřícího katolíka, obracejícího se však pro výklad evangelia k protestantismu; Laichter v ní spatřoval – byla ostatně jako Roseggerovy názory vůbec často citována v realistickém tisku – projev „silně cítěné potřeby opravdového, a tudíž i vyššího života.“ Ve dvou obsáhlých článcích, Hlasatelé prostřednosti (Moderní revue, sv. 17, č. 3, str. 55–63, 8. listopadu 1905) a Sexuelní problém a moralistní mor (tamtéž, č. 4, str. 94–98, 8. prosince 1905), odmítl Arnošt Procházka Laichtrovu snahu uplatňovat na literaturu jiná kritéria – ať už politická nebo morální – než umělecká, háje právo na svobodu zobrazování všech oblastí lidské zkušenosti, i oblasti sexuální. Druhého Procházka článku se týká Neumannova narážka na Krafft-Ebinga (1840–1902), vídeňského profesora psychiatrie a autora knih z oboru sexuální psychopatologie.

Str. 351 *Leda*. Šibeničky 2, č. 2 (1. února 1906), str. 6. Podepsáno *Kozonoh*.

Leda byl pseudonym královéhradeckého advokáta Eduarda Lederera (1859–1944), spisovatele a satirika. Neumann uveřejnil v Anarchistické revui (1, č. 2, str. 42–44, srpen 1905) článek Parlamentní politika, obsahující kritiku jeho fejetonů Pražské polemiky, otištěných téhož roku v Osvětě. Označil ho tu za typ, ztělesňující prostřednost soudobého pokrokařství, které je překážkou skutečným výbojům, kterému stačí jen osvojit si „snůšku běžných pokrokových hesel... a přistoupí-li k tomu žurnalistická pohotovost, jest pokroková veličina mit Sack und Pack vypravěna pro kariéru v provincionální žurnalistice“. Báseň je součástí polemiky, která poté proběhla na stránkách časopisů Anarchistická revue a Jiskra.

Str. 352 *Naše tisková svoboda*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 2. Podepsáno *S*.

Str. 353 *Časový epigram*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 2. Podepsáno *S*.

Str. 354 *České zábavy*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 2. Podepsáno *S*.

Jde o starší kampaň Katolických listů z roku 1900, obnovenou

Národními listy roku 1906. Bylo to širší nacionalistické a klerikální tažení proti Masarykovi, který byl mimo jiné viněn ze změny českého jména Masařík (jak bylo uvedeno v matrice) na poněmčelý Masaryk (jak zní v křestním listě). Srv. Národní listy a Čas z března 1906.

Str. 355 *Zase jiný ortel*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 2. Podepsáno *Kozonoh*.

Báseň se vztahuje k aféře kolem básnické sbírky Adamovské lesy (1905) moravského spisovatele Josefa Holého. Sbíрка vzbudila svým obsahem nelibost zemské školní rady, která zavedla s básníkem disciplinární řízení pro závadnost knihy z hlediska mravního a náboženského (Holý byl tehdy profesorem na dívčím ústavu Vesna); průhledné narážky na spisovatelku Růženu Svobodovou, které byly v Holého sbírce, vedly současně k prohlášení skupiny spisovatelů (Jaroslava Kvapila, F. V. Krejčího, J. S. Machara, Antonína Sovy a F. X. Šaldy), otištěném v Čase z 23. února 1906 (knižně F. X. Šalda, Kritické projevy 7, str. 443), v němž byla kniha odsouzena jako „triviální zboží na senzaci vypočtené“, zároveň však v něm byl odmítnut postup úřadů proti Holému, který jako „literárně činný učitel má právo na volný projev svého talentu a nemá být volán k zodpovídání nadřízenými úřady“. Neumann, do jehož časopisů Holý také přispíval, zasáhl do diskuse několika články, odhalujícími pozadí tohoto maloměstského skandálu (srv. např. Nový zápach z Moravy, Nová Omladina 1, č. 8, str. 1, 24. února 1906).

Str. 356 *Úsudek*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 6. *Podepsáno Šibeničky*.

Neumann básní reagoval jednak na částečnou konfiskaci předcházejícího čísla Šibeniček, jednak vůbec na útoky české měšťácké veřejnosti, jimž byl list vystaven.

Str. 357 *Poslanec z markrabství*. Šibeničky 2, č. 4 (1. dubna 1906), str. 8. Podepsáno *Sigma*.

Neumann měl patrně na mysli článek o skandálním poměru hodonínského starosty Ammera s jakousi slečnou Herronovou, o němž 9. března 1906 psala brněnská Rovnost. Byl to zřejmě široce známý skandál, rozdmýchávaný navíc proto, že šlo o zuřivého německého nacionalistu.

Str. 358 *Proč jen vlády z nahé pravdy...* Šibeničky 2, č. 5 (1. května 1906), str. 4, bez názvu. Podepsáno *S*.

Str. 359 *Nedělej mně děti...!* Šibeničky 2, č. 5 (1. května 1906), str. 2. Podepsáno *Sigma*.

Str. 360 *U dveří mně žebrák skuhral...* Šibeničky 2, č. 6 (15. května 1906), str. 6, bez názvu. Podepsáno S.

Str. 361 *Svatba*. Šibeničky 2, č. 7 (15. června 1906), str. 4. Podepsáno Kozonoh.

Epigram se vztahuje ke svatbě dvacetiletého španělského krále Alfonse XIII. s anglickou princeznou Viktorií Evženií 31. května 1906, při níž došlo k atentátu na Alfonse. Pokus se nezdařil — a k tomu zřejmě míří slova 10. a 21. verše.

Str. 362 *Koncentrace*. Šibeničky 3, č. 1 (15. října 1906), str. 11. Podepsáno Sigma.

Str. 363 *Rovnost*. Šibeničky 3, č. 5 (15. prosince 1906), str. 12. Pod podpisem Sigma je v závorce poznamenáno: „*Dle francouzského*“.

Str. 364 *Depeše a glosy*. Moravskoslezská revue 4, č. 6 (březen 1908), str. 239. Podepsáno St. K.

Impulsem k prvnímu epigramu byla poznámka Arnošta Procházky Co nejlouběji dole... v Moderní revui (sv. 20, č. 5, str. 321, leden 1908), v níž přiřadil Neumannův článek Poznámky k literární činnosti F. V. Krejčího z Moravskoslezské revue (4, č. 4, str. 155–157, leden 1908) „k výkonům naší literární, nejčernější Afriky“, když se v něm Neumann v souvislosti s celkovým hodnocením české literární esejistiky zmínil několika kritickými slovy také o autorech Moderní revue, Karáskovi, Martenovi a Procházkovi. Neumann odpověděl vedle tohoto epigramu ještě článkem Tribuna (Moravskoslezská revue 4, č. 5, str. 200, únor 1908), v němž se distancoval od současných tendencí Moderní revue, s odůvodněním, že nyní již „jeho zájem, ať pozitivního, ať negativního rázu, hledí jinam“; diskuse poté ještě pokračovala v dalších číslech obou časopisů. — Druhým epigramem reagoval Neumann na článek Literární centralizace, otištěný v Novině v rubrice Naše literární bolesti (1, č. 3, str. 81–84, 14. února 1908; knižně Kritické projevy 7, str. 24–28), v němž se Šalda zamýšlel nad nezdravou koncentrací literárního života do Čech a zvláště do Prahy. Upozorňoval, že vhodným korektivem by tu mohli být moravští spisovatelé, kdyby v jejich dílech, jak se to jeví například v prózách bratří Mrštíků, nepřevládala stále ještě „pražská kavární inspirace“ nad usilím postihnout specifický charakter svého kraje.

Str. 365 *Epigramy*. Moravskoslezská revue 4, č. 7 (duben 1908), str. 280. Podepsáno SKN.

Mottem prvního epigramu je název dramatu Jaroslava Marii (1870–1942), uvedeného v roce 1908; hlavní postavou chaotického

děje z doby nedávné ruské revoluce je mladá anarchistka, dcera státního zástupce.

V druhém epigramu ironizuje Neumann Macharovu prózu „Řím“, v níž vystupuje ruská anarchistka Sofie Petrovna jako básníková průvodkyně po římských památkách; viz též pozn. ke str. 173.

Str. 366 *Žofín*. Humoristické listy 51, č. 21 (15. května 1908), str. 243. Podepsáno *Apostata*.

Celkovým smyslem je báseň zaměřena proti českým pozitivním politikům, kteří se snažili vyvážit svůj umírněný postoj vůči Vídni deklarativními prohlášeními a protesty, k nimž svolávali schůze a tábory lidu obvykle na Žofín, středisko pražského společenského života. Neumann tu jmenovitě připomíná Hlinkovy žofínské projevy na obranu Slováků po krvavém masakru 27. října 1907 v Černové, k nimž dal podnět maďarský biskup Sándor Párvy (1848–1919), neblaze proslulý pronásledováním slovenských kněží, dále delší polemiku o vztahu moderního člověka k náboženství, kterou vedl katolický kněz Alois Jemelka (1862–1917), náboženský spisovatel a misijní kazatel, s T. G. Masarykem (1850–1937) a jež probíhala jak v tisku (srv. např. Masarykův spisek V boji o náboženství, Praha 1904, a Jemelkovu odpověď Masarykův boj o náboženství, Praha 1905), tak na veřejných schůzích.

Str. 368 *Muziky, muziky...* Humoristické listy 51, č. 29 (10. července 1908), str. 343. Podepsáno *Apostata*.

Str. 370 *Tendence v dramatu*. Humoristické listy 51, č. 29 (10. července 1908), str. 343. Podepsáno *Apostata*.

Od května do srpna r. 1908 probíhala v Praze výstava Pražské živnostenské a obchodní komory, na níž byly pravidelně pořádány různé zábavní podniky.

Str. 371 *Myšlenka*. Humoristické listy 51, č. 29 (10. července 1908), str. 343. Podepsáno *Apostata*.

Str. 372 *Krčma*. Humoristické listy 51, č. 31 (24. července 1908), str. 372. Podepsáno *Kozonoh*.

Str. 374 *Malý naučný slovník*. Večerní Lidové noviny 16, č. 250 (12. září 1908), str. 10; č. 257 (19. září 1908), str. 10; č. 271 (3. října 1908), str. 10 (*VLN*). Podepsáno *Kozonoh*. — Výchází text *VLN*.

Malý naučný slovník.] Malý slovníček naučný *R*; *třetí sloka rukopisu ve VLN chybí: Abnormální*. V toto slovo shrne / filistr své opovržení. / Přitom hrůzou o své děti trne. / Má to, chudák, v světě soužení. 9 byla] bylo *R*; 10 proti otrokářům velká výprava] velké hnutí proti otrokářům *R*; 11 nezměnila,] nezměnilo. *R*; 12–13 kdyžť světu

politika zbyla, / jež i celý národ klidně prodává.] Otročíme Rotschil-
dům a tmářům. *R*; 14 *Abonent*, oh, velmi často chybí] *Abonent* je člověk,
který chybí *R*; 17 systém Roskopf nebo] zlaté hodinky a *R*; 19 však
by] by však *R*; 18—21 v *R* škrtnuto; 22 je;] je. *R*; 23 v *R* původní znění
Francouzi se kvůli němu vraz škrtnuto a vepsáno znění z *VLN*; 24 mu,]
mu: *R*; 27 chytil; bylo] chytil. Bylo *R*; 34 dobrý] dobrý, *R*; 39 sílu
svoji] svoji sílu *R*; 41 nepili.] nepili! *R*; za 41 následuje v *R* sloka, která
v *LN* chybí: Absurdní je všecko, co nutno jen věřit; / k bázni tu máme
příčinu. / Ostatní vše možno ohmatat a změřit / pro lásky sladkou
vteřinu. 43 dobrá, bibli] dobrá. Bibli *R*; 47 kdybys na ni patent
přiměřený měl] kdyby člověk na ni vhodný patent měl *R*; za 49
následují v *R* tři sloky, které v *LN* chybějí: *Advent* často smutná doba
bývá / v rodinách, jež nemívají dosti. / Celá literatura už vyšla /
o následcích — neprozřetelnosti. / *Advokáti* lidé rozšafní jsou zvlášť. /
S člověkem by rádi rozdělili plášť. / Jedni v obchodech se znamenitě
tuží. / Druzí politiku obrodí a vzpruží. / Jiní geniálně spojí věci
obě: / z politiky obchod udělají sobě. / *Aféry* jsou naší době / solí,
pepřem, paprikou. / Nakonec však přece skončí / zácpou nebo kolikou.
50—51 je, úlohu] je. Úlohu *R*; 52—53 uchem, veš] uchem. Veš *R*;
54 lidé zvolna dají říci:] dají lidé zvolna říci. *R*; zde fotokopie rukopisu
končí. Sloky jsou očíslovány 1—18, po vyškrtnutí šesté sloky (*Abraham...*)
autor číslování opravil.

Str. 382 *Komentář*. Lidové noviny 21, č. 39 (9. února 1913), str. 1.

VYSVĚTLIVKY

15, 2 *robím nové číslo* — Neumann redigoval tehdy svůj časopis Nový kult.

21, 7 *co naposled týdny jsem trávil v celi* — reminiscence na uvěznění v plzeňské trestnici na Borech (od 25. dubna 1894 do 24. února 1895), kde si básník odpykával trest za účast v tzv. omladinářském hnutí.

22 *k mé ženě mi přibýlo ještě dvě děti* — Kamila a Stanislav, básníkovy děti z prvního manželství s ženou Kamilou, roz. Krémovou.

26, 10 „*Rudý prapor*“ — polská píseň, kterou do našich zemí přinesli z Krakova čeští pokrokoví studenti roku 1891, v překladu Věry Krapkové-Raichlové a Josefa Škáby se u nás rychle rozšířila, ale už v lednu 1892 byla úředně zakázána; 29 „*Bože, cara*“ — tehdejší ruská carská hymna, začínající slovy Bože, cara chraň.

33, 5 *četlas mi Andrejeva* — Leonid Nikolajevič Andrejev (1871 až 1919), prozaik a dramatik. Svými prózami z počátečního období své tvorby, nesenými sociálním soucitem, hlásil se ke kruhu spisovatelů kolem Maxima Gorkého. Protesty proti sociálním zlům, válce a teroru byly v jeho díle později převáženy nevírou v člověka a strachem z ničivých pudů v jeho bytosti, jejichž projev spatřoval i v revoluci. Jeho Červený smích (1904) vydala Kamila Neumannová jako 6. svazek edice Knihy dobrých autorů.

41, 7 *Oreglio di Santo Stefano* — italský kardinál (1828 — 1913); 9 *Mastai Ferreti vulgo Pius Devátý* — zastával papežský úřad v letech 1846—1878 a proslul třemi citovanými činy: prohlášením neposkvrněného početí Panny Marie za článek víry 8. prosince 1854, vyhlášením Syllabu, tj. seznamu osmdesáti „bludných názorů“, vydaného 8. prosince 1864, namířeného proti moderním myšlenkovým směrům, a potvrzením dogmatu o papežské neomylnosti, schváleného 18. července 1870; 20 *Merry de Val* — kardinál a státní sekretář Vatikánu (1865 až 1930); *občana Sarta* — Giuseppe Sarto, Pius X., papežem v letech 1903—1914.

43, 66 *Gallifet* — Gaston Alexandre August Gallifet (1830—1909) byl velitelem jezdecké brigády, určené k potření Komuny.

54, 1 *Anemone nemorosa* — sasanka hajní.

57, 1 *Pane barone z B.* — panství Jehnice u Řečkovic patřilo na počátku století Brunonu a Adéle šl. z Bauerů.

75, 4 *jedenáctý listopad* — narážka na vítězství klerikálů na Moravě 11. listopadu 1906 ve volbách do všeobecné kurie.

81, 3 *hlasovací právo* — viz pozn. ke str. 79

84, 8 *Čas i Čech* — český realistický a klerikální list.

93, 1 *Politická píseň ošklivá je píseň* — parafráze výroku studenta

Brandera z pijácké scény v Auerbachově sklepě z prvního dílu Goethovy tragédie Faust, často mylně vykládaného jako postoj samotného básníka.

96, 20 *frivolní nevěstka Berlína* — narážka na spojení Rakouska-Uherska s vilémovským Německem.

102, 25 *Nevěřme nikomu na světě širém* — první verš básně Nevěřme nikomu z Čechových Jitřních písní (1887).

128 *Hugo von Hofmannsthal* — rakouský symbolistický básník, dramatik, povídkář a esejista. Jako motto básně použil Neumann jeho veršů z dramatu Gestern (Včera), 1891: ...prochvívá mnou poznání, jak nekonečné jsou dálky, které dělí lidi, jak strašně osaměle žijí naše duše.

149, 28 *Korin Ogata* — viz pozn. ke str. 329

154, 2 *píseň o Heřmanu z Bubna* — viz báseň Karla Simeona Macháčka Heřman z Bubna (Drobnější básně, 1846).

175 *Genesis* — (z řeč.) vznik, zrození.

180, 7 *oiran* — kurtizána

181, 36 *ze Zeleného domu* — z nevěstince; 38 *Utamaro* — Utamaro Kitagawa, japonský malíř a dřevorytec (1753–1806); v počátečním období své tvorby se inspiroval zejména přírodou, později se stala ústředním motivem jeho díla japonská žena (vydal dvousvazkovou kroniku Zelených domů). Patří ke klasikům japonského barevného dřevorytu.

231 *Jane Seymourová* — (žila asi v letech 1510–1537), byla po Kateřině Aragonské a Anně Boleynové třetí ženou anglického krále Jindřicha VIII. z rodu Tudorovců; porodila mu syna, budoucího krále Eduarda VI., jediného mužského potomka z Jindřichových šesti manželství.

237 *portrét Gainsboroughův* — Thomas Gainsborough, anglický malíř (1727–1788), zakladatel anglické krajinářské školy, který proslul také ženskými podobiznami.

238, 1 *Mademoiselle Poisson* — Jeanne Antoinette Poisson, dívčí jméno markýzy de Pompadour (1721–1764); 13 *madame d'Etioles* — roku 1741 se Jeanne Antoinette Poisson provdala za bohatého nájemce Lenormanda d'Etioles.

239, 14 *hraběnky z Châteauroux* — Marie-Anne de Mailly-Nesle markýza de la Tournelle (1717–1744) obdržela od Ludvíka XV. titul hraběnky z Châteauroux poté, kdy se stala jeho milenkou.

240, 16 *à la marquise de Pompadour* — po rozvodu s prvním mužem udělil jí Ludvík XV. titul markýzy de Pompadour podle zámku v Pompadour-Arnac, který jí také daroval; 19 *Marii Leszczyńskou* — Marie Leszczyńska (1703–1768), dcera polského krále, žena Ludvíka XV.

241, 5 *dauphin jazyk plazí* — když se roku 1757 během králova léčení po atentátu načas ujal vlády dauphin Ludvík, musela markýza opustit dvůr; 6 *zuří Maurepas* — Jean-Frédéric Phélypeau Maurepas

(1701–1781), ministr za vlády Ludvíka XV. a Ludvíka XVI.; roku 1749 byl sesazen a poslán do exilu pro jízlivý epigram proti markýze de Pompadour; teprve Ludvík XVI. ho povolal zpět.

243, 20 *Sèvres* — město Sèvres proslulo známou továrnou na porcelán, která sem byla přenesena roku 1756 z Vincennes a nad níž převzala záštitu markýza de Pompadour.

244, 28 *spolek s Rakouskem* — polichocena pozorností Marie Terezie a přízní rakouského ministra hraběte Kounice, získala markýza de Pompadour Ludvíka XV. pro spojenectví s Rakouskem; na jeho straně bojovala Francie také v sedmileté válce, v níž utrpěla řadu porážek.

247, 2 *meido* — čti médo, podsvětí; 6 *žoro* — nevěstka.

251 *Ludvíku Bradáčovi* — Ludvík Bradáč (1885–1947), knihař, nakladatel a autor několika odborných knih; průkopník rukodílné práce v knihařství, propagující krásnou knihu.

302, 1 *kota...šámizeny* — staré japonské hudební nástroje: koto je druh cimbálu, šámizen třístrunná kytara; 4 *sake* — alkoholický nápoj z kvašené rýže.

303, 10 *k světlům Jošiwary* — Jošiwara, jedská čtvrť čajoven a nevěstinců.

305, 1 *z Jeda* — Jedo, roku 1868, kdy se stalo hlavním městem Japonska a sídlem císaře, přejmenováno na Tokio.

328 *Klingsor* — Tristan Klingsor, vl. jm. T. Leclère (nar. 1874), francouzský symbolický básník bohaté obraznosti, inspirující se fantastickým světem pohádek a exotických krajín Orientu.

329, 8 *V Kyotu* — Kyoto na ostrově Honda, do roku 1868 hlavní město Japonska; 9 *Fužiwara* — vlivný japonský rod, který si osvojil dědičný úřad kvampaku, tj. regentství nezletilých císařů.

335, 9 *říkám si s Heinem* — předchozí čtyřverší je první slokou básně Světa běh (Weltlauf) z druhého oddílu Romanzera, nazvaného Lamentationen. Báseň otiskl Neumann už v roce 1904 ve svém prvním básnickém letáku nazvaném Výbor z Heina (Knihovna revolucionářů, sv. 4), kde překlad zní: Kdo má mnoho, bude mít / ještě mnohem více na to. / Tomu, kdo jen málo má / i to málo bude vzato.

343, 13 *jak kdys Seneca* — Lucius Annaeus Seneca (4 př.n.l. – 65 n.l.) římský filosof; byl pro podezření z účasti na spiknutí proti Neronovi donucen spáchat sebevraždu.

Sbírky *Hrst květů z různých sezón*, *České zpěvy*, *Kniha lesů, vod a strání*, *Bohyně, svěťice, ženy*, *Horký van* a jiné básně a konečně cyklus veršů *Třešňový sníh*, spolu s verši knižně nepublikovanými, jež v tomto souboru dostává čtenář do ruky, představují značně různorodou žeň Neumannova básnického vývoje z let 1903—1914. Nepochybně jí schází ona výrazná jednota a vývojová logika, které charakterizovaly básníkovo dílo v údobí symbolismu, vrcholící v knize *Sen o zástupu zoufajících*, kde se Neumann nejen rozešel s aristokratickým individualismem a ztotožnil se zástupem zoufalých, ale své sblížení s prostým životem vyjádřil i v řadě básnicky silných veršů. Nyní jako by se Neumann zprvu vracel až před tuto sbírku a znovu hledal společenskou i osobní základnu pro novou tvorbu. Svůj podíl na tom nese sama doba, která oproti vzrušeným devadesátým letům, poznamenaným na všech frontách radikalismem mládeže, přináší zvláště po nesplněných nadějích roku 1905 všestrannou stagnaci. Ta až na malé výjimky zasahuje prostředností i tehdejší českou poezii. A tak krátce po přelomu století se i St. K. Neumann ocitá v světonázorové i tvůrčí krizi. Světonázorové proto, že poznatky z anarchistického hnutí mu postupně odhalovaly rozdíl mezi ideologií anarchokomunismu a skutečností, tvůrčí pak proto, že po etapě symbolistní lyriky básník nenacházel snadno kolem sebe životní materií k nové tvorbě. Tehdy Neumann radikálně změnil dosavadní prostředí i způsob života. Nejdříve nový milostný prožitek ho odvedl do Vídně, kde se stal bezděčným svědkem vnitřního rozkladu anarchistického hnutí a kde zápasil o každý groš na živobytí. Jako východisko se náhle vynořila Morava, Řečkovice, domov Neumannovy milé, kam se odebral následujícího roku 1905. Tu se však Neumann dostal s obecními tatíky do konfliktu, jenž vyústil ve vypověze-

ní z obce, údajně pro konkubinát, který prý vzbuzuje pohoršení. Řečkovice tak vystřídaly Bílovice nad Svitavou, kam básník jednou zabloudil na svých toulkách moravskými lesy a našel v nich zalíbení. Celkem deset let strávil Neumann na moravském venkově uprostřed přírody, od níž ho odvedla teprve roku 1915 světová válka. To už však byl trochu jiný Neumann než ten, který jednoho podzimního dne roku 1904 ujížděl z Prahy vídeňským vlakem. „Morava byla pro mne tedy léčivou lázní, která mi vystřebala z těla mnoho jedu. Nebyl to přerod, bylo to obrození. Uvolnila můj pud k materialismu, odstranila překážky mému pudu k socialismu, nehledíc k tomu, jak prospěla mé literatuře.“ Tak charakterizuje básník své moravské renouveau, jehož nejzralejšími plody jsou sbírka *Kniha lesů*, *vod a strání* a její prozaický pandán *S městem za zády*; díla, která i v celkovém kontextu Neumannovy tvorby patří k nejceněnějším.

Všechny tyto vnější i vnitřní proměny, kterými básník procházel, bychom mohli nejlépe sledovat v jeho práci publicistické, v knížkách *Socialismus a svoboda*, *Přede dveřmi Pantheonu* až k souboru fejetonů *S městem za zády*, vydanému teprve po válce; v nich všech se odráží napjatý vztah, který se vytvářel mezi básníkem a anarchistickou doktrínou. Stejně tak bychom mohli Neumannův vývoj sledovat na časopisech a novinách, kam přispíval nebo jež sám vydával. Byl by to dosti obsáhlý výčet, počínající ještě posledními čísly *Nového kultu*, redigovaného z Vídně, přes *Anarchistickou revui*, *Zádruhu* a moravské pokrokářské časopisy a noviny, z nichž nejplodnější byla Neumannova spolupráce s *Lidovými novinami*, výčet, jenž by končil někde u básnickových pokusů vydávat časopis českých bibliofilů. Ale nám tu jde o Neumannovo básnické dílo a jeho vývoj.

První ze sbírek tohoto svazku, *Hrst květů z různých sezón*, je sbírka příležitostně seskupená, bez cílevědomé kompozice. Neumann sem zahrnul verše, které vznikaly v letech 1903—1906, tedy v době, kdy v jeho životě vnější

podněty, vyvolané změnou prostředí, převažovaly nad soustředěným tvůrčím úsilím. Tím se Hrst květů z různých sezón stala básnickým glosářem, v němž se krok za krokem odrážejí téměř všechny proměny básníkovy životního osudu.

První část sbírky vznikla ještě před básnickovým odchodem do Vídně. Vynořuje se v ní znovu protiklad básníka a světa, který se zdál již ve sbírce *Sen o zástupu zoufajících* překonán. Dokonce se vrací i ve staré podobě individualistického gesta apoštola, který přichází lidstvo burcovat, zvěstovat mu pomstu, a setkává se jen s tmou v srdcích i mozcích, s prázdnotou, s nedostatkem skutečné síly. Průvodním jevem tohoto stanoviska je na jedné straně určité zcivilnění dřívějšího patosu, na druhé však zúžení základny tvorby, básník se odcizuje světu „soch, obrazů a básní“, poslání poezie se mu redukuje na píseň vzpoury. Zároveň napjatě vyostřený vztah ke společnosti vrhá svůj stín i na básnickovy nálady, dostavuje se neklid, skepse, neuspokojení světem i sebou samým, a to i navzdory úvodní programové básni věnované Františku Gellnerovi, kde v protikladu k jeho pesimismu Neumann vyslovuje své optimistické krédo o největší radosti, nalezené ve velikém zápase doby. Ten však nepřichází, a proto Neumannovi zbývají ve *Vězenských rapsodiích*, motivovaných pobytem v žižkovské věznici, jen reminiscence na mužné zápasy devadesátých let.

V této situaci nový milostný cit znamená uvolnění staženého hrdla, vnitřní zpevnění básníkovy a především rozšíření dosavadní úzké básnické škály. Ne nadarmo nazval Neumann oddíl nové milostné lyriky *Renouveau*. Ten spolu s verši *Z -ické idyly* tvoří také básnické jádro sbírky. Lásky a později i prožitek přírody zatlačují básnickovy ponuré nálady a nejen je. Spolu s nimi jako by Neumann pohřbíval všechno nepřírozené, co si odnášel z jednostranného způsobu života v pražském prostředí, a ponechal si jen svůj starý ideál:

*Pak ve snách naše statečnost
vykope v mechu vlhký hrob,
kam uložíme minulost
a bolest hořkých dob,
a všemi květy, jež má háj,
jej skryjem... A mně vrátí máj
tebe a život a sen.*

Zároveň se zmírňuje i sám dříve vyostřený protiklad mezi básníkem a světem. Zmírňuje se, ale stále trvá a chvílemi se ostře zableskne, a to zejména tehdy, kdy okolní svět překáží milostnému štěstí nebo narušuje splnutí s přírodou.

Jestliže všechno to svědčí o výrazné obrodě básníkovy životního postoje, nelze to tak jednoznačně říci o jeho způsobu vyjádření. Neumann svádí stále ještě tuhý zápas s lumírovsko-symbolistickou konvencí, která, dříve navzájem protikladná, se tu najednou objevuje ve zvláštní symbióze, vysvětlitelné básníkovým vřelým vztahem k dílu Jaroslava Vrchlického, vztahem nenarušeným negací Vrchlického tvorby, již i za Neumanna vykonala jen o něco starší generace devadesátých let.

Tato konvence není ani tak patrná v obou oddílech milostné lyriky, jako v dalších částech sbírky. Neumannova poezie se zde štěpí na dva proudy. Trvají tu patetické, rétorické rytmy, filosofující z anarchistického stanoviska o lásce, společnosti a revoltě proti ní, v nichž dominuje básníkův racionalismus, intelektuální přístup k životním jevům. Vedle toho se objevují verše, v nichž převládá bezprostřední smyslový dojem, konkrétní detail, který je s to vytvořit ostře výrazný profil básně, ať už jde o lyriku milostnou nebo přírodní. Ne náhodou právě zde Neumann tíhne k písni, popěvku, často ještě různě uměle zastíranému buď narušením pravidelného rytmu, nebo zrušením očekávaného rýmu apod., v každém případě však k pravidelnému, melodicky výraznému verši. Právě tady, v oblasti intimního zážitku, se definitivně uskutečňuje Neumannův

rozchod se symbolismem, který příklonem k písňovosti nabývá obecnější platnost, uvědomíme-li si, že to byla jedna z nejfrekventovanějších forem, kterou se celá mladá generace Tomana a Šrámka bránila sugestivnímu vlivu symbolistické poetiky. I kdybychom neznali Neumannův další vývoj, vyplývá z toho, že dvě poetiky, které se v Hrsti květů z různých sezón sešly, nebyly stejně vývojově plodné, nýbrž že tu šlo o střetávání dožívajícího způsobu vyjádření s novým, jenž je výsledkem počínající se obrody básnickových smyslů. Už tu je zřejmé, že Neumann směřuje ke Knize lesů, vod a strání. Ostatní verše pak tvoří více či méně výrazný doplněk sbírky. Platí to jak o sarkastickém pamfletu na vatikánský koncil Svatá Luisa Michelová, jenž je poplatný tehdejší macharovské historické poezii s antiklerikální tendencí, ale s výrazným sociálně revolučním prvkem, tak o příležitostných a ve sbírku dosti neorganicky začleněných Epigramech a satirách, zasvěcených většinou dobovým politickým otázkám, jež tvořily převážně výplň Neumannových Šibeniček.

Avšak na cestě ke Knize lesů, vod a strání Neumann ještě jednou odbočil, a to směrem ke své paralelně se rozvíjející publicistice, v níž — zvláště v knize Socialismus a svoboda — se pokusil v odporu k doktrínám sociální demokracie, národních socialistů, ale i sektářsky pojímaného anarchismu vyslovit svou představu českého socialismu poznamenanou anarchokomunistickými idejemi. I když tato Neumannova představa byla utopická, závažnou skutečností zůstává básníkův probuzený zájem o otázky národní, na němž jistě nese svůj podíl národnostně ostře rozhraničené Brněnsko. Výsledkem tohoto zájmu jsou České zpěvy, patnáct veršovaných promluv s prologem a epilogem.

České zpěvy by bylo možné začlenit do dlouhé vývojové řady veršů všímajících si národního osudu, v posledních výhoncích vedoucích od Svatopluka Čecha přes Machara až k Bezručovi a k současně vznikajícím Dykovým Pohádkám z naší vesnice. Stopy předchůdců tu také můžeme

nalézt. Vedle nich, zvláště pak vedle politické lyriky Macharovy a sociální poezie Bezručovy, knížka může působit jako opakování věcí již básnicky účinněji vyslovených. Ostatně sám Neumann o ní později mluvil jako o „knížce politické lyriky hodně konvenční...“. Byla asi diktována potřebou vyrovnat se s otázkami, které na básníka v odstupu od politického života metropolí doléhaly, a tak se od nich osvobodit.

Také pro České zpěvy, jako už pro jejich předchůdce, Macharovy *Tristium Vindobona I—XX* a *Golgatu*, je příznačný protiklad „světlé vidiny“ svobodného člověka ve volné zemi a neutěšené přítomnosti. Nejenže v nich Neumann označuje trpnost a pasivitu jako rys národní povahy, ale promítá tyto vlastnosti i do minulosti, když značně jednostranně konfrontuje dvě postavy, které se sešly v roce 1848, Havlíčka a Bakunina. Tu i mnohde jinde se autor snaží o ironický, často až pamfletický obraz situace. Jestliže však u Machara ironie a sarkasmus představují poslední slovo z iluzí vystřízlivělého skeptika, za nímž se už nemohla rýsovat žádná perspektiva, protože by byla falešná, u Neumanna přes všechnu útočnou ironii kmitá v pozadí rozporu ideálu a skutečnosti nezvratitelná víra v budoucí sbratření lidstva. Ani ta však nemohla přispět k výraznější emocionalitě těchto veršů, protože nebyla s to vyvolat nový básníkův pohled na společenskou skutečnost.

Vliv nového prostředí ve vší blahodárnosti se tak naplno projevil až v *Knize lesů, vod a strání*. Ve srovnání s předcházející tvorbou by se ovšem tato sbírka obrazů přírody a jejích proměn v průběhu čtyř ročních období mohla jevit jako podstatné zúžení básníkovy obzoru. Přes všechnu chválu vyjádřil to např. F. V. Krejčí, který sice konstatuje, že „anarchistické ideje zmizely jako zevní slupky, ale vlastní jádro jeho (rozuměj Neumannovy) bytosti ... sílilo a rostlo ...“, ale přece jen na závěr se ptá, zda básník vystačí s tím, aby se z fiaska českého anarchismu zachraňoval na řadrech přírody: „Osmnácté století si také nakonec

musilo své otázky rozřešit jinak nežli rousseauovskou iluzí o návratu do přírody: a několik kilometrů od bílovických lesů nepřestávají dýmat brněnské komíny.“¹

Krejčí tu vychází z úzce tematického pojetí sbírky, bez zřetele k jejímu smyslu i tvaru. Neboť ty svědčí o tom, že ve skutečnosti právě tady básník přispívá k „řešení otázek 20. století“ mnohem podstatněji než např. v předcházející politicky vyhraněné lyrice.

Projevuje se to především v samotném přístupu ke skutečnosti, v básnickém vidění. Neumann se přibližuje k přírodě s neskrývaným obdivem městského člověka, jemuž probudila smysly, obrodila otupělou vnímavost, vznítila citlivost pro její nesčetné drobné děje a proměny. Sbírka je tak na prvním místě záležitostí smyslů. Navazuje v tom na přírodní lyriku Vrchlického, avšak na novém stupni. Jestliže tam bohatá smyslovost nakonec sloužila k vyhledávání analogií mezi přírodou a životem člověka, k vyjádření básnickových ideálů, přičemž příroda tu vystupovala jako prostředek jejich vyslovení, jako jejich ilustrace, u Neumanna již neexistuje žádný apriorismus. Stojí s úctou před přírodním děním, dychtivě je vnímá všemi smysly, ale nic neorganického v ně nevnáší. Jeho největší touhou je splynout s tímto děním, stát se neodtržitelnou součástí přírodního koloběhu. Rozumí si s přírodou mnohem lépe než s lidmi:

*Od člověka k člověku nesmírná cesta a ještě nedojdeš
k cíli;
se stromy a balvany, s travou a řekou, se zvěří,
s hmyzem jsem jedno.
Chci, aby hory, louky a vody voněly z dnů mých
a chvílí:
Jsem zde teď, haluzka domácí půdy, hrouda a já jsme
jedno,
pro sebe jsme se narodili, abychom sobě žili...*

¹) K., Kniha lesů, vod a strání. Právo lidu 23, č. 190, 12. 7. 1914.

Nejčistším výrazem snahy po bezvýhradném ztotožnění se s přírodou je její erotizace. Příroda je pojímána jako milenka, zdroj věčné něhy:

*S rukama v tvé hlíně chvěji se jak panna,
kterou muž jal pevně, strhl na hrud' svou;
miluji tě, jak chceš být milována:
zrakem, čichem, hmatem, láskou smyslnou.*

Neznamená to však narušení její jevové podoby, nýbrž je to jen jeden z prostředků nejtěsnějšího přilnutí k ní. Není proto divu, že občas poměr k přírodě básníkovi splývá s vlastním milostným vztahem. Zdálo by se tedy, že F. V. Krejčí měl pravdu, že toto smyslové opojení z rousseauovského návratu k přírodě, místy ještě zdůrazňující rozchod s městem a s jeho způsobem života, nemůže vystačit modernímu básníkovi 20. století, nemůže se stát životním a básnickým programem. Bylo by tomu tak, kdyby se tímto naturismem obsah *Knihy lesů*, *vod* a *strání* vyčerpával. Avšak smyslové okouzlení a touha splynout s přírodou má ve sbírce i svůj vyvažující pól, a tím je vědomí odlišnosti člověka a přírody. Básník ani v okamžicích vrcholného rozechvění smyslů nezříká se svého intelektu, ani na chvíli se nestává hříčkou přírody, jeho pocity a nálady se nemění podle jejích proměn. Přítomnost intelektu místy sice pociťuje jako rušivý element, proti němuž je však zbytečné se bouřit (*Listopad mezi buky*, *Zimní noc*), ale jinak se intelekt vedle smyslů a spolu s nimi stává významným nástrojem, který básníkovi umožňuje proniknout i k podstatě přírodních jevů:

*Stanul jsem v noci lednové
uprostřed nesmírných sněhů:
velebnost hmoty chápal jsem
a v srdci pocítil něhu.*

Toto čtyřverší z nerudovských *Prostých slok* není jen dokladem jedinečné harmonie intelektu, smyslů a citů, jíž

jsme v Knize lesů, vod a strání svědky, ale odhaluje čtenáři i způsob básníkova zmocňování se přírody. V něm intelekt vždy provází smysly, vstřebává a zobecňuje jejich poznatky. Neumann proto může přírodu obdivovat, může toužit po splynutí s ní, ale nikdy se nestane přírodním primitivem, senzualistickým prostáčkem, protože ví, že nemůže zrušit disparátnost přírody a člověka. Proto také zejména v přírodní lyrice hojně užívaný básnický příměr, paralelismus mezi přírodou a člověkem, nabývá u Neumanna jiného rázu než u Vrchlického. Tam první z členů vystupuje jen jako pomocný prostředek k osvětlení a zvýraznění druhého, hlavního, a proto ona shoda přírodního jevu a člověkových nálad, neboť jedno je přizpůsobováno druhému. U Neumanna naopak oba členy paralelismu vystupují jako rovnocenní partneři, a proto také se stává běžnou rozdílnost přírodní atmosféry a básnickových nálad. Neumann se přírodě nepřizpůsobuje, ale snaží se z jejího poznání vyvodit pravidla pro vlastní život. Neboť seznal, že věrnost přírodě znamená zároveň věrnost sobě samému, nebo řečeno jeho slovy z básně Genesis: „se zemí srůstaje, svým žijí životem“.

Neumannova přírodní lyrika tak nabývá až filosofického rázu, ne sice ve smyslu reflexivnosti nebo meditativnosti, nýbrž v tom, že poznávání přírody přetváří a dotváří básníkův světový názor, a to ve směru upevňování materialistického pojetí reality. V tomto materialismu, ústrojně prostupujícím celé básníkově vidění přírody, spočívá také odpověď na otázku, čím Neumann přispěl v této sbírce k „řešení otázek 20. století“. A nejen v tom. Tento materialismus pak básník vědomě klade jako nesmířitelný protiklad ke všemu idealismu, zejména pak k idealismu náboženskému. Odtud ve Vstupní modlitbě, v Jarním zvěstování i v řadě dalších básní parafráze modlitby, parafráze, jež se proměňuje často i s blasfemickým nádechem v oslavu země, slunce a hmoty, v jásavý hymnus na život, radost a krásu. Odtud však také básnická polemika s Macharovou fetišizací antiky v knížce fejtonů Řím, proti níž Neumann znovu klade pohanský život uprostřed přírody.

Rovnováha intelektu a smyslů, již jsme v Knize lesů, vod a strání svědky, se pak promítá i do tvaru básní. Kupodivu zde téměř mizí sklon k písňovosti, který byl patrně jen prvním nejradikálnějším stadiem rozchodu s přežívající symbolistickou poetikou a znovu se vrací dřívější hymnický verš. I když rétorický patos dosavadní Neumannovy poezie dochází tu výrazného obrození pod přívalem smyslových dojmů, neznamená to, že by zcela zmizel. Trvá i zde a projevuje se nejen četnými exklamacemi, apostrofami, ale i samotnou syntaxí, která si stále uchovává složitost vyvolanou inverzemi a zejména četnými vztažnými větami prostupujícími věty hlavní a která zpomaluje a často přímo narušuje tok myšlenky a prostřednictvím přesahů i pevnou, rytmicky spádnou a téměř vždy pravidelnou kostru verše. Tím spolu s pozůstatky lumírovských klišé, od užívání instrumentálu srovnávacího, zcela již ojedinělého v tehdejší poezii, až ke krácení adjektiv a složeným adjektivům, básník komplikuje svou poezii; dochází tu k její výrazné intelektualizaci, a to i přes bohatství bezprostředních smyslových obrazů. Tuto intelektualizaci a přímo racionalizaci poezie zesiluje časté, snad ještě jako dědictví symbolismu trvající užívání cizích slov, od jevové podoby abstrahujících epitet (anemické kvítí) a vůbec kloubení smyslově názorných dojmů s představami a abstrakcemi, které ryze dojmovou cestou nelze z přírodního dění vyvodit:

*Ojíněla stébła trávy v sněžnou vegetaci,
jež se láme pod kročeji, neduživě praská...*

Důsledkem těchto postupů je jednak ztížené vnímání veršů, jednak však i myšlenková jednoznačnost, negace vší neurčité náládovosti, náznakovosti a ovšem i hudebnosti; jejich negace byla ostatně příznačná už pro symbolistické stadium Neumannovy poezie. Tyto rysy Neumannovy lyriky také odpovídají básníkově základní tendenci v pojetí přírodních dějů — nesetrvávat jen u jevové podoby přírody, proniknout přes ni až k jejím skrytým dějům. Po symbolist-

ním období tak teprve zde vykristalizovala Neumannova poezie v nový, výrazný básnický tvar, který rovnováhou intelektu a smyslů neznamenal jen obrodu básnickových tvůrčích sil, ale představuje nové stadium i ve srovnání s dosavadní přírodní lyrikou Vrchlického, náladovou lyrikou Sovovou i symbolistní poezií Hlaváčkovou.

To už nelze říci o ostatních verších, které vznikaly vedle této knížky do první světové války a jež tvoří tento svazek. Jsou to sbírky, které se zrodily na vývojovém švu mezi Knihou lesů, vod a strání a novým básnickým tvůrčím rozmachem v duchu civilismu, spjatým s úsilím mladé generace kolem Almanachu na rok 1914. Tyto sbírky nesou všechny stopy přechodu, rysy básnického hledání, které někdy přechází až v tápání a bezradnost.

Sbírka Bohyně, světice, ženy ve své podobě z prvního vydání představuje pokus o novou epopej lidstva, jež navazuje na Vrchlického a Machara, avšak sleduje ji z vyhraněného hlediska osudu žen v jednotlivých historických epochách. V článku Dva almanachy z roku 1913 Neumann vysvětluje, co ho přivedlo k této myšlence, naznačuje přechodnost svého zájmu, který vyvěral z nejasnosti, jakou cestou se dále ubírat. Říká tam, že po Knize lesů, vod a strání pociťoval, jak mu „vysychá lyrický pramínek“ a jak se dostavila jistá intelektuální krize a s ní otázka, jak dále psát a co psát. Potřeba zbavit se přílišné subjektivity intimní lyriky ho přivedla k epice, k plánu cyklu ženských postav, ke snu, který byl podle jeho slov „trochu naivní od starého buřiče a předem marný, poněvadž také příliš nečasový, ba protičasový“. Neumann své tehdejší zaujetí vysvětluje tím, že by asi na tuto myšlenku nebyl připadl, kdyby „byl nežil odcizen značně literárnímu životu světového, takové bloudění bylo a jest možno jen u těch, kteří žijí v českém ústraní a nevšímají si toho, co se děje ve světě“. A vskutku, první setkání s podněty světové literatury v podobě civilizační poezie ho také záhy a snadno od epopeje ženy odvádějí.

Sbírka Bohyně, světice, ženy zůstala tak torzem, kam

básník zahrnul i některé starší básně — Salome z knihy Sen o zástupu zoufajících a Luisu Michelovou z Hrsti květů z různých sezón. Portréty žen z údobí mýtů i z historie netvoří zde jednotný celek. Snad tímto jednotícím prvkem by se mohlo stát úsilí o psychologické vykreslení jednotlivých postav, o rozlišení jednotlivých ženských typů. Právě to však způsobuje, že ve většině příběhů je nakonec postihováno jen „věčné ženství“, zatímco sám historismus tu tvoří jen kulisu. Neumanna tak potkalo to, co v posledních částech cyklu Svědomím věků se přihodilo i Macharovi: ilustrativnost pozastřela vlastní smysl historického traktování tématu. Ostatně závislost cyklu na Macharovi je více než zřetelná. Také Neumann například užívá v hojné míře monologů, které zintimňují reprodukováný příběh, také tu se setkáváme s četnými apostrofami, exklamacemi, tázacími větami, se složitou větnou stavbou a bohatstvím inverzí, které svým archaizujícím zabarvením mají dodat příběhu nádech minulosti, jenž je ovšem u Machara mnohem průkaznější.

Avšak ani v době práce nad epopéjí ženy Neumann neodsunul lyriku zcela stranou. Milostný cit, který provázel básníkovu obrodu uprostřed přírody, byl silnější než vědomá snaha rozejít se s lyrikou. A tak souběžně s knížkou Bohyně, světice, ženy vznikla sbírka erotických veršů Horký van a jiné básně, vydaná až r. 1918, a cyklus japonik Třešňový sníh, otištěný po letech až v Knize erotiky.

Jestliže v Knize lesů, vod a strání příroda vystupovala jednoznačně v roli obroditelky a jako zdroj radosti, neplatí to zcela o lásce, jak je pojmána v Horkém vanu. Láska tu má dva póly — je pramenem vrcholného štěstí a zároveň hořkých trýznivých chvil. Z této polarizace („Oh, jak jsi sladká, moje hořká ženo!“) vzniká napětí, jež drammatizuje tuto milostnou lyriku a vytváří dojem upřímné zpovědi. Vstupní partie Horkého vanu mají tak charakter milostného deníku, v němž se nic neskrývá z dramatu, jež vytváří milostný cit. V tom Neumann vytvořil nový typ erotické poezie, lyriky smyslově opojné, ale zároveň vnitřně rozpol-

cené. Právě zde, ve verších jako Jak plavá broskev, Noci, Nezemru-li někde v mechu, Květy lásky, Kdyby to naše slunce, Připomenutí, dosahuje básník největší intenzity. Mnohem méně uspívá v druhé části sbírky, tam, kde opouští ryze smyslovou rovinu a snaží se vyjádřit své životní krédo, vnést do svého pojetí lásky filosofický aspekt, stanovit její místo v hierarchii hodnot. V takových momentech tím, že jeden aspekt je povýšen na nejvyšší hodnotu, dochází básník k zjednodušení života, k jeho redukci na holou smyslovost, jak se mu to stalo už v některých z veršů sbírky Bohyně, světice, ženy. Nerozhoďuje, děje-li se to s pomocí hedonistických gest (Zpěv na hoře) nebo moralizátorské didaxe (Letní rozhovor ženy s mužem). Při této redukci se ovšem nelze příliš divit, že se dostavují opět pocity osamělosti, nepřeklenutelné vzdálenosti mezi básníkem a ostatními lidmi, opovržení dobou, zklamání z pokusů o společenskou aktivitu. Stále se tu rozevírá starý rozpor mezi básníkem a společností, postaru je na něj reagováno individualistickým gestem, které naznačuje, že básník přes některé silné verše se ocitl na slepé koleji, že se namnoze opakuje myšlenkově a ještě patrněji v básnickém tvaru, z něhož nezřídka se vytratila všechna osobitost a zbyla jen suchá rétorika a konvence lumírovské poetiky.

Svým způsobem je výrazem uměleckého hledání i znělkový cyklus japonik Třešňový sníh, neboť Neumann se tu neinspirovuje životem, který ho obklopuje, ale zprostředkovaně literaturou a zejména výtvarným uměním, a vytváří poezii silně stylizovanou, umělou. Nicméně volba samého japonského umění jako inspiračního zdroje není náhodná a jeho cyklus má přímý vztah k ostatní tvorbě, zvláště ke Knize lesů, vod a strání a Horkému vanu.

Japonika u Neumanna souvisí s širším zájmem, který na začátku století vyvolal japonský životní styl. Jeho vpád do Evropy ovlivnil architekturu interiéru i exteriéru, operu a operetu, výtvarné umění, zapůsobil i na ženskou módu. Zvláště silné bylo pak působení výtvarného umění, umění

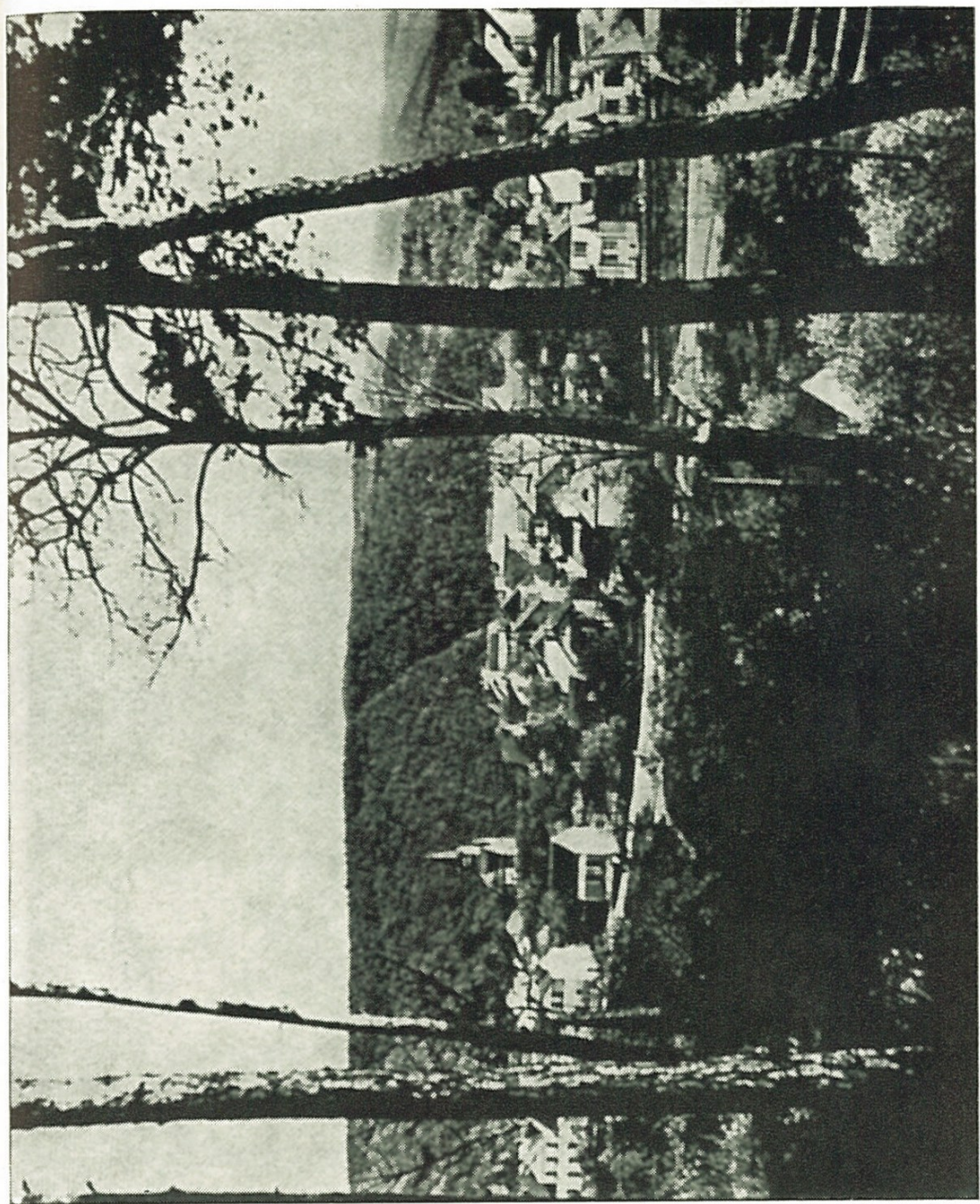
dřevorytu a barevných kreseb s přírodní tematikou nebo žánrovým obrázkem. Tento vliv zapůsobil i na Neumanna, který tehdy s houževnatostí jemu vlastní se ponořoval do studia japonského světa. Svědčí o tom řada statí z té doby, v nichž si všímá nejrůznějších otázek, od postavení ženy v japonské společnosti až po projevy malířů. Tento všeobecný zájem pak vykrystaloval v konkrétní inspirační zdroj, a to v duchu tehdejšího básníkovy životního slohu, jež vytvářela příroda a milostný vztah. A tak i na japonském umění tehdy zaujímají Neumanna především přírodní motivy spjaté s osudem ženy a vůbec s erotickým životem. K tomu přistupuje ještě smysl pro řád, který si vypěstovalo ve svém vývoji japonské umění, který Neumann tehdy úsilovně hledal a jemuž dal výraz ve formálně vybroušených znělkách. Třešňový sníh je tak jakýmsi bezděčným shrnutím tehdejšího Neumannova básnického usilování, jehož projevem byly *Kniha lesů, vod a strání* a *Horký van*. Erotika se tu proplétá a splývá s přírodou v řadě metafor, přirovnání i paralelismů, příroda tvoří pozadí milostné hry a vystupuje tu ovšem také jako symbol krásy a lásky k zemi.

I zde svazek uzavírají básně knižně nevydané. Jsou to jednak satiry a epigramy, žeň básnickovy činnosti především z *Šibeniček*, pokud nebyly zařazeny do sbírky *Hrst květů* z různých sezón, jednak verše, které vznikaly na okraji jednotlivých sbírek a vízící se k jejich problematice. S japonsikami souvisí rokokový příběh umělce potrestaného za svou pýchu, s *Knihou lesů, vod a strání* několik přírodních motivů. Závěrečné verše jsou předzvěstí *Nových zpěvů*. Až na tyto poslední, v nichž zaznívá kus básníkovy přechodného skepticismu, jsou to vesměs verše, které nepřispívají k prohloubení obrazu básníkovy složitý a rozporuplný vývoje a které také umělecky nijak výrazně neobohacují jeho tvorbu z té doby.

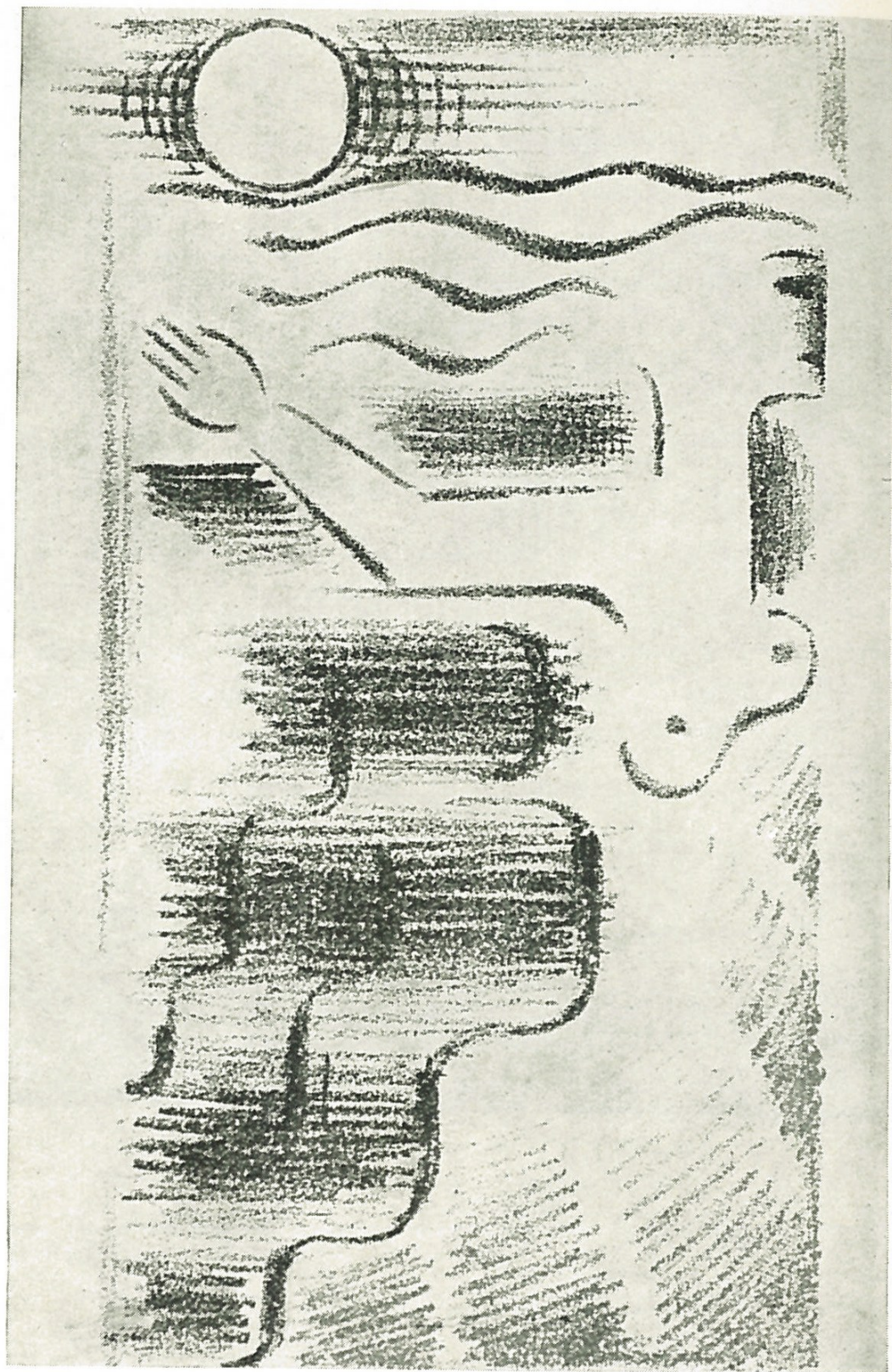
To ostatně platí i o satirách a epigramech, které glosují situaci doma i ve světě a které se dotýkají nejrůznějších významných i méně významných událostí. Ovšem i tyto

verše je třeba chápat jako součást tvůrčího zápasu o nalezení nových společenských jistot i nového uměleckého vidění, kterým se vyznačuje toto životně přebohaté a umělecky nakonec přece jen plodné období básníkovy vývoje, neboť vydalo jednu z nejvýznamnějších hodnot novodobé české poezie — Knihu lesů, vod a strání.

Ždeněk Pešat

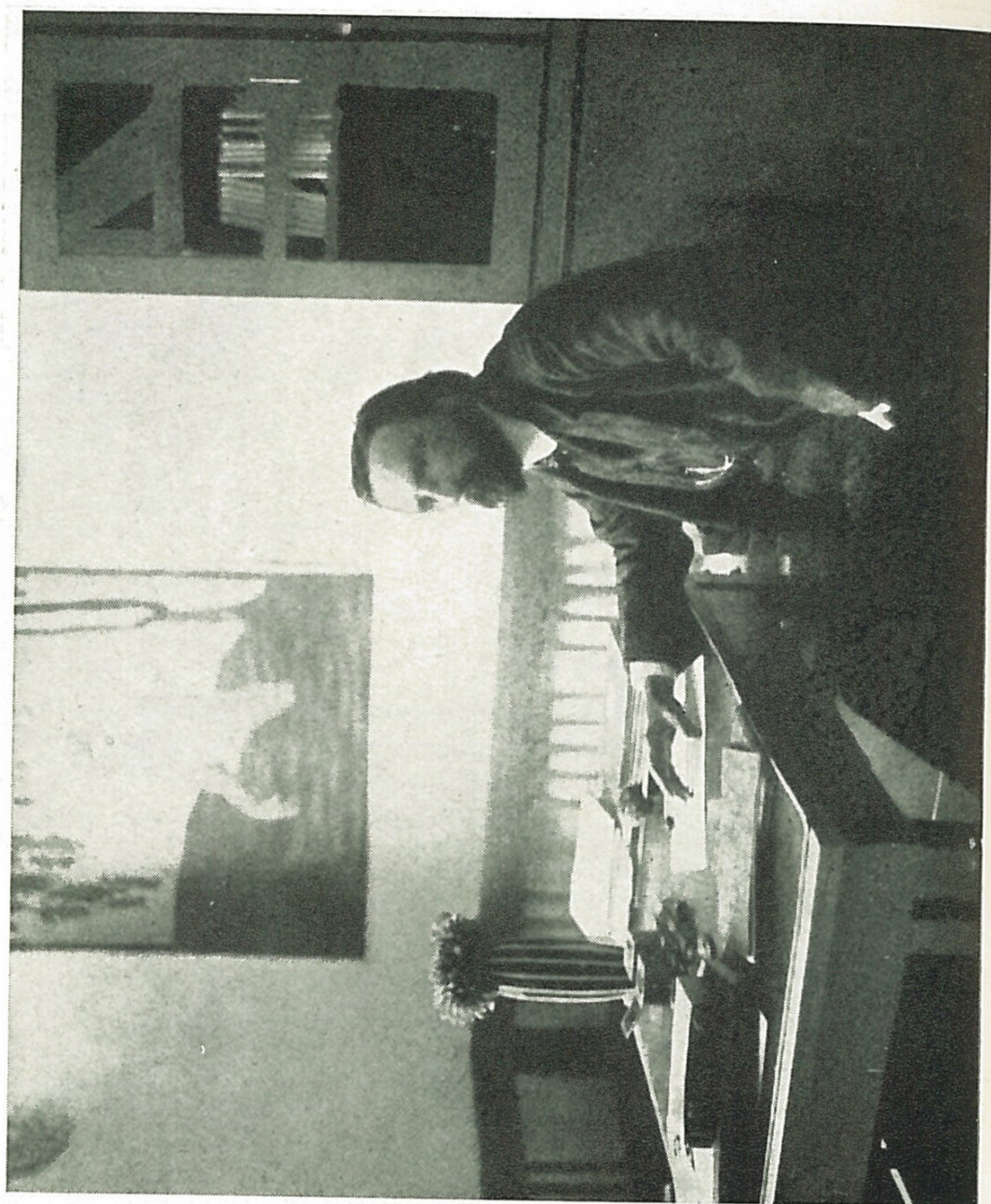
BÍLOVICE

FRONTISPIS JOSEFA ČAPKA K 1. VYDÁNÍ SBÍRKY BOHYNĚ, SVĚTICE, ŽENY

BOŽENA NEUMANNOVÁ, ROZ. HODAČOVÁ

V BÍLOVICKÉ PRACOVNĚ

NA BŘEHU SVITAVY

S DCEROU SOŇOU

V PRACOVNĚ BRNĚNSKÉHO PŘÍTELE MOJMÍRA HELCELETA

FRONTISPIS JOSEFA ČAPKA KE KNIZE HORKÝ VAN

SEZNAM BÁSNÍ

podle prvního verše

A či alfa vede abecedu 374	Dozněla kota, ztichly šámizeny 302
Anemone nemorosa 54	Drolí se smutný deštíček 335
A takto ke mně mluvil šedý ochránce lásky 30	Dvé andělů jde v zápas o mou duši 319
Ať žije všeobecné hlasovací právo 79	Ej, ticho 184
Až zase, láska má, mne ponížíš až k smrti 262	Františku Kupko, život chceme 71
Ba, pravda nesmí do světa 352	Hlava je nemocná ze všeho toho 101
Bílý a perverzní květ 324	Hle, dárce stínu velmi shovívavý 160
Bláznivý větre z tohoto dubna 154	Hledím oknem zimomřivě 337
Buď, válko, zdráva! Nechť hřímají děla 66	Hoj, zvony, rozkývejte hlahol slavnostní 361
Buď zdrav mi, barbare ty kučeravý 185	Chléb a svobodu! To je dvanáct liter 48
Bůh, jenž dal růsti železu 109	Chtěl bych vám píseň zazpívat 18
Byl mlád a zdrav, měl štěstí, talent, ženu 307	Chvilí se v nás doufá 364
Co by to bylo za život, kdyby hloupé štěstí 263	Chytil jsem rybu. V objetí ruky 189
Čas míjí. Bolestná ta pravda věřejší 339	Já, zdá se, narodil se v Městě krutém 175
Časy smutné jsou, ba smutné 347	Jahody první, hle, nesu ti, ženo 168
Českou duši, český rozum chceš-li 80	Jak jasné zrcadlo se měsíc blyští 310
Český nimrod — nadávka a klení 83	Jak je ti, ženo, které králův svod 231
Češi že jsou národ muzikantů 368	Jak mnohý dojat v paměti své chová 311
Dech síly jaksi neuvědoměné 171	Jak ozvěna v skalách zasněných 95
Devětadevadesát pálených děvčisek 86	Jak plavá broskev, zdá se mi, že voníš 255
Dnes beránci se pasou na blanky 179	Jak vlhké, rudé listí javorové 303
Doba velká, lidé malí. Rakousku je nanic 81	
Dobré mravy, dobrý tón 353	

- Jaká rozkoš, země, do tvé vlahé
hlíny 178
 Jakýsi šedý omrzely svit 343
 Jde chudšas cestou necestou 363
 Jdu podle vody do šera 155
 Jdu první jarní den tiše světit
k lesu 52
 Jdu z města lesům vstříc a upo-
mínka se mnou 163
 Je blankyt hluboký a oblaka jsou
nízko 194
 Je krásný les ve hnědé, žluté, rudé
49
 Je letní večer. Stmívá se. Hasne
i moje cela 26
 Je velevhodná doba právě nyní
355
 Jeden hlas jde naší vlastí 356
 Jen hlavu vzhůru, milenko jako
červen krásná 34
 Jen pohled na blesky očí závist-
ných 32
 Jest velkou rozkoší, když kvetou
slívy 312
 Ještě chvilku jen! A moje vděč-
nost 141
 Již měsíc bílé noci vyšel v sad 301
 Jsem anarchista 84
 Jsem starý kozák a jsem zvyklý
mrazu 87
 Jsme jako stádo někdy, nevím
čeho 94
 Juž se mně skoro odcizil svět 16

 Kam přijdete, tam ji máte 362
 Kaneme se smrků, kaneme s dubů
177
 Kdo mnoho viděl, mnoho trpí 322
 Kdo prudká křídla má, ať letí 111
 Kdo v Asakuse, jedské čtvrti, ne-
zná 299
 Kdes na kopci, jejž nová tráva
kryje 269
 Kdybych někdy snad zapomněl
264
 Kdybychom měli to, co vy 110
 Kdyby to naše drahé slunce žhavé
261
 Když člověk příliš hluboko zřel
v život 197
 Když hněvy, starostmi, náladou
špatnou 284
 Ke kamnům se krčím zimomřivě
340
 Kreténkové hlavy sestřčili 317
 Kukaččino volání do květnových
lesů 161
 Kvetly u nás rudé růže 260

 Lajdák trochu otlučený 47
 Letní nocí temná mračna 223
 Líbezná dívka, Támana ze Suje
297
 Lokálku suchou četl jsem včera
382

 Má smutné myšlenky — větvoví
lysé 289
 Mademoiselle Poisson má oči,
které zmatou 238
 Mám plná ústa pryskyřic 162
 Máme v Čechách dobrý zvyk 354
 Máš-li myšlenky, autore drama-
tický 371
 Mateřídouškou ruce mi voní 174
 Miláčku! Jaké blaho! Břečťan
stromu 247
 „Miluješ, pane, dívku izrael-
skou?“ 207
 Miluji hvězdná nebesa 136
 Miluji všechny lidi, miluji kaž-
dého zvláště 277
 Minulo skoro desetiletí 21
 Mlhavý den únorový, hnědá pře-
vládá 139
 Mlhy jsou v kotlinách a bez lesků
sivé je nebe 131
 Mně ovšem zakázala moje máti
294
 Mnoho se mluví o jakés Ledě 351

- Modrých zvonců koniklece 53
 Moje noci po tvém boku 258
 My s právy nezadatelnými 103
 Mystikové, metafyzikové 334
- Na balvan nejvyšší stoupni si
 nahá 272
 Na ctnosti chce míti rabat 357
 Na improvizované pryčně 325
 Na letním slunci mocnou touhou
 hoří 298
 Na lukách dole řinčely kosy 188
 Na moravské půdě ještě. Vlak
 uhání k Svitavám 75
 Na Skalkách jsem stanul po blou-
 dění 147
 Na šedém balvanu Děravé skály
 142
 Na všech vrcholcích vysokých
 stromů 152
 Na zeleném předhoří sídlo vysta-
 vím si 278
 Nad lesy blankyt zapálen, strá-
 němi táhne dech boří 172
 Nad lesy červen plá a nebe safi-
 rové 169
 Nad sněhovými plochami spí
 černých koster lesy 134
 Nad širým krajem červnovým
 spím v divoké vůni 213
 Nad vlastní teskníci kdes vysoko
 jsem snil 91
 Nahoře mezi lesy po vrších stezka
 se vine 176
 Naše barva červená a bílá 97
 Naši duši holubičí 104
 Nehledím oknem. Zdá se mi, že
 málo mám času 23
 Největší radost najít ve velikém
 zápasu doby 11
 Nepřicházím s písní míru já k vám
 17
 Ne, nepůjdu do Říma dotknout
 se antik svou neuctivou rukou
 173
- Nejsem z těch básníků plodných
 a pilných 341
 Nerozumím počestným ženám
 323
 Neseme žhnoucí smolnice 68
 Nesmrtelnou hymnu slíbil jsem
 kdys lesům 119
 Nesu ti vázu ze syrské země 328
 Nevíme kam a nevíme proč 137
 Nezemru-li někde v mechu 259
 Noc temná je. Poslední domky
 města 50
- O bílý prapor sladké anarchie
 321
 Obelstěn sluncem, vzešlým opož-
 děně 126
 Oblaka bílá temné své stíny 150
 Obraze luny ztuhlý v spěži hladké
 304
 Ocúny na lukách, žluté skvrny
 v lesích 120
 Oh, dubiny, hymnu vám slibuji
 58
 Oh, kdybych dovedl odejít 320
 Oh, lásko, nad pokrčení ramen
 drobných pesimistů 63
 Oh, měla osmkrát pravdu plavá
 Amaterasu 203
 Oh, není těžko o pel oloupiti 300
 Oh, první májová bouře 158
 Oh, smutná vlasti má, kde tolik
 toho vadne 113
 Ojíněly husté smrky, dlouhé bo-
 rovice 138
- Pane barone z B., vy jste troup 57
 Pod mraky stůně dnes večer srp-
 nový 192
 Pod verandou jsme seděli skoro
 sami 33
 Pohlaví, srdce, mozek a svaly 85
 Pojď, milenko a ženo, v les 56
 Polibek růže hebké a rudé 256
 Politická píseň ošklivá je píseň 93

Polou ležím, polou sedím v posteli
 15
 Pomalu se vleču, vleču 59
 Praha patří Čechům, to je jisto
 366
 Pro všechno dovedu se ještě na-
 dchnouti 195
 — Proč jen vlády z nahé pravdy
 358
 Rozhučela se Svitava kalná a roz-
 vodněná 146
 „— Rozpusťte armády, přelomte
 pušky 106
 Řekněte mu, sestry, až ho potkáte
 217
 Říjnové ráno dozrává již v mlze,
 tichu a chladu 127
 Sám se svou prací. Daleko jaksi.
 Vyhnaneč na ostrově 24
 Se starých topolů tu přší srdce
 sivá 124
 Se svou láskou k milostné ženě,
 vzrostlé 267
 Sedím v seči nad potokem 182
 Sedmikrásy, jaterníky 148
 Silná vůně táhla vzduchem 98
 Složil jsem vesla. Po vodě loďka
 kolébá se a plyne 128
 Sofie Petrovno, oh, to byl nápad
 365
 Srdce, slyšíš? Duní to a ječí 140
 Stane-li se tenhle kravál 349
 Stokrát si řekneš, jak je sladko
 v klidu 275
 Šedesát let jsme se postili věrně
 100
 Šlo jaro, léto, podzim šel, jde
 zima 51
 Tak dlouho čekali jsme roze-
 chvěni touhou 144

Tak trochu exil, trochu stará vlast
 38
 Té naděje vzít si nedáme 108
 Tendenci chceš-li vložit ve svůj
 kus 370
 Těch ohňů podzimních a jejich
 namodralých kouřů 122
 Těžké domy s frontami přezdo-
 benými 233
 To bylo v čas, kdy dlouho spočí-
 val 329
 To není země, to je sen 135
 Trochu jsme pili, trochu debato-
 vali 190
 — Tu sedím, vyžívám a nevidím
 než stromů 280
 Ty, sladký září! Jak je modré nebe
 121
 U dveří mně žebrák skuhral 360
 „U zlatého bajonetu“ 372
 Uprostřed dědiny mrazem ztuhlé
 a zasněžené 285
 Už čtvero sedí nás kol stolu 359
 V aleji lesní kdesi na vrších 180
 V květnovou zeleň modřínů 159
 V rozkošném soumraku hudba
 ztlumená chválí 237
 Vám z nejčernější pozdrav Afriky
 364
 Ve jménu života i radosti i krásy
 117
 Ve spadalé listí jsi hodila růži
 29
 Ve stráni u Svitavy, ve světlé jízvě
 lomu 157
 Ve Vatikáně v komnatě stmělé
 zimním odpolednem 41
 Vítr duje do smrků a dubů 151
 Vodopády zlatých lesů 198
 Všechny jízvy strání se již obna-
 žily 130
 Všichni ptáci dnes mne pozdravili
 153

- Vysoko uprostřed lešů stojím
o šedé dubisko opřen 133
- Z Alp větry rádí ulicemi a dvory
37
- Z ruské revoluce dramatický kus
365
- Z řečiště Širakawy vyzvedli mě
309
- Z vonného krystalu sněhu 55
- Zakým to asi mijakeskou plání 295
- Za mostem u Myší díry jednoho
rána v září 123
- Zatáhla se nebesa těžkou šedí
sněhovou 132
- Zelené větve, kvetoucí stvoly,
ptačí písně 279
- Zelení a černožlutí 350
- Zelený pták, zelený pták 327
- Zlý kohoute! Dnes v noci s myslí
smělou 293
- Zmolinou lesní úzkou, přival vy-
pral ji včera 165
- Zvykli jsme všemu již. Lhostejný
lokaj 96
- Žár vedra zlatého po stráních
stéká k řece 186
- Že bránu jsi mi otevřela 257
- Že milujeme se a láska stálá
296
- Že mladočechům slábnou ruce
82
- Žluté listí žárlivosti 318

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Frontispis: Stanislav K. Neumann v roce 1905

1. Bílovice
2. Frontispis Josefa Čapka k 1. vydání sbírky Bohyně, světice, ženy
3. Božena Neumannová, roz. Hodačová; svatební fotografie z roku 1915
4. S. K. N. ve své bílovické pracovně
5. S. K. N. na břehu Svitavy
6. S dcerou Soňou
7. S. K. N. v pracovně svého brněnského přítele Mojžíře Helceleta
8. Frontispis Josefa Čapka ke knize Horký van a jiné básně

OBSAH

HRST KVĚTŮ Z RŮZNÝCH SEZÓN

Štěstí života	11
---------------	----

Praha 1903—1904

I (Polou ležím, polou sedím v posteli...)	15
II (Juž se mně skoro odcizil svět...)	16
III (Nepřicházím s písní míru já k vám...)	17
IV (Chtěl bych vám píseň zazpívat...)	18

Vězenské rapsódie

I (Minulo skoro desetiletí...)	21
II (Nehledím oknem...)	23
III (Sám se svou prací...)	24
IV (Je letní večer...)	26

Renouveau 1904

I (Ve spadalé listí jsi hodila růži...)	29
II (A takto ke mně mluvil šedý ochránce lásky...)	30
III (Jen pohled' na blesky očí závistných...)	32
IV (Pod verandou jsme seděli skoro sami...)	33
V (Jen hlavu vzhůru, milenko jako červen krásná...)	34

Vídeň 1905

I (Z Alp větry řadí...)	37
II (Tak trochu exil, trochu stará vlast...)	38

Svatá Luisa Michelová

Ve Vatikáně v komnatě stmělé...	41
---------------------------------	----

Z -ické idyly

I (Lajdák trochu otlučený...)	47
II (Chléb a svobodu...)	48
III (Je krásný les...)	49
IV (Noc temná je...)	50
V (Šlo jaro, léto, podzim šel, jde zima...)	51
VI (Jdu první jarní den tiše světít k lesu...)	52
VII (Modrých zvonců koniklece...)	53
VIII (Anemone nemorosa...)	54
IX (Z vonného krystalu sněhu...)	55
X (Pojď, milenko a ženo, v les...)	56
XI (Pane barone z B., vy jste troupl...)	57
XII (Oh, dubiny, hymnu vám slibuji...)	58
XIII (Pomalů se vleču, vleču...)	59

Z knihy Sociální hymny

I (Oh, láske, nad pokrčení ramen drobných pesimistů...)	63
II (Buď, válko, zdráva!...)	66
III (Neseme žhnoucí smolnice...)	68

Františku Kupkovi

Františku Kupko, život chceme...	71
----------------------------------	----

Cestou

Na moravské půdě ještě...	75
---------------------------	----

Epigramy a satiry

I (Ať žije všeobecné hlasovací právo!...)	79
II (Českou duši, český rozum chceš-li...)	80
III (Doba velká, lidé malí...)	81
IV (Že mladočechům slábnou ruce...)	82
V (Český nimrod — nadávka a klení...)	83
VI (— Jsem anarchista...)	84
VII (Pohlaví, srdce, mozek a svaly...)	85

VIII (Devětadevadesát pálených děvčisek...)	86
IX (Jsem starý kozák...)	87

ČESKÉ ZPĚVY

Prolog	91
I (Politická píseň...)	93
II (Jsme jako stádo někdy...)	94
III (Jak ozvěna v skalách zasněných...)	95
IV (Zvykli jsme všemu již...)	96
V (Naše barva červená a bílá...)	97
VI (Silná vůně táhla vzduchem...)	98
VII (Šedesát let jsme se postili věrně...)	100
VIII (Hlava je nemocná ze všeho toho...)	101
IX (My s právy nezadatelnými...)	103
X (Naši duši holubičí...)	104
XI („— Rozpusťte armády...)	106
XII (Té naděje vzítí si nedáme...)	108
XIII (Bůh, jenž dal růsti železu...)	109
XIV (Kdybychom měli to, co vy...)	110
XV (Kdo prudká křídla má...)	111
Epilog	113

KNIHA LESŮ, VOD A STRÁNÍ

Vstupní modlitba	117
Prolog	119
Ocúny	120
Září	121
Oběť poděkovací	122
Dubisko padlo	123
Tam, kde město počíná	124
Na podzimním slunci	126
Pytláci	127
Se složenými vesly	128
Listopad mezi buky	130
Doma	131
Vločky jdou	132
Vysoko uprostřed lesů	133
Leden	134
Zimní noc	135
Prosté sloky	
I (Miluji hvězdná nebesa...)	136
II (Nevíme kam a nevíme proč...)	137
Ojíněly lesy	138

Spánek únorový	139
Noc přípravy	140
Březen	141
U Děravé skály	142
Jarní zvěstování	144
Jiné renouveau	146
Na Skalkách	147
Jarní kvítí	148
V dubnu	150
Hučí Plaz	151
Dubnové scherzo	152
Stesk na jaře	153
V den větrný	154
Zpěv země	155
Lamači	157
Bouře	158
V modřínkách	159
Kaštan	160
Kukaččino volání	161
Poledne v seči	162
Strašidla v kraji	163
Střevlíci	165
Dedikace	168
Chvála nahoty	169
Lípa	171
Autoportrét v červnu	172
Polemika	173
Improvizace	174
Genesis	175
Stezka	176
Píseň světlušek	177
Ke chvále země	
I (Jaká rozkoš, země...)	178
II (Dnes beránci se pasou na blankytu...)	179
Vzpomínka v den šerý	180
V seči	182
Letní apostrofa	184
Dub	185
Villegiatura	186
Maková kytice	188
Ryba	189
Továrna	190
Andante	192
Stesk na konci léta	194
Sloky nepojmenované	195

Křehké štěstí	197
Epilog	198

BOHYNĚ, SVĚTICE, ŽENY

Amateras'-o-mikami	202
Judita	207
Lubuša	213
Mechtilda z Magdeburku	217
Vdova z Efesu	223
Jane Seymourová	231
Saskia van Uylenburgh	233
Ženský portrét Gainsboroughův	237
Markýza de Pompadour	238
Kane	246

HORKÝ VAN A JINÉ BÁSNĚ

Horký van

Jak plavá broskev...	255
Tvůj úsměv	256
Píseň poutníkova	257
Moje noci	258
Nezemru-li někde v mechu	259
Květy lásky	260
Kdyby to naše slunce...	261
Až zase...	262
Co by to bylo za život	263
Připomenutí	264

Jiné básně

Elegie	267
U gotické trosky	269
Zpěv na hoře	272
Básník	275
Vyznání	277
Záříjová iluze	278
Po mnoha cestách	279
Letní rozhovor ženy s mužem	280
Vetřelcem	284
Praha	285

Z KNIHY EROTIKY

1910 – 1914

Smutný milenec 289

Třešňový sníh

Zlý kohout	293
Jak rybník v Curugi...	294
Na mijakeské pláni	295
Lidské řeči	296
Támana ze Suje	297
Touha	298
Ofuži	299
Oklamaná	300
Cukaki	301
Po hostině	302
Útěcha	303
Zrcadlo	304
Saigjó Hóši, básník	307
Kámen	309
Kanclér Mičizane v Kjúšú	310
Halucinace	311
Výlet	312

BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ

I

Písně	
I (Kreténkové hlavy sestřčili...)	317
II (Žluté listí žárlivosti...)	318
Nad zločinem	
I (Dvě andělů jde v zápas o mou duši...)	319
II (Oh, kdybych dovedl odejít...)	320
III (O bílý prapor sladké anarchie...)	321
Verše	
I (Kdo mnoho viděl, mnoho trpí...)	322
II (Nerozumím počestným ženám...)	323
Bílý a perverzní květ	324
Ve skleníku	325
Zelený pták	327

Váza z Damašku	328
Ogata Korin	329
Impertinence	334
V dešti	335
Podzimní stesk	337
Hořké sloky	339
Hořký den	340
Příznání	341
Sloky	343

II

Vzdechy konzervativního	347
Co je komu po tom?	349
Zelení a černožlutí	350
Leda	351
Naše tisková svoboda	352
Časový epigram	353
České zábavy	354
Zase jiný ortel	355
Úsudek	356
Poslanec z markrabství	357
Proč jen vlády z nahé pravdy...	358
Nedělej mně dětí...!	359
U dveří mně žebrák skuhral	360
Svatba	361
Koncentrace	362
Rovnost	363
Depeše a glosy	364
Epigramy	365
Žofín	366
Muziky, muziky...	368
Tendence v dramatu	370
Myšlenka	371
Krčma	372
Malý naučný slovník	374
Komentář	382

*

Ediční poznámky	383
Hrst květů z různých sezón	385
České zpěvy	389
Kniha lesů, vod a stránek	402

Bohyně, světice, ženy	415
Horký van a jiné básně	430
Z Knihy erotiky	434
Básně knižně nevydané	439
Vysvětlivky	447
Zdeněk Pešat: Ke Knize lesů, vod a strání	450
Seznam básní podle prvního verše	465
Seznam obrazových příloh	470

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY STANISLAVA K. NEUMANNA

Svazek třetí

B Á S N Ě

II

*K vydání připravili Josef Vohryzek a Milada Chlěbcová, doslov napsal
Zdeněk Pešat.*

Graficky upravil František Muzika

*Spisy Stanislava K. Neumanna řídí Ústav pro českou literaturu Česko-
slovenské akademie věd. Redakční rada: František Burdák, Milada
Chlěbcová, František Kautman, Jaroslav Kládiva, A. M. Ptáa, Jan
Řezáč, Eva Strohsová, Jiří Taufer. Výkonní redaktori*

Milada Chlěbcová a Břetislav Štorek

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p.,
jako svou 1809. publikaci v redakci krásné literatury.
Praha 1965. Odpovědný redaktor Vladimír Reis

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ,
Praha 1. — 15,80 autorských archů (text 15,23 autorských
archů, ilustrace 0,57 autorských archů), 16,36 vydavatelských
archů — D 11*40085. Vydání první — Náklad 1 000 výtisků

01—088—65

13/13 — Vázané 22,50 Kčs — 63/VIII-1

12

Stati a projevy VI (1922—1929)

13

Vzpomínky a paměti

14

Zlatý oblak

15

Básně V (1933—1937)

16

Československá cesta

17

Stati a projevy VII (1930—1935)

18

Básně VI (1937—1947)

19

Stati a projevy VIII (1936—1947)

20

Maxmilián Robespierre

21

Francouzská revoluce

22

Dějiny ženy

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY
A UMĚNÍ